64.181
59/3-4

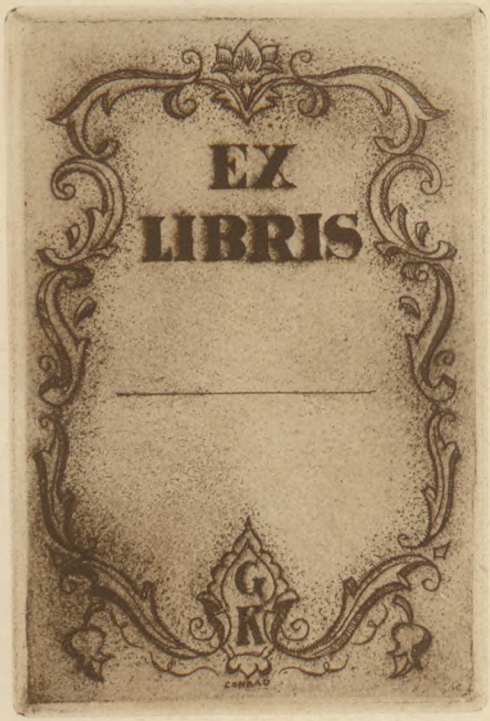
EX
LIBRIS
G
K

DICKENS MŰVEI

A GUTENBERG KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT KÖNYVEI

Szerkesztők, birálók és forditók:

Ambrus Zoltán
Adorján Sándor
Bálint Lajos
Balla Mihály
Bánóczi László dr.
Bonkáló Sándor dr.
Cserna Andor
Csillay Kálmán
Éber László
Endrődi Béla dr.
Fekete Oszkár dr.
Forró Pál dr.
Gellért Hugó
Gergely Győző
Guti Erzsi
Gyagyovszky Emil
Haiman Hugó dr.
Halasi Andor
Havas Albert
Havas András Károly
Havas József
Hevesi Sándor
Honti Rezső
Kardos László dr.
Karinthy Emilia
Karinthy Frigyes
Kelen Ferenc dr.
Lándor Tivadar
Margittai Szaniszlóné
Németh Andor
Ocskay Istvánné
Ifj. Pálóczi Horváth Lajos
Dobosi Pécsi Mária
Peterdi István
Pogány Kázmér
Porzsolt Kálmán
Pünkösti Andor
Salgó Ernő dr.
Sebestyén Károly dr.
Schöner Dezső
Schöpflin Aladár
Szegedy István
Szép Ernő
Sziklay János dr.
Szini Gyula
Szirmai Józsefné
Sztrokay Kálmán
Trócsányi Zoltán dr.
Vécsey Leó

DICKENS

NICKLEBY MIKLÓS

ÉLETE ÉS KALANDJAI (NICHOLAS NICKLEBY)

IV.

ANGOL EREDETIBŐL
FORDITOTTA
KARINTHY FRIGYES

KÜLFÖLDI MŰVÉSZEK ILLUSZTRÁCIÓIVAL

BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA
Dr. SEBESTYÉN KÁROLY

CHRISTENSEN ÉS TÁRSA
GUTENBERG KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
BUDAPEST

A keret rajzát

VÉGH GUSZTÁV

iparművész tervezte.

Légrády Testvérek nyomdai műintézet nyomása, Budapest.

Eterna ipari és kereskedelmi r.-t. kötése, Budapest.

XLI. FEJEZET.

Regényes jelenetek Nicklebyné és a szomszédban lakó térdnadrágos uriember között.

Nicklebyné, fiával folytatott jelentőségteljes beszélgetése óta, kezdett szokatlan gondot forditani az öltözködésére és eddig komoly, öregasszonyos ruháira mind gyakrabban és gyakrabban alkalmazott bizonyos ékességeket és diszeket, melyek magukban véve talán igénytelenek voltak, de együttvéve és céljukat tekintve, távolról sem jelentéktelenek. Még gyászruhája is egészen uj jelleget nyert attól a könnyedségtől, ahogyan viselte. Rejtett bájait előnyösen emelte ki itt-ott egy-egy csekélyértékü vagy teljesen értéktelen, ügyesen elhelyezett fiatalos disz, amely éppen értéktelenségének köszönhette, hogy megmenekült az általános összeomlásból s ezért szendereghetett békésen régi fiókok és dobozok mélyén, ahová nem hatol be a napfény. Igy aztán a gyászruha, amely valamikor a halott iránt érzett fájdalom és kegyelet kifejezője, — az élők iránti gyilkos, vad szándékok jelképévé változott.

Nicklebynét mindezekre fenkölt kötelességérzés és kétségbevonhatatlanul döntő okok is ösztökélhették volna. Ez időtájban rájöhetett volna, hogy tulajdonképpen milyen bűnös dolog az, ha sokáig átengedjük magunkat a hiábavaló fájdalomnak, vagy hogy mennyire szükséges volna ifjusága teljében virágzó leányának példát adni a csinos és gondos öltözködésben. De a kötelességtől és felelősségtől eltekintve is, a legönzetlenebb és legtisztább könyörületesség is oka lehetett ennek a változásnak. Miklós megsértette a szomszéd uriembert, durván fajankónak és vén hülyének nevezte és a szomszéd ur elmebeli képességei ellen intézett támadásokért Nicklebyné bizonyos fokig felelős volt. Ugy érezhette, hogy jó kereszténynek méltó cselekedet minden tőle telhető módon bebizonyitani, hogy a sértegetett ur nem fajankó és nem hülye. Már pedig választhatott volna-e jobb utat e fenkölt és dicséretreméltó cél elérésére, mintha a saját személyén keresztül bizo-

nyitja be az egész világnak, hogy a szomszéd ur szenvedélye az elképzelhető legtermészetesebb és legérthetőbb dolog, amit mindenki előre láthatott volna, ha egyszer ő meggondolatlanul kiteszi érett bájait egy heves, fogékony férfiu tekintetének?

— Ah, — mondta Nicklebyné, komolyan rázva fejét, — ha tudná Miklós, mit szenvedett szegény jó édesapja eljegyzésünk előtt, mikor még gyülöltem, - most több érzés volna benne. Elfelejthetem-e valaha is, milyen haragosan néztem rá egy reggel, mikor felajánlotta, hogy majd viszi a napernyőmet? Hát még mikor egy este olyan megvetően néztem rá? Még szerencse, hogy ki nem vándorolt. Akkor majdnem megtette.

Azon már nem volt ideje gondolkozni az özvegynek, hogy nem tette volna-e jobban az elhunyt, ha még legénykorában kivándorol, mert a pillanatban Katalin lépett a szobába varróskatulyájával. És Nicklebyné gondolatai ennél sokkal csekélyebb megszakitástól, sőt megszakitás nélkül is, mindig igen könnyen terelődtek uj mederbe.

— Katinkám, drágám, — szólt Nicklebyné, — nem tudom, hogy van az, de az ilyen szép, meleg nyári napon, mint a mai, mikor a lombok madárcsicsergéstől hangosak, mindig zsiros malacpecsenye jut eszembe, zsályával, hagymával és mártással.

— Ez elég különös eszmetársitás, mama.

— Komolyan, szivem, nem tudom, mi lehet az oka, — felelte Nicklebyné. — Malacpecsenye, lássuk csak. A keresztelőd után öt héttel pecsenyét ettünk. de nem, nem, az nem lehetett malac, mert emlékszem, kettőt kellett fölszeletelni, már pedig szegény apád meg én csak nem ültünk neki két malacnak. Biztosan fogoly volt. Malacpecsenye! Most kezdek rá emlékezni, hogy azt tán sosem ettünk, mert szegény apád még a hentesnél sem tudta látni a malacot. Mindig azt mondta, kis csecsemőket juttat az eszébe, csak a malacoknak szebb az arcuk; és irtózott a csecsemőktől is, mert nem igen engedhette meg magának, hogy a család sokasodjék, igy hát igen érthető ellenszenvet érzett irántuk. Hanem most igazán szeretném tudni, miről juthatott ez az eszembe? Emlékszem, egyszer Bevanéknál ebédeltünk, abban a széles utcában, a sarkon tul, a kocsikészitőék mellett, mikor egy részeg ember beesett a pince csapóajtóján át egy üres házba, körülbelül egy héttel házbérnegyed előtt s csak akkor akadtak rá, mikor az uj lakó beköltözött, — hát azoknál ettünk malacpecsenyét. Hát azt hiszem, erről jutott eszembe, különösen, mivel volt ott egy kis madár a szobában, amelyik egész ebéd alatt csicsergett, vagyis nem kis madár, mert papagáj volt és

tulajdonképpen nem is énekelt, hanem beszélt és rémségesen káromkodott. De azért, azt hiszem, ez lesz az. Ez, most már biztosan tudom. Te nem gondolod, Katinka?

— Azt hiszem, ehhez kétség sem fér, mama, — felelte jóindulatu mosollyal Katalin.

— De igazán ugy gondolod? — kérdezte Nicklebyné, olyan komolyan, mintha legfontosabb, legéletbevágóbb érdekeiről lenne szó. — Ha nem ugy gondolod, mindjárt megmondhatod nyiltan. Mert ugyanazzal a fáradtsággal már őszinte is lehetsz, különösen az ilyen dologban, ami annyira érdekel és annyira megérdemli, hogy foglalkoztassa az ember gondolatait.

Katalin nevetve válaszolta, hogy tökéletesen meg van győzve. S mivel az anyján még mindig meglátszott, hogy azon tanakodik, nem kellene-e visszatérnie erre a tárgyra, — azt inditványozta, hogy vigyék ki kézimunkájukat a lugasba és élvezzék a délután szépségét. Ebbe Nicklebyné készségesen beleegyezett s minden további vita nélkül kivonultak a lugasba.

— Mit is akarok mondani, — jegyezte meg Nicklebyné, miközben leült — ja igen, hogy az egész világon nincs olyan derék teremtés, mint Smike. Igazán oly sokat fáradozott, amig rendbehozta ezt a kis lugast s a legszebb virágokat ültette el körülötte, — csak szerettem volna, ha nem hordja a termőföldet mind a te oldaladra, Katinka, s nem hagyja nekem a puszta anyagot.

— Édes mama, — felelte gyorsan Katalin — ülj át ebbe a székbe... légy szives... az én kedvemért.

— Nem, drágám, azt már nem. A magam oldalán maradok, — mondta Nicklebyné. — Mondok valamit.

Katalin kérdő tekintettel nézett rá.

— Ha nem szerezte volna meg, — mondta Nicklebyné — Isten tudja honnan, egy pár olyan virágnak a palántáját, amelyikről multkor este azt mondtam, hogy nagyon szeretem, s kérdeztelek, hogy szereted-e te is... nem, nem... *te* mondtad, hogy szereted és engem kérdeztél, hogy szeretem-e szintén . . . hiszen az mindegy . . . Elég az hozzá, ez igazán nagyon kedves figyelem volt tőled! Itt az én oldalamon egyetlen egyet sem látok, — tette hozzá Nicklebyné körülnézve — dehát persze jobban tenyésznek a termőföldben. Ez biztos, Katinka. Azért van ez mind a te oldaladon. A termőföldet pedig azért hordta oda, mert az a napos oldal. Szavamra, nagyon okosan tette. Nekem eszembe sem jutott volna.

— Anyám, — szólalt meg Katalin és oly mélyen hajolt munkájára, hogy alig látszott az arca — mielőtt férjhez mentél...

— Jaj, Istenem, Katinka, — szakitotta félbe Nicklebyné

— miért beszélsz most arról az időről, mikor én még nem mentem férjhez, mikor én arról beszélek, hogy Smike milyen gondos és figyelmes irányomban. Ugy látszik, téged a kert egy csöppet sem érdekel.

— Ó, mama, — szólt Katalin, ujra fölemelve arcát — jól tudod, hogy érdekel.

— Hát akkor, drágám, mért nem dicséred meg, hogy milyen tiszta, milyen csinos, — mondta Nicklebyné. — Igazán furcsa vagy, Katinka.

— De hiszen dicsérem, — felelte Katalin szeliden. — Szegény fiu.

— Még nem igen hallottam, édesem, — vágott vissza Nicklebyné — csak ezt akartam mondani. — Hanem a derék hölgy most már tulságosan sokáig időzött egy és ugyanazon tárgynál, hát rögtön beleesett a leánya kelepcéjébe — ha ugyan kelepce volt — s megkérdezte tőle, vajjon mit akart mondani az előbb.

— Miről, mama? — kérdezte Katalin, aki nyilván megfeledkezett erről a kitérésről.

— Jaj, Katinkám, drágám, — felelte az anyja. — Mi van veled? Alszol, vagy megbutultál? Arról az időről, mikor még nem mentem férjhez.

— Igen, igen, — szólt Katalin — már emlékszem. Azt akartam tőled kérdezni, volt-e sok kérőd, mielőtt férjhez mentél?

— Kérőm! — kiáltott fel elégedett mosollyal Nicklebyné — volt össze-vissza vagy egy tucat.

— Mama, — felelte szemrehányó hangon Katalin.

— Bizony szivem, volt, — folytatta Nicklebyné. — Nem is számitva a szegény édesapádat, vagy azt a fiatalembert, aki akkoriban egy tánciskolába járt velem és egyre aranyórákat és karkötőket küldözgetett hozzánk, aranyszegélyü papirosban (amiket mindig visszaküldtek) és később szerencsétlenségére Botany Bay-be került egy fegyenchajón és egy öbölben megszökött és birkákat ölt (hogy azok hogy kerültek oda, nem tudom) és föl akarták akasztani, de véletlenül megfulladt magától és a kormány megkegyelmezett neki. Aztán ott volt a fiatal Lukin, — folytatta Nicklebyné és a bal hüvelykujján kezdve, ujjain számlálta a neveket: Mogley — Tpslark — Cabbery — Smifser . . . .

Nicklebyné eljutott a kisujjáig s éppen a jobbkeze ujjaira akart áttérni, amikor hangos köhintés riasztotta meg őt is, leányát is, amely a kertfal aljából hallatszott.

— Mi volt ez, mama? — kérdezte Katalin halkan.

— Szavamra, drágám, — felelte Nicklebyné meglehetősen elképedve — ha csak nem a szomszéd házban lakó uriember volt, igazán nem tudom . . .

— Ehem! — kiáltotta ugyanaz a hang, még pedig nem aféle rendes krákogás módjára, de valósággal üvöltve, ugy, hogy az egész környék visszhangzott tőle s amellett olyan sokáig tartott, hogy a láthatatlan üvöltöző bizonyára belékékült.

— Most már értem, drágám, — mondta Nicklebyné, megfogva Katalin kezét. — Ne ijedj meg, szivecském, nem neked szól, nem akar megijeszteni senkit. Igazságot kell szolgáltatnunk mindenkinek, ez már igy van, ezt meg kell mondanom.

Igy szólván, Nicklebyné bólogatott, sokáig simogatta lánya kezét s olyan arccal nézett rá, mint aki valami szörnyen fontosat mondhatna, ha akarna, de tudja magát fegyelmezni, hála Istennek és igy hallgat.

— Hogy érted ezt, anyám? — kérdezte Katalin meglepetten.

— Ne ijedj meg, szivem, — felelte Nicklebyné a kert falára nézve — látod, én sem ijedek meg. Már pedig, ha van valaki, akinek a részéről ez érthető lenne, az minden körülmények között én vagyok. De erről szó sincs, Katinka, szó sincs.

— Ugy látszik, ez a kiáltás arra való, hogy magára vonja a figyelmünket — szólt Katalin.

— Igen, arra való, vagy legalább is — szólt Nicklebyné kiegyenesedve s még gyöngédebben simogatva leánya kezét — *egyikünk* figyelmét. Hm. De azért nem kell zavarba jönnöd, drágám.

Katalinon meglátszott, hogy nagyon is el van képedve s bizonyára éppen további magyarázatokat akart kérni, mikor egyszerre hangos szuszogás, lihegés hallatszott az előbbi irányból s olyanféle zaj, mintha egy idősebb uriember teljes erejéből rugdalná a kavicsot maga körül s még mielőtt a zaj elhallgatott volna, egy nagy uborka repült föl a levegőbe, gyorsan, mint valami rakéta, aztán bukfencezve esett le éppen Nicklebyné lábai elé.

Ez a csodálatos jelenség még egyszer megismétlődött, aztán egy szép, rendkivüli nagyságu kelkáposzta repült a magasba és lepottyant elébük; majd egy sereg uborka következett, végül pedig szinte a mennyboltot is elsötétitette a hagymák, répák, retkek és egyéb kisebbfajta főzelékfélék zápora, amik jobbra-balra gurultak, hulltak, potyogtak, bukfenceztek körülöttük.

Katalin riadtan állott fel a helyéről, megragadta anyja kezét, hogy beszaladjon vele a házba, de érezte, hogy az inkább késlelteti, mint támogatja őt ebben a szándékában; követte anyja tekintetét s rémülten pillantott meg egy kopott, fekete bársonysapkát, amint előtünt a fal mögül, mely kertjüket a szintén magányosan álló szomszéd háztól elválasztotta; e sapka fokozatosan emelkedett mind magasabbra a fal fölött, mintha viselője létrán vagy lépcsőkön kapaszkodnék fölfelé. A sapka után egy igen nagy fej következett, öreg arccal, különös, szürke szemekkel, melyek tágranyilva, vadul forogtak üregeikben s tompa, epedő, vigyorgó kifejezésükkel igazán visszataszitó látványt nyujtottak.

— Anyám! — kiáltotta Katalin, aki most magánkivül volt a rémülettől — hogy tudsz most megállni, miért veszitesz egy percet is? Anyám, nagyon kérlek, gyere be!

— Katinkám, drágám, — felelte az anyja, továbbra is ott maradva — hogy lehetsz ilyen csacsi! Szégyellem magam miattad. Hogy akarsz boldogulni az életben, ha ilyen gyáva vagy? Mit kiván, uram? — kérdezte Nicklebyné neheztelő mosollyal a betolakodótól. — Hogy mer leskelődni?

— Ó, lelkem királynője, — felelte az idegen, összetéve a kezeit — huzzon egyet e serlegből!

— Ostobaság — mondta Nicklebyné. — Édes Katinkám, kérlek, maradj nyugton.

— Hát nem akar huzni egyet e serlegből? — erősködött az idegen, fejét könyörgően félrehajtva, jobbkezét szivére téve. — Ó, huzzon egyet e serlegből.

— Eszem ágában sincs ilyesmit tenni, — felelte Nicklebyné — kérem, távozzék.

— Vajjon miért van az, — szólt az uriember, egy fokkal feljebb lépve s a falra könyökölve, kényelmesen, akárcsak az ablakon nézne ki — vajjon miért van az, hogy a szépség mindig visszautasitó, még az olyan tiszteletreméltó és hódolatteljes bámulattal szemben is, mint az enyém? — Itt elmosolyodott, csókot dobott a kezével és néhányszor mélyen meghajolt. — Ugy látszik, a méhektől tanulják ezt, amelyek, mikor a méz évadja véget ér s mindenki azt hiszi, hogy kiirtották őket kénnel, valójában Barbárországba repülnek s álomba ringatják a mór foglyokat altató zümmögésükkel. Vagy talán azért van ez igy, — tette hozzá s hangja csaknem suttogóvá vált — mert a Charing-Cross mellett álló szobrot a multkor látták éjféltájban, a Tőzsde mellett, amint karonfogva járt az Altgate-i szivattyuval, lovaglóöltönyben?

— Mama, — suttogta Katalin — hallod ezt?

— Hallgass, drágám — felelte Nicklebyné ugyanolyan halkan. — Nagyon udvariasan beszél és, azt hiszem, költők-

ből idéz. Kérlek, hagyd már abba, hiszen kékre csíped a karomat. Távozzék, uram!

— Távozzam? — szólt az uriember epedő pillantással — el? El, el? egészen el?

— Ugy van, el, — felelte Nicklebyné — mindenesetre. Itt nincs semmi keresnivalója. Ez a hely magántulajdon, jól tudhatná.

— Tudom is — mondta az öreg uriember, ellenszenvesen bizalmaskodó módon nyomva orrára az ujját. — Tudom, hogy ez szent és elvarázsolt hely, ahol a legistenibb bájak — itt ujra csókot dobott és meghajolt — mézédes illatokat árasztanak a szomszédos kertekre s idő előtt megérlelik a virágokat és főzelékeket. Jól tudom én ezt. De engedje meg, szépséges teremtés, hogy kérdezzek öntől valamit, amig távol van a Vénusz bolygó, — annak ugyanis a Lovastestőrségnél van dolga — mert másképp megirigyelné az ön hasonlithatatlan szépségét és akadályt görditene közénk.

— Katinka, — jegyezte meg lányához fordulva Nicklebyné — igazán olyan félszegen viselkedel. Nem is tudom, mit mondjak annak az urnak. Az ember legyen mindig udvarias, drágám.

— Anyám, drágám, — felelte Katalin — ne szólj hozzá egy szót sem, hanem fussunk el, amilyen gyorsan csak tudunk és zárkózzunk be a házunkba, amig Miklós haza nem jön.

Nicklebyné gőgös, sőt megvető arcot vágott e megalázó inditvány hallatára; az öreg urhoz fordult, aki suttogásuk közben mohón bámulta őket és igy szólt:

— Ha ugy fog viselkedni, uram, ahogyan olyan uriemberhez illik, mint amilyennek önt képzelem beszédmodoráról és... és megjelenéséről (éppen ilyen volt a nagyapád, Kate, legszebb napjaiban!) — és érthető szavakkal kérdez: hajlandó vagyok felelni a kérdéseire.

Ha igaz az, hogy Nicklebyné tiszteletreméltó édesatyja legszebb napjaiban hasonlitott ehhez a szomszédhoz, aki most átnézett a falon, akkor, enyhén szólva, rendkivül fura külsejü öreg ur lehetett. Talán Katalin is igy gondolkozott, mert összeszedvén bátorságát, bizonyos érdeklődéssel pillantott nagyapjának élő képmására, mikor az levette bársony sapkáját és hosszu ideig hajtogatta teljesen kopasz fejét s minden meghajlás után csókot dobott. Mikor, minden jel szerint, végképp kimerült e fárasztó testgyakorlattól, ujra befödte a fejét, sapkáját gondosan ráhuzta a füle hegyére s elfoglalva előbbi helyzetét, igy szólt:

— Az a kérdés...

Itt elhallgatott, hogy minden irányban körülnézzen és meggyőződjék, nem hallgatózik-e valaki a közelben. Mikor e tekintetben megnyugvást szerzett, többször is megtapogatta az orrát olyan ravasz pillantással, mintha gratulálna magának, amiért olyan óvatos volt. Aztán kinyujtotta a nyakát és éles suttogással mondta:

— Hercegnő ön?

— Ön gunyolódik velem, uram — felelte Nicklebyné és ugy tett, mintha vissza akarna menni a házba.

— Nem gunyolódom, de, ugye, ön hercegnő? — kérdezte az öreg uriember.

— Tudhatja, hogy nem vagyok az, uram — felelte Nicklebyné.

— Hát akkor talán rokona a canterbury-i érseknek? — kérdezte az öregur nyugtalanul — vagy a római pápának? Vagy a képviselőház elnökének? Bocsásson meg, ha tévedek, de én azt hallottam, hogy ön unokahuga az Utcakövezési Bizottságnak és menye a Lordmajornak meg a Községtanácsnak s ez ér annyit, mint az előbbi három rokonság.

— Akárki volt is az, ki ezeket a hireket terjesztette, uram, — felelte Nicklebyné kissé felindultan — az visszaélt a nevemmel és tudom, hogy Miklós fiam egy pillanatig sem türné ezt, ha tudna róla. Micsoda gondolat! — szólt Nicklebyné felegyenesedve — még hogy én az Utcakövezési Bizottság unokahuga vagyok!

— Kérlek, anyám, gyere már — suttogta Katalin.

— Kérlek, anyám, kérlek, anyám! Micsoda ostobaság, Katinka — mondta bosszusan Nicklebyné — de hát jól van! És ha azt mondták volna, hogy a Hübele Balázs unokahuga vagyok, te azzal se törődnél! De hát énvelem nem törődik senki, — folytatta pityeregve Nicklebyné — csak az a jó, hogy nem is várom senkitől.

— Könnyek! — kiáltotta az öregur és akkorát ugrott, hogy két vagy három lépcsőfokkal visszaesett és az állát beleütötte a falba — ah, fogjátok fel e kristálycsöppeket... fogjátok fel, gyüjtsétek üvegbe... dugaszoljátok be jól... pecsételjétek be az üveg száját... egy kis Ámor legyen a pecsét... tegyetek rá egy cédulát: „Legfinomabb minőség"... raktározzátok el jó magasan és tüzzetek egy vasrudat a tetejébe villámháritónak!

Ezeket a parancsokat ugy adta ki, mintha legalább vagy féltucat szolga sietne buzgón végrehajtani mindet, aztán kiforditotta bársony sapkáját s igen méltóságteljesen ugy tette fel, hogy eltakarja félszemét, orrának háromnegyed részét, majd keresztbefonta karjait, vadul meresztette szemét egy verébre, amig csak a madár el nem repült, aztán rend-

kivül elégedetten tette zsebre sapkáját és mélységes tisztelettel fordult Nicklebynéhez.

— Szép hölgyem, — szólt — alázatosan kérem, bocsásson meg, ha tévedtem családját vagy rokonságát illetőn. Ha azt hittem, hogy idegen hatalmakkal vagy hazai hatóságokkal áll rokonságban, az csak azért volt, mert az ön modora, magatartása oly méltóságteljes, hogy azt senkisem közeliti meg (egyetlen kivétel talán csak a tragikus muzsa, mikor kintornán játszik a Keletindiai Társaság előtt). Amint láthatja, asszonyom, nem vagyok már bohó ifju s ámbár olyan lények, mint ön, sosem öregszenek meg, merem állitani, hogy mi nagyon jól illünk egymáshoz.

— Jaj, Katinkám, drágám — szólt Nicklebyné bágyadtan és elforditotta a tekintetét.

— Birtokaim vannak, asszonyom, — mondta az öregur, jobbkezével hanyagul legyintve, mint aki nem igen tulajdonit fontosságot az ilyesminek s igen gyorsan folytatta: — vannak ékszereim, világitótornyaim, halastavaim, saját cethaltenyészetem az Északi tengeren és több gazdag osztrigatelepem a Csendes Óceánon. Ha kegyeskednék ellátogatni a Királyi Pénzváltó Bankba s ott a legkövérebb szolga fejéről levenni a kokárdás kalapot: az én névjegyemet találja a kalap bélésében, kék papirosba csomagolva. A sétapálcám is látható, csak az Alsóház káplánjához kell fordulni, akinek szigoruan meg van tiltva, hogy pénzt fogadjon el a mutogatásért. Csupa ellenség van körülöttem, asszonyom, — itt a háza felé pillantott és meghalkitotta a hangját — akik minden alkalommal megtámadnak és a birtokomat szeretnék megkaparintani. Ha boldoggá tesz kezével és szivével, a Lordkancellárhoz fordulhat, vagy szükség esetén kihivhatja a katonaságot — teljesen elegendő lesz, ha elküldi a fogpiszkálómat a főparancsnoknak — és igy ki lehet kergetni a házból az ellenségeimet, mielőtt a szertartás megkezdődnék. Akkor aztán szerelem, mámor, gyönyör, gyönyör, mámor, szerelem! Legyen az enyim, legyen az enyim!

Az öregur lelkes rajongással ismételte meg az utolsó szavakat, aztán ujra feltette bársonysapkáját, sürgősen felnézett az égre s néhány, nem egészen jól érthető szót dörmögött egy léghajóról, amelyet várt s amelynek már régen meg kellett volna érkeznie.

— Legyen az enyim, legyen az enyim — ismételte az öregur.

— Katinkám, drágám, — szólt Nicklebyné — alig tudok beszélni, de mégis, mindnyájunk boldogsága érdekében szükséges, hogy ezt a dolgot egyszersmindenkorra elintézzük.

— Azt hiszem, anyám, teljesen fölösleges, hogy egy szót is szólj — vélekedett Katalin.

— Ha megengeded, édesem, ezt majd magam fogom megitélni — felelte Nicklebyné.

— Legyen az enyim, legyen az enyim! — hajtogatta az öregur.

— Nem igen lehet elvárni tőlem, — mondta Nicklebyné, szemérmesen lesütött szemmel — hogy közöljem egy idegennel, vajjon hizelgőnek és megtisztelőnek tartom-e az ajánlatát vagy sem? Mindenesetre nagyon különös körülmények között történt. Hanem azért, bizonyos mértékig (ez szavajárása volt Nicklebynének), persze, kellemesen érinti az embert.

— Legyen az enyim, legyen az enyim! — kiáltotta az öregur. — Góg és Mágóg, Góg és Mágóg, legyen az enyim!

— Talán elegendő lesz, ha annyit mondok, — folytatta teljes komolysággal Nicklebyné — és ön bizonyosan be fogja látni, hogy válaszom meghallgatása után távoznia illik — hogy én továbbra is özvegy akarok maradni és gyermekeimnek szentelem magamat. Ön talán nem is gondolta volna, hogy két gyermek anyja vagyok — hát, az igazat bevallva, sokan vonták ezt már kétségbe s azt mondták, hogy a világért sem fogják elhinni soha — pedig bizony igy van: két felnőtt gyermekem van. Mindig nagyon fogunk örülni, hogy ön szomszédunk, igazán, nagyon fogunk örülni, de rokonszenvünkre csakis ebben a minőségében tarthat számot. Hogy én még elég fiatal vagyok és ujra férjhez mehetnék?... talán igaz, talán nem; de én még csak gondolni sem tudnék erre, nem, egy pillanatra sem, semmi körülmények között sem! Sem eddig nem tettem, sem ezután nem teszem. Nagyon kinos dolog házassági ajánlatokat visszautasitani, sokkal jobban szeretném, ha nem is kapnék ilyen ajánlatokat; de mindegy, a válaszom mégis ez, amire már régen elhatároztam magamat és a jövőben is mindig ezt fogom válaszolni.

E szavakat részint az öregurnak, részint Katalinnak, részint sajátmagának mondta. A beszéd végefelé a kérő igen nagyfoku tiszteletlenséget tanusitott. Alig fejezte be mondókáját Nicklebyné, az öregur fogta magát és a két hölgy nagy rémületére, hirtelen ledobta a kabátját, majd felugorván a fal tetejére, olyan állásba vágta magát, amelyben térdnadrágja és szürke kötött harisnyája a lehető legelőnyösebben feszült meg, végül pedig féllábra állt és fokozott buzgalommal ismételte meg kedvenc üvöltését.

Az utolsó hangot hosszan kitartotta és végnélküli cikornyákkal ékesitette, mikor egyszerre csak egy piszkos kéz jelent meg a falon, amely határozottan és gyorsan csuszott

rajta végig, mintha egy legyet üldözne, aztán nagyon ügyesen elkapta az öregurnak az egyik bokáját. Ezután megjelent a másik kéz s elkapta a másik bokát.

Ez akadályok közepett az öregur nagy üggyel-bajjal megemelgette a lábait, mintha nehézkes, tökéletlen gépalkatrészek lennének, aztán, lenézvén a falról a maga kertjébe, hangos kacagásban tört ki.

— Hát te vagy az? — szólt az öregur.

— Igen, én vagyok — felelte egy nyers hang.

— Hogy van a tatárok császárja? — kérdezte az öregur.

— Ugy mint mindig, — volt a válasz — sem jobban, sem rosszabbul.

— Hát a fiatal kinai herceg? — kérdezte élénk érdeklődéssel az öreg — kibékült már apósával, a krumplinagykereskedővel?

— Nem, — felelte a nyers hang — azt mondja, nem is akar soha.

— Ha igy áll a dolog, — jegyezte meg az öregur — tán legjobb lesz, ha lemegyek.

— Igen — mondta a fal másik oldalán álló ember. — Az lenne a legjobb.

Az egyik kéz óvatosan elereszteté az öregur bokáját, az pedig leült, körülnézett, rámosolygott Nicklebynére, meghajolt és olyan gyorsan tünt el, mintha a lábainál húzták volna le.

Katalin, akit nagyon megnyugtatott ez az eltünés, éppen az anyjához fordult és valamit mondani akart neki, mikor ujra megjelentek a piszkos kezek s nyomukban egy durva ábrázat, egy köpcös emberé, aki most mászott fel azon a lépcsőn, melyet előbb a különös szomszéd foglalt el.

— Bocsánatot kérek, hölgyeim — mondta az ujonnanjött vigyorogva és megérintette kalapját. — Szerelmet vallott valamelyiküknek?

— Igen — felelte Katalin.

— Ó, — folytatta az ember, zsebkendőt szedve elő kalapjából és arcát törölgetve — tetszik tudni, mindig igy szokta. Nem lehet megakadályozni abban, hogy szerelmet valljon.

— Azt kérdezni is fölösleges, hogy őrült-e szegény teremtés, — szólt Katalin.

— Hát persze, hogy őrült, — felelte az ember és, kalapjába nézvén, beledobta zsebkendőjét, a kalapot pedig ujra a fejére tette. — Világos, hogy őrült.

— Régóta? — kérdezte Kate.

— Elég régóta.

— És nincs remény, hogy meggyógyuljon? — kérdezte Katalin részvéttel.

— Nincs ám, egy csöpp sem, de nem is érdemli meg, — felelte az ápoló. — Sokkal türhetőbb igy, esze nélkül, mint eszivel. Ez a legkegyetlenebb, leggonoszabb, legravaszabb vén fickó volt, akit valaha is látott a világ.

— Igazán? — szólt Kate.

— De milyen igazán! — felelte az ápoló, olyan vadul rázva fejét, hogy össze kellett ráncolnia a homlokát, nehogy leessék a kalapja — sosem láttam ilyen hitvány gazembert s a társam is ezt mondja. Összetörte a szivét szegény feleségének, a leányait kidobta, a fiait az utcára kergette; valóságos áldás volt, hogy végre megbolondult, a gonoszsága, a kapzsisága, az önzése, a dőzsölései s az iszákossága miatt, különben mások bolondultak volna meg miatta. Még hogy ennek a vén gonosztevőnek lenne valamilyen reménye! A világon nem sok reménysége van, de amennyi mégis van, azt, fogadok, derekabb emberek számára tartogatják.

E kinyilatkoztatás után az ápoló megint megrázta a fejét, mint aki azt mondja, hogy ezért az emberért ugyan nem kár; aztán kelletlenül a kalapjához nyult, — nem mintha rosszkedvü lett volna, hanem mert a betege türelmetlenné tette — lement a létrán és azt is magával vitte.

E beszélgetés alatt Nicklebyné szigoruan, mereven nézett az ápolóra. Most mélyet sóhajtott, felbiggyesztette az ajkát, aztán lassan és kételkedően rázta a fejét.

— Szegény teremtés, — szólt Kate.

— Áh, bizony szegény! — felelte Nicklebyné. — Elég szégyen, hogy ilyesmi megtörténhetik, bizony szégyen!

— Hát hogy lehet ezen segiteni, anyám? — mondta Katalin szomoruan. — Mit tehetünk a természet ellen?

— A természet! — fakadt ki Nicklebyné. — Micsoda! Hát te elhiszed, hogy ez a szegény ember őrült?

— Lehet más véleménye is az embernek, ha látja?

— Nahát, én pedig azt mondom neked, Katinka, — felelte Nicklebyné — hogy nem őrült és igazán meglep, hogy veled ilyen könnyen el lehet hitetni az ilyesmit. Ezek az emberek valami összeesküvést szőttek ellene, hogy hozzájussanak a birtokaihoz; hát nem mondta ő maga is? Megengedem, hogy talán egy kicsit furcsa, hóbortos ember, vagyunk ilyenek elegen. De hogy kimondottan bolond lenne! Aki ilyen szépen, tiszteletteljesen, ilyen költői nyelven fejezi ki magát, aki ilyen okosan, gondosan tesz ajánlatokat! Ez nem szalad ki az utcára, ez nem borul térdre az első csitri lány előtt, akivel találkozik, mint valami bolond! Nem, nem Kate, az ő őrültségében nagyon sok a rendszer, ezt én mondom neked, drágám.

XLII. FEJEZET.

Mely azt mutatja, hogy néha a legjobb barátok is elszakadnak egymástól.

Snow Hill kövezete egész nap csak ugy perzselődött a hőségben s a két szerecsen annak a fogadónak a bejáratánál, mely róluk volt elnevezve, még gonoszabbul nézett, mint rendesen (legalább az eltikkadt, fájóslábu gyalogjáróknak ugy tetszett), mert felhólyagzott és felpörkölődött a napsütésben. A fogadónak egyik legkisebb lakószobájában, melynek nyitott ablakán beáradt az izzadó postalovak egészséges kigőzölgése, hogy csaknem vágni lehetett volna, csinosan és hivogatóan volt felteritve a téázóasztal, megrakva nagy darab főtt és sült husokkal, nyelvvel, galambpástétommal, hideg szárnyassal, egy korsó sörrel és egyéb hasonló jóval, amik ilyen elkorcsosult városokban alapos villásreggelinek, postakocsiebédnek, vagy szokatlanul kiadós reggelinek számitanak.

Browdie János zsebretett kézzel, nyugtalanul keringett ez inyencfalatok között, közbe néha megállt, hogy felesége zsebkendőjével kihajtsa a legyeket a cukortartóból, vagy hogy megmeritsen egy teáskanalat a tejeskancsóban és szájához emelje, vagy hogy egy kis darab kenyérhéját vágjon, egy falat hust s két falásra bekapja, mint két pilulát. Valahányszor igy kacérkodott az ennivalóval, mindannyiszor elővette az óráját és szinte ünnepélyes komolysággal jelentette ki, hogy legföljebb két percig birja még ki.

— Tilly! — szólt János a feleségéhez, aki félig ébren, félig bóbiskolva pihent egy pamlagon.

— Tessék, János?

— Tessék, János! — fakadt ki férje türelmetlenül. — Éhes vagy, galambom?

— Nem nagyon, — mondta Browdiené.

— Nem nagyon! — ismételte János, tekintetét a menynyezetre emelve. — Aszongya, nem nagyon, pedig három órakor ebédeltünk, villásreggelire meg csak pástétom volt, amitől inkább megéhül az ember, ahelyett, hogy jóllaknék tőle! „Nem nagyon!"

— Egy ur keresi a nagyságos urat, — szólt a pincér, fejét bedugva az ajtón.

— Kicsoda? — kiáltott fel János.

— Egy ur.

— Hát akkor mire való a sok beszéd, — mondta János. — Bujjék be az az ur.

— Itthon tetszik lenni?

— Hogy itthon vagyok-e! — kiáltotta János. — Bárcsak otthon volnék, akkor már két óra előtt megteáztam volna. Hiszen megmondtam annak a másik fickónak, hogy jól figyeljen, ha jön valaki s mondja meg neki, hogy ebbe a minutumban jöjjön fel, mer má meghalunk éhen. Bujjék be. Ni csak, Nickleby! Ide a kezedet! Ez egyik legszebb napja életemnek! Hogy vagy? Hü, a kutyafáját, de örülök!

E szives fogadtatás közben Browdie János még az éhségéről is megfeledkezett, ujra meg ujra megrázta Miklós kezét és minden kézfogás között nagyokat csapott a vállára, hogy annál melegebb legyen a fogadtatás.

— Ugy ám, ő is itt van, — mondta János, észrevéve azt a pillantást, melyet Miklós vetett a feleségére — ő is itt van ....de most nem veszünk ám össze rajta, mi? Ej, ha erre gondolok... Hanem te ennél valamit, ugy-e? Csak láss neki, pajtás, alaposan. Kapunk még...

Az asztali áldást bizonyára elmondták annak rendje és módja szerint, de más beszédet aztán nem lehetett hallani, mert János már ugy el volt foglalva késével és villájával, hogy egy időre még a szava is elállt.

— Browdie ur, élni fogok a szabadságommal, — mondta Miklós, miközben széket hozott a fiatal asszonynak.

— Élj, amivel akarsz, — mondta János — s ha elfogyott, kérj még.

Miklós, anélkül, hogy magyarázatokra vesztegette volna az időt, megcsókolta a piruló Browdienét és odavezette az asztalhoz.

— Hé! — szólt János kissé elhülve — csak érezd otthon magad.

— Afelől nyugodt lehetsz, — felelte Miklós. — Egy feltétel alatt.

— És mi az? — kérdezte János.

— Hogy a legelső alkalommal meghivtok keresztapának.

— Ejha, hallod ezt! — kiáltotta János és letette kését, villáját. — Keresztapának! Ha-ha-ha, ha-ha-ha! Tilda, hallod, keresztapának! Egy szót se szólj többet, mert ennél jobbat már ugyse tunnál mondani. Első alkalommal... Keresztapának!... Ha-ha-ha, ha-ha!

Soha még embert ugy nem csiklandozott egy tiszteletreméltó régi tréfa, mint ahogy ez csiklandozta Browdie Jánost. Kacagott, harsogva, közben majd megfulladt, mert nevettében nagy darab marhahusok kerültek a légcsövébe. Ujra harsogott, közben csökönyösen tovább evett, az arca kivörösödött, a homloka elkékült, köhögött, kiáltozott, jobban lett, tovább nevetett magában, rosszabbul lett, fuldok-

lott, a hátát dögönyözték, tántorgott az asztal körül, megrémítette a feleségét s végül magához tért, kimerülten, patakzó könnyek közt, de elhaló hangon még mindig azt hajtogatta: — keresztapának, Tilda! — olyan arccal, amin meglátszott, hogy nincs az a szenvedés, ami csökkenthetné e remek ötlettől való elragadtatását.

— Emlékszel még az első teaesténkre? — kérdezte Miklós.

— Mintha lehetne azt elfelejteni, pajtás, — felelte Browdie János.

— Ugy-e, Browdiené asszony, János akkor nagyon el volt keseredve? — mondta Miklós; — micsoda szörnyeteg volt!

— Csak hallotta volna beszélni őt, mikor hazamentünk, Nickleby ur, — felelte a fiatal asszony — akkor mondaná csak igazán, hogy az volt. Egész életemben nem voltam ugy megrémülve.

— No, no, — mondta széles vigyorgással János. — Talán mégis, Tilda.

— De bizony, nem, — felelte Browdiené. — Már majdnem elhatároztam, hogy soha többé nem beszélek vele.

— Majdnem! Majdnem! — mondta János még szélesebb vigyorgással. — Majdnem elhatározta! És rítt és ritt és nyávogott és nyiszorgott az egész uton. Mér engeded, hogy az a fickó udvaroljon neked, mondtam én. — Hisz nem engedtem én, János, mondta ő és szorongatta a karomat. — Nem engedted? mondom én. — Nem, mondja ő. És megint szorongatni kezdett.

— Jaj istenem, János, — vágott közbe a csinos menyecske, mélyen elpirulva. — Micsoda ostobaságokat beszélsz össze! Én nem is álmodtam ilyesmiről.

— Azt már én nem tudom, álmodtál-e ilyet, vagy sem, ámbár nagyon meglehet, — vágott vissza János — de megtenni megtetted. Hűtlen, kacér szélkakas vagy, mondtam én. — Nem vagyok én kacér, mondta ő. — De bizony, hogy az vagy, mondom én. Átkozottul kacér. Vagy tán nem kacérkodtál azzal a fickóval, az iskolamesteréknél, mondom én. — Azzal? mondja ő, valósággal visitva. — Azzal hát, mondom én. — Ejnye mán, János, mondja ő és még közelebb huzódik hozzám és még jobban szorongatja a karomat. — Hát tán azt hiszed rólam, hogy mikor olyan jóravaló udvarlóm van, mint te, majd kikezdek egy olyan kis fityfirittyel? mondja ő. Ha-ha-ha, ha-ha! Aszongya, fityfirity! No, mondok, hát akkor tüzzük ki az esküvő napját s ne beszéljünk többet a dologról. Ha-ha-ha, ha-ha!

Miklós nagyon jóizüen mulatott ezen a történeten, meg

azon is, hogy éppen neki mondják el s szerette volna megkímélni a pirulástól Browdienét, akinek tiltakozásai belefulladtak férje kacagásának áradatába. Miklós jókedélye hamarosan kisegitette zavarából a menyecskét, aki, bár még mindig tagadva a vádat, maga is olyan jóizüen nevetett rajta, hogy Miklós, teljes megelégedésére, meg lehetett győződve róla, hogy amit János elmondott, az lényegében tökéletesen igaz volt.

— Csak most ülünk másodszor egy asztalnál, — mondta Miklós — s életemben ma látlak harmadszor, mégis ugy érzem, mintha régi barátok között lennék.

— Akárcsak én, — jegyezte meg János.

— És én is, — tette hozzá a fiatal asszony.

— Nekem van a legtöbb okom arra, hogy igy érezzek, — mondta Miklós — mert a te jó szived nélkül, kedves barátom, amire pedig nem is volt jogom számitani, nem is tudom, mi lett volna belőlem és milyen bajba kerülhettem volna akkoriban.

— Beszéljünk inkább valami másról, — felelte nyersen János — és ne bolondozz.

— Akkor uj nótát kell énekelnem ugyanarra a dallamra, — mondta Miklós mosolyogva. — Megirtam neked a levelemben, mennyire csodállak és tisztellek azért a rokonszenvért, amit szegény Smike iránt éreztél, akit kiszabaditottál a fogságából és igy megkockáztattad, hogy magad kerülsz bajba miatta; de azt sohasem tudom kifejezni, milyen hálásak vagyunk ő is, én is, mások is, akiket nem ismersz, amiért megkönyörültél a szegény fiun.

— Az ám, — felelte Browdie János. — Én meg azt nem tudom kifejezni, milyen hálásak lennének némely emberek, akiket jól ismerünk, ha tudnák, hogy *én* voltam az, aki megkönyörült azon a szegény fiun.

— Ó! — kiáltott fel Browdiené — hogy én hogy éreztem magamat azon az éjszakán!

— Gyanusitottak-e egyáltalán azzal, hogy segitettél neki a menekülésben? — kérdezte Miklós.

— Egy csöppet sem, — felelte János és a szája egyik fülétől a másikig szaladt. — Ott hevertem, komótosan, az iskolamester ágyán, még jóval azután is, hogy besötétedett és a kutya sem jött arra. Jó van, mondok, a fiu jól nekiszaladt s ha eddig nem ért haza, akkor nem is ér soha; most már aztán siethettek, ahogy tetszik, készen találtok bennünket, — már minthogy az iskolamester siethet.

— Értem, értem, — mondta Miklós.

— Hát később aztán jött is, — folytatta János. — Hallom, hogy odalenn bevágják az ajtót, ő meg mászik fel s

sötétben. Csak lassan, lassan, mondok magamban, mirevaló a sötétség. Odalép az ajtóhoz, megforditja a kulcsot, pedig hiszen zár sem volt az ajtón s elrikkantja magát: halló! Az ám, halló, gondolom magamban, itt ugyan kurjongathatsz. Nem ébresztesz fel senkit. Halló, aszongya mégegyszer, aztán elhallgat. Jobb lesz, ha nem dühitesz fel, mondja egy darab idő mulva az iskolamester. Darab idő mulva megint azt mondja: Összetöröm a csontjaid, Smike, aszongya. Egyszerre csak kikiált, hogy hozzanak gyertyát s aztán hoztak is — hüha, micsoda zenebona támadt! — Mi baj? mondok. — Elszabadult, mondja ő s majd megveszett mérgében. Hogy én nem hallottam-e valamit. — De igen, mondok. Egy perccel előbb hallottam, hogy becsapódott a kapu s hogy valaki elfutott arrafelé (persze másfelé mutattam). — Segitség! aszongya. — Majd segitek én, mondok, s azzal utnak indultunk — másfelé! Ha-ha-ha, ha-ha!

— Messzire mentetek? — kérdezte Miklós.

— Messzire! — felelte János. — Negyedóra alatt valósággal térdig lejárattam vele a lábát. Ott botorkált a vén iskolamester, hajadonfőtt térdig sárban, lucsokban, nekiesett a keritésnek, legurult az árkokon s orditozott, mint az őrült, majd kinézte azt a félszemét, ugy kutatta a fiut, kabátja szárnya csak ugy röpködött utána, telefröcskölve sárral, sáros volt az arca is, mindene: azt hittem, megfulladok nevettemben.

János olyan jóizüen nevetett a puszta visszaemlékezésen is, hogy kacagása ráragadt két hallgatójára is s mind a hárman ujra meg ujra rákezdtek a kacagásra, mig végre már nem birták tovább.

— Gonosz egy vén csont, — mondta János, szemét törölgetve — istentelen egy vén csont az az iskolamester.

— Én még látni sem tudom, János, — szólt a felesége.

— Hü, ez aztán szép dolog, — vágott vissza János. — Hiszen, ha te nem lennél, nem is ismerném. Hát nem te ismerted előbb, mi?

— Nem tehetek róla, hogy Fannyt ismerem, — válaszolta a felesége. — Tudod, gyerekkori játszótársam volt.

— Hisz én is azt mondom, lelkem, — szólt János. — A szomszédokkal jó barátságban kell lenni s én ugy vélekedek, ne veszekedjék az ember, ha nem muszáj. Igaz-e Nickleby?

— Igaz, igaz, — felelte Miklós. — Akkor is ezt az elvet követted, mikor azután az emlékezetes este után lóháton láttalak az országuton.

— Azt hát, — mondta János. — Ha én kimondok valamit, ugy is cselekszek.

— Az nagyon szép és férfias dolog, — mondta Miklós. — Igaz is: azt irtad, hogy Squeers kisasszony veletek lakik.

— Igen, — felelt János. — Tilda koszoruslánya volt; mondhatom, fura egy koszoruslány. Nem igen hinném, hogy egyhamar menyasszony lesz belőle.

— Ugyan János, szégyeld magad, — mondta Browdiené, aki nagyon élvezte ezt a tréfát, miután ő maga már férjhez ment.

— Micsoda szerencsés fickó lesz annak a vőlegénye, — mondta János és erre a gondolatra felcsillant a szeme. — Igazán szerencsés fickó lesz.

— Hát látja, Nickleby ur, — mondta Tilda — azért irta magának János, hogy ma jöjjön el hozzánk, mert gondolta, hogy nem lenne kellemes önnek, ha a történtek után találkoznék vele.

— Az bizonyos. Teljesen igazuk van ebben, — szólt közbe Miklós.

— Különösen, — jegyezte meg Browdiené nagyon ravasz arccal — azok után, amiket bizonyos elmult szerelmi dolgaikról tudunk.

— Tudunk, csakugyan! — mondta Miklós és a fejét rázta. — Tudja-e, hogy maga nagyon gonoszul viselkedett akkor?

— Az bizony igaz, — mondta Browdie János, feleségének egy csinos csigaalaku hajfürtjét hatalmas mutatóujja köré csavarva és látszott rajta, hogy nagyon büszke a menyecskére. — Mer mindig is olyan huncut és ravasz volt ez, mint egy...

— Mint egy micsoda? — kérdezte felesége.

— Mint egy asszony, — felelte János. — Kutyafáját, jobb hasonlatot nem találok.

— Az előbb Squeers kisasszonyról beszélt, — mondta Miklós, hogy utját állja bizonyos apró házastársi enyelgéseknek, amik Browdie ur és neje között kezdtek lejátszódni és kissé kellemetlenné tették egy harmadik személy jelenlétét, azt az érzést keltvén benne, hogy talán zavarja őket.

— Róla, igen, — felelte Browdiené. — Hagyd már ezt, János! Igen, hát János azért hivta meg magát ma estére, mert Fanny azt mondta, hogy az apjánál fog teázni. És hogy egészen bizonyosan ne történjék semmi kellemetlenség s maga egyedül lehessen velünk, János megbeszélte vele, hogy érte megy és hazahozza.

— Igy nagyon jól van a dolog elrendezve, — mondta Miklós — csak sajnálom, hogy ennyi fáradságot okozott.

— Ó, szó sincs róla, — felelte Browdiené. — János is, én is már előre örültünk, hogy együtt lehetünk magával.

Tudja, Nickleby ur, — mondta Browdiené legfurfangosabb mosolyával — én igazán azt hiszem, hogy Squeers Fanny nagyon szerette magát.

— Igazán nagyon hálás vagyok neki, — mondta Miklós — de szavamra, sosem vágytam rá, hogy bármiféle hatással legyek szüzies szivére.

— Ó, hogy maga hogy beszél! — kuncogott Browdiené. — Nem, de igazán mondom, most nem tréfálok: nekem maga Fanny mondta el, hogy maga megkérte a kezét és már azon az uton voltak, hogy ünnepélyesen és szabályszerüen eljegyezzék egymást.

— Csakugyan, asszonyság, csakugyan? — kiáltott fel egy éles női hang. — Csakugyan azt hallotta, hogy én... én eljegyzem magamat ezzel a rablógyilkossal, ezzel a tolvajjal, aki apámnak vérét ontotta? Csakugyan azt hiszi, asszonyság, hogy én nagyon szerettem ezt a szemetet? Amit még szénfogóval sem fogtam volna meg, mert még az érintése is befeketitett, bemocskolt volna. Gondolja, asszonyság, gondolja? Ó, Tilda, te aljas, elvetemült nő!

E szemrehányó szavak közben Squeers kisasszony kitárta az ajtót, miáltal az elképedt Browdie házaspár és Miklós szeme előtt láthatóvá lett nemcsak az ő arányos termete, a már föntebb emlitett, szüzies, fehér ruhában (amely azóta kissé piszkosabb lett), de öccsének és apjának, a két Wackfordnak alakja is.

— Hát igy vagyunk, igy, — folytatta Squeers kisasszony — hát ez a jutalmam türelmemért és barátságomért? Te kétszinü teremtés... te... te... te... hableány! (Squeers kisasszony sokáig habozott, mielőtt ez utolsó jelzőt kimondta, de aztán diadalmasan vágta ki, mintha nagyon illenék az alkalomhoz). Hát ez a jutalom, amiért elnéztem a csalfaságát, az aljasságát, a kétszinüségét... azt, hogy mindenáron ki akarta csikarni a közönséges lelkek hódolatát... S most pirulnom kell a... a... a...

— A női nem nevében, — inditványozta Squeers ur, gonosz szemekkel, helyesebben: gonosz szemmel, nézve a társaságra.

— Igen, — mondta Squeers kisasszony. — Csak azért adok hálát az égnek, hogy az anyuskám is ugyanebből a nemből való.

— Halljuk, halljuk! — kiáltott fel Squeers ur. — Bárcsak itt lenne és sorra végigkarmolná a társaságot.

— Hát ez a vége, ez, — folytatta Squeers kisasszony fejét rázva és megvetően nézve a földre. — Hát ez a köszönet, amiért egyáltalán észrevettem ezt a fickót és odáig alacsonyodtam, hogy pártoltam?!

— Ugyan, ugyan, — szólalt meg Browdiené, akit férje hiába igyekezett visszatartani, előrenyomulva a harcvonalba. — Ne beszélj ilyen butaságokat.

— Talán nem pártfogoltam önt, asszonyság? — kérdezte Squeers kisasszony.

— Nem, — felelte Browdiené.

— Ilyen egyének részéről nem is számitok pirulásra, — szólt Squeers kisasszony gőgösen — mert ennek az ábrázatnak idegen minden, csak az aljasság és az arcátlan vakmerőség nem.

— Annyit mondok, — szólt János, akit kezdett felháborítani a felesége ellen intézett támadások özöne — annyit mondok, hogy jó lesz csendesebben beszélni!

— Magát, Browdie ur, — mondta Squeers kisasszony gyorsan — csak sajnálom. Semmi mást nem érzek maga iránt, csak kimondhatatlan szánalmat.

— Ó, — mondta János.

— Nem bizony, — mondta Fanny és oldalvást ránézett az apjára. — Nem, ámbár „fura koszoruslány" vagyok és „nem lesz egyhamar menyasszony belőlem" és ámbár „szerencsés fickó lesz a vőlegényem", azért én nem érzek ön iránt egyebet, uram, csak szánakozást.

Itt Squeers kisasszony megint apjára nézett a szeme sarkából, az meg őrá nézett a szeme sarkából, mintha azt mondták volna: ezek ugyan jól megkapták!

— Csak én tudom igazán, mi vár magára, — mondta Squeers kisasszony, vadul rázva fürteit. — Csak én tudom, milyen élet áll maga előtt és ha a leggyülöltebb, leghalálosabb ellenségem volna, akkor sem kívánhatnék ennél roszszabbat magának.

— Akkor esetleg azt kívánhatnád neki, hogy téged vegyen feleségül — szólt Browdiené angyali szelidséggel.

— Ó, milyen szellemes ön, asszonyság! — vágott vissza Squeers kisasszony és mélyen meghajolt. — Majdnem olyan szellemes, mint okos. Azt is milyen okosan tette, asszonyság, hogy kiválasztotta azt az időt, amikor az apámnál teázom és biztos, hogy nem jövök vissza, amig értem nem jön valaki. De kár volt elfelejteni, hogy más is lehet olyan okos, mint ön és elronthatja a terveit.

— Ilyesmikkel nem tudsz engem megbosszantani, fiam, — szólt az egykori Price kisasszony, egy matróna hangján.

— Engem ne leckéztessen, asszonyság, — válaszolta Squeers kisasszony élesen. — Azt nem türöm. Hát ez a vége . . .

— A csudába, — kiáltotta türelmetlenül Browdie János — mondja már végig a mondókáját, Fanny, fejezze már be, ne kérdezgesse egyre, hogy vége van-e, vagy se.

— Köszönöm ezt a kéretlen tanácsot, Browdie ur, — felelte Squeers kisasszony erőszakolt udvariassággal — de, kérem, legyen olyan szives és ne szólitgasson a keresztnevemen. Még a szánakozás sem felejteti velem soha, hogy mivel tartozom magamnak. Tilda! — folytatta Squeers kisasszony olyan hirtelen fellángoló dühhel, hogy még János is összerezzent tőle — örökre szakitok magával! Elhagyom magát! Megtagadom magát! A világért sem engedném, — kiáltotta ünnepélyes hangon — hogy a gyermekemet Tildának keresztelják, nem én, még ha a haláltól is menthetném meg ezen az áron.

— Ami ezt illeti, — jegyezte meg János — a nevéről még ráér gondolkozni, ha meglesz a gyerek.

— János, — vágott közbe a felesége. — Ne bántsd már.

— Ó!!! Ne bántsd már! — kiáltotta Squeers kisasszony tajtékozva. — Ne bántsd! Hihihi! Hogy ne bántsd! Ne, igazán ne! Kiméld az érzelmeit! Nagyon kérlek! Hihihi!

— A hallgatódzóknak már az a sorsuk, hogy sosem hallanak jót magukról, — mondta Browdiené. — Én nagyon sajnálom, erről nem tehetek. De meg kell mondanom, Fanny: számtalanszor beszéltem olyan jókat rólad a hátad mögött, hogy még te is meg lettél volna elégedve.

— Ó, bizonyára, asszonyság, — kiáltotta Squeers kisasszony, ismét mélyen meghajolva. — Hálásan köszönöm a jóságát és alázattal könyörgöm, máskor se bánjék velem tulságosan kegyetlenül a hátam mögött.

— Tulajdonképen, — folytatta Browdiené — most sem beszéltem rólad semmi rosszat, vagy legalább is mindaz, amit mondtam, igaz volt; de ha mégis ugy lett volna, nagyon sajnálom és bocsánatot kérek érte. Te százszor is mondtál sokkal rosszabbat rólam, Fanny, de én sosem haragudtam meg rád, és remélem, te sem fogsz én rám.

Squeers kisasszony erre csak azzal válaszolt, hogy tetőtől talpig végigmérte volt barátnőjét és leirhatatlan megvetéssel huzta fel az orrát. De azért kicsusztak a száján bizonyos határozatlan célzások „egy alattomos macskára", egy „kacérkodó" és „megvetnivaló teremtésre", közben buzgón harapdálta az ajkát, nehezen nyelt, lihegve, sebesen lélegzett, ami mind azt mutatta, hogy keblében sokkal háborgóbb érzések dultak, semhogy kifejezhetné őket.

Mig ez a társalgás folyt, Wackford urfi észrevette, hogy senki sem ügyel rá s miután leghatalmasabb hajlamai élénken erőt vettek rajta, lassanként az asztalhoz ódalgott s meg-

rohamozta az ennivalókat. Előbb csak óvatosan végighuzta az ujjait a tálak belsején, aztán nagyon jóizüen leszopogatta őket. Csipegetett a kenyérből, kivájt egy-egy darabot a vajból, cukordarabokat vágott zsebre s közben ugy tett, mintha mélységesen el volna merülve gondolataiban. Látván, hogy kis vakmerőségei semmiféle következménnyel nem jártak, lassanként egyre nagyobbakat követett el; elfogyasztott egy egész rendes hideg uzsonnát s e percben már mélyen benne járt a pástétomban.

Squeers ur nagyon jól látta mindezt, de mindaddig, mig a társaság figyelme másfelé irányult, élvezete telt abban a gondolatban, hogy fia és örököse az ellenség rovására hizik. Azonban mihelyt ideiglenesen nyugalom állott be és igy valószinünek látszott, hogy a társaság észre fogja venni a kis Wackford tevékenységét, ugy tett, mintha csak most venné észre a dolgot s olyan pofont adott a fiatal urnak, hogy még a teáscsészék is táncraperdültek tőle.

— Enni? — kiáltotta Squeers ur — abból, amit apád ellenségei meghagytak?! Ez még méreggé válik benned, te rémséges kölyök!

— Nem fog megártani neki, — mondta János, láthatóan megörülve annak a kilátásnak, hogy egy férfi is belekeveredik a veszekedésbe — csak hadd egyék. Bárcsak az egész iskola itt lenne. Adnék valamit azoknak a szegény pulyáknak, hogy megtöltsék azt a szerencsétlen gyomrukat, még ha az utolsó fillérem rámenne is!

Squeers olyan gonoszul nézett rá, ahogyan csak tőle telt, már pedig e tekintetben bámulatos képességekkel rendelkezett és ugyancsak rázta az öklét.

— Ugyan má, iskolamester ur, — szólt János — ne csináljon bolondot magából. Mer ha aztán én találom megrázni az öklömet, csak egyszer, akkor maga a szelétől is hanyattvágódik.

— Szóval maga volt, — felelte Squeers — aki segitségére volt annak a szökevény fiunak? Ugy-e, hogy maga volt?

— Én hát! — felelte János hangosan. — Én voltam la! Hát aztán? Én voltam. Most mi lesz?

— Hallod, gyermekem? Bevallja, hogy ő volt, — mondta Squeers a lányához fordulva. — Hallod, bevallja, hogy ő tette.

— Igenis, én! — kiáltotta János. — Többet is mondok én, azt is meghallgathatja. Ha ujra elfogna egy szökött fiut, ujra megtenném. Ha husz szökevényt fogna meg, huszszor megtenném és még huszszor többet; és — folytatta János — ha má ennyire vagyunk, mondok még valamit: azt, hogy maga hitvány vén gazember és szerencséje, hogy vén, külön-

ben a földhöz teremtettem volna, mikor egy becsületes embernek elbeszélte, hogyan csépelte azt a szegény fiut a kocsiban.

— Egy becsületes embernek, — kiáltotta vigyorogva Squeers.

— Becsületes embernek bizony, — felelte János. — Csak abban az egyben nem voltam becsületes, hogy valaha is leültem egy asztalhoz olyannal, mint maga.

— Botrány! Becsületsértés! — kiáltotta elragadtatva Squeers ur. — Két tanu is van. Wackford is tudja, mi az eskü. Tudja bizony, kezünkben van, uracskám. Hitvány gazember, mi? — Squeers ur elővette jegyzőkönyvecskéjét és beleirta ezeket a szavakat. — Nagyon helyes. Azt hiszem, ez legalább husz fontjába fog kerülni a legközelebbi törvényszéki tárgyaláson, nem is szólva „a becsületességről".

— Törvényszéken?! — kiáltotta János. — Jó lesz, ha nem beszél törvényszékről. A törvényszéken már hallottak egyetmást a yorkshirei iskoláról. Veszedelmes dolog volna megint eszükbe juttatni nekik, annyit mondhatok.

Squeers ur fenyegetően rázta a fejét s egészen elfehéredett a dühtől; karonfogta leányát, a kis Wackfordot kezénél fogva huzta maga után s az ajtó felé indult.

— Ami pedig magát illeti, — mondta Squeers visszafordulva Miklós felé, aki, mivel már egyszer régebben alaposan eldöngette őt, szándékosan tartózkodott attól, hogy részt vegyen a vitában, — nyugodt lehet, hogy hamarosan nyakoncsipem. Maga gyerekeket szöktet, ugy-e? Csak jó lesz vigyázni, hogy elő ne álljon a gyerek apja és vissza ne küldje hozzám, hogy azt tegyem vele, ami nekem tetszik, ha maga a feje tetejére áll is.

— Attól nem tartok, — felelte Miklós, megvetően vállatvont és elfordult.

— Nem-e? — kérdezte ördögi pillantással Squeers. — Hiszen majd meglátjuk.

— Örökre itt hagyom ezt a társaságot apámmal együtt, — mondta Squeers kisasszony, megvetően és gőgösen nézve körül. — Ugy érzem, még az is beszennyez, hogy ilyen teremtésekkel egy levegőt szivok. Szegény Browdie ur! Hihihi! Őt igazán szánom. Csak szánni tudom. Hogy kijátszották szegényt! Hihihi! Ez a kétszinü, agyafurt Tilda! — A legkomolyabb, legfenségesebb düh ilyetén kitörése után Squeers kisasszony kilebegett a szobából. A legutolsó percig megőrizte méltóságát, csak a folyosóról hallatszott be zokogása, sikitozása, toporzékolása.

Browdie János még mindig az asztal mögött állt, a feleségéről Miklósra, Miklósról a feleségére nézett, a szája is

tátva maradt, amig keze véletlenül a söröskancsóra tévedt, azt fölemelte s miután egy darabig eltakarta vele az arcát, nagyot lélekzett, átadta a kancsót Miklósnak s meghuzta a csengőt.

— Nézze csak, pincér, — mondta gyorsan. — Figyeljen ide. Hordja el ezt a holmit és hozzon nekünk valami meleg vacsorát, de jót ám és sokat, tiz órára. Azután még hozzon brandyt és vizet, egy pár papucsot, a legnagyobbat, ami a házban akad, de egy-kettőre. Tyü, aki áldója van, — mondta János a kezét dörzsölve, — az este már nem kell kimenni a házból, nem kell hazahozni senkit, most fogunk aztán igazából mulatni.

XLIII. FEJEZET.

Amelyben különböző emberek ismerkednek meg egymással.

A vihar már régen átengedte helyét a legteljesebb nyugalomnak, az idő már jó későre járt, a vacsorának is vége volt s az emésztés folyamata olyan kedvezően haladt előre, ahogy csak azok szerint, akik értenek az anatómiához és az emberi szervezet működéséhez — haladhatott, a teljes nyugalom, vidám társalgás és a vizes brandy szerény mennyiségben való fogyasztásának hatása alatt. Hanem a három barátot, vagy a házasság szent állapotára való tekintettel ugy is lehetne mondani: a két barátot (mert a Browdie házaspár csak egynek számitott) egyszerre csak a földszintről felhallatszó hangos, dühös fenyegetések zaja riasztotta fel, vad, vérengző, kegyetlen fenyegetőzés, amely akkor sem lehetett volna borzalmasabb, ha egy igazi szerecsen lett volna jelen a fogadóban, egy valóságos, élő, dühöngő és le nem csillapitható szerecsen.

Ez a zenebona, ahelyett, hogy az első kitörés után rövidesen alábbhagyott volna (mint ahogy ez korcsmákban, törvényhozó-gyüléseken és egyebütt szokott történni) és halkan morajló zugássá enyhült volna, — ellenkezőleg, percről-percre erősbödött. Jóllehet az egész lárma ugy hangzott, mintha csak egy ember tüdejéből harsogott volna, ez az egy tüdő olyan hatalmas volt, olyan zamatosan, olyan bömbölve hajtotta ezeket a szavakat: „Alávaló, gazember, arcátlan ripők" és egyéb, nem tulságosan hizelgő jelzőket, hogy rendes körülmények között tizenkét ember hangja sem ütött volna ekkora lármát és nem okozott volna ekkora felfordulást.

— Mi az, mi baj? — szólt Miklós és gyorsan az ajtó felé indult, Browdie János is arrafelé igyekezett, de felesége el-

sápadt, hátrahanyatlott a székén és elcsukló hangon figyelmeztette férjét, hogy ha nem átall a veszedelembe rohanni, ő azonnal ideggörcsöket kap s annak sokkal komolyabb következményei lehetnek, semmint János gondolná. János meglehetős ijedt arccal fogadta ezt a figyelmeztetést, bár ugyanakkor valami vigyorgásféle is ólálkodott a szája körül, de mivel képtelen lett volna távolmaradni a verekedéstől, ugy oldotta meg a dolgot, hogy karonfogta feleségét s vele együtt sietve indult le a lépcsőn, Miklós nyomában. A jelenet szinhelye a kávéház mögötti kis folyosó volt, idesereglettek a kávéház vendégei, a pincérek, két-három kocsis és istállószolga. Ezek sietve egy fiatalember köré csoportosultak, aki, külsejéről itélve, egy-két évvel idősebb lehetett, mint Miklós s azonkivül, hogy a föntebb emlitett sértő kifejezéseket harsogta, nyilván egyéb jeleit is adhatta felháborodásának, mert a lábán csak harisnya volt, papucsai pedig ott hevertek a helyiség tulsó sarkában, egy földönfekvő alak közelében. Ezt az alakot nyilván egy rugás röpitette oda s a papucsokat utólag vághatták a fejéhez.

A kávéházi vendégek, a pincérek, a kocsisok — nem is emlitve a söntés tündérét, aki egy nyitott tolóablak mögül kukucskált ki — hunyorgatásaikról, bólogatásaikról, dörmögésükről itélve, e pillanatban erős hajlandóságot árultak el, hogy a harisnyás fiatalember ellen forduljanak. Miklós észrevette ezt és azt is, hogy a fiatalember, aki körülbelül vele egykoru, nem olyannak látszik, mint akinek szokása az orditozás, ezért, valami olyan érzéstől hajtva, amely ilyenkor gyakran elfogja a fiatalembereket, nagyon szeretett volna a gyöngébb fél pártjára állni. Hirtelen a csoport közepébe furakodott s talán hevesebb hangon, mint ahogy a körülmények megkivánták volna, megkérdezte, miféle lárma ez?

— Ej ha! — kiáltott fel valamelyik istállószolga — ez valami álruhás királyfi, vagy mi!

— Uraim, helyet az orosz cár legidősebb fiának! — kiáltotta egy másik legény.

Ezeket a szellemességeket nagy tetszéssel fogadták, már ahogy a jobban öltözött embereket csipkedő szellemességeket szokták fogadni. Miklós fölényesen körülnézett, odafordult a fiatalemberhez, aki ezalatt felvette a papucsait s udvariasan megismételte előbbi kérdését.

— Ó, semmiség az egész, — felelte a fiatalember.

E szavak hallatára a nézők mormogni kezdtek s a merészebbek közül néhányan felkiáltottak: „Ne mondja! Igazán olyan semmiség? Mit nem mond! Milyen szerencse, hogy olyan semmiségnek tartja!“ Mikor a gunyolódó, rosszaló kifejezésekből kifogytak, ketten-hárman a szolgalegények kö-

zül lökdösni kezdték Miklóst, meg azt a fiatalembert, aki az előbb lármázott, — mintegy véletlenül beléjük botlottak, a lábukra léptek és igy tovább. De miután az effajta társasjátékok nincsenek három, vagy négy személyre korlátozva, Browdie János is beleavatkozhatott. Berontott a kis csoportba, — feleségének legnagyobb rémületére — és alaposan dolgozott a könyökével minden irányban, jobbra, balra, előre, hátra, sőt véletlenül le is találta ütni vele a legnyurgább, legélénkebb tevékenységet kifejtő istállószolga kalapját. Közbelépése folytán egyszeribe megváltozott a harctéri helyzet; nem egy jól megtermett fickó sántikált tisztes távolságra tőle és könnyes szemekkel átkozta az erős yorkshirei nehéz lépését és sulyos lábát.

— Csak merje még egyszer megtenni, — fenyegetőzött a sarokba rugott személyiség, miközben feltápászkodott, nyilván inkább azon való aggodalmában, hogy János rá talál lépni, mintsem azért, hogy kiálljon előbbi ellenfelével. — Csak merje még egyszer megtenni!

— Csak merje még egyszer mondani, — szólt a fiatalember, — ugy odavágom a fejét azok közé a borosüvegek közé, hogy csakugy nyekken!

A pincér, aki eddig, amig csak a fejek betöréséről volt szó, kezeit dörzsölve, boldogan élvezte a jelenetet, most komolyan könyörögni kezdett a nézőknek, hogy hivjanak rendőrt, másképen itt még gyilkosság történik, nem is szólva arról, hogy az épületnek ebben a részében ő felelős az üveg- és porcellánholmiért.

— Ezért ugyan ne fárassza magát senki, — mondta a fiatalember, — mert én egész éjszaka itt maradok a házban és reggelig megtalálhatnak, ha bármilyen támadásért felelnem kell.

— Miért ütötte meg? — kérdezte az egyik néző.

— Igen, miért ütötte meg? — kérdezték a többiek.

A népszerütlen ifju hidegen körülnézett és Miklóshoz fordulva, igy szólt:

— Ön az előbb azt kérdezte, hogy mi történt itt. Egyszerüen ez történt: az az ember egy barátjával ivott egy kávéházban és én is beültem oda, lefekvés előtt, egy félórára (mert éppen utazásról érkeztem és inkább itt akartam megszállni, hogysem ilyenkor hazamenjek, mert csak holnapra várnak). Szóval ez az ember igen tiszteletlenül, szemtelen, bizalmaskodó kifejezésekkel talált beszélni egy ifju hölgyről, akire a leirásából és egyéb körülményekből ráismertem és akit szerencsém van ismerni. Mivel elég hangosan beszélt, hogy a többi jelenlévő is meghallhassa, a legudvariasabb módon figyelmeztettem, hogy sértő föltevéseit illetően tévedés-

ben van és felkértem, hogy türtőztesse magát. Egy darabig igy is tett, de mikor távozóban volt, ujra megkezdte ezt a beszélgetést, még sértőbb módon, nem tehettem mást, utána mentem s távozását megkönnyitettem egy rugással, amelynek folytán odakerült abba a sarokba, ahol ön is látta. Azt hiszem, a magam ügyeinek én vagyok legjobb birája, — szólt a fiatalember, akinek előbbi hevessége még bizonyára nem csillapodott le teljesen — de valaki magáévá akarja tenni ennek a fickónak az ügyét, biztositathatom, a világon semmi kifogásom sincs ellene.

A dolgok ilyetén állása mellett Miklós rokonszenvesebb viselkedést, mint ez, el sem tudott volna képzelni. E pillanatban nem volt semmi, ami erősebben hathatott volna rá, mert miután lelkét teljesen betöltötte a szép ismeretlen, természetesen eszébe jutott, hogy maga is hasonlóképpen cselekedett volna, ha valami vakmerő fecsegő könnyelmüen merészkedett volna beszélni Róla az ő jelenlétében. E gondolatok hatása alatt nagy jóindulattal tette magáévá a fiatalember ügyét, kijelentve, hogy nagyon helyesen cselekedett és nagyon dicséri érte; Browdie János pedig, bár nem tartotta ezt olyan nagy érdemnek, azonnal és ugyanolyan hevességgel csatlakozott Miklós véleményéhez.

— Jó lesz, ha vigyáz magára ez az alak, — mondta a legyőzött fél, akinek a ruhájáról a pincér épp most tisztogatta a poros padlóval való érintkezését. — Annyit mondhatok, nem fogja szárazon elvinni, hogy engem megütött. Mondhatom, szép dolog, ha az ember már meg se csodálhat egy szép lányt, mert össze-vissza verik érte!

Ez a kijelentés nagy hatással lehetett a söntés ifju tündérére, aki, mialatt beszélt, a főkötőjét igazgatta s a tükörbe nézegetett és kijelentette, hogy az ám, az csakugyan szép dolog volna. És, ha már az ilyen ártatlan és természetes dolgok miatt megbüntetnék az embereket, akkor többen volnának azok, akiket le kellene ütni, mint azok, akiknek végre kell hajtaniok a büntetést s ő igazán csak azt szeretné tudni, hogy képzelte a dolgot ez az ur.

— Drága kislány, — mondta halkan a fiatalember a tolóablak felé közeledve.

— Ostobaság, — felelt a fiatal hölgy élesen, de azért elmosolyodott, miközben félrefordult s az ajkát harapta (mire Browdiené, aki még a lépcsőn állt, megvetően nézett rá és odaszólt a férjének, hogy jöjjön).

— Hallgasson ide, kedvesem, — mondta a fiatalember, — ha csakugyan nagy bűn volna megbámulni egy csinos arcot, akkor az egész világon én volnék a legszerencsétlenebb ember, mert én egynek sem tudok ellentállni. Olyan rendkivü-

lien hat rám mind, megrendit és lecsillapit, akármilyen dühös és engesztelhetetlen kedvemben vagyok is. Hiszen láthatja, hogy hogyan hatott rám a maga arca is.

— Szép, szép, — felelte a fiatal hölgy fejét rázva — de . . . de . . .

— Tudom, hogy szép, — mondta a fiatalember, rajongó tekintettel nézve a tündér arcába. — Hisz éppen az előbb mondtam. Csakhogy a szépségről tisztelettel kell beszélni, tisztelettel, illendő szavakkal, kellően megbecsülve értékét és kiválóságát, de annak a fickónak annyi fogalma sincs mindenről . . .

A fiatal hölgy ezen a ponton félbeszakitotta a társalgást, kidugta fejét a söntés ablakán és éles hangon kérdezte meg a pincért, vajjon az a fiatalember, akit az előbb a földhöz vágtak, ott fogja-e tölteni az egész éjszakát, vagy hajlandó-e más számára is szabadon hagyni a bejárást. A pincérnek megértették a célzást, tovább adták a többi legénynek is, hamarosan ezek is más hangon kezdtek beszélni s a vége az volt, hogy a szerencsétlen áldozatot egy szempillantás alatt kidobták.

— Biztosan tudom, hogy ezt a fickót láttam már valahol, — mondta Miklós.

— Igazán? — felelte uj ismerőse.

— Egész biztosan, — felelte Miklós s elgondolkodva hallgatott el. — De vajjon hol is... várjunk csak!... igen, igen, tudom már: egy állásközvetitő intézet alkalmazottja a város nyugati végében. Tudtam, hogy láttam valahol ezt az arcot.

Csakugyan Tamás volt, a rút irnok.

— Elég furcsa ez, — mondta Miklós és elgondolkozott azon a különös dolgon, hogy ez az arc minduntalan felbukkan előtte, mikor legkevésbbé várná.

— Nagyon hálás vagyok önnek, amiért olyan szeretetreméltóan mellém állt, mikor a legnagyobb szükségem volt segitségre, — szólt a fiatalember nevetve s névjegyet vett elő a zsebéből. — Ugy-e, lesz oly szives és közli velem, hogy mondhatok köszönetet önnek?

Miklós átvette a névjegyet s miután belepillantott, meglepetten kiáltott fel:

— Cheeryble Ferenc! Csak nem a Cheeryble Testvérek unokaöccse, akit holnapra várnak?

— Hát rendes körülmények között nem szoktam a cég unokaöccsének nevezni magamat, — felelte jókedvüen Ferenc, — de büszkén mondom, hogy annak a két kitünő embernek, akik a céget alkotják, unokaöccse vagyok. Ön pedig, bizonyára, Nickleby ur, akiről már oly sokat hallottam. Ez

aztán váratlan találkozás, de biztosíthatom, annál örvendetesebb.

Miklós hasonló kedveskedésekkel válaszolt s melegen kezet szoritottak, aztán bemutatta Browdie Jánost is, aki csodálkozva állt egy helyben, mióta a söntés tündérét oly ügyesen nyerték meg a jó ügy számára. Aztán bemutatták Browdienét is, végül valamennyien együtt mentek fel a lépcsőn s igen elégedetten és kellemesen töltötték el a következő félórát. Browdiené azzal kezdte a társalgást, hogy valamennyi kifent, kimázolt fehérnép között, akit valaha látott, az a nő odalent a söntésben a leghiubb és legközönségesebb.

Ez a Cheeryble Ferenc, bár az előbb lefolyt eseményekből itélve, hirtelen haragu fiatalember lehetett, — ami egyáltalán nem csodálatos és rendkivüli jelenség, — vidám, jókedélyü, rokonszenves fickó volt s arcában is, természetében is sok minden emlékeztette Miklóst a két gyöngédszivü testvérre. A modora éppen olyan természetes volt, magatartása ugyanolyan készséges és szives volt, mint azoké. Tegyük még hozzá, hogy csinos és értelmes volt, rendkivül vidám és élénk és öt perc alatt ugy megszokta Browdie János különcségeit, mintha gyerekkora óta ismerte volna. Igy hát nem csoda, hogy mire elváltak, a legkedvezőbb benyomást keltette, nemcsak a derék yorkshirei házaspárban, de Miklósban is, aki hazafelé menet meghányta-vetette az eseményeket s arra a következtetésre jutott, hogy egy igen kellemes és kivánatos ismeretség alapját vetette meg.

— Hanem ez igazán különös és kellemetlen dolog ezzel az állásközvetitő fickóval, — gondolta Miklós. — Vajjon lehetséges, hogy ez az unokaöccs tud valamit arról a szép lányról? Mikor a minap Linkinwatertől hallottam róla, hogy hazajön és részt vesz az üzletben, az öreg azt is mondta, hogy Ferenc négy évig vezette az üzletet Németországban, az utolsó félévben pedig ügynökséget állitott föl Északangliában. Ez négy és fél év — négy és fél év. A leány nem lehet több, mint tizenhét, vagy mondjuk, legföljebb tizennyolc. Szóval, valóságos gyerek volt, amikor a fiu elment. Valószinü, hogy az semmit sem tud a lányról és sohasem látta, igy hát ő nem is adhat nekem semmiféle felvilágositást. Hát semmiesetre sem fenyeget az a veszély, — gondolta Miklós, most érkezvén a kérdés lényegéhez — hogy már elhóditotta előlem a leány szivét. Ez biztos.

Vajjon az önzés feltétlenül szükséges alkatrésze annak a szenvedélynek, melyet általában szerelemnek neveznek, vagy megvannak ebben a szenvedélyben mindazok a szép tulajdonságok, amikkel a hivatott költők ruházzák fel? Kétségtelenül hiteles bizonyitékok vannak arra, hogy férfiak lemondottak

nőkről, nők lemondottak férfiakról a legbámulatosabb nagylelküséggel, valamely kiváló vetélytárs javára; de vajjon bizonyos-e az is, hogy az ilyen hölgyek és urak többsége nem a szükségből csinált-e erényt s nem olyanról mondott le nagylelkűen, amit ugy sem érhetett volna el; mint ahogy a közkatona tehet esküt, hogy soha sem fogadja el a térdszalagrendet, vagy egy szegény, nagyon jámbor, nagyon tudós pap, aki azonban nem nevezetes, nagy családból való (csak nagy család feje) lemond a püspökségről?

Nickleby Miklós, aki utálattal vetette volna el magától azt a gondolatot, hogy számitgassa, hasznára lesz-e neki a Cheeryble Testvéreknél unokaöccsük visszatérése vagy sem, — már mélységesen elmerült annak a számitgatásában, vajjon lehetséges-e, hogy ugyanez az unokaöccs vetélytársa legyen a szép ismeretlennél. Olyan komolyan vitatta magában ezt a dolgot, mintha a föntebb emlitett egyetlen kérdés kivételével már el is lenne intézve. Ujra meg ujra visszatért a tárgyra s a legnagyobb felháborodást és méltatlankodást érezte arra a gondolatra, hogy bárki más udvarolhasson annak, akivel ő — soha egy szót nem váltott életében. Bizonyos, hogy uj ismerősének érdemeit inkább tulozta, mint lebecsülte, de mégis szinte személyes sérelemnek tekintette, hogy annak egyáltalán bármi érdeme is legyen, — már tudniillik csakis annak a bizonyos fiatal hölgynek a szemében. Mert egyébként lehetett neki annyi érdeme, amennyit csak akart. Mindebben kétségkivül sok önzés volt, pedig Miklós önzetlen és nagylelkü természet volt s kevés ember volt a világon, akinek olyan ritkán támadtak közönséges, vagy méltatlan gondolatai, mint neki. S nincs okunk feltenni, hogy mikor szerelmes volt, másképpen érzett és gondolkozott, mint mások, akik ugyane csodálatos érzés rabjai voltak.

De gondolatait és érzelmeit nem igen elemezte, csak gondolkozott egyre, egész uton hazafelé s egész éjjel tovább álmodott ugyanarról a tárgyról. Mert ugyanakkor, mikor megnyugtatta magát, hogy Cheeryble Ferencnek nem lehet tudomása a titokzatos fiatal hölgyről és nem ismerheti őt: az is eszébe jutott, hogy hátha ő maga sem látja többé soha. Erre a föltevésre igen ötletes sorozatát épitette fel a gyötrő gondolatoknak, melyek még jobban megfeleltek a célnak, mint Cheeryble Ferenc látása és ébren, vagy alva egyaránt kinozta, bántotta.

Bár számtalanszor mondták és dalolták az ellenkezőjét, nincs szavahihető pontossággal megállapitott eset arra, hogy a reggel akárcsak egy órával is korábban, vagy később jelent volna meg, csak azért, hogy valamely ártatlan szerelmest bosszantson. A nap változatlanul, a naptár sze-

rint végzi kötelességét és ennek teljesitésében nem engedi magántermészetü okoktól befolyásolni magát. Igy hát elérkezett a reggel, mint rendesen s vele együtt az üzleti órák, azokkal együtt Cheeryble Ferenc, vele együtt pedig sok örvendező mosoly és „isten hozott" a két derék fivér részéről s egy komolyabb, hivatalnokhoz illőbb, de nem kevésbbé szives fogadtatás Linkinwater Tim részéről.

— Hogy Ferenc ur és Nickleby ur tegnap este találkoztak, — mondta Linkinwater Tim, lassan lemászva székéről és körülnézve az irodában, háttal támaszkodva iróasztalának, mint akkor szokta, amikor valami különösen fontos mondanivalója volt — hogy ez a két fiatalember igy összetalálkozott tegnap este, az valóban csodálatos véletlen. Nem is hiszem én, — tette hozzá Tim, miközben levetette a pápaszemét és kedves büszkeséggel mosolygott — hogy az egész világon akadna hely, amely ugy kedvezne a véletleneknek, mint London.

— Ezt nem tudom, — mondta Ferenc — de . . .

— Nem tudja, Ferenc ur! — vágott közbe makacsul Tim. — Hát nézzük csak. Ha van kedvezőbb hely, hol van az? Európában? Nincs. Ázsiában? Hát persze, hogy ott nincs. Afrikában? Szó sincs róla. Amerikában? Hiszen maga is tudja, hogy ott nincs. Hát akkor hol? — mondta Tim és elszántan keresztbefonta karjait.

— Nem volt nekem szándékomban vitatkozni erről a kérdésről, Tim, — mondta nevetve a fiatal Cheeryble. — Nem vagyok én olyan eretnek. Csak azt akartam mondani, hogy nagyon hálás vagyok a véletlennek.

— Ó, ha nem vitatkozik, — mondta Tim elégedetten, — az már más. Hanem mondok valamit. Szinte szerettem volna, ha vitatkozik. Szinte azt kivánom, bár megpróbálná, akár ön, akár más. Azt én ugy legyürném, — mondta Tim, szemüvegével ütögetve balkeze mutatóujját — azt én ugy legyürném az érveimmel . . . Miután azt emberi szóval ugy sem lehet kifejezni, milyen nagyon, milyen kimondhatatlanul legyürte volna Linkinwater Tim az ilyen vakmerő halandót, igy hát — szavak hiányában — nem is fejezte be a mondatát és visszamászott székére.

— Milyen szerencsések vagyunk mi, Ned testvér, — mondta Károly, miután helyeslően veregette vállon Linkinwater Timet — hogy két olyan fiatalember van körülöttünk, mint Ferenc öcsénk és Nickleby ur. Még sok örömünk lesz bennük.

— Az bizonyos, Károly, az bizonyos, — felelte a másik. — Timről, — tette hozzá Ned — nem is beszélek. Hiszen Tim

csak egy gyerek . . . egy csecsemő . . . egy senki . . . őt számba sem vesszük. No mit szól ehhez, Tim, vén kujon?

— Mindakettőre féltékeny vagyok, — mondta Tim. — Más állás után nézek, tessék gondoskodni utódomról, uraim.

Tim ezt olyan páratlan, rendkivüli, kitünő tréfának tartotta, hogy letette tollát a tintatartóra és székéről inkább lebukfencezve, mint szokott, megfontolt módján leszállva, addig nevetett, amig csak bele nem fáradt s egész idő alatt ugy rázta a fejét, hogy rizspor-felhők usztak az iroda levegőjében. A két fivér sem maradt mögötte, azok is majdnem ugyanolyan jóizüen nevettek azon a tréfás gondolaton, hogy ők, meg az öreg Tim, jószántukból elválnak egymástól. Miklós és Ferenc hangosan hahotázva nevettek, talán azért, hogy elrejtsék megindulásukat, amelyet ez a kis jelenet okozott (és igy állt a dolog a három vén legénnyel is az első kitörés után), ugy, hogy nevetésükben legalább annyi volt a zamatos vidámság, mint amennyit a legfinomabb társaság valaha is élvezett a legbámulatosabban találó élcből, amely valakinek rovására hangzott el.

— Nickleby ur, — szólt Károly testvér, félrehiva és barátságosan kézenfogva Miklóst — én . . . én szeretnék meggyőződni róla, vajjon megfelelően és kellemesen vannak-e elhelyezve kis házunkban. Nem engedhetjük, hogy azok, akik bennünket szolgálnak, szenvedjenek valami olyan nélkülözés, vagy kényelmetlenség miatt, amin módunkban van segiteni. Azonkivül szeretném látni édesanyját és hugát is, hogy megismerkedhessem velük és hogy megnyugtathassam őket annak a kijelentésével, hogy ami csekély szolgálatot eddig tehettünk nekik, azt már sokszorosan visszafizette az ön buzgó igyekezete és szorgalma. Kérem, egy szót se szóljon, nagyon kérem. Holnap vasárnap lesz. Leszek olyan bátor és kimegyek uzsonnatájban; ha otthon találom magukat: jó, ha pedig nem lesznek otthon, vagy a hölgyeknek alkalmatlan lenne a látogatásom és inkább máskor óhajtanának megismerkedni velem, hát majd máskor megyek el, bármikor, amikor tetszik. Maradjunk emellett. Ned, kedvesem, valami beszédem lenne veled, gyere csak. — Az ikrek karonfogva mentek ki az irodából. Miklós látta, hogy ez az előzékenység és az a sok szivesség, amikkel ma reggel óta elhalmozták, megannyi tapintatos megujitása volt (most, az unokaöccs megérkezése alkalmából) azoknak a nagylelkü igéreteknek, amiket a fivérek Ferenc távollétében tettek — és a szive csupa hála volt.

Mikor Nicklebyné megtudta, hogy másnap vendéget kapnak (még pedig micsoda vendéget!), részint elragadtatást, részint bánatot érzett; mert mig ezt egyfelől ugy tekintette, mint a rövidesen ujrakezdődő társadalmi élet, a dél-

előtti vizitek, az esti teák immár szinte elfeledett örömeinek biztató előjelét, másfelől viszont csak keserüséggel gondolhatott arra, hogy már nincs birtokában az ezüst teáskanna, tetején az elefántcsont gombbal s a hozzávaló kis tejeskancsó, melyekre valaha olyan büszke volt s melyek, viaszosvászonba gondosan beburkolva, éveken át álltak egy bizonyos polcon. Mindez most élénk szinekben jelent meg elszomorodott lelkiszemei előtt.

— Csak tudnám, hova lett a füszeresdoboz? — mondta Nicklebyné, fejét csóválva. — Ott szokott állni a bal sarokban, második helyen, az ecetes hagyma előtt. Emlékszel arra a füszeresdobozra, Katinka?

— Hogyne, mama.

— Nem tudom megérteni, — mondta szigoruan Nicklebyné — hogy beszélhetsz róla ilyen hidegen, ilyen érzéketlenül. Kijelentem, hogy magánál a veszteségnél is jobban bosszant, — folytatta szenvedélyesen dörgölve az orrát — hogy olyan emberek vannak körülöttem, akik ilyen kihivó nyugalommal fogják fel a dolgot.

— Édes, jó mama, — szólt Katalin és átölelte anyja nyakát — miért mondasz olyasmit, amiről tudom, hogy ugy sem gondolhatod komolyan és hogyan haragudhatsz rám, amiért boldog és elégedett vagyok? Te is, Miklós is megmaradtatok nekem, ujra együtt vagyunk, hát mit törődöm én egy-két ilyen csekélységgel, aminek a hiányát sohasem érezzük? Én már láttam mindazt a nyomoruságot és kétségbeesést, ami a halál nyomában jár és ismerem azt az érzést, mikor az ember egyedül elhagyatva áll a sokaság között, megismertem az elválás kinjait, a gyász és szegénység idején, amikor leginkább lett volna szükségünk egymás vigasztalására és támogatására, — még csodálkozol, hogy ez a ház számomra az édes nyugalom és békesség helye, ahol semmi kivánni valóm, vagy visszasirnivalóm nincs, hiszen mellettem vagytok ti. Volt olyan időm, nem is olyan régen, amikor — bevallom — gyakran eszembejutott régi otthonunk minden kényelme, talán gyakrabban is, mint gondolnád, de ugy tettem, mintha nem vettem volna észre, mert reméltem, hogy akkor te is kevésbbé fogod sajnálni. Igazán nem voltam érzéketlen. Ha az lettem volna, boldogabbnak éreztem volna magamat. Drága anyám, — folytatta felindultan Katalin — én más különbséget nem látok a mostani otthonunk és a közt, amelyben évekig olyan boldogok voltunk, csak azt, hogy a leggyöngédebb, legjobb sziv, mely valaha fájt ezen a földön, békességben felszállt az égbe.

— Katinka, édes Katinkám, — zokogta Nicklebyné és magához ölelte leányát.

— Olyan gyakran gondoltam az ő szerető szavaira, — mondta Katalin könnyezve — a legutolsó estére, amikor benézett az én kis szobámba, a lépcsőn fölmenet, mielőtt lefeküdt volna aludni, és azt mondta: Isten áldjon meg, drágaságom. Olyan sápadt volt az arca, anyám... A megtört szív ...tudom... akkor nem gondoltam...

Könnyzápor áradt Katalin szemeiből, anyja keblére hajtotta fejét és sirt, mint egy kis gyermek.

Szép és rokonszenves vonása az emberi természetnek, hogy ha a szivet meghatja, meginditja valami nyugodt, boldog vagy szerető érzés, a halottak emléke annál hatalmasabban, annál ellenállhatatlanabb erővel ragadja meg. Mintha az emelkedettebb gondolatok, a vonzalmak varázslatos eszközök volnának, melyek utján a lélek titokzatos összeköttetést tarthat fenn azoknak a szellemével, akiket életükben nagyon szerettünk. De jaj, milyen gyakran, milyen soká lebeghetnek körülöttünk e türelmes angyalok a varázsszóra várván, melyet oly ritkán ejtünk ki és olyan hamar elfelejtünk!

Szegény Nicklebyné, aki megszokta, hogy ami a szivét nyomja, azt azonnal ki is mondja, sosem hitte volna, hogy leánya titokban ezekkel a gondolatokkal foglalkozhatott, annál is kevésbbé, mert a legkeményebb megpróbáltatás vagy szemrehányás sem birta rá soha, hogy elárulja érzelmeit. De most, mikor az a boldogság, amit Miklós elbeszélése s ez az uj békességes élet ébresztettek a szivében, olyan erővel idézte föl Katalinban ezeket az emlékeket, hogy nem tudta visszafojtani őket: kezdett Nicklebyné előtt derengeni, hogy ő néha mégis csak meggondolatlan lehetett, valami lelkiismeretfurdalást érzett, mikor átölelte leányát s átengedte magát azoknak az indulatoknak, amiket ez a beszélgetés természetszerüleg felkeltett benne.

Alapos sürgés-forgás volt aznap délután, nagy előkészületek történtek a vendég fogadására; a kertésztől hatalmas csokrot hoztak, abból egy sereg kisebb csokrot kötöttek, amikkel Nicklebyné bizonyára feltünéstkeltő módon diszitette volna fel a kis nappali szobát, ha Katalin föl nem ajánlja, hogy megkiméli ettől a fáradságtól s a legcsinosabb, legizlésesebb módon el nem rendezi a virágokat. Ha valaha is szépnek látszott a kis ház, ezen a verőfényes, ragyogó napon csakugyan szépnek kellett látszania. De az a büszkeség, amivel Smike a kertet nézte, Nicklebyné a berendezést és Katalin az egész házat, semmi sem volt ahhoz a büszkeséghez képest, amivel Miklós nézte Katalint. És annyi bizonyos, hogy Katalin, gyönyörü arcával, kecses termetével, Anglia legpompásabb palotájának is disze, ékessége lehetett volna.

Délután hat óra tájban Nicklebynét roppant izgalomba hozta a régóta várt kopogtatás és ezt az izgalmat éppenséggel nem csillapitotta két pár cipő lépkedésének hangja, amely a folyosóról hallatszott be s amiről Nicklebyné lélekzetét visszafojtva állapitotta meg, hogy „mind a két Cheeryble ur itt van". Csakugyan igy is volt, bár nem az a két Cheeryble jött, akiket Nicklebyné várt, hanem Cheeryble Károly és unokaöccse Ferenc, aki ezer bocsánatot kért a „tolakodásért", amit Nicklebyné fölöttébb kegyesen meg is bocsátott (hiszen teáskanál és ennivaló jutott mindenkinek elég). A váratlan vendég megjelenése a legcsekélyebb zavart sem okozta (legföljebb Katalinnak, neki is csak annyira, hogy egy-kétszer elpirult), mert az öreg ur olyan szives, olyan kedves volt, az ifju pedig olyan kitünően utánozta őt ebben a tekintetben, hogy az első találkozások szokott merevségeinek és formaságainak nyoma sem volt és Katalin nem egyszer kapta rajta magát, hogy azt várja: mikor kezdődnek már ezek a formaságok. A teásasztal mellett vidám beszélgetés folyt mindenféléről, mulatságos vitatkozásokban sem volt hiány, mert mikor véletlenül szóba került a fiatal Cheeryble németországi tartózkodása, az öreg ur tájékoztatta a társaságot, hogy a fentebb emlitett fiatal Cheeryble ur állitólag fülig szerelmes egy bizonyos német polgármester leányába. A fiatal Cheeryble ur méltatlankodva utasitotta vissza a vádat, mire Nicklebyné ravaszul megjegyezte, hogy éppen ez a heves tagadás erősiti őt meg abbeli gyanujában, hogy mégis lehet a dologban valami. Mire a fiatal Cheeryble komolyan felkérte a nagybátyát: vallja be, hogy az egész tréfa volt, amit az öreg Cheeryble végre meg is tett, mert öccse olyan komolyan vette a dolgot, hogy — mint ezt Nicklebyné később ezerszer is emlegette, mikor erről a jelenetről volt szó — „egészen elpirult", amit Nicklebyné joggal minősitett érdekes és emlitésreméltó körülménynek, mert fiatalemberek nem igen szoktak szerények és titoktartók lenni, különösen ha hölgyekről van szó, ilyenkor inkább hallgatóik pirulnak, mint ők.

Tea után sétáltak a kertben s, az este igen szép lévén, kimentek a kert kapuján, különböző mellékutakra tértek s addig kóboroltak ide-oda, mig egészen besötétedett. Valamennyien ugy érezték, hogy az idő nagyon gyorsan repül. Elől ment Katalin bátyja karjára támaszkodva s vele és Cheeryble Ferenccel beszélgetve; Nicklebyné és az öreg Cheeryble kis távolságról követték őket. A derék kereskedő kedvessége, Miklós iránti érdeklődése, Katalin iránti bámulata olyan hatással voltak a jó hölgy érzelmeire, hogy szavainak megszokott áradata ezuttal igen szük korlátok közé szorult.

Smike (aki felé még soha annyi érdeklődés nem irányult, mint ezen a napon), szintén elkisérte őket, hol az egyik, hol a másik csoporthoz csatlakozva; hol Károly testvér szólitotta fel, — kezét vállára téve — hogy tartson vele, hol Miklós nézett vissza mosolyogva s magához intette, hogy jöjjön és beszélgessen régi barátjával, aki legjobban érti meg s akinek mindig sikerül mosolyt varázsolni a szomoru arcra, mikor más képtelen erre.

A büszkeség a hét halálos bűn közé tartozik, de lehetetlen ide számitani az anyai büszkeséget, hisz ez a két főerénynek, a hitnek és reménynek keveréke. Ez a büszkeség dagasztotta Nicklebyné keblét ezen az estén és ez hagyta az arcán élete legboldogabb könnyeinek nyomát, mely megcsillant a lámpafényben, mikor hazaértek.

A szerény vacsoránál csöndes vidámság uralkodott, mely teljes összhangban volt ezekkel az érzelmekkel. A két vendég végül elbucsuzott. Volt a bucsuzásnak egy részlete, ami sok mosolyra és tréfálkozásra adott alkalmat, az, hogy Cheeryble Ferenc kétszer is kezet nyujtott Katalinnak, megfeledkezvén arról, hogy már elbucsuzott tőle. Az öreg Cheeryble szerint ez meggyőző bizonyitéka volt annak, hogy most is németországi imádottjára gondol, s ez a tréfa hosszantartó kacagást váltott ki a társaságból. Ilyen könnyü dolog a könnyüszivü embereket megnevettetni.

Szóval e nap a derüs, nyugodt boldogság napja volt, s mert mindnyájunknak van egy-egy meleg napja, — reméljük, hogy sokan egy sereg között válogathatnak — amelyre különös gyönyörüséggel gondolunk vissza: erre a napra is gyakran gondoltak vissza később, mert ez emlékezetes helyet foglalt el azoknak a kalendáriumában, akik résztvettek benne.

Vagy volt egy kivétel is? Az, akinek a legboldogabbnak kellett volna lennie?

Ki volt az, aki szobájának csöndjében térdre borult, hogy imádkozzék, ahogy első barátja megtanitotta s összekulcsolt kezét szenvedélyesen a levegőbe nyujtva, keserü fájdalommal borult arcra?

XLIV. FEJEZET.

Nickleby Ralph megsérti egy régi ismerősét. E fejezetből továbbá kiderül az is, hogy kár, ha a tréfa, még férj és feleség között is, tulságosan messze megy.

Vannak emberek, akik előtt egyetlen cél lebeg: hogy — akármilyen uton-módon is — meggazdagodjanak. Tisztában vannak vele, hogy az eszközök, melyeket e cél érdekében napról-napra alkalmaznak, aljasak és hitványak,

de azért, még önmagukkal szemben is fenkölt, erényes hangot használnak s fejüket csóválva keseregnek a világ romlottságán. A legsötétebb gazemberek, akik valaha e földön jártak, vagyis inkább — mert a járás legalább egyenes, emberhez illő magatartást jelent — végig csusztak-másztak az élet leggörbébb, legmocskosabb utjain: komolyan bevezetik naplóikba mindennapi eseményeit, szabályszerü tartozik- és követel-rovatot vezetnek a maguk és a mennyország részére, melynek mérlege mindig az ő javukra üt ki. Hogy ez amolyan ingyen ravaszság-e (az egyetlen ingyenes dolog az efféle emberek életében), vagy csakugyan azt remélik, hogy magát a mennyországot is becsaphatják s ugyanugy gyüjthetnek kincseket a másvilágon, mint azt ezen a világon tették, mindez nem derült ki, de maga a tény igaz. És az ilyen könyvvitel (mint némely önéletrajz, mely felvilágositotta a világot) bizonyára nagyon hasznosnak fog bizonyulni abban az egyben, hogy sok időfecsérléstől s munkától kiméli meg azt az angyalt, aki tetteinket följegyzi.

Nickleby Ralphot nem ilyen fából faragták; komor, hajthatatlan, csökönyös és kiismerhetetlen volt és semmi mást nem tartott fontosnak, sem ebben az életben, sem a másikban. Az egyetlen erkölcsi intelem, amelyet Nickleby Ralph ez volt első és uralkodó ösztöne — és a gyülöletét. Nem sok fáradságot vett magának, hogy igazi jellemét elrejtse a világ elől, szive mélyén pedig ujjongó örömmel üdvözölt és támogatott minden rossz szándékot már megszületése pillanatában. Az egyetlen erkölcsi intelem, amelyet Nickleby Ralph követett, ez volt: „Ismerd meg tenmagadat".

Nagyon jól ismerte magát s mivel neki ugy tetszett képzelnie, hogy az egész emberiséget olyan anyagból gyurták, mint ő, gyülölte az embereket. Mert bár sajátmagát senki sem gyülöli, ennél sokkal több önszeretet van még a leghidegebb természetüekben is, a legtöbb ember önmagáról itéli meg a világot s általában ugy szokott lenni, hogy akik rendszerint gunyolni szokták az emberi természetet és ugy tesznek, mintha megvetnék, azok az emberiség legrosszabb és legkellemetlenebb elemei.

De most magáról Ralphról akarunk beszélni, aki összeráncolt homlokkal nézett Noggs Newmanre, miközben a derék férfiu lehuzta ujjatlan keztyüjét, gondosan bal tenyerére fektette, jobbkezével lesimitotta, hogy eltüntesse a gyürődéseket, aztán összegöngyölitette, olyan szórakozott arccal, mintha ez a mélységesen érdekes és fontos szertartás minden egyéb iránt teljesen közömbössé tenné.

— Elutazott a városból? — mondta lassan Ralph. — Maga téved, menjen el ujra.

— Nem tévedek, — felelte Newman. — Nem is utazik — utazott.

— Talán leánnyá vagy csecsemővé változott, — mormogta Ralph türelmetlenül.

— Azt nem tudom, — mondta Newman — de elutazott.

Az „elutazott" szót látnivalóan végtelen gyönyörűséggel ismételte Noggs Newman, ugyanolyan arányban, mint amilyen bosszuságot Nicklebynek okozott. Tele szájjal ejtette ki ezt a szót s olyan hosszura nyujtotta, amennyire csak lehetett, s mikor már nem nyujthatta tovább feltünés nélkül, magában motyogta el, mintha még ez is elégtételül szolgálna neki.

— És hova utazott? — kérdezte Ralph.

— Franciaországba, — felelte Newman. — Ujabb orbánc veszélye fenyegette — az elsőnél is sulyosabb — a fején. Az orvosok elküldték. Elutazott.

— És Frederick lord? — kezdte Ralph.

— Az is elutazott, — felelte Newman.

— És viszi magával a verést, amit kapott! — mondta Ralph félrefordulva. — Zsebrevágja a zuzódásait és eloldalog, anélkül, hogy egy szóval is megbosszulná magát, vagy hogy bármi elégtételt is követelne.

— Nagyon beteg, — mondta Newman.

— Nagyon beteg! — ismételte Ralph. — *Én* megtenném, még ha haldokolnék is, sőt akkor még inkább el volnék szánva, hogy megtegyem, még pedig késedelem nélkül. Már tudniillik, ha az ő helyében volnék. De hát ő nagyon beteg! Szegény sir Mulberry! Nagyon beteg!

Ralph mély megvetéssel, ingerülten ejtette ki ezeket a szavakat, aztán gyorsan intett Newmannak, hogy menjen ki a szobából; székébe vetette magát és türelmetlenül toporzekolt a padlón.

— Ezt a fiut valami varázslat védi, — mondta Ralph fogát csikorgatva — A körülmények összejátszanak, hogy megsegitsék. Még beszéljen valaki a szerencse szeszélyeiről. Ilyen ördöngős szerencsével szemben mint ez, még a pénz sem segit.

Türelmetlenül kapott a zsebéhez, de ott, előbbi megállapitásai ellenére is, bizonyára valamelyes vigaszt találhatott, mert az arca kissé megenyhült, s bár még mindig összehuzta a szemöldökét, az már inkább számitgatást jelentett, mint bosszuságot.

— Ez a Hawk mégis csak visszajön, — dörmögte Ralph — és ha ismerem ezt az embert, már pedig ennyi idő alatt csak megismerhettem, a haragja nem fog lecsillapodni időközben. Kénytelen visszavonultan élni, az ő megszokott

életmódja helyett a betegszoba egyhangu sivárságában, — semmi társasélet — semmi ivás — semmi játék — semmi, amit szeret s amiből él. Nem hinném, hogy elfelejtené, mivel tartozik annak, aki ezt okozta. Más se felejtené el, hát még ő!

Mosolygott, fejét rázta, állát a kezére támasztva elgondolkozott, aztán ujra mosolygott. Kis idő mulva felállt és csöngetett.

— Az a Squeers nem jár ki? — kérdezte Ralph.

— Tegnap este itt volt. Itt hagytam, mikor hazamentem, — felelte Newman.

— Azt tudom, bolond! — mondta ingerülten Ralph. — Volt-e itt azóta? Volt-e itt ma reggel?

— Nem, — üvöltötte Newman.

— Ha eljön, mialatt nem vagyok itthon, — biztos, hogy itt lesz este kilenckor — mondja meg neki, hogy várjon, és ha még egy ember jön vele, ami valószinü, várjon az is.

— Mind a kettő várjon? — kérdezte Newman.

— Igen, — felelte Ralph mérgesen. — Segitse fel a kabátomat és ne ismételje a szavaimat, mint egy rikácsoló papagáj.

— Bárcsak papagáj lennék, — mondta durcásan Newman.

— Bárcsak, — felelte Ralph kabátjába bujva, — már rég kitekertem volna a nyakát.

Newman nem válaszolt erre a bókra, csak átnézett egy pillanatig Ralph válla fölött (az éppen akkor igazgatta hátulról a spencer gallérját) olyan arccal, mintha nagy kedve lenne megráncigálni gazdája orrát. De mikor a tekintetével találkozott, hirtelen visszarántotta ujjait és igen kedvesen kezdte dörzsölgetni az orrát.

Ralph mindössze annyi fáradtságot vett magának, hogy fenyegető pillantást vetett sajátságos modoru irnokára, figyelmeztette, hogy vigyázzon, ne csináljon semmi bajt, azzal fogta kalapját, keztyüjét és elment hazulról.

Ralphnak igen különös és vegyes elemekből álló ismeretségi köre volt, furcsa látogatásokat tett, néha nagyon gazdag, néha nagyon szegény házaknál, de minden látogatás tárgya ugyanaz volt: a pénz. Arca bűvös hatással volt legelőkelőbb ügyfeleinek portásaira és cselédségére is és gyors bebocsátást biztositott neki, pedig ő csak gyalog járt, ezzel szemben sokak számára, akik kocsin robogtak a kapu elé, a háziak eltagadtatták magukat. Ilyen helyeken Ralph maga volt a megtestesült szelidség és törleszkedő udvariasság. Léptei oly könnyüek voltak, neszük sem hallat-

szott a vastag szőnyegeken. Hangja oly csöndes, meg sem érthette más, mint akihez szólt. De bezzeg a szegényebb lakásokban egészen más ember volt Ralph; csakugy csikorgott csizmája a folyosón, amint elszántan lépkedett befelé, hangja nyers és hangos volt, mikor a hátralékos pénzét követelte, fenyegetődzése dühös és durva. Az üzletfeleknek egy másik osztályával szemben megint egészen más ember volt. Zugügyvédek voltak ezek, akik uj üzletekhez segitették, vagy uj hasznot préseltek ki a régiekből. Ezekkel Ralph bizalmasan, tréfálkozva beszélt, kedélyesen tárgyalt velük a napi eseményekről, főként és különösen szivesen pedig azokról a bukásokról és pénzügyi nehézségekről, amik számára üzletet jelentettek. Szóval nehéz lett volna felismerni ugyanazt az embert különböző megnyilvánulásaiban, ha nem lett volna állandóan nála az a váltókkal és bankjegyekkel telitömött hatalmas bőrtárca, melyet minden házban előszedett a zsebéből, s ha nem ismételte volna állandóan ugyanazt a panaszt (melynek legföljebb hangját és modorát változtatta az alkalomhoz mérten), hogy a világ gazdagnak hiszi őt s talán az is lenne, ha meg tudná kapni a pénzét; de amint egyszer kiadta az ember a pénzt, keresztet vethet rá, ugy a tőkére, mint a kamatra, megélni pedig nagyon nehéz dolog, még egyik napról a másikra is. Estére járt az idő, mire bevégezte az efajta látogatások hosszu sorát, melyet csak egy szükös ebéd szakitott meg valamelyik kifőzésben és Ralph aztán a Saint James's parkon át megindult hazafelé.

Bonyolult tervek járhattak a fejében, amelyet összeráncolt szemöldökéről és összeszoritott szájáról is világosan látni lehetett, meg aztán tökéletesen közömbös volt a körülötte levő tárgyak iránt, észre sem vette őket. Szórakozottsága olyan foku volt, hogy egyébként gyorsan járó szeme nem vette észre a nyomában járó, ingadozó lépésü alakot, aki hol zajtalanul utána lopódzott, hol megelőzte kissé, hol az oldala mellett surrant el. S egész idő alatt olyan éles tekintettel, olyan mohó, érdeklődő szemmel nézett rá, hogy az inkább valami festett arckép vagy megelevenedett álomkép kifejezéséhez hasonlitott, mint a legérdeklődőbb megfigyelőéhez.

Az ég már jóideje borus és sötét volt, most egyszerre megeredt a zápor, Ralph egy fa alatt keresett menedéket. Összefont karral támaszkodott neki, még mindig mélyen elmerülve gondolataiban, s mikor véletlenül fölemelte a szemét, hirtelen találkozott egy ember tekintetével, aki a fa törzse mögött bujkálva, kutató pillantással meredt az arcába. Az uzsorás arckifejezésében volt e pillanatban valami, amire

jól emlékezhetett ez az ember, mert most elhatározta magát: egészen odaállt Ralph mellé és kimondta a nevét.

Pillanatnyi meglepetésében Ralph két lépésnyire visszahőkölt és tetőtől talpig végigmérte az idegent. Sovány, sötét arcu, aszott, körülbelül vele egykoru, görnyedttartásu ember állt előtte, akinek komor arcát kellemetlenebbé tette napsütötte, beesett, éhes arca, vastag fekete szemöldöke, melynek feketesége annál is feltünőbbnek látszott, mert a haja tökéletesen ősz volt. Furcsa szabásu, durva, kopott ruha volt rajta és egész lényén valami meghatározhatatlan levertség és lezüllöttség érzett. Ralph most megint ránézett s lassan-lassan mind kevésbbé látta idegennek az arcot és az embert. Amint nézte e vonásokat, ezek lassanként ismert vonásoknak kezdték átengedni helyüket, végre, valami különös optikai csalódás révén, az egész ember átváltozott azzá, akinek sok évig ismerte s akit majdnem ugyanannyi éve szem elől vesztett és elfelejtett.

Az ember látta, hogy a felismerés kölcsönös, intett Ralphnak, hogy foglalja el előbbi helyét a fa alatt és ne álljon a zuhogó esőben, amiről az a meglepetés első percében teljesen megfeledkezett, aztán rekedt, gyönge hangon szólitotta meg:

— Azt hiszem, a hangomról nem igen ismert volna meg, Nickleby ur.

— Nem, — felelte Ralph, szigoru pillantást vetve rá. — Ámbár van benne valami a régiből, amire most már emlékszem.

— Ugyancsak kevés lehet rajtam abból, amit nyolc évvel ezelőtt ismert — jegyezte meg a másik.

— Éppen elég, — mondta Ralph közömbösen és félreforditotta az arcát — több is, mint elég.

— Ha még kételkedtem volna, Nickleby ur, vajjon ön-e az, — mondta a másik — ez a fogadtatás és az ön modora hamarosan meggyőződött volna, hogy nem tévedek.

— Mást várt? — kérdezte Ralph élesen.

— Nem, — mondta az ember.

— Igaza volt, — vágott vissza Ralph — és ha nincs meglepve, ne is tegyen ugy, mintha meg volna lepve.

— Nickleby ur, — szólalt meg az ember tompán, rövid szünet után, miközben küszködni látszott azzal a hajlandóságával, hogy valami szemrehányással válaszoljon — volna egy-két szavam, meghallgatná?

— Kénytelen vagyok itt megvárni, mig az eső eláll egy kicsit, — mondta Ralph félrenézve. — Ha beszél, nem fogom bedugni a fülemet, bár beszédjének éppen az a hatása lesz, mintha ezt tenném.

— Valamikor bizalmasa voltam, — kezdte az ember. Ralph körülnézett és akaratlanul is elmosolyodott.

— Már addig a fokig, — folytatta a másik — amennyire az ön bizalmába egyáltalán be lehetett jutni.

— Hja ugy, — felelte Ralph karját összefonva — az már más, egészen más.

— Nickleby ur, az emberiesség nevében, kérem, ne játszszunk a szavakkal.

— Minek a nevében?

— Az emberiesség nevében, — felelte komolyan a másik. — Éhezem, nyomorban vagyok. Ha nem inditja könyörületre az a változás, amit ilyen hosszu távollét után észre kell vennie rajtam, kell hogy észrevegye, mert én, aki pedig lassu, keserves fokozatokban mentem keresztül rajta, magam is észreveszem és jól látom. Hát ha már semmi más, talán az lesz valami hatással önre, hogy még a mindennapi kenyerem sincs meg, nem az, amelyikért a Miatyánkban imádkozunk, mert az ilyen városokban, mint ez, a mindennapi kenyér alatt a gazdag, a fényüző kényelmet érti, a szegény pedig annyi silány táplálékot, amennyiből valahogy fenntarthatja az életét; de én még egy darab kemény, száraz kenyérhéjhoz sem tudok hozzájutni.

— Ha mindig igy szokott koldulni, — mondta Ralph — akkor jól betanulta a szerepét; de ha elfogadná olyasvalakinek a tanácsát, aki ismeri valamelyest az életet és a világot, azt ajánlanám, hogy egyszerübben kolduljon, egyszerübben, másképen minden kilátása megvan arra, hogy komolyan éhen pusztuljon. — Miközben Ralph ezt mondta, bal csuklóját erősen megragadta a jobbkezével s a fejét kissé félrehajtva, állát a mellének szegve, megvető, sötét arccal pillantott a másikra. Ilyennek lehetett volna megfesteni azt az embert, akit semmi sem képes meginditani vagy ellágyitani.

— Tegnap töltöttem az első napot Londonban, — mondta az öregember, az uttól elkopott ruhájára, elrongyolt cipőjére pillantva.

— Jobb lett volna, ha az egyszersmind utolsó napja is lett volna Londonban, — felelte Ralph.

— Két nap óta kerestem önt mindenütt, ahol gondoltam, hogy meg lehet találni, — folytatta a másik alázatosabb hangon — és végre találkoztunk, Nickleby ur, mikor már majdnem lemondtam minden reményről.

Valami válaszra várt, de Ralph nem felelt, hát igy folytatta:

— Nyomorult, szerencsétlen pária vagyok, idestova hatvan éves s olyan szegény, olyan gyámoltalan, mint egy hat éves gyerek.

— Én is hatvan éves vagyok, — felelte Ralph — és nem vagyok sem szegény, sem gyámoltalan. Dolgozzék. Ne tartson szinpadi szónoklatokat a kenyérről, keresse meg.

— Hogyan? — kiáltott fel a másik. — Hol? Mutassa meg az utját, módját. Hajlandó erre módot adni nekem?

— Valamikor adtam, — felelte nyugodtan Ralph — és aligha kell megkérdeznie, hogy akarok-e még egyszer adni.

— Husz éve, vagy tán több is, — szólt fojtott hangon az ember — hogy összevesztünk egymással. Emlékszik? Részt követeltem valami üzlet hasznából, amit én hoztam önnek s mikor ragaszkodtam hozzá, elfogatott, valami régi tiz font néhány shillinges előleg miatt, beleszámitva körülbelül ötven százalék kamatot.

— Emlékszem ilyesmire, — felelte közömbösen Ralph — hát aztán?

— Emiatt még nem szakitottunk, — mondta az ember. — Én meghunyászkodtam, mert én voltam a gyöngébbik fél és ön, mivel még nem volt olyan anyagi helyzetben, aki ma örül, hogy visszafogadhat egy hivatalnokot, aki nem tulságosan finnyás és ért valamit az ön üzleteihez.

— Maga sopánkodott, könyörgött és én engedtem, — felelte Ralph. — Ez szép volt tőlem. Talán szükségem volt magára; már elfelejtettem. Bizonyára igy volt, máskép hiába könyörgött volna. Hasznavehető ember volt, nem tulságosan becsületes, nem tulságosan finnyás, nem tulságosan keztyüskezü és érzékenyszivü, de hasznavehető.

— Hasznavehető csakugyan! — mondta az ember. — Nézze, ön letiport s tönkretett engem néhány évvel ezelőtt, de én egészen addig hűségesen szolgáltam, pedig ugy bánt velem, mint a kutyával. Igaz ez, vagy nem?

Ralph nem felelt.

— Nem igaz? — ismételte az ember.

— Megkapta a fizetését, — felelte Ralph — és elvégezte a munkáját. E tekintetben egyforma alapon álltunk és kvittek voltunk.

— Akkor, de azután nem, — mondta a másik.

— Azután csakugyan nem, sőt tulajdonképen még akkor sem, mert mint az előbb mondta, maga tartozott nekem és még most is tartozik, — felelte Ralph.

— Ez nem minden, — mondta az ember élénken. — Ez nem minden. Ezt jegyezze meg. Bizza csak rám, nem feledkeztem meg arról a régi sebről. És részint, mert arra emlékeztem, részint, mert azt reméltem, hogy ezzel valaha pénzt szerezhetek, kihasználtam az ön mellett elfoglalt helyzetemet és birtokába jutottam egy olyan titoknak, amiért ön fél vagyonát ideadná, hogy megtudhassa és sohasem tudhatja meg

mástól, csak tőlem. Azután, emlékszik, hosszu idő mulva otthagytam önt és valami kis csalásért — amely beleütközött a törvénybe, de semmiség volt ahhoz képest, amivel önök, pénzhajhászók, napról napra megkerülik a törvényt — hét esztendőre fegyházba küldtek. Láthatja, mivé lettem, miro kijöttem. Nézze, Nickleby ur, — folytatta az ember, az alázatosságnak és a hatalom tudatának sajátságos keverékével — micsoda segélyt és támogatást hajlandó ön adni nekem, mivel hajlandó megvesztegetni engem, hogy nyiltan elmondjam a dolgot. Nem tulzottak az igényeim, de élnem kell és hogy élhessek, ennem, innom kell. Az ön részén van a pénz, az enyémen az éhség és szomjuság. Olcsó vásárt csinálhat.

— Készen van? — kérdezte Ralph, még mindig ugyanazzal a merev tekintettel figyelve a másikat és csak az ajkait mozgatta.

— Csak öntől függ, Nickleby ur, — volt a válasz.

— Hát akkor hallgasson ide, hm... nem is tudom, milyen néven szólitsam, — mondta Ralph.

— A régi nevemen, ha ugy tetszik.

— Hát akkor hallgasson ide, Brooker, — mondta Ralph legnyersebb hangján — és ne várja, hogy én is szónokolni legnyersebb hangján — és ne várja, hogy én is szónokoljak. Hallgasson ide. Régóta tudom magáról, hogy gazember, de sosem volt bátorszivü s a nehéz munka (talán bilincsekkel a lábain) s az a táplálkozás, amely még szükösebb lehetett, mint akkor volt, amikor én „földretiportam és tönkretettem" magát, elvehette az eszét, különben nem jött volna hozzám ilyen mesével. Hogy magának olyan titka van, amivel hatalmában tarthat engem! Tartsa meg, vagy kiáltsa ki a világnak, ahogy tetszik.

— Azt nem tehetem, — vágott közbe Brooker — annak nem venném semmi hasznát.

— Nem? — mondta Ralph. — Éppen annyi hasznát venné, mintha idehozza nekem, annyit mondhatok. Őszintén fogok beszélni magával: óvatos ember vagyok és alaposan ismerem a magam ügyeit. A világot is ismerem, a világ is ismer engem. Akármit tudott meg, halott vagy látott, mikor engem szolgált, azt a világ már ismeri, semmit sem mondhat neki, ami meglepné, kivéve persze, ha a becsületemre válnék, akkor pedig magát hazugnak kiáltanák ki. És mégsem látom, hogy az üzlet pangana vagy üzletfeleim tulságosan aggodalmaskodnának. Éppen ellenkezően. Minden nap szidnak vagy fenyegetnek, — folytatta Ralph — de a dolgok azért csak folynak tovább a maguk rendjén, én pedig nem leszek szegényebb.

— Én nem szidom, én nem fenyegetem, — mondta az

ember. — Én nyilatkozhatom önnek valamiről, amit én általam vesztett el, amit csak én adhatok vissza s ha én meghalok anélkül, hogy visszaadnám, az meghal velem együtt és sohasem szerezheti vissza.

— Pontosan tudom, mennyi pénzem van és rendszerint magam vigyázok rá, — mondta Ralph. — Nagyon a körmére nézek a legtöbb embernek, akivel dolgom van, magának még inkább a körmére néztem. Nyugodtan megtarthatja, amit tőlem elvett.

— Kedvesek-e önnek azok, akik a nevét viselik? — kérdezte az ember erős hangsullyal. — Mert ha igen...

— Nem kedvesek! — felelte Ralph, akit dühitett ez a kitartás és a Miklósra való gondolat, amit ez az utolsó kérdés ébresztett föl benne — nem kedvesek! Ha közönséges kolduskent jött volna hozzám, talán odalöktem volna magának egy hatpennyst, annak emlékére, hogy olyan ügyes fráter volt. De mert ilyen elavult fogásokhoz folyamodik velem szemben, akit pedig jobban ismerhetne, egy fél pennyt nem adok, akkor sem adnék, ha az elrothadástól menthetném meg vele. És jegyezze meg, maga akasztófavirág, — folytatta Ralph, kezével fenyegetve meg az embert — hogy ha megint találkoznánk s maga csak egy kolduló mozdulattal merészelne közeledni hozzám, ujra meglátja a fegyház belsejét és a csavargókra kiszabott kényszermunka szünetei közben szorosabbra huzogathatja azt a hurkot, amiben engem akart megfogni. Ez a válaszom, ezt megjegyezheti magának.

Ralph megvető pillantást vetett az emberre, aki ránézett, de egy szót sem szólt; aztán szokott gyorsaságával ment tovább és a legcsekélyebb érdeklődést nem nyilvánitotta aziránt, mi történik egykori társával, még csak hátra sem nézett rá. Az ember ottmaradt egy helyben állva és mereven nézett a távozó után, mig csak el nem tünt a szeme elől, aztán keresztbe tette karját a mellén, mintha az éhségtől fáznék, tántorgó léptekkel az ut szélére vonszolta magát és koldulni kezdett a járókelőktől.

Ralph, akit a legcsekélyebb mértékben sem inditott meg az imént lefolyt jelenet, tovább ment, kilépett a parkból, jobbkéz felől elhagyta a Golden Squaret s a nyugati városrész felé tartott, mignem elérkezett madame Mantalini rezidenciájához. A kapu fényes sárgaréztábláján már nem ennek a hölgynek neve szerepelt; Knag kisasszonyé került a helyébe. De a női kalapok és ruhák homályosan látszottak még az elsőemeleti ablakokban, a lenyugvó nyári nap gyönge világosságában, s a tulajdonosváltozástól eltekintve, a ház külseje egészen a régi volt.

— Hm, — mormogta Ralph, elhuzva kezét a száján,

miközben szakértő tekintettel szemlélte végig a házat padlástól pincéig — ezek az emberek még mindig igen jól élnek. Nem fogják soká birni, de ha idejében tudom meg, hogy mikor van vége a dolognak, nem lesz belőle semmi károm, sőt szép hasznom lesz belőle. Állandóan figyelni kell őket, ez az egész.

Elégedetten bólintott s már távozni akart, mikor finom fülét megütötte valami zürzavaros lárma, zenebona, a lépcsőkön való föl- és leszaladgálás dobogása, ugyanabban a házban, amelyet az előbb megfigyelt. S miközben azon habozott, vajjon bekopogtasson-e vagy hallgatózzék-e a kulcslyukon, madame Mantalini egy nőcselédje, akit jól ismert, hirtelen kinyitotta a kaput és ugy száguldott kifelé, hogy főkötőjének kék szalagjai csak ugy lebegtek utána a levegőben.

— Halló, álljon csak meg, — kiáltotta Ralph. — Mi történt? Itt vagyok. Nem hallotta a kopogtatásomat?

— Ó, Nickleby ur, — mondta a lány — menjen föl, az Isten szerelmére, a nagyságos ur már megint megtette.

— Mit tett meg? — kérdezte fanyarul Ralph. — Miket beszél maga?

— Tudtam én, hogy megteszi, ha rákényszeritik, — kiáltotta a lány. — Én mindig is mondtam.

— Ide jöjjön, maga ostoba némber, — mondta Ralph, a lány csuklóját megragadva — és ne hordozza szét a szomszédba a családi ügyeket, ne rontsa a hirét az üzletnek. Ide jöjjön. Nem hallja?

Minden további magyarázat nélkül bevezette, vagyis inkább bevonszolta a megrémült cselédet a házba és becsukta a kaput. Aztán ráparancsolt, hogy menjen föl előtte és minden teketória nélkül nyomon követte.

Sok, egyszerre beszélő hang lármája tájékoztatta, hogy merre menjen. Az első néhány lépcsőfok után türelmetlenségében megelőzte a cselédleányt és gyorsan belépett a házaspár lakószobájába, ahol meglehetősen elképesztette az a megmagyarázhatatlan különös felfordulás, amelynek egyszeriben a közepébe jutott. Ott volt valamennyi fiatal munkásnő, némelyik főkötőben, mások anélkül, s mindegyikükön izgalom és megdöbbenés látszott. Egy részük madame Mantalinit vette körül, aki könnyezve ült egy széken, más részük Knag kisasszony körül csoportosult, aki ugyancsak könnyezve ült egy másik széken. Némelyek Mantalini ur körül bámészkodtak, aki tán az egész csoportban a legfeltünőbb volt, mert a lába egész hosszában ki volt nyujtva a földön, fejét és vállát pedig egy rendkivül hosszura nőtt inas tartotta, aki szemmelláthatóan nem tudta, mitévő legyen vele. Mantalini ur szeme

le volt hunyva, arca sápadt volt, haja aránylag sima, szakálla, bajusza lekonyult, fogait összeszoritotta, jobb kezében egy kis üveget tartott, balkezében teáskanalat; keze, karja, lába, válla, mind merev és tehetetlen volt. És madame Mantalini mégsem borult rá zokogva, hanem székén ülve hangosan pörölt. Mindez fülsiketitő kiáltozások között folyt le, amely ugy látszott, igazán az őrületbe kergeti a szerencsétlen inast.

— Mi baj van itt? — kérdezte Ralph előrelépve.

Erre a kérdésre a lárma meghuszszorozódott s bele lehetett kábulni az egymásnak élesen ellentmondó kiáltásokba.

— Megmérgezte magát! — Szó sincs róla! — Küldjenek orvosért! — Ne küldjenek! — Meghal! — Esze ágában sincs! — Csak tetteti magát!

Csak ugy zugott a lárma, mig csak észre nem vették, hogy madame Mantalini Ralphhoz fordul, ekkor erőt vett a társaságon az asszonyi kiváncsiság, tudni szerették volna, mit mondhat, s, mintegy közös megegyezésre, halotti csend támadt, melyet egyetlen suttogás sem tört meg.

— Nickleby ur, — szólt madame Mantalini. — Milyen szerencse, hogy itt van.

Itt egy gurgulázó felkiáltás hangzott, mint mikor egy beteg ember félrebeszél: „Átkozott édes egy asszony!“ Erre azonban oda sem figyelt senki, kivéve az inast, akit megrémitett az, hogy ilyen rémes hangok törnek ki ugyszólván az ujjai közül, földre ejtette gazdája fejét, amely meglehetőset koppant, aztán, anélkül, hogy csak megpróbálta volna is fölemelni, a körülállókra nézett, mintha valami rendkivül okos dolgot cselekedett volna.

— Akármi lesz, — folytatta madame Mantalini nagy felháborodással a szemét törölgetve — ön előtt és mindenki előtt egyszer s mindenkorra kijelentem, hogy soha többé nem támogatom ennek az embernek pazarlását és gonosz hajlamait. Elég sokáig voltam a bolondja, ezután már tartsa el magát, ha tudja, akkor aztán költekezhetik ugy, ahogy és amire akar, de az én pénzemet nem fogja tovább herdélni, s ezért ön is jól teszi, ha meggondolja a dolgot, mielőtt hitelez neki.

Ezután madame Mantalini, minekutána érzéketlenül hallgatta férje kétségbeesett sopánkodásait, hogy a kénsav, amit a gyógyszerész kevert, nem volt elég erős és hogy még egy vagy két üvegre lesz szüksége, hogy bevégezze, amit kezdett, e szeretetreméltó uriember gáláns kalandjainak, csalásainak, pazarlásainak, hűtlenségeinek (kiváltkép ez utóbbiaknak) felsorolásába fogott. Tiltakozott még a gyanuja ellen is annak, hogy ezentul a legcsekélyebb mér-

tékben is tekintettel lesz rá s megváltozott érzelmei bizonyságául fölemlitette azt a körülményt, hogy férje az utolsó két héten belül titokban nem kevesebbszer, mint hatszor mérgezte meg magát s ő egy szóval, egy mozdulattal sem próbálta megmenteni az életét.

— És ragaszkodom hozzá, hogy váljunk el és legyek a magam ura, — mondta zokogva madame Mantalini — ha merészeli megtagadni a válást, majd kényszeriti a törvény és remélem, jó lecke lesz ez minden leánynak, aki e csunya jelenetnek tanuja volt.

Knag kisasszony, aki kétségtelenül a legidősebb leány volt a társaságban, kijelentette ünnepélyesen, hogy ő bizony figyelmeztetésnek tekinti ezt. Példáját a többi leányok is követték, egynek vagy kettőnek a kivételével, akiknek, ugylátszik, kétségeik voltak azirányban, hogy valaki rosszat cselekedhetik, akinek ilyen bajusza és szakálla van.

— Miért mondja el mindezt ennyi hallgató előtt? — szólt halkan Ralph. — Hiszen maga is tudja, hogy nem komolyan beszél.

— De igen, komolyan beszélek, — felelte madame Mantalini hangosan Knag kisasszony felé hátrálva.

— Jó, de hát gondolja meg, — érvelt Ralph, aki erősen érdekelve volt a dologban — jó lenne gondolkozni egy kicsit. Egy férjes asszonynak nincs saját vagyona.

— Egy átkozott, magányos, árva filléred sincs, életem, — mondta Mantalini ur könyökére emelkedve.

— Azt jól tudom, — vágott vissza fejét rázva madame Mantalini.

— *Nekem* nincs is; az üzlet, a raktár, a ház és minden, ami benne van Knag kisasszonyé.

— Ugy van, madame Mantalini, — szólalt meg Knag kisasszony, aki errenézve titokban barátságosan megegyezett egykori gazdájával. — Nagyon igaz, madame Mantalini, nagyon igaz és soha életemben nem örültem annyira, hogy volt lelkierőm visszautasitani a házassági ajánlatokat, bármilyen előnyösek voltak is, mint most, mikor összehasonlitom a helyzetemet az ön szerencsétlen meg nem érdemelt helyzetével, madame Mantalini.

— A mindenségit, — kiáltott Mantalini ur, felesége felé forditva a fejét. — Nézzék, nem törli képen ezt az irigy vénlányt, aki igy merészel beszélni az ő mucuskájáról. — De Mantalini ur kedveskedéseinek nem volt hatása.

— Miss Knag a legjobb barátnőm, — szólt madame Mantalini.

Hiába forgatta Mantalini ur a szemeit ugy, hogy már félő volt: sosem kerülnek vissza többé rendes helyükre, feleségén az ellágyulásnak legcsekélyebb jele sem mutatkozott.

Hogy a kitünő Knag kisasszonynak igazságot szolgáltassunk, meg kell mondanunk, hogy a dolgok ilyetén fordulatának előidézésében ő játszotta a főszerepet. Nap nap után látta, hogy az üzlet nem virágozhat, sőt fent sem maradhat, mig Mantalini ur szabadon költekezik, s mivel most már nagy érdeke volt, hogy az üzlet jól menjen, buzgón kutatni kezdte ennek az uriembernek kisded ügyeit. Ügyesen kideritett mindent s fölfedezéseit oly művészi módon közölte madame Mantalinival, hogy jobban felnyitotta a szemét, mint a legbölcsebb okoskodások tehették volna. E cél eléréséhez nagyban hozzájárult, hogy Knag kisasszony véletlenül nyomára jutott annak gyöngéd levelezésnek, amelyben madame Mantalini mint „vén" és „közönséges" teremtés szerepelt.

De azért madame Mantalini, minden szilárdsága ellenére is, keservesen sirt. S mikor Knag kisasszonyra támaszkodva az ajtó felé mutatott, ez az ifju hölgy s a többi ifju hölgyek is mind résztvevő arccal kezdték kivezetni.

— Nickleby, — szólt könnyezve Mantalini ur. — Maga most tanuja volt annak, milyen pokolian kegyetlen volt hozzám ez az átkozott, édes kis rabszolgatartó! Ó, a mindenségit! Én megbocsátok ennek az asszonynak.

— Megbocsát! — ismételte dühösen madame Mantalini.

— Igen, megbocsátok neki, Nickleby, — folytatta Mantalini ur. — Maga csodálkozni fog ezen. A világ is. Az asszonyok is. Átkozottul nevetni, kacagni, mosolyogni, röhögni, vigyorogni fog mindenki. Azt fogják mondani: áldott egy uracskája volt, de ő nem tudta. Tulságosan gyönge férj volt, tulságosan jó volt. Átkozottul csinos fickó volt, de tulságosan szerette az asszonykáját. Nem tudta elviselni, ha az haragudott rá és mindennek elmondta. Átkozott eset volt. Átkozottabb nem is volt a világon. De én megbocsátok neki.

E megható szónoklat után Mantalini ur ismét visszahanyatlott a földre s látszólag eszméletlenül feküdt, mig valamennyi nő el nem hagyta a szobát. Akkor óvatosan ülő helyzetbe emelkedett és zavart tekintettel nézett Ralphra, egyik kezében még mindig az üveget, másikban a teáskanalat tartva.

— Most már eldobhatja ezeket az ostobaságokat s kezdhet ujra észretérni, — mondta hidegen Ralph, miközben föltette a kalapját.

— A mindenségit, Nickleby! — komolyan beszél?

— Ritkán tréfálok, — mondta Ralph. — Jó estét.

— De Nickleby! — szólt Mantalini ur.

— Lehet, hogy tévedek, — folytatta Ralph — remélem. Maga tudhatja a legjobban. Jó estét.

Ralph ugy tett, mintha nem hallaná a könyörgéseit, hogy álljon meg és adjon tanácsot neki; átengedte gondolatainak a megdöbbent Mantalini urat s nyugodtan otthagyta a házat.

— Ohó, — mondta magában — hát ilyen hamar megfordult a szél? Félig bolond, félig gazember és mind a két minőségében leleplezték? Ugylátszik, leáldozott a napja őkelmének.

Ezután beirt a jegyzőkönyvébe egyet s mást, amiben feltünően szerepelt Mantalini ur neve, majd, megnézvén óráját, látta, hogy kilenc mult, hát haza sietett.

— Itt vannak? — ez volt az első kérdése Newmanhez.

— Már félóra óta itt vannak, — felelt bólintva Newman.

— Ketten? Az egyik egy kövér, simaképü ember?

— Uhüm, — mondta Newman. — Most a maga szobájában vannak.

— Jó, — mondta Ralph — hozzon egy kocsit.

— Kocsit?! Micsoda? Maga — kocsin, — hebegte Newman.

Ralph bosszusan ismételte meg utasitását és Noggs, akinek meg lehetett bocsátani, hogy csodálkozik ezen a szokatlan utasitásra (hiszen soha életében nem látta Ralphot kocsiba ülni) elment s nemsokára visszatért a járművel.

Abba beleült Squeers, Ralph és a harmadik férfi, akit Noggs Newman még sosem látott. Newman a kapuban állt, mert kikisérte őket s egyáltalán nem törődött azzal, hogy hova mennek s milyen ügyben, mig véletlenül meghallotta a cimet, amit Ralph a kocsisnak megadott.

A megdöbbent Newman villámgyorsan szaladt be az irodába a kalapjáért s a kocsi után bicegett, mint aki föl akar rá kapaszkodni hátulról. De ez nem sikerült neki, mert a kocsi már régen elindult, reménytelen volt, hogy utolérje s Newman lihegve állt meg az üres utcán.

— Nem is tudom, — mondta Noggs, mikor megállt, hogy lélekzethez jusson — jó lett volna-e, ha én is odamentem volna. Észrevett volna. *Oda*hajtatott. Mi lehet még ebből. Ha legalább még tegnap tudtam volna, megmondhattam volna. Odahajtani! Ebben valami gonoszság rejlik. Ez biztos.

Gondolataiban egy szőkehaju s igen sajátságos, bár egyáltalán nem vonzó külsejü ember zavarta meg, aki egyenesen odalépett hozzá és alamizsnát kért tőle.

Newman, még mindig mélyen elgondolkodva, félrefordult. De az ember követte, könyörgött s oly megható történeteket beszélt nyomoruságáról, hogy Newman (akitől igazán

reménytelen dolognak látszott alamizsnát kérni, mert ugyancsak kevés adnivalója volt) belenézett a kalapjába, nincs-e benne egy félpennys, amit rendesen a zsebkendője csücskébe szokott belekötni, ha volt neki.

Mialatt buzgón bontogatta a fogával a csomót, az az ember mondott valamit, ami magára vonta a figyelmét. Akármi volt is az, elég az hozzá, hogy végül együtt indultak el; az idegen komolyan beszélt. Newman pedig hallgatta.

XLV. FEJEZET.

Amelyben igen meglepő dolgok történnek.

— Holnap estére elutazunk Londonból és nem tudom, voltam-e valaha életemben ilyen boldog, — hát, kedves Miklós, iszom még egy pohárral, legközelebbi szerencsés találkozásunkra!

Igy szólt Browdie János, miközben vigan dörzsölgette kezét és piros, ragyogó arccal nézett körül, melynek kifejezése teljes összhangban volt szavaival.

Az az idő, amikor ilyen irigylésreméltó hangulatban látjuk Jánost, ugyanaz az este, melyről a legutóbbi fejezetben beszámoltunk. A szinhely: a kis ház, a társaság pedig Miklós, Nicklebyné, Browdiené, Katalin és Smike.

A társaság nagyon vidáman volt. Nicklebyné, tudván mennyi hálával tartozik fia a becsületes yorkshireinek, némi vonakodás után beleegyezett, hogy meghivják teára a Browdie házaspárt. Eleinte voltak ugyan akadályai a dolognak, mert Nicklebynének nem volt még alkalma, hogy előzetesen meglátogassa Browdienét. Szivesen és gyakran emlegette ugyan (mint a legtöbb akkurátus ember szokta) hogy őbenne ugyan egy jottányi büszkeség sincs és semmit sem törődik a formaságokkal, de valójában sokat adott a méltóságra meg a ceremóniára. Világos, hogy amig a látogatás meg nem történt, ő, a művelt társadalomnak törvényei értelmében, még csak tudomásul sem veheti, hogy Browdiené a világon van. Ennélfogva igen kényesnek és nehéznek érezte a helyzetet.

— Az első látogatást okvetlenül nekem kell tennem, — mondta Nicklebyné — ez elengedhetetlen. Bizonyos leereszkedést kell mutatnom és éreztetnem kell a menyecskével, hogy hajlandó vagyok tudomást venni róla. Van itt egy nagyon rendes külsejü fiatalember, — tette hozzá némi gondolkozás után Nicklebyné — aki kalauz az egyik omnibuszon, amelyik errefelé szokott menni, lakk kalapot hord, — a hugod, meg én gyakran láttuk már — tudod, Katalin, egy szemölcs van az orrán. Éppen olyan, mint egy urasági inas.

— Hát minden urasági inasnak szemölcs van az orrán, anyám? — kérdezte Miklós.

— Jaj, Miklós, fiacskám, hogy te milyen képtelenségeket beszélsz! — felelte anyja. — Természetesen ugy értettem, hogy a lakk kalapja olyan, mint egy urasági inasé, nem a szemölcse; ámbár ez sem olyan nevetséges dolog, mint gondolod, mert volt egyszer egy inasunk, annak nemcsak szemölcse, de husdaganata is volt, még pedig jó nagy. És azt követelte, hogy emeljük fel miatta a bérét, mert nagyon sokat kell rá költenie. De mit is akartam mondani. Igen, tudom már. Legokosabb volna, ha ezzel a fiatalemberrel elküldenénk egy névjegyet s egy szives üdvözletet a Szerecsenhez (biztosan elviszi egy korsó sörért) s ha a pincér urasági inasnak nézi, annál jobb. Akkor aztán Browdienénak nem volna egyéb dolga, mint hogy ő is elküldje névjegyét hozzánk egy hordárral és kész.

— Édes anyám, — mondta Miklós — nem hinném, hogy ilyen egyszerü népeknek névjegyük van.

— Ja ugy, az már más, Miklóskám, — felelte Nicklebyné. — Ha igy áll a dolog, egy szót sem szóltam. Biztosan nagyon derék emberek, semmi kifogásom nincs az ellen, hogy ide jöjjenek teára és iparkodni fogok nagyon udvarias lenni vele.

Mikor ezt a kényes ügyet ily módon elintézték és Nicklebyné elfoglalta azt a pártfogó, szeliden leereszkedő magatartást, mely rangjánál és koránál megillete és meghivták Browdieékat és azok el is jöttek. Mivel mélységes tisztelettel tekintettek Nicklebynére, továbbá meglátszott rajtuk, hogy nagyságát kellőképen méltányolják és minden nagyon tetszett nekik: a jó asszony többször is odasugta Katalinnak, hogy ezek a világon a legjobb indulatu emberek és kitünő modoruk van.

Igy történt azután, hogy Browdie János vacsora után, husz perccel tizenegy óra előtt kijelentette, hogy soha életében nem volt ilyen boldog.

E tekintetben Browdiené sem maradt a férje mögött. A fiatal menyecske, kinek falusias szépsége olyan kedves ellentéte volt Katalin finomabb szépségének, anélkül, hogy ez az ellentét bármelyiküknek is megártott volna, sőt mindegyik kiemelte és szebbé tette a másikat, nem győzte eléggé bámulni Katalin megvesztegető kedvességét és édesanyjának lekötelező szeretetreméltóságát. Katalin értett hozzá. hogy a társalgást olyan tárgyakra irányitsa, amelyekben a falusi asszonyka, — akit eleinte feszélyezett az idegen társaság — egészen otthonos volt. Nicklebyné már nem mindig volt olyan szerencsés a beszélgetés tárgyának megválasztásában és

amint Browdie János mondta: „ugyan magasan jártak neki a gondolatjai", de azért a lehető legkedvesebb volt. A fiatal pár iránt való érdeklődése azokból a hosszu prédikációkból vált nyilvánvalóvá, amiket a háztartási kérdésekről tartott Browdienénak, saját gazdálkodásából válogatván a példákat, ámbár a házvezetés gondja egészen Katalin vállain nyugodott s a derék hölgynek körülbelül annyi elméleti, vagy gyakorlati része volt a munkában, mint akár a Szent Pál székesegyház külsejét diszitő tizenkét apostol-szobornak.

— Igazán, — szólt Katalin a fiatal asszonyhoz — Browdie ur a legjobb kedélyü, legkedvesebb, legmelegebb szivü ember, akit valaha láttam. Akármilyen bánatos volnék is, mindjárt felvidulok, ha csak ránézek.

— Csakugyan kitünő embernek látszik, Katinka, — mondta Nicklebyné — kitünő embernek. És mindig őszintén fogok örülni kedves Browdiené, ha ilyen egyszerü, otthonias módon meglátogatnak bennünket. Nem csapunk egy dáridót, — folytatta olyan arccal, mintha csaphatna ő bizony, akármekkorát, ha akarna. — Minálunk nincs nagy teketória, nagy készülődés; azt én meg nem engedném. Mondtam is: Katinkám, drágám, hidd el, csak zavarba hoznók vele Browdienét, az pedig bolondság és tapintatlanság lenne.

— Igazán, nagyon kedves öntől, — felelte hálásan Browdiené. — Hanem, János, mindjárt tizenegy óra. Attól tartok, asszonyom, nagyon sokáig tartjuk ébren önöket.

— Sokáig! — kiáltott fel Nicklebyné éles vékony nevetéssel s a végén még köhintett is egyet, mérhetetlen csodálkozása jeléül. Ez nekünk még nagyon is korán! Milyen sokáig szoktunk mi régebben fennmaradni! Éjfél, egy, kettő, három óra, semmi sem volt nekünk. Bálak, ebédek, kártyapartik! Micsoda korhelyek voltak arra mifelénk! Gyakran gondolok rá: hogy is birtuk ezt, valóságos csoda. Szinte baj, ha az embernek olyan széles ismeretsége van és egyre keresik a társaságát. Éppen ezért ajánlanám is minden fiatal házasnak, hogy tartózkodjék az ilyesmitől. Bár, természetesen, ez nagyon érthető és legalább *én* ugy gondolom, szerencse is, hogy fiatal házaspárok nem igen szoktak kitéve lenni efféle kisértéseknek. Különösen egy család volt, — az körülbelül egy mérföldnyire lakott tőlünk, de nem egyenesen lefelé az országuton, hanem ott, ahol be kellett fordulni a sorompónál, ahol egyszer a plymouthi postakocsi elgázolt egy szamarat — ezek borzasztóan költekező emberek voltak, káprázatos estélyeket rendeztek, művirággal, pezsgővel, lampionokkal, a legfinomabb enni és innivalókkal, amelyekkel a legnagyobbigényü inyenc is meg lehetett elégedve, én még nem is láttam

olyan embereket életemben, mint ezek a Peltirogusék. Katinka, emlékszel Peltirogusékra?

Katalin látta, hogy — a vendégek kedvéért — jó lesz minél előbb megállitani az emlékeknek emez áradatát, tehát azt felelte, hogy nagyon élénken és határozottan emlékszik Peltirogusékra. Aztán arról beszélt, hogy Browdie ur megigérte az este, hogy énekelni fog nekik egy yorkshirei dalt s ő most türelmetlenül várja, hogy szavának álljon, mert biztos benne, hogy Browdie ur ezzel végtelen örömet szerezne édesanyjának.

Nicklebyné igen kegyes hangon helyeselt leányának s ebben is volt bizonyos pártfogás, azonkivül azt is jelentette, hogy az ilyen dolgokban igen finom izlése van és igen illetékes biráló. Browdie János tehát iparkodott visszaemlékezni valami északi dalocska szövegére, közben felesége emlékezőtehetségét is igénybevette. Ezután néhány esetlen mozdulatot tett a székén ülve, a mennyezeten alvó számos légy közül kiválasztott egy bizonyosat, arra rámeresztette a szemét s mennydörgő hangon kezdett üvölteni egy dalt valami méla érzelemről (mely, a szöveg szerint, egy szerelemtől és kétségbeeséstől elepedő, gyöngédszivü legény bánatát fejezi ki).

Az első szakasz végén, mintha várt volna valaki odakünn, hogy csak ekkor adjon életjelt magáról: hangos, heves kopogás hallatszott a kapun, olyan hangos, olyan heves, hogy a hölgyek egyszerre ijedten ugrottak föl, Brodwie János pedig elhallgatott.

— Valami tévedés lehet, — mondta nyugodtan Miklós. — Senkit sem ismerünk, aki ilyenkor jöhetne ide.

De Nicklebynének eszébe jutott, hogy talán leégett az iroda, vagy talán a „Cheeryble urak" elküldtek Miklósért, hogy üzlettársukká fogadják, ami rendkivül valószinünek látszott éjnek idején), vagy talán Linkinwater ur megszökött a cég vagyonával, vagy talán La Creevy kisasszony megbetegedett, vagy talán . . .

De Katalin hirtelen felkiáltása félbeszakitotta föltevéseit és Nicklęby Ralph belépett a szobába.

— Maradj! — szólt Ralph, mikor látta, hogy Miklós felállt. Katalin pedig odasietett a bátyjához és a karjába kapaszkodott. — Mielőtt ez a fiu egy szót is szólna, hallgassanak meg engem.

Miklós az ajkába harapott és fenyegetően rázta a fejét, de látszott, hogy e pillanatban egyetlen szónak sem ura. Kate még szorosabban kapaszkodott a karjába. Smike a háta mögé huzódott, Browdie János pedig, aki hallott már Ralphról, tehát nem volt nehéz ráismernie, odalépett az öreg ember

és Miklós közé és mind a kettőt megakadályozta abban, hogy egy lépéssel is közeledjenek egymás felé.

— Mondom, hogy ne őt hallgassák meg, hanem engem, — szólt Ralph.

— Ha mondanivalója van, ki vele! — felelte János — és vigyázzon, nehogy elmérgesítse a dolgot, jobb lesz békésen megpróbálni.

— Magára könnyen ráismerek a nyelvéről, — mondta Ralph — erre pedig (és Smikere mutatott) az arcáról.

— Ne beszéljetek hozzá, — mondta Miklós, visszanyerve a szavát. — Nem engedem! Nem akarom hallani! Nem ismerem ezt az embert! Nem tudom azt a levegőt szívni, amit ő megfertőzött; a jelenléte sértés a hugom ellen, látni is szégyen. Nem türöm.

— Megállj! — kiáltotta János, Miklós kezére téve sulyos kezét.

— Akkor takarodjék innen azonnal, — mondta Miklós küzködve. — Nem emelem rá a kezemet, de menjen innét. Nem türöm, hogy itt maradjon. János, Browdie János, ez az én házam. — Hát talán gyerek vagyok én? Ez az ember az őrületbe kerget engem, — folytatta Miklós, csak ugy lángolva a dühtől — ha itt áll és ilyen nyugodtan néz. Szemben azokkal, akik ismerik sötét, gonosz szivét.

Mindezekre a felkiáltásokra Browdie János egy szót sem szólt, de nem eresztette el Miklóst; mikor aztán az elhallgatott, ő szólalt meg:

— Több elmondani és meghallgatni való van itt, mint gondolnák, — mondta János — megszimatoltam már én azt. Miféle árnyék az ott az ajtónál? Gyere csak, iskolamester, mutasd magad, ne légy olyan szemérmetes. No, öreg ur, hivja be az iskolamestert.

E felszólitás hallatára Squeers, aki a folyosón lődörögve várta, hogy a kellő időben s minél hatásosabban jelenhessék meg, kénytelen volt belépni, de nem valami méltóságosan, inkább kissé ódalogva somfordált be a társaság elé. Erre a látványra Browdie János olyan jókedvüen kacagott, hogy még Katalin is, akinek pedig szeme könnyes volt és szive tele aggodalommal, majdnem vele nevetett.

— Kimulatta már magát? — kérdezte végül Ralph.

— Egy időre eléggé, — felelte János.

— Én várhatok, — mondta Ralph. — Csak tessék kérem.

Ralph várt, mig teljes csend lett, aztán Nicklebyné felé fordult, közben kutató pillantást vetett Katalinra, mintha in-

kább arra a hatásra volna kíváncsi, amit szavai őreá tesznek és igy szólt:

— Asszonyom, figyeljen rám. Nem hiszem, hogy ön helyesli azt a gyönyörü fogadtatást, amiben fia részesitett engem, mert azt sem hiszem, hogy az ő ellenőrzése alatt önnek a legcsekélyebb akarata is lehet s hogy az ön tanácsa, véleménye, kívánsága, aminek természetes és józan ész szerint befolyással kellene rá lenni — (másképpen mi haszna az ön nagy tapasztalatainak) — csakugyan befolyással volt egy pillanatig is erre a fiura.

Nicklebyné a fejét rázta, sóhajtott, mintha volna valami igazság ebben a dologban.

— Éppen ezért, — folytatta Ralph — önhöz fordulok, asszonyom. Ezért is, meg azért is, mert nem akarom, hogy szégyent hozzanak rám egy elvetemült kamasz cselekedetei, akit kénytelen voltam megtagadni, s aki aztán, az ő ostoba gőgjében ugy tett, mintha *ő* tagadna meg *engem*, hahahaha! Mindez okoknál fogva személyesen jöttem el ide ma este. Bár más okom is volt rá: az emberiesség. Azért jöttem ide, — szólt Ralph ellenszenves, diadalmas mosollyal nézve körül és ugy elnyujtva a szavait, mintha nem szivesen válnék meg attól a gyönyörüségtől, hogy kimondhatja őket — azért jöttem, hogy egy apának visszaadjam a gyermekét. Ugy van, uram, — folytatta hirtelen előrehajolva és Miklóshoz intézve szavait, mikor észrevette, hogy annak az arckifejezése megváltozott — hogy egy apának visszaadjam gyermekét. A fiát, uracskám, a fiát, akit ön hálójába csalt, lesett, őrzött, azzal az aljas szándékkal, hogy egy szép napon megfossza őt kis vagyonkájától ,mely egyszer az övé lesz.

— Jól tudja, hogy most hazudik, — mondta Miklós büszkén.

— Jól tudom, hogy igazat mondok. Itt van az apa is, — vágott vissza Ralph.

— Ejnye, ejnye! — vigyorgott Squeers előrelépve — hallja ezt? Látja, látja, megmondtam én magának, vigyázzon, mert egyszer csak előkerül az apa és visszaküldi hozzám a gyereket. Nohát, ez az apa nekem barátom és a gyerek egyenesen visszakerül hozzám. Vissza bizony. Na, mit szól ehhez? Mit szól ehhez? Nem bánta meg, hogy olyan nagy hühót csapott semmiért, nem bánta meg, nem?

— Maga már hordoz a testén bizonyos nyomokat, amelyek az én kezemtől származnak, — mondta nyugodtan Miklós — hát ezek nyugtázásaképpen beszélhet, amit akar. Akármennyit beszél is, ezeket a nyomokat nem igen fogja eltörölni, Squeers ur.

Az érdemes uriember gyors pillantást vetett az asztalra, mintha e válasz nyomán élénk vágyat érezne, hogy egy korsót vagy palackot vágjon Miklós fejéhez, de e szándékában, — ha ugyan volt ilyen szándéka — megakadályozta Ralph. Megérintette a karját és felkérte, hogy szóljon az apának; jöjjön be és követelje vissza a fiát.

Squeers ur készséggel teljesitette ezt a kérést, kiment a szobából és csaknem azonnal visszatért egy kenetteljes modoru, simaképü személyiséggel, Snawley urral, aki egyenesen Smike felé lépett, ügyetlenül és esetlenül megölelte és hóna alá kapta a szerencsétlen fiu fejét, széleskarimáju kalapját pedig kartávolságnyira az égnek emelte, áhitatos hálája jeléül s igy szólt:

— Ó, mennyire nem mertem remélni ezt a boldog találkozást, mikor utoljára láttam őt! Ó, mennyire nem mertem remélni!

— Nyugodjék meg, uram, — szólt Ralph a nyers jóindulat hangján — hát most végre megkapta őt.

— Megkaptam! Ó bizony, megkaptam! — kiáltott fel Snawley ur, aki el sem tudta hinni, hogy ilyen szerencséje van. — Igen, ez ő, az ő husa, az ő vére.

— Éktelenül kevés husa van, — szólt Browdie János.

Snawley urat sokkal inkább betöltötték apai érzelmei, semhogy meghallhatta volna ezt a megjegyzést. S még inkább meg akarván bizonyosodni afelől, hogy fiát csakugyan visszanyerte, megint a hóna alá kapta a szegény gyerek fejét és ott is tartotta.

— Mi volt az, — mondta Snawley — ami oly élénk érdeklődést ébresztett bennem iránta, midőn az ifjuságnak eme kiváló nevelője a házamban hozta őt? Mi volt az, ami felébresztette bennem a kivánságot, hogy szigoruan megbüntessem őt, amiért megszökött legjobb barátaitól, pásztoraitól és tanitómestereitől?

— A szülői ösztön volt az, — jegyezte meg Squeers.

— Igen, az volt, — folytatta Snawley — ez a fenkölt érzés, a régi rómaiak és görögök érzése, a föld állataié és az ég madaraié (a tengerinyul és kandur kivételével, mely gyakran felfalja a saját ivadékait). A szivem vágyakozott utána. Nem is tudom, mire nem lettem volna képes atyai haragomban.

— Mindez csak azt mutatja, hogy mi a természet, uram — mondta Squeers. — Milyen csodálatos is a természet.

— Szent dolog a természet, — jegyezte meg Snawley.

— Bizony, bizony, — tette hozzá Squeers egy erkölcsöset sóhajtva. — Szeretném tudni, hogyan is boldogulhatnánk nélküle. A természetet — folytatta ünnepélyesen Squeers —

könnyebb felfogni, mint leirni! Ó, milyen áldott dolog is természet parancsát követni!

E bölcsészeti értekezés közben a jelenlévők elképedtek bámulatukban, Miklós pedig élesen nézett Snawleyról Squeersre, Squeersről Ralphra s lelke tele volt undorral, gyanuval, meglepetéssel. E pillanatban Smike kiszabadult atyja karjaiból, Miklóshoz menekült s megható szavakkal könyörgött neki, hogy ne engedje el maga mellől, hogy ő vele akar élni s mellette akar meghalni.

— Ha ön apja ennek a fiunak, — szólt Miklós — nézze, milyen roncsot csináltak belőle s aztán még mondja nekem, hogy vissza szándékozik küldeni őt abba az átkozott barlangba, ahonnan elhoztam.

— Megint sérteget, — kiáltotta Squeers — ne felejtse ezt el. Maga ugyan még a puskaport és a golyót sem éri meg, amivel agyonlőjjék, node majd leszámolok én magával valamikor.

— Hallgasson, — vágott közbe Ralph, mikor Snawley akart megszólalni. — Végezzünk röviden s ne vivjunk itt szócsatákat mindenféle tébolyodott gazemberrel. Ez itt az ön fia, amit bizonyitani is tud, ön pedig, Squeers ur, ugyebár tudja, hogy ez a fiu ugyanaz, aki hosszu évekig Smike néven szerepelt önnél?

— Igenis, — felelte Squeers — ugy van, igenis.

— Jó, — mondta Ralph — most már néhány szó is elég lesz. Ugyebár, Snawley ur, önnek volt egy fia az első feleségétől?

— Igen, — felelte Shawley — s ez a fiu itt áll.

— Azt mindjárt bebizonyitjuk, — mondta Ralph. — Ön és a felesége elváltak s a fiut az asszony kapta meg egyéves korában. Miután egy-két éve elváltan éltek, ön azt az értesitést kapta feleségétől, hogy a gyerek meghalt és ön el is hitte ezt.

— Persze, hogy elhittem! — felelte Snawley — ó, micsoda öröm . . .

— Kérem, maradjon nyugodtan, — mondta Ralph. — Ez itt üzleti dolog, ne áradozzunk. Az asszony körülbelül másfél évvel ezelőtt meghalt valami isten hátamögötti kis helyen, ahol egy család házvezetőnője volt. Igy van?

— Igy van, — felelte Snawley.

— Halálos ágyán valami levelet vagy vallomásfélét irt önnek ugyanerre a fiura vonatkozóan, de miután a levélre csak a név volt ráirva, a lakhely nem, ön mindössze néhány nappal ezelőtt kapta meg, hosszu kerülő után.

— Igy van, — mondta Snawley — tökéletesen igy van.

— Ebben a vallomásban pedig, — folytatta Ralph — az

van, hogy a fiu halálhirét csak azért találta ki, hogy megsebezze önt, röviden szólva, az egész csak a bosszantásoknak ahhoz a sorozatához tartozott, amit önök, ugylátszik, kölcsönösen megszokhattak egymástól, — szóval: a fiu élt, de gyönge és tökéletlen elméjü, ő tehát megbizható emberével egy olcsó yorkshirei iskolába küldte; néhány évig fizetett a neveléséért, de aztán, mivel szegény volt és messze költözött, lassanként kénytelen volt elhagyni a gyereket s ezért bocsánatot kért.

Snawley bólintott és szemét törölgette. Az előbbit igen nyugodtan, az utóbbit igen hevesen cselekedte.

— Az az iskola Squeers ur iskolája volt, — folytatta Ralph. — A fiut Smike néven hagyták ott. Minden leirás pontos, a dátumok megegyeznek Squeers ur könyveivel, Squeers ur most önnél lakik, önnek két másik fia van az iskolájában, ön közölte vele az egész fölfedezést, ő elhozta önt hozzám, mint ahhoz, aki gyermeke elszöktetőjét annakidején ajánlotta neki, én pedig elhoztam önt ide. Igy van?

— Ugy beszél, uram, mint egy jó könyv, amiben a tiszta igazság lakozik, — felelte Snawley.

— Itt van a tárcája, — mondta Ralph, egy tárcát huzva ki zsebéből, — ebben vannak a bizonyitványok első házasságáról és a fiu születéséről, itt van feleségének két levele s minden egyéb irat, amely közvetve vagy közvetlenül bizonyithatja ezeknek az állitásoknak az igazságát, ugyebár?

— Itt van mind, uram.

— És ugyebár, önnek nincs kifogása az ellen, hogy ezeket itt megtekintsék, miáltal a jelenlévők meggyőződhetnek, hogy ön a törvény és józan ész szerint egyaránt követelheti a jogait s minden további késedelem nélkül ellenőrzése alá veheti a fiát. Jól értettem önt?

— Magam sem érthetném jobban magamat, uram.

— Nohát tessék! — mondta Ralph s a tárcát az asztalra csapta. — Hadd nézzék meg, ha akarják. De ezek eredeti iratok, hát ajánlom önnek, álljon a közelben, amig nézegetik őket, mert könnyen eltünhetik valamelyik. — E szavak után Ralph kéretlenül leült, összeszoritotta az ajkát, mely az előbb egy pillanatra mosolyra huzódott, összefonta karját és most először nézett az unokaöccsére.

Miklóst vérig sértette ez az utolsó feltevés és fölháborodva nézett nagybátyjára. De fegyelmezte magát, amennyire csak tőle telt és hozzákezdett, hogy alaposan megvizsgálja az okiratokat, amiben Browdie János is segitségére volt neki. Az iratokban semmi sem volt, amit kétségbe lehetett volna vonni. A bizonyitványok szabályszerüen alá voltak irva, mint anyakönyvi kivonatok, az első levélen világosan

meglátszott, hogy sok évvel ezelőtt irták, a másodiknak kézirása teljesen megegyezett az elsőével (ha tekintetbe vette az ember, hogy ezt egy haldokló irta) s egyéb, az előbbi állitásokat megerősitő bejegyzések és följegyzések is voltak, amelyekhez szintén nem fért kétség.

— Miklós, drágám, — suttogta Katalin, aki szorongva nézett át bátyja válla fölött — lehetséges, hogy mindez igaz? Mondd, lehetséges?

— Félek, hogy igaz, — felelte Miklós. — Te mit szólsz hozzá, János?

János csak vakarta és rázogatta a fejét, de nem szólt semmit.

— Ön azt akarja mondani, asszonyom, — szólt Ralph Nicklebynéhez fordulva — hogy miután ez a fiu kiskoru és gyöngeelméjü, mi törvényes segitséggel és rendőri támogatással is jöhettünk volna ide ma este. Ezt mindenesetre meg is tettem volna, csak az ön és a leánya érzelmeire való tekintettel álltam el ettől.

— Azt már jól megmutatta, hogy milyen tekintettel van az ő érzelmeire, — mondta Miklós és magához vonta a hugát.

— Köszönöm, — felelte Ralph. — Az ön dicsérete boldoggá tesz..

— Hát most mit csináljunk? — szólalt meg Squeers. — Azok a lovak odakinn még megfáznak, ha nem indulunk hamarosan. Az egyik már akkorát tüsszentett az előbb, hogy a kapu is kinyilt tőle. Mi lesz most? Velünk jön Snawley urfi is?

— Nem, nem, nem, — felelte Smike hátrálva és Miklósba kapaszkodva. — Nem, könyörgök, ne engedjen. Nem akarok elmenni magától ezekkel. Nem, nem !

— Hát nem szörnyü ez? — mondta Snawley barátaira nézve, hogy segitsenek rajta. — Hát ezért hozza a szülő világra a gyermekeit?

— Hát *ezért* hozza a világra a szülő gyermekeit? — ismételte nyersen Browdie János és Squeersre mutatott.

— Sose törődjék maga azzal, — vágott vissza a tiszteletreméltó uriember, csufondárosan nyomkodva az orrát.

— Sose törődjem vele! — mondta János. — És más se törődjék vele, ugy-e, iskolamester? Senkinek semmi köze hozzá, ugy-e, miért járnak szabadon a magafajta emberek? Mi? Ne te ne, hova, hova? Vigyázz, nehogy belém találj botlani.

Browdie János szavait tett követte és könyökét nekitaszitotta Squeers ur mellének, — aki éppen megindult Smike felé — még pedig olyan ügyesen, hogy az iskolamester hátratántorodott, egyenesen neki Ralph Nicklebynek, nem

tudta visszanyerni az egyensulyát, lelökte Ralphot a székéről és teljes sulyával rázuhant.

E véletlen körülmény különböző rendkivül fontos cselekvésekre adta meg a jelt. Smike kérése, könyörgése, a nők sirása és felkiáltásai, a férfiak dühöngése folytán előidézett zavaros lárma közepette megkisérelték erőszakkal elvonszolni a megszökött fiut. Squeers már kezdte csakugyan kifelé hurcolni, mikor Miklós (aki mindeddig nyilvánvalóan nem tudta elhatározni magát, mitévő legyen), galléron ragadta, megrázta ugy, hogy még meglévő fogai összeverődtek a szájában, aztán rendkivül udvariasan az ajtóhoz vezette, kiakolbólintotta a folyosóra s becsapta utána az ajtót.

— És most, — szólt Miklós a másik kettőhöz — lesznek szivesek a barátjuk után menni.

— A fiamat akarom, — mondta Snawley.

— A fia, — felelte Miklós — maga választ közöttünk. Itt akar maradni és itt is fog maradni.

— Nem adja ide? — mondta Snawley.

— Ő nem akar menni és én nem adom őt oda, hogy áldozata legyen annak a durvaságnak, amelynek maga ki akarja őt szolgáltatni. Akkor sem adnám oda, — folytatta Miklós — ha kutya vagy patkány volna.

— Üssék le azt a Nicklebyt egy gyertyatartóval, — kiáltott be Squeers még a kulcslyukon át — és hozza ki valamelyikük a kalapomat, mert még el találja lopni.

— Igazán nagyon sajnálom, — mondta Nicklebyné, aki Browdienéval együtt sirva és ujjait harapdálva állt ott egy sarokban, mig Kate nagyon sápadtan, de nyugodtan, szorosan Miklós mellett maradt. — Igazán nagyon sajnálom az egészet. Én nem is tudom, mi volna a legokosabb, ezt be kell vallanom. Erre Miklós volna a legilletékesebb biró és remélem, hogy ő jól itéli meg a dolgot. Hát persze, nehéz dolog, ha az embernek más gyermekét kell eltartania, bár bizonyos, hogy a fiatal Snawley ur olyan hasznavehető és készséges fiu, hogy jobbat elképzelni sem lehet, de talán el lehetne a dolgot intézni barátságosan, ha például idősb Snawley ur valamicskét fizetne a kosztjáért és lakásáért, szépen megegyezhetnénk olyanformán, hogy ezentul kétszer hetenként halat készitenénk, kétszer pedig pudingot, vagy valami ilyent. Azt hiszem, az igen kielégitő és kellemes volna mind a két fél számára.

Erre a patakzó könnyek és sóhajtások közben elrebegett közvetitő ajánlatra nem igen figyelt senki. Szegény Nicklebyné tehát Browdienét igyekezett meggyőzni ennek a tervezetnek az előnyeiről s azokról a szerencsétlenségekről,

amelyek eddig még mindig bekövetkeztek, valahányszor nem hallgattak az ő tanácsaira.

— Te, — szólt Snawley a halálra rémült Smikehez fordulva — te istentől elrugaszkodott, hálátlan, rídegszivü kölyök, aki nem engedi, hogy szeressen, mikor ugy szeretném szeretni, fogsz rögtön hazajönni, mi?

— Nem, nem, nem! — kiáltotta Smike és borzadva hátrált.

— Sosem szeretett ez senkit, — üvöltötte be Squeers a kulcslyukon. — Engem sem szeretett soha; a kis Wackfordot sem, pedig az valóságos angyalka. Hogyan várhatja tőle, hogy majd az apját szeretni fogja? Sosem fogja ez szeretni az apját, soha. Nem tudja ez, mi az, ha apja van az embernek. Nem érti. Nincs hozzá tehetsége.

Snawley ur egy teljes percig mereven bámult a fiára, aztán eltakarta szemét a kezével s kalapját ismét az égnek emelve, ugy tett, mintha mélységesen fájlalná a sötét hálátlanságot. Aztán végighuzta a karját a szeme előtt, felkapta Squeers kalapját s ezt az egyik karja alá fogta, a maga kalapját a másik karja alá és lassan, szomoruan kivonult a szobából.

— Az ön regényes ábrándjai pedig végkép szétfoszlottak, — szólt Ralph, aki még egy pillanatig ottmaradt. — Afelől biztosithatom. Ez a fiu többé nem ismeretlen, nem üldözött leszármazottja valami magasállásu férfinek, csak egy szegény kiskereskedőnek gyöngeelméjü fia. Azt hiszem, az ön részvétének is hamarosan véget vetnek ezek az egyszerü tények.

— Hát csak higyje, — mondta Miklós, az ajtóra mutatva.

— És legyen meggyőződve, — tette hozzá Ralph — egy pillanatra sem hittem, hogy ma este ide fogja őt adni az apjának. A gőg, a makacsság, a fenkölt érzések fitogtatása mind ellene szólt ennek. Ezeket mind le kell győzni, le kell tiporni, össze kell morzsolni, de ez rövidesen meg is fog történni. Fárasztó pörösködésekkel járó nyugtalanitó, kimeritő aggodalmak és költségek, — a keserves napok, álmatlan éjszakák, az óráról órára megismétlődő elviselhetetlen gyötrelmek — ezekkel fogom én próbára tenni önt s ezekkel töröm meg a gőgjét, akármilyen erősnek hiszi is most magát. S mikor majd pokollá fogja tenni ezt a házat s minden bajáért ezen a nyomorult fiun áll bosszut (meg fogja tenni, ismerem önt) meg azokon, akik önt most emelkedett lelkü ifju hősnek tartják, akkor majd befejezzük kettőnk régi leszámolását s meglátjuk, ki az adós, kinek van követelni valója — még a világ szine előtt is.

Ezzel Nickleby Ralph távozott. Squeers ur, aki ennek a befejező szónoklatnak egy részét hallotta s akiben legmagasabb fokára hágott a tehetetlen rosszindulat és düh, nem tudta fegyelmezni magát, visszatért a nappali szoba ajtaja elé, ugrándozott, mint valami bakkecske és szörnyüségesen fintorgatta az arcát annak a jeléül, hogy most már diadalmasan bizik Miklós bukásában és vereségében.

Miután ezt a harci táncot, melyben kurta nadrágjának és hatalmas csizmájának igen jelentékeny szerep jutott, eljárta, Squeers ur követte barátait s a család magára maradt, hogy elmélkedjék az imént lefolyt események felett.

XLVI. FEJEZET.

Némi világosságot vet Miklós szerelmére; az olvasó döntse el: jót vagy rosszat?

Miklós, miután alaposan átgondolta kinos, kellemetlen helyzetét, elhatározta, hogy késedelem nélkül elmond őszintén mindent a két derék fivérnek. Mindjárt másnap fel is használta a legelső alkalmat, mikor, az üzleti órák után, egyedül maradt Cheeryble Károllyal s elmondta neki Smike történetét. Szerényen, de határozottan annak a reményének adott kifejezést, hogy — tekintetbe véve az adott körülményeket — a jó öreg ur igazat fog adni neki abban, hogy tőle telhető eréllyel az atya és gyermek közé áll és ez utóbbit támogatja a szófogadatlanságában, még akkor is, ha ennek a gyermeknek atyjától való borzadása olyan visszataszitónak és természetellenesnek fog látszani, — mert bizonyára igy fogják feltüntetni — hogy támogatói általános megvetésnek és utálatnak teszik ki magukat.

— Ez az irtózás olyan mélyen gyökerezik szegény Smike lelkében, — mondta Miklós — hogy alig hihetem, hogy igazán fia annak az embernek. A természet egy parányi vonzalmat sem oltott a szivébe ugynevezett apja iránt, már pedig a természet nem szokott tévedni.

— Kedves Nickleby, — felelte Károly testvér — ön egy nagyon általános tévedésbe esik, mikor olyan dolgokat tulajdonit a természetnek, amikhez annak semmi köze s amikért semmiképen sem felelős. Az emberek a természetről, mint valami elvont dologról beszélnek s eközben nem veszik észre azt, ami természetes. Itt van egy szegény fiu, aki sosem ismerhette a szülői gondosságot, az életben alig tapasztalt egyebet, mint szenvedést és bánatot, — most bemutatják egy embernek, akiről azt mondják, hogy az apja s akinek

első ténykedése az, hogy véget akar vetni a fiu rövid boldogságának, hogy kiszolgáltassa régebbi sorsának s megfossza élete egyetlen jóakarójától, öntől. Ha a természet, ebben az esetben, csak egyetlen titkos érzést ébresztene a fiu lelkében, amelynél fogva apjához közeledni, öntől pedig elszakadni hajlandó lenne, akkor a természet hazug és ostoba.

Miklós végtelenül örült, hogy az öreg ur ilyen melegen foglalkozott az üggyel és abban a reményben, hogy az még beszélni fog erről a tárgyról, nem felelt.

— Ezzel a tévedéssel lépten-nyomon találkozom valamilyen formában, — folytatta Károly testvér. — Szülők, akik sosem éreztették szeretetüket, panaszkodnak, hogy gyermekeikben semmi természetes szeretet nincs, — gyermekek, akik sosem teljesitették kötelességüket, panaszkodnak, hogy szüleikben nincs természetes érzés; törvényhozók, akiknek mindkettőt illetően olyan nyomoruságos tapasztalataik vannak, hogy érzéseik sosem fejlődhettek ki az élet napsugarainak melegében, hangosan sopánkodnak ugy a szülők, mint a gyermekek miatt és fejcsóválva kiáltják ki, hogy már a természet kötelékeivel sem törődnek az emberek. A természetes szeretet, a természetes ösztön, kedves Nickleby ur, a Mindenható legszebb alkotásai közé tartozik, de hasonlóan egyéb szép alkotásaihoz, ezeket is gondozni, ápolni kell, másképen teljesen elhomályosulnak és helyüket más érzések bitorolják, éppen ugy, mint ahogy a világ leggyönyörübb kertjét is felveri a gyom, a gaz, ha nem ápolják kellőképen. Jó lenne mindezt jobban meggondolni, többször kéne megemlékeznünk természetes kötelességeinkről, mikor itt az ideje s kevesebbet kéne beszélni róluk, mikor nincs itt az ideje.

Ezután Károly testvér, aki egészen felhevült a beszédben, elhallgatott, hogy lehüljön egy kicsit, aztán igy folytatta:

— Bizonyára meglepte, kedves Nickleby, hogy oly kevéssé csodálkoztam az elbeszélésén. Ennek nagyon egyszerü a magyarázata. Nagybátyja itt volt ma reggel.

Miklós elpirult és hátrahőkölt.

— Igen, — mondta az öreg ur és hevesen ütögette irógasztalát — itt volt, ebben a szobában. Nem akart az okos szóra hallgatni, sem az érzésre, sem az igazságra. Pedig Ned testvér ugyancsak megdolgozta; az én Ned testvérem, kedves Nickleby ur, még a követ is meg tudja lágyitani.

— Azért jött... — szólt Miklós.

— Hogy panaszkodjék önre, — felelte Károly — hogy rágalmakkal és hazugságokkal mérgezze meg a lelkünket, de ez az igyekezete meddő maradt, azonkivül néhány egész-

séges igazságot vághatott zsebre tőlünk. Ned testvér, kedves Nickleby ur, Ned testvér valóságos oroszlán. Linkinwater Tim is, Tim is valóságos oroszlán. Először Timet uszitottuk rá és Tim neki is ment, uram, mielőtt még annyit mondhatott volna: bikmakk.

— Hogyan köszönhetem meg önöknek valaha is azt a sok jót, amit nap nap után cselekszenek velem? — kiáltott fel Miklós.

— Ugy, hogy nem beszél róla, kedves Nickleby ur, — felelte Károly testvér. — Igazságot fogunk szolgáltatni önnek. Vagy legalább is nem fog önnel méltatlanság történni. Senkivel sem fog méltatlanság történni, aki önhöz tartozik. Haja szálát sem fogják meggörbiteni sem önnek, sem édesanyjának, sem hugának, sem Smikenek. Ezt én mondtam, Ned is mondta, Tim is mondta. Valamennyien mondtuk, valamennyien iparkodni fogunk, hogy igy is legyen. Láttam azt az apát, — ha ugyan ő az apa — de, azt hiszem, ő az. Barbár, álszenteskedő fickó. Meg is mondtam neki: „Ön egy barbár, uram.“ Megmondtam. Meg én. „Ön egy barbár,“ igy mondtam. És örülök, igazán nagyon örülök, hogy megmondtam.

Eddigre már Károly testvér olyan rendkivüli módon fel volt háborodva, hogy Miklós arra gondolt: megkockáztat egy közbeszólást, de amint éppen meg akart szólalni, Cheeryble ur lágyan a karjára tette a kezét és egy székre mutatott.

— Erről egyelőre ne beszéljünk többet, — mondta az öreg ur, arcát törölgetve. — Ne is elevenitse fel egy árva szóval sem. Most egész másról akarok beszélni, — bizalmas természetü dologról, Nickleby ur. Ismét higgadtnak kell lennünk, nagyon higgadtnak.

Két-háromszor körüljárt a szobában, elfoglalta előbbi helyét és, székét közelebb huzva Miklóshoz, igy szólt:

— Bizalmas és kényes természetü megbizásom volna az ön számára, Nickleby ur.

— Tehetségesebb és megfelelőbb embert sokat találhat, uram, — mondta Miklós — de megbizhatóbbat és készségesebbet nem, ezt merem állitani.

— Erről meg vagyok győződve, — felelte Károly testvér — tökéletesen meg vagyok győződve. El fogja hinni, hogy ezt komolyan gondolom, ha közlöm önnel, hogy a küldetés tárgya egy fiatal hölgy.

— Fiatal hölgy! — kiáltott fel Miklós és szinte reszketett mohó kiváncsiságában, hogy többet halljon.

— Egy nagyon szép fiatal hölgy, — mondta Cheeryble ur komolyan.

— Kérem, uram, folytassa.

— Azon gondolkozom, hogyan folytassam, — mondta Károly testvér, szomoru, fájdalmas arckifejezéssel. — Ön egy délelőtt véletlenül látott ebben a szobában egy fiatal hölgyet, aki elájult. Emlékszik rá? Talán már el is felejtette.

— Ó, dehogy, — felelte Miklós gyorsan. — Én... én... nagyon is jól emlékszem rá.

— Hát ő az a hölgy, akiről beszélek, — mondta Károly testvér. Miklósnak, mint az egyszeri embernek, sok minden jutott eszébe erre, de képtelen volt egy szót is szólni.

— Ő a leánya egy hölgynek, — folytatta Cheeryble ur — akit én, mikor még gyönyörü fiatal leány volt, magam pedig jó néhány évvel fiatalabb, mint ma... én... én... ejnye, milyen furcsa most erről beszélni, végtelenül szerettem. Talán mosolyogni fog azon, hogy egy őszhaju embert ilyesmiről hall beszélni, de nem sértődöm meg, biztosan én is mosolyogtam volna ezen, mikor olyan fiatal voltam, mint ön.

— Ilyesmi igazán eszembe sem volt, — mondta Miklós.

— Ned fivérem, — folytatta Cheeryble ur — a nővérét szándékozott feleségül venni, de az meghalt. Azóta meghalt a huga is, sok-sok év előtt. Feleségül ment ahhoz, akit ő választott magának, és bárcsak olyan boldogan élt volna vele, mint ahogy — Isten látja a lelkemet — én kivántam volna neki.

Rövid hallgatás következett most, amit Miklós nem is próbált megszakitani.

— Ha a bajok és megpróbáltatások csak olyan mértékben érték volna, amennyire a szivem mélyén én kivántam neki, csupa békesség és boldogság lett volna az élete, — folytatta csendesen az öreg ur. — Elég, ha annyit mondok, hogy nem igy történt, nem volt boldog. Nem volt boldog. Mindenféle bajokba és kellemetlenségekbe keveredtek; halála előtt egy évvel eljött hozzám és régi barátságunkra hivatkozott. Szánalmasan megváltozott, a sok szenvedéstől s a rossz bánásmódtól egészen megtört. A férje a legnagyobb nyugalommal fogadta el azt a pénzt, amit én olyan bőven adtam volna, akárcsak a vizet, hogy a nőnek csak egy órára békességet szerezzek, — sőt gyakran visszaküldte hozzám, hogy még többet kérjen — s mégis, mialatt a pénzt pazarolta és élvezte annak az előnyeit, kegyetlenül kinozta és gunyolta a feleségét éppen azért, mert az hozzám fordult. Folyton azon nyargalt, hogy jól tudja, milyen keservesen megbánta választását a felesége; hogy csak érdekből és hiuságból ment hozzá (vidám fiatalember volt és hatalmas pártfogókkal rendelkezett, mikor férjéül választotta), szóval a legigazságtalanabb, legszivtelenebb módon rajta töltötte ki bosszuját azért az össze-

omlásért, azért a csalódásért, amelynek oka pedig egyedül az ő elvetemültsége volt. Abban az időben ez a fiatal lány még kis gyerek volt. Nem is láttam őt azóta, csak aznap, mikor ön is látta; hanem az unokaöcsém, Ferenc...

Miklós összerezzent, aztán hebegve bocsánatot kért a zavarásért s kérte főnökét, hogy beszéljen tovább.

— Ferenc öcsém, — folytatta Cheeryble ur — véletlenül találkozott vele, aztán csaknem ugyanabban a percben el is vesztette szem elől, két nappal azután, hogy visszatért Angliába. A leány apja valami eldugott helyre vonult vissza, hogy hitelezői ne találjanak rá. Beteg és szegény volt, a sir szélén állott és ő, a gyermek, akiről, ha nem volnánk meggyőződve a Mindenható rendeléseinek bölcseségéről, azt kellene gondolnunk, hogy derekabb embert kellett volna boldoggá tennie, mondom, ez a gyermek szilárdan szembenézett a nélkülözéssel, megalázásokkal s mindazzal, ami egy ilyen fiatal, gyöngéd teremtés szivének szörnyü lehet, — csak azért, hogy az apját eltarthassa. Ebben a keserves nyomoruságban, — folytatta Károly testvér — egy hüséges teremtés állt mellette, aki hajdan mint konyhalány szolgált a családban, most egyetlen cselédjük, de ami igaz és hűséges szivét illeti, az egy valóságos női Linkinwater, uram. — Károly testvér leirhatatlan energiával és lelkesedéssel zengte a szegény cseléd dicséretét tovább, aztán hátradőlt székében és elbeszélésének hátralevő részét már higgadtabban adta elő.

— A dolog lényege ez volt: a fiatal hölgy büszkén visszautasitott minden állandó segitséget és támogatást boldogult anyja barátai részéről, mert ezek azt a feltételt kötötték ki, hogy hagyja el gonosz apját, akinek egyáltalán nem maradtak barátai. Attól pedig, hogy ahhoz a hűséges, nemesszivü emberhez forduljon, akit apja gyülölt és legemelkedettebb, legtisztább jósága ellenére is mélységesen megbántott félremagyarázásaival és gyanusitásaival, ösztönszerü kényességgel visszariadt. Ez a fiatal leány egyedül, minden támogatás nélkül küzködött, hogy keze munkájával tartsa el az apját. Robotolt a legnagyobb szegénységben, a legkétségbeejtőbb lelkiállapotban. Soha egy pillanatra nem vesztette szem elől feladatát, soha meg nem ingatta a beteg ember türelmetlen nyügösködése őt, akit sem a mult vigasztaló emlékei, sem a jövő reménységei nem támogattak. Soha nem siratta azt a kényelmet, amit eldobott magától, sohasem kesergett a nyomoruságos sors miatt, amelyet önként vállalt. A boldogabb napokban szerzett apró képességeit mind fölhasználta egyetlen célja érdekében. Két hosszu évig robotolt egész nap és gyakran éjszaka is, dolgozott tűvel, ceruzával, tollal, napközben mint nevelőnő türte azokat a szeszélyeket

és megaláztatásokat, amikkel az asszonyok (leányos anyák is) igen gyakran kinozzák meg az ilyen szolgálatban levő nőket, mintha féltékenyek lennének arra a magasabbrendü értelmességre, amelyért alkalmazni kénytelen őket. Türte azokat a megaláztatásokat, amik száz eset közül kilencvenkilencben olyan egyének részéről érték, akik fölött mérhetetlen magasságban állt, de amilyenekben a legszivtelenebb uzsorás sem részesitené az inasát. Mindezt két hosszu esztendőn át türte, egyetlenegyszer sem fáradt bele, mégsem sikerült elérnie életének egyetlen célját. Az egyre inkább tornyosuló nehézségek és csalódások sulya alatt összeroppant, végül kénytelen volt fölkeresni édesanyja régi barátját és megtört szivvel hozzá fordulni segitségért.

— Ha szegény lettem volna, — mondta Károly testvér csillogó szemmel — ha szegény lettem volna, kedves Nickleby ur, ami hála Istennek nem vagyok, szivesen megtagadtam volna magamtól az élet legelemibb szükségleteit (ilyen körülmények között, természetesen, mindenki más megtette volna ezt), csakhogy segithessek rajta. De igy is nagyon nehéz a helyzet. Ha az apja már nem élne, mi sem volna könnyebb, mert akkor megoszthatná velünk otthonunkat, felviditana és boldoggá tenne bennünket és nálunk lehetne, mintha gyermekünk vagy hugunk volna. De az apja él még. Nem tud azon segiteni senki. Ezerszer megpróbálták már. Tudom, hogy nem ok nélkül hagyta el mindenki.

— Nem lehetne rábeszélni azt a fiatal hölgyet, hogy... — Miklós habozni kezdett, mikor ennyire jutott.

— Hogy elhagyja? — szólt Károly testvér. — Ki tudna arra biztatni egy gyermeket, hogy hagyja el az apját? Hiszen kérték már erre, — nem én, más — azzal a korlátozással, hogy időnként meglátogathatja, de az eredmény mindig ugyanaz volt.

— Jó hozzá az apja? — kérdezte Miklós. — Megérdemli tőle ezt a nagy szeretetet?

— Igazi gyöngédség, megfontolt, önmegtagadó gyöngédség nincs a természetében, — felelte Cheeryble. — Lehet, hogy a maga módja szerint jó hozzá. Az anya szelid, szerető, hivő teremtés volt, s bár férje a házasságuk kezdetétől fogva, halála órájáig a legkegyetlenebb és leggonoszabb módon kinozta, mégis szerette őt utolsó percéig. Halálos ágyán leánya gondjaiba ajánlotta. Leánya sohasem feledkezett meg erről és nem is fog.

— Önnek nincs befolyása arra az emberre? — kérdezte Miklós.

— Nekem, kedves Nickleby ur?! Nekem a legkevésbbé. Annyira féltékeny rám és annyira gyülöl, hogy ha megtudná,

hogy a leánya feltárta előttem a szivét, nyomorulttá tenné az életét a szemrehányásaival; ámbár olyan ingatag és önző jellem, hogy ha tudná is, hogy minden fillér tőlem származik, akkor sem mondana le egyetlen vágyáról sem, amit a leány kevés kis pénzének szemérmetlen pazarlása utján ki lehet elégiteni.

— Micsoda Istentől elrugaszkodott gazember, — mondta felháborodva Miklós.

— Ne használjunk erős szavakat, — mondta szeliden Károly testvér — hanem alkalmazkodjunk ennek a fiatal lánynak a helyzetéhez. Nagyon komolyan megkért, hogy azt a csekély segitséget, amit sikerült ráerőszakolnom, apró részletekre osszam fel, nehogy az apja — látván, mily könnyen szerzi a pénzt — még könnyelmübben pazarolja el, mint eddig szokta. Személyesen jön el a pénzért néha-néha titokban este; s én nem tudom elviselni, Nickleby ur, hogy a dolgok tovább is igy folyjanak, igazán nem tudom elviselni.

Ezután lassanként kiderült, miféle tervet forgatott fejében a derék ikerpár, hogy a legcélravezetőbb és legtapintatosabb módon segitsék a fiatal leányt, ugy hogy az apja ne is gyanithassa, honnan származik a segitség; hogyan jutottak végül arra az eredményre, hogy legokosabb volna ugy tenni, mintha a leány rajzait és diszmunkáit jó áron megvásárolnák s ilyeneket állandóan megrendelnének nála. E cél érdekében szükséges volt valaki, aki a disztárgyakkal kereskedő ember szerepét játssza s e szerepre, hosszas tanácskozások után, Miklóst választották ki.

— A leány apja ismer engem, — mondta Károly testvér — és Ned fivéremet is ismeri. Tehát egyikünk sem felelne meg. Ferenc nagyon derék fiu, — igazán kedves, jó fiu — de attól félünk, hogy kicsit szelesen, felületesen viselkednék és hogy... talán... szóval, hogy talán tulságosan fogékony lenne a szépsége iránt (mert gyönyörü teremtés éppen, mint szegény édesanyja volt) és szerelmet vallana neki, mielőtt még tulajdonképen tisztában volna saját érzelmeivel, miáltal fájdalmat, szomoruságot okozna annak az ártatlan szivnek, amelyet mi a gondviselés alázatos eszközei gyanánt lassanként boldoggá szeretnénk tenni. Ferenc rendkivül érdeklődött a sorsa iránt, mikor életében először véletlenül összetalálkozott vele. Tudakozódásaim nyomán az is kiderült, hogy miatta rendezte azt a verekedést, amelynek révén önnel megismerkedett.

Miklós olyasmit hebegett, hogy ezt a lehetőséget már ő is gyanitotta, arra a kérdésre pedig, hogy mért jutott eszébe ilyesmi, elmondta, hol és mikor látta ő maga a fiatal hölgyet.

— Hát akkor ön is beláthatja, — folytatta Károly test-

vér — hogy ő nem lenne alkalmas erre a szerepre. Linkinwater szóba sem jöhet, mert Tim olyan félelmetes legény, hogy képtelen volna fegyelmezni magát s öt percen belül nekimenne az apának. Ön el sem tudja képzelni, uram, mire képes Tim, ha valami nagyon erősen hat az érzelmeire. Olyankor rettenetes ő, uram, valósággal rettenetes! Már most önben tökéletesen megbizhatunk; láttuk, — legalább én láttam és az ugyanaz, mert köztem és Ned testvér között nincs más különbség, mint az, hogy ő a legkülönb teremtés a világon — jól láttuk, hogy önben megvannak azok a családi erények és érzelmek s az a lelki finomság, ami határozottan alkalmassá teszi önt erre a feladatra. Ön a mi emberünk.

— És a fiatal hölgy, — mondta Miklós, aki olyan zavarban volt, hogy alig tudott beszélni — ő is... ő is részt vesz ebben az ártatlan csalásban?

— Igen, igen, — válaszolta Cheeryble ur — legalább is tudja, hogy ön tőlünk jön. Azt azonban nem tudja, hogyan helyezzük mi el azokat a kis munkákat, amiket ön időről időre meg fog vásárolni nála. De talán — ha nagyon, de nagyon jól játszaná a szerepét — el lehetne hitetni vele, hogy mi... hogy mi haszonnal adjuk el őket. Ehhez mit szólna?

Károly testvér oly boldog volt gyanutlan, gyöngéd együgyüségében s annyira örült annak a lehetőségnek, hogy a fiatal leány nem fogja lekötelezettjének érezni magát, hogy Miklós egy kukkal sem adott volna kifejezést valamilyen kételkedésnek.

Hanem azért az egész idő alatt a nyelve hegyén volt a vallomás, hogy ugyanazok az ellenérvek, melyek Cheeryble ur unokaöccsének a megbizatása ellen szólnak, ő reá legalább ugyanolyan mértékben érvényesek. Százszor is azon a ponton volt már, hogy bevallja érzelmeit és könyörög, mentsék fel e megbizatás alól. De ezt az ösztönt mindannyiszor nyomon követte egy másik, mely arra biztatta, hogy hallgasson és őrizze meg titkát. „Miért gördítenék nehézségeket," gondolta Miklós, „e jóindulatu, nemeslelkü szándék utjába. Mi van abban, ha szeretem és tisztelem ezt a kedves, drága teremtést. Üresfejü, elbizakodott tökfilkónak látszanám, ha komolyan előhozakodnám azzal, hogy hátha ő is belém talál szeretni. Meg aztán: talán nem bizhatom meg magamban? Talán nem kötelez a becsület, hogy elnyomjam ezeket a gondolatokat? Talán nincs joga ennek a kitünő embernek legodaadóbb, legbuzgóbb szolgálataimra? Talán van olyan önző szempont, amely megakadályozhat engem e kötelességem teljesitésében?"

Miklós e kérdésekre lelkesen és határozottan felelte: nem! Aztán meggyőzte magát, hogy ő tulajdonképen lelki-

ismeretes, dicső martir, aki nagylelkűen elhatározta, hogy megteszi azt, aminek ugy sem tudott volna ellenállni (erre bizonyosan rájött volna, ha kissé alaposabban vizsgálja meg a szivét). Ilyen szemfényvesztésekkel szoktuk megcsalni önmagunkat s hajlandók vagyunk még gyöngeségeinket is csodálatos erényeknek látni.

Cheeryble ur, akinek természetesen fogalma sem volt róla, milyen gondolatok járnak fiatal barátja fejében, megadta neki a szükséges felhatalmazásokat s utasitásokat holnap reggeli első látogatásához, s mikor már mindenre nézve megegyeztek, Miklós mélységesen elgondolkozva hazafelé indult.

Az a hely, ahova őt Cheeryble ur utasitotta, szegényes és nem éppen tiszta házak sora volt, az adósok börtönének „körzetében", néhány száz lépésnyire a Szent György Mezőn álló obeliszktől. Ez a „körzet" a börtönhöz tartozó, de szabad terület s néhány tucat utcája van, ahol olyan adósok, akiknek elég pénzük van a nagy béreket megfizetni (melyekből hitelezőiknek semmi hasznuk nincs), szabadon lakhatnak ugyanazon fölvilágosodott törvényeknek jóvoltából, melyek a pénztelen adóst börtönben engedik elpusztulni, s még annyi táplálékot, ruhát, helyet vagy meleget sem engedélyeznek neki, amennyi az emberiség szégyenfoltjainak, a legszörnyübb bűnöket elkövető gazfickóknak is kijár. A törvénynek sok mulatságos fickója van, de egyik sem olyan mulatságos, sőt humoros, mint az, mely szerint az ő igazságos és pártatlan szemében minden ember egyenlő s minden törvény jótéteményei egyaránt elérhetők minden ember számára, tekintet nélkül arra, hogy mennyire van tele a zsebe.

De Miklós, miközben — Cheeryble ur utasitásához hiven — e házsor felé irányitotta lépéseit, nem sokat gondolkozott ezeken a dolgokon, s minekutána keresztül hatolt egy poros, piszkos külvároson, melynek legfeltünőbb jellemző vonásait kis kültelki szinházak, kagylóárusok, gyömbérsörkereskedők, füszeres- és zsibárusboltok alkották; végre dobogó szivvel elérkezett ehhez a házsorhoz. A házak előtt apró kertek voltak, mindenképen elhanyagolva, apró rekeszek gyanánt szolgáltak, amelyekben összegyülhet a por, mig a szél ki nem fujta az utra. Miklós kinyitotta a rozoga kaput, mely az egyik ilyen kert előtt himbálódzott törött kapocsvasain, félig beengedve, félig visszariasztva a látogatót, aztán remegő kézzel kopogtatott a ház kapuján.

A ház kivülről valóban rendkivül viharvertnek látszott homályos, kicsiny ablaktábláival, laza zsinórokon lógó, piszkos muszlinfüggönyeivel. A ház belső képe sem hazudtolta meg, amit a külseje igért: a lépcsőt kopott szőnyeg boritotta,

a folyosót kopott linoleum. Mindezek tetejébe egy körzetlakó uriember ugyancsak füstölt az utcára nyiló nappali szobában (pedig még dél sem volt), mig a háziasszony buzgón terpentinezte egy szétszedett ágy töredékeit az udvari szoba ajtajában, nyilván valami uj lakó befogadására készitette elő, aki elég szerencsés volt, hogy kibérelhesse.

Miklósnak bőven volt ideje, hogy mindezt megfigyelhesse, mialatt az a kis fiu, aki küldöncszolgálatot teljesitett, lemászott a lépcsőn a konyhába s hallatszott, amint valami távoli pincébe bekiált Bray kisasszony cselédjéért. A cseléd hamarosan meg is jelent s felszólitotta Miklóst, hogy menjen utána, mire Miklós még sokkal nagyobb zavart és izgalmat érzett, mint amilyet az adott helyzet szerint várni lehetett volna tőle.

Fölment a lépcsőn, bevezették egy utcai szobába s ott az ablak melletti kis asztalnál, rajzeszközeivel elfoglalva, ült az a gyönyörü fiatal leány, aki annyira betöltötte gondolatait s akit most még ezerszerte szebbé varázsolt az a megujuló erős érdeklődés, melyet története keltett Miklósban.

De még ennél is erősebben hatott Miklós szivére az a lakályosság, az a finomság, amellyel a lány a szegényesen berendezett szobát elárasztotta. Virágok, zöld növények, madarak, a hárfa, a régi zongora, melynek hangja valamikor annyira édesebben csengett — mennyi küzdelmébe kerülhetett, hogy megőrizze két utolsó szemét annak az elszakadt láncnak, mely még az otthonához füzte. Mennyi türelem, mennyi kitartás, mennyi szeretetteljes gyöngédség füződhetett minden kis diszitéshez, szabad óráinak apró bibelődéseihez. Ezekből áradt az a finom bűbáj, amely a női kéz minden apró, izléses munkájában megnyilvánul. Ugy érezte, mintha az ég mosolyogna erre a kis szobára, mintha ennek a fiatal, gyönge teremtésnek gyönyörü önfeláldozása önmagából árasztana sugarakat a körülötte fekvő lélektelen tárgyakra s magához hasonlóvá szépitené őket. Mintha az a fénykör, mellyel a régi festők vették körül egy bűntelen világ ragyogó angyalait, ott játszadoznék egy velük lelki rokonságban lelkedző teremtés feje körül s ez a fény csakugyan láthatóvá válnék a szeme előtt.

Pedig Miklós az adósok börtönének körzetében volt! Még ha Velencében lett volna napnyugta idején egy szépséges, virágos terraszon! De hát az egész világ köré ugyanaz a széles égbolt borul akár kék, akár felhős és igy talán nem érheti szemrehányás, amiért azt érezte, amit érzett.

Ne higyjük, hogy egy perc alatt mindent meglátott, mert mindeddig nem vette észre, hogy egy beteg ember van

a szobában, aki párnákkal kirakott kényelmes karosszékben ült és nyugtalan, türelmetlen fészkelődésével vonta magára a figyelmet.

Alig lehetett ötven éves ,de olyan vánnyadt volt, hogy sokkal idősebbnek látszott. Vonásain meglátszott, hogy egykor szépek voltak, de könnyebb volt rajtuk felfedezni az erős, viharos szenvedélyek nyomát, mint bármiféle olyan kifejezést, mely még a közönségesebb arcokat is vonzóvá tudja tenni. Tekintete merev volt, teste a szó szoros értelmében csontig lesoványodott, de nagy, beesett szemében mégis volt valami a régi tüzből s ez mintha ujra fellobbant volna, miközben két vagy háromszor türelmetlenül kopogtatott a padlón vastag bottal, amelyre, ugy látszik, ültében szokott támaszkodni s nevén szólitotta a leányt.

— Magdolna, ki ez? Mit keres itt? Ki mondta ennek az idegennek, hogy bejöhet hozzánk? Mit jelent ez?

— Azt hiszem . . . — szólalt meg a fiatal leány és zavartan hajtotta meg a fejét válaszul Miklós köszöntésére.

— Te mindig „azt hiszed" — felelte az apja ingerülten. — Ki ez?

Ezalatt Miklós eléggé visszanyerte lélekjelenlétét, hogy beszéljen s a megállapodás értelmében azt mondta, hogy két kályhaellenző és néhány diványra való festett bársony miatt jön, amelyeket a legszebb kivitelben kell elkésziteni, tekintet nélkül időre, vagy árra. Azonkivül ki kell fizetnie két rajzot is — s a kis asztalhoz lépve, le is tett rá egy pecsétes boritékba rejtett bankjegyet.

— Magdolna, nézd csak meg, rendben van-e a pénz, — szólt az apja. — Nyisd ki a boritékot, szivem.

— Bizonyosan rendben van, apám.

— Add ide, — mondta Bray, kinyujtva a kezét s ingerült türelmetlenségével hol kinyujtotta, hol összegörbitette csontos ujjait. — Mutasd csak. Hogy is beszélhetsz olyasmit, hogy bizonyosan rendben van, — hogyan lehet bizonyos az ember ilyesmi felől. Öt font. Ennyinek kellett lennie?

— Ennyinek, — mondta Magdolna fölébe hajolva. Oly buzgón rendezgette a párnákat, hogy Miklós nem láthatta az arcát, de mikor lehajolt, mintha egy könnycseppet látott volna lehullani.

— Csöngess, csöngess! — mondta a beteg ugyanazzal az ideges mohósággal s miközben a csengő felé mutatott, ugy remegett a keze, hogy a bankjegy ropogott. — Mondd neki, hogy váltsa föl, hozzon föl nekem egy ujságot, vegyen szőlőt, egy palack bort is, ugyanolyant, mint a mult héten, és... és . . . és — fele sem jut eszembe annak, amire most szükségem volna, de hiszen majd lemehet megint. Hadd hozza

ègyelőre ezeket. Gyorsan, gyorsan, Magdolna, kedvesem. Jaj, Istenem, milyen lassu vagy.

— Az eszébe sem jut, hogy a lányának is lehet szüksége valamire, — gondolta magában Miklós. Ez talán meg is látszott valamelyest az arcán, mert a beteg feléje fordult és megkérdezte, hogy vár-e elismervényt.

— Nem fontos, — mondta Miklós.

— Nem fontos! Hogy érti ezt, kérem? — kérdezte nyersen a beteg. — Nem fontos. Mit gondol, ajándékba hozza ide azt a nyomorult pénzt, vagy olyasmiért, aminek értékét megkapta? A kutyafáját! Azért, mert maga nem tudja megbecsülni azt az időt és azt az izlést, amit ezekre a tárgyakra forditottak, már azt hiszi, hogy ingyen adja a pénzét? Jegyezze meg, hogy uriemberrel beszél, aki valamikor ötven magafajta uriembert is kifizethetett volna a mellényzsebéből. Tudja? Hova gondol?

— Én csak azt gondolom, hogy ha a kisasszony sziveskedik megengedni, még sok dolgunk lesz egymással, hát nem akarom ilyen formaságokkal fárasztani, — mondta Miklós.

— Én pedig azt gondolom, hogy ha megengedi, igenis be fogunk tartani minden formaságot — felelte az apa. — Az én leányom nem tart igényt semmiféle gyöngédségre, sem magától, sem senki mástól. Lesz szives a vele való érintkezésben megmaradni szigoruan az üzlet határai között. Talán bizony most már minden kis boltos szánakozni kezd rajta. Szép dolog, mondhatom. Magdolna drágám, adj neki egy elismervényt s legyen rá gondod, hogy mindig igy tégy.

Miközben a leány ugy tett, mintha irna, Miklós elgondolkozott ezen a rendkivüli, de semmiesetre sem kiváló jellemen, melyet most alkalma volt megfigyelni. A beteg, aki időnkint, ugy látszik, nagy testi kinokat szenvedett, hátrahanyatlott székében és bágyadt hangon panaszkodni kezdett, hogy a cseléd már egy órája elment és mindenki összeesküszik az ő bosszantására.

— Mikor jöhetek, — szólalt meg Miklós, mikor a papirdarabot átvette, — mikor jöhetek ujra?

Ez a leánynak szólt, de helyette azonnal az apa felelt:

— Majd ha hivják, uram, addig nem. Ne kellemetlenkedjék, ne üldözzön bennünket. Magdolnám, mikor jöjjön ujra ez az ember?

— Ó, jó idő mulva, — három vagy négy hétnél előbb semmiesetre, — igazán nem szükséges, — meg lehetek anélkül, — mondta gyorsan a fiatal leány.

— Micsoda? hogyan lehetünk meg anélkül? — mondta az apja suttogva. — Három, vagy négy hét, Magdolna! Három, vagy négy hét!

— Hát akkor előbb, — kérem, akkor jöjjön előbb, — mondta a fiatal leány Miklóshoz fordulva.

— Három vagy négy hét! — dörmögte az apa. — Hogy képzeled, Magdolna?

— Hosszu idő az, kisasszony, — mondta Miklós.

— Gondolja, igen? — mondta az apa mérgesen. — Ha én koldulni akarnék, igen tisztelt uram s olyan mélyre süllyednék, hogy segitséget kérjek olyan emberektől, akiket lenézek, három vagy négy hónap sem volna hosszu idő — három vagy négy esztendő sem. Értse meg, igen tisztelt uram, ez igy volna, ha én hajlandó volnék függeni valakitől. De mert nem vagyok hajlandó, eljöhet egy hét mulva.

Miklós mélyen meghajolt a fiatal leány előtt és elment, eltünődvén Bray urnak a függetlenségéről való felfogásán s őszinte szivvel remélvén, hogy kevés ilyen független szellem keveredik az alacsonyrendü emberi porhüvellyel.

Amint lement a lépcsőn, könnyü lépések neszét hallotta felülről. Felnézett, megpillantotta a leányt, aki félénken nézett rá és látnivalóan habozott, hogy visszahivja-e vagy sem. A kérdés legjobb megoldása ilyenkor, hogy visszafordul az ember és Miklós igy is tett.

— Nem tudom, helyesen teszem-e, hogy megkérem önt erre, — mondta gyorsan Magdolna — de mégis kérem, nagyon kérem, szegény anyám jóbarátai előtt ne tegyen említést arról, ami itt történt. Apám nagyon sokat szenvedett s ma délelőtt rosszabbul van. Nagyon kérem, ne szóljon semmit. Tegye meg az én kedvemért.

— Csak kivánnia kell bármit, — felelte Miklós lelkes hévvel — az életemet is kockára tenném, hogy teljesithessem.

— Nagyon elhamarkodott beszéd.

— Igaz és őszinte beszéd, — felelte Miklós reszkető ajakkal. — Soha ember még nem beszélt őszintébben. Nem értek hozzá, hogy eltitkoljam az érzéseimet s ha megvolna bennem ez az ügyesség, ön elől akkor sem tudnám elrejteni a szivemet. Kedves kisasszony, én ismerem az ön történetét, azt érzem, amit embernek vagy angyalnak kell éreznie, aki ilyen dolgokat lát és hall, esedezem, higyje el, hogy szivesen meghalok a szolgálatában.

A fiatal leány félreforditotta a fejét és látszott, hogy sir.

— Bocsásson meg, — mondta Miklós tiszteletteljesen és komolyan — ha ugy látszik, mintha a kelleténél többet mondanék, vagy visszaélnék a bizalommal, amellyel megtiszteltek. De nem tudtam ugy elbucsuzni öntől, mintha érdeklődésem és rokonszenvem végetérne ezzel a megbizatással. Hüséges szolgája vagyok önnek, ettől az órától fogva alázatosan

önnek szentelem magamat, teljes hűséggel és odaadással azok iránt, akik ideküldtek, tiszta szivvel és tartózkodó tisztelettel ön iránt. Ha lelkemben ennél többet, vagy kevesebbet éreznék, méltatlan volnék erre a bizalomra s megcsalnám a természetet, mely becsületes szavaimat sugallja.

A leány kezével intett, mintha kérné, hogy menjen, de nem felelt egy szót sem. Miklós nem tudott többet szólni s némán távozott. Igy végződött Bray Magdolnával való első találkozása.

XLVII. FEJEZET.

Nickleby Ralph bizalmasan tanácskozik egy másik régi barátjával, megállapodnak egy tervben, melytől mind a ketten jót várnak.

— Itt van ni, háromnegyed három, — dörmögte Newman Noggs a szomszédos templom órájának ütését hallgatva. — Az én ebédidőm pedig kettőkor van. Szándékosan teszi. Készakarva. Ez egészen rávall.

Barlangszerü kis irodaszobájában, magas irodaszékén mormogott ilyenformán Noggs Newman. S ez a magánbeszéd, mint Newman dörmögő magánbeszédei rendszerint, Nickleby Ralph-ra vonatkozott.

— Azt hiszem, ennek az embernek sosem volt étvágya, — mondta Newman — legföljebb fontra, shillingre, meg pennyre, de ha aztán arról van szó, olyan falánk, mint a farkas. Szeretném, ha arra kényszeritenék, hogy elnyeljen egy darabot minden angol pénzből. A penny persze félfogára se volna elég neki — de a korona — hahaha.

Az az elképzelt látvány, hogy Nickleby Ralph-fal erőszakosan lenyeletnek egy ötshillinges pénzdarabot, kissé helyreállitotta jókedvét, lassan kihuzott az asztala fiókjából egy olyan hordozható palackot, amit zsebpisztoly néven ismernek, megrázta a füle mellett, hogy hallja kellemes kotyogását, ettől kiderült az arca, aztán huzott egyet belőle, amitől még inkább megenyhültek a vonásai. Bedugaszolta a palackot, kétszer-háromszor nagy gyönyörüséggel csettintett s miután eközben elpárolgott nyelvéről az ital ize, megint csak visszatért bosszus gondolataihoz.

— Öt perc mulva három, — dörmögte Newman. — Azóta már legalább ennyi van, én pedig nyolckor reggeliztem és *hogyan* reggeliztem! És az ebédidőm, ami nekem dukál, két óra! Ezalatt szép darab pecsenyém éghetett volna szénné odahaza. Honnan tudhatja ő, hogy nem szoktam ilyesmit ebédelni. — „Ne menjen el, mig vissza nem jövök,

ne menjen el, mig vissza nem jövök." Ez igy megy nap-nap után. Mit megy el mindig az én ebédidőmben, mi? Csak azért, hogy bosszantson, mi?

Mindezt jó hangosan mondta, pedig csak a puszta levegőnek beszélt. De hogy sérelmeit igy szavakba foglalta, hallatlan haragra gerjedt. Fejébe csapta ócska kalapját, felhuzta bőrkeztyüjét és indulatosan jelentette ki, hogy lesz, ami lesz, ő bizony ebédelni megy, még pedig ebben a minutumban.

Azonnal hozzá is fogott, hogy végrehajtsa szándékát s már a lépcsőházba ért, mikor az utcai kapuban megcsikordult egy kulcs s ez a hang egy-kettőre visszakergette őt elhagyott irodájába.

— Itt van, — mormogta Newman — s még valaki jön vele. Most aztán: „maradjon itt, mig ez az ur el nem megy". De én nem maradok ám, az egyszer bizonyos.

Igy szólván, Newman bebujt egy nagy üres szekrénybe, magára huzta a kettős szárnyu ajtót azzal a szándékkal, hogy azonnal kioson, mihelyt Ralph bent ül a saját szobájában.

— Noggs, — kiáltott Ralph. — Hol van az a fickó? Noggs!

De Newman egy kukkot sem szólt.

— Az a kutya elment ebédelni, pedig mondtam neki, hogy ne menjen — mormogta Ralph, miközben benézett az irodájába és elővette az óráját. — Hm, jobb lesz, ha ide jön be, Gride. Az emberem elment és az én szobámba nagyon erősen süt be a nap. Ez a szoba árnyékos, hüvös, maradjunk itt, ha nincs kifogása ellene.

— Ó, nincs, Nickleby ur. Ó, egyáltalán nincs. Nekem minden hely egyforma, ó, igazán nagyon csinos szoba, nagyon csinos.

Aki ezt a választ adta, kis, hetven-hetvenötéves öreg ember volt, sovány, görnyedt, kissé ferde tartásu alak. Keskeny-galléros szürke kabátot viselt, régidivatu, bordázott fekete selyemből való mellényt s olyan szük nadrágot, ami összezsugorodott pipaszárlábának minden rutságát elárulta. Egyetlen ékessége egy acél óralánc volt, ezen nagy arany fityegők lógtak, azonkivül egy fekete szalag, ez meg régi divat szerint szürke haját fogta hátul össze. Orra és álla élesen előre ugrott, arca beesett, mert foga nem volt már, bőre összezsugorodott és sárga, kivéve ott, ahol száraz télialma szinü volt. A szakálla helyén néhány szürke szőrcsomó busongott, egyenetlen szemöldökével együtt elárulván, milyen rossz talajból nőttek ki. Megjelenése, viselkedése alattomos, hizelgő macskára emlékeztetett. Arcának egész kifeje-

zése valami fintorgó vigyorgásban futott össze ravaszság, bujaság, agyafurtság és fösvénység keverékként.

Ilyen volt az öreg Gride Artur, arcának minden ránca, ruhájának minden redője a legkapzsibb fukarságot fejezte ki és világosan jelezte, hogy egy fajtába tartozik Ralph Nicklebyvel. Ilyen volt az öreg Gride Artur, amint alacsony széken ülve, fölnézett Nickleby Ralph arcába, aki a magas irodaszéken ült, karját a térdére támasztotta és lenézett az ő arcába; méltó párja volt, akárhonnan fujta ide a szél.

— Hogy van? — kérdezte Gride, ki ugy tett, mintha nagyon érdeklődnék Ralph egészségi állapota iránt. — Nem láttam már — ó, nem láttam már . . .

— Rég nem látott már, — mondta Ralph különös mosollyal, jelezvén, hogy igen jól tudja: nem puszta udvariasságból kereste föl a barátja. — Most is puszta véletlen, hogy itthon talált és éppen akkor értem a kapuhoz, mikor ön befordult a sarkon.

— Milyen szerencse, — jegyezte meg Gride.

— Mondják, — felelte szárazon Ralph.

Az öregebbik uzsorás bólogatott és mosolygott, de nem szólt többet. Darabig hallgatva ültek. Mindegyik azt leste, hogyan tudna rátapintani a másik gyönge oldalára.

— Hát, Gride, — mondta végül Ralph — mi szél hozta ide?

— Hohó, micsoda vakmerő ember maga, Nickleby ur! — kiáltott fel a másik, akit szemmel láthatóan megnyugtatott, hogy Ralph üzleti térre terelte a beszélgetést. — Ejnye, hogy micsoda vakmerő ember maga.

— Tudja, magának olyan sima, csuszó-mászó a modora, hogy maga mellett vakmerőnek látszom, — felelte Ralph. — Tudom, hogy a maga modora jobban megfelel a célnak, de nekem nincs hozzá türelmem.

— Nickleby ur, maga született lángész, — mondta az öreg Artur — okos, okos, ó, nagyon okos!

— Elég okos vagyok — vágott vissza Ralph — és jól tudom, hogy minden okosságomra szükségem van, mikor olyan emberek, mint maga, bókolni kezdenek nekem. Tudja, hogy tanuja voltam, mikor másoknak bókolt és hizelgett s jól emlékszem, hogy annak mi lett mindig a vége.

— Hahaha! — nevetett Artur, kezét dörzsölgetve. — Ugy, ugy, ugy. Persze, emlékszik. Milyen kellemes dolog is arra gondolni, hogy maga visszaemlékszik a régi időkre. Ó, Istenem!

— Nahát, — mondta Ralph nyugodtan — most ujra megkérdezem, mi járatban van?

— Nézzék már, — kiáltott fel a másik — hát még annyi

időre sem tud megfeledkezni az üzletről, amig halottakról csevegünk? Ejnye, ejnye, micsoda ember.

— Melyik halotttat akarja feltámasztani? — kérdezte Ralph. — Valamelyiket bizonyosan, másképp nem beszélne róluk.

— Még engem is gyanusit! — kiáltotta az öreg Artur, kezét égnek emelve. — Még engem is! Óh, Istenem, még engem is. Micsoda ember, hahahaha! Nickleby ur az egész világgal megbirkóznék. Nincs neki párja. Óriás a törpék közt, óriás, óriás!

Ralph nyugodt mosollyal nézte a vén kutyát, aki ebben a hangnemben motyogott tovább, mialatt Newman Noggs a szekrényben mindinkább kétségbeesett arra a gondolatra, hogy az ebéd reménysége egyre halványodott.

— Mégis csak kedvében kell járnom, — kiáltotta az öreg Artur. — Ugy kell történnie mindennek, amint ő akarja — nagyon keményfejü ember, mint a skótok mondják, igen, igen, igen, okos népség ezek a skótok. Ő üzletről akar beszélni, nem adja ingyen az idejét. Igaza van. Az idő pénz, az idő pénz.

— Nem kettőnk közül valamelyikünk találta ki ezt a mondást? — szólt Ralph. — Az idő pénz, még pedig nagyon jó pénz annak, aki kamatot számit utána. Igen, az idő valóban pénz! És az idő pénzbe kerül. Meglehetősen költséges portéka némely embernek, akit nevén nevezhetnénk, ugy ám!

E szellemességet az öreg Artur ugy méltányolta, hogy megint fölemelte a kezét, megint vihogott és megint felkiáltott: „Micsoda ember!" aztán alacsony székét közelebb huzta Ralph magas székéhez és fölnézve az utóbbinak mozdulatlan arcába, igy szólt:

— Mit szólna hozzá, ha azt mondanám, hogy én — hogy házasodni készülök?

— Azt mondanám, — felelte Ralph, hidegen nézve le rá, — hogy valamilyen okból hazudott, még pedig nem először és nem is utoljára; hogy nem vagyok meglepve és hogy nem ugrom be ennek a hazugságnak.

— Hát akkor a legkomolyabban kijelentem, hogy házasodom.

— Én pedig ugyanolyan komolyan ismétlem, amit az előbb mondtam, — felelte Ralph. — Várjon csak. Hadd lássam az arcát. Valami ördögi kifejezés ólálkodik rajta. Mit jelent ez?

— *Magát* nem akarom megcsalni, — vinnyogta Gride Artur — nem is tudnám, bolond lennék, ha megpróbálnám. Én . . . én . . . megcsaljam Nickleby urat! Ez olyan lenne, mintha a törpe nagyobb akarna lenni, mint az óriás. Ujra

megkérdezem, — hehehe — mit szólna, ha azt mondanám, hogy házasodni készülök?

— Valami vén csoroszlyát vesz el? — mondta Ralph.

— Nem, nem! — szakitotta félbe Artur és elragadtatva dörzsölgette a kezeit. — Tévedett, megint tévedett. Ez egyszer mégis tévedett, Nickleby ur. Nagyon, nagyon messze jár az igazságtól! Gyönyörü, fiatal lányt veszek el, üde, bájos. elragadó teremtést, aki még tizenkilenc éves sincs. Fekete szem, hosszu szempillák, érett, piros, csókratermett ajkak, csodaszép, fürtös haj, csak ugy bizsereg az ember ujja, hogy játsszék vele — olyan derék, hogy az ember önkéntelenül is a levegőbe kap s azt képzeli, hogy az ő derekát szoritja, parányi lábak, melyek olyan könnyedén lépkednek, mintha nem is a földön járnának — ezt, ezt akarom én feleségül venni! Ugy ám!

— Ez már több, mint közönséges, bárgyu darálás, — mondta Ralph, minekutána elbiggyesztett szájjal hallgatta a vén bűnös elragadtatott áradozását. — Mi a neve annak a lánynak?

— Ó, okos, okos! milyen okos! — kiáltott fel az öreg Artur. — Tudja, hogy szükségem van a segitségére, tudja, hogy segitségemre is lehet, tudja, hogy haszna lesz a dologból, ért már mindent. A lány neve . . . nincs itt senki, aki hallgatózhatik?

— Ugyan, ki az ördög lenne? — felelte ingerülten Ralph.

— Nem tudom, hacsak valaki föl vagy le nem megy a lépcsőn, — mondta Artur Gride, miközben kikandikált az ajtón, amelyet ismét gondosan becsukott, — vagy hátha visszajött az embere és most hallgatózik odakint, irnokok és cselédek szeretnek hallgatódzni és nekem nagyon kellemetlen lenne, ha Noggs ur . . .

— Fene vigye Noggs urat! — mondta élesen Ralph — folytassa a mondanivalóját!

— Noggs urat mindenesetre fene vigye, — felelte az öreg Artur — az ellen a legcsekélyebb kifogásom sincs. A neve...

— Hát mi lesz? — kérdezte Ralph, akit nagyon felingerelt, hogy az öreg Artur megint elhallgatott, — megmondja már, mi a neve?

— Bray Magdolna.

Akármi oka is lehetett annak — és Gride Artur, ugylátszik, előre tudta ezt az okot, — hogy e név emlitése hatással lehet Ralphra, vagy akármilyen hatást keltett is benne, e hatást semmi esetre sem árulta el és nyugodtan ismételte néhányszor a nevet, mintha azon gondolkoznék, hol és mikor hallotta.

— Bray . . . — mondta Ralph. — Bray . . . Bray . . . Ismertem egy fiatal Brayt, de nem, nem . . . annak nem volt lánya.

— Emlékszik Brayre? — kérdezte Gride Artur.

— Nem, — felelte Ralph, szórakozott pillantással.

— Nem emlékszik Bray Walterre? Arra a világfira, aki olyan rosszul bánt szép feleségével?

— No hiszen, ha minden egyes világfit ilyen jellemzéssel akar emlékezetembe idézni, — szólt Ralph, vállat vonva — összetéveszthetem kilenctizedrészével azoknak a világfiaknak, akiket valaha ismertem.

— Lárifári. Az a Bray, akiről én beszélek, most az adósok börtönének körzetében lakik, — mondta az öreg Artur. — Lehetetlen, hogy ne emlékezzék rá. Mind a kettőnknek volt vele üzleti dolga. Hiszen magának még most is tartozik!

— Vagy ugy, hát ő az? — mondta Ralph. — Persze, persze. Most beszéljen róla. Hát az ő lányáról van szó?

Akármilyen természetesen mondta ezt, még sem olyan természetesen, hogy egy ilyen rokonlélek, mint Gride, észre ne vette volna a szándékát: hogy tudniillik világosabb magyarázatot csikarjon ki tőle, mint amilyet a maga jószántából adott volna, vagy amilyeneket Ralph egyéb uton érhetett volna el. Hanem az öreg Arturt annyira elfoglalták a maga szándékai, hogy nem bánta azt sem, ha tuljárnak az eszén és hitte, hogy barátja komolyan beszél.

— Tudtam én, hogy emlékezni fog rá, ha egy percig gondolkozik, — mondta.

— Igaza volt, — felelte Ralph. — De az öreg Gride Arturhoz nem igen pásszol a házasság. Az öreg Gride Artur és a fekete szemek, hosszu szempillák, csókratermett ajkak, fürtös haj, amivel játszani szeretne az ember, átölelni való karcsu derék, parányi láb, amely mintha nem is a földön járna — az öreg Gride Artur és ilyen dolgok — ez még szörnyüségesebb; de hogy az öreg Artur Gride feleségül vegye a leányát egy lecsuszott világfinak, aki az adósok börtöne mellett lakik, az a legképtelenebb, leghihetetlenebb dolog a világon. Hát, Gride barátom, ha ebben a dologban szüksége van a segitségemre — már pedig bizonyos, hogy szüksége van, különben nem lenne itt — mondja meg nyiltan, mit kiván tőlem. Mindenekfölött pedig ne beszéljen arról, hogy nekem hasznom lesz a dologból, mert tudom, hogy lesz magának is, még pedig csinos haszna, különben nem vágná a fejszéjét ebbe a dologba.

Ralphnak nemcsak minden szava, hanem a hangja is tele volt metsző gunnyal, mindezt pedig olyan tekintettel egészitette ki, amely még a vén uzsorás hideg vérét is fel-

forralhatta volna, még az ő ványadt képét is lángbaborithatta volna. De Gride nem árult el semmi bosszuságot, megelégedett azzal, hogy ujra felkiáltott: „Micsoda ember!“ és ide-oda forgatta a fejét, mintha rendkivüli élvezete telnék a könnyed, tréfálkozó hangban. Miután azonban barátja arckifejezésétől világosan látta, hogy jó lesz, ha mentül gyorsabban rátér a tárgyra, összeszedte magát és közölte a dolog lényegét.

Először is leszögezte azt a tényt, hogy Bray Magdolna támasza és eltartója apjának, akinek minden kivánságát rabszolga módon teljesiti s akinek a világon senkije sincs rajta kivül; Ralph azt felelte, hogy hallott valami ilyesfélét s ha az a leány jobban ismerné a világot, nem lenne ilyen bolond.

Azután Gride kiterjeszkedett az apa jellemének részletezésére s kijelentette, hogy még ha a tőle telhető legmélyebb érzéssel szereti is a leányát, önmagát akkor is sokkal jobban szereti; mire Ralph megjegyezte, hogy szükségtelen erről beszélni, mert ez nagyon természetes és nagyon valószinü is.

Harmadszor pedig kijelentette Gride, hogy a leány finom, gyöngéd, gyönyörü teremtés és ő sóvárog utána, hogy feleségül vehesse. Ralph ezt válaszra sem méltatta, csak durván elmosolyodott és egy pillantást vetett az előtte álló összeaszott alakra; ez a mosoly, ez a pillantás azonban mindent kifejezett.

— Most pedig, — mondta Gride — előrukkolok azzal a kis tervvel, amivel el akarom érni a célomat; mert eddig még az apával sem beszéltem, ezt el is felejtettem megmondani. De hát erre már magától is rájött, ugy-e? Ah! Ó, Istenem, hiszen olyan az esze, mint a borotva!

— Hát akkor ne játsszék vele, — válaszolt Ralph türelmetlenül — mert meg találja vágni magát.

— Mindig vissza tud vágni! — kiáltott fel az öreg Artur s a bámulattól égnek emelte karjait és tekintetét. — Mindig készen van a felelettel! Uramisten, milyen áldás az ilyen gyorsjárásu ész, milyen sok pénzt lehet kovácsolni belőle! —

Aztán hirtelen megváltozott hangon folytatta:

— Az utolsó félévben többször megfordultam Bray lakásán. Éppen fél éve, hogy először láttam azt a kis cukorfalatot. Ó, Istenkém, micsoda cukorfalat! De hát ez nem tartozik ide. Fogságbantartó hitelezője vagyok az apjának, ezerhétszáz font erejéig.

— Ugy beszél, mintha maga lenne az egyetlen fogságbantartó hitelezője, — mondta Ralph és elővette a jegyzőkönyvecskéjét. — Én is az vagyok, kilencszázhetvenöt font, négy shilling és három penny erejéig.

— Rajtam kivül maga az egyetlen, — mondta mohón az

öreg Artur. — Az egyetlen. Senki más nem verte magát költségekbe, hogy elszállásolja az adósát, mert mindenki bizonyosra vette, hogy mi ugyis erősen a kezünkben tartjuk. Mind a ketten ugyanabba a csapdába estünk, — ó, micsoda kelepce volt az! — Majdnem tönkretett. Kölcsön adtuk neki a pénzünket olyan váltókra, amiken, az övén kivül, csak egy név volt; meg kell adni, hogy azt mindenki jó névnek tartotta, annyit ért, mint a készpénz, de a végén mégis — tudja, mi lett belőle. Éppen, mikor meg akartuk rohanni, meghalt, fizetésképtelenül. Óh, hajszálon mult, hogy teljesen tönkre nem tett ez a veszteség!

— Mondja tovább, mi a terve? — mondta Ralph. — Itt semmi értelme az üzleti siránkozásoknak, nem hallja senki.

— Mindig jó, igy beszélni, — felelte az öreg Artur, furfangos nevetéssel — akár hallják az embert, akár nem. Hiszen tudja, gyakorlat teszi a mestert. Hát én vejéül ajánlkozom Braynek, azzal a feltétellel, hogy amint a házasság létrejött, őt azonnal szabadon engedik s olyan tartásdijat kap, amiből uri módon megélhet a csatornán tul (megkérdeztem az orvosát, az azt mondta, szivbaja van, nem huzhatja már soká). Ha e föltétel összes előnyeit világosan megmagyarázzák neki„ azt hiszi, képes lesz ellenállni *nekem?* És ha ő nem tud ellenállni *nekem,* hogy tudna a leánya ellenállni *neki?* Nem lesz belőle Gride Arturné? A szép Gridené — a cukorfalat — a kis csecsebecse — az édes kis csibe — bizony, Gride Arturné lesz egy hét mulva, egy hónap mulva, egy nap mulva, amikor nekem tetszik!

— Folytassa, — mondta Ralph, határozottan bólintva és olyan hangon, melynek mesterkélt hidegsége különös ellentétben állt azzal az áradozó sipitozással, amivé barátja hangja lassankint fokozódott. — Folytassa. Nem azért jött, hogy ezt elmondja nekem.

— Szent Isten, hogy beszél ez az ember! — kiáltott fel az öreg Artur és még közelebb huzódott Ralphhoz. — Hát persze, hogy nem, hisz nem mondtam én, hogy azért jöttem. Azért jöttem, hogy megkérdezzem: mennyit kérne ön tőlem Bray adóssága fejében, feltéve, hogy megegyeznék vele? Megelégednék-e fontjáért öt shillinggel? — hat shilling nyolc pennyvel? — tiz shillinggel? Még tizig is felmennék egy ilyen barát kedvéért, hiszen mindig olyan jó viszonyban voltunk; de tudom, hogy nem lehet hozzám ilyen kegyetlen. Ugy-e, nem?

— Van itt még más beszélni való is, — mondta Ralph, merevebben és érzéketlenebbül, mint valaha.

— Van, van, de hát maga nem enged időt az embernek, — felelte Gride Artur. — Segitőre is van szükségem ebben az

ügyben, olyan valakire, aki tud beszélni, sürgetni, erőszakoskodni, ahhoz pedig senki sem ért ugy, mint maga. Már most, ha maga jó kárpótlást kap azért az adósságért, amire már ugyis régen keresztet vetett, akkor, ugy-e, segitségemre lesz?

— Van magának még egyéb mondanivalója is? — mondta Ralph.

— Nem, nem, igazán, nincs, — kiáltotta Gride Artur.

— De, de, igazán, van, — mondta Ralph.

— Oh! — kiáltott fel az öreg Gride Artur és ugy tett, mintha csak most értené meg a dolgot. — Ugy érti, hogy van még valami egyéb mondanivalóm magamra és szándékaimra vonatkozóan? Hát igen, persze, persze; elmondjam azt is?

— Azt hiszem, jobb lesz, — felelte Ralph szárazan.

— Nem szerettem volna ezzel is zavarni, mert azt gondoltam, hogy a maga érdeklődése megszünik, mihelyt saját érdeke ki van elégitve, — mondta Gride Artur. — Milyen kedves, hogy erről is kérdezősködik. Oh, igazán nagyon kedves! Hát mondjuk, hogy nekem tudomásom van valami vagyonról... valami egész kicsi... valami nagyon kicsi vagyonkáról, amire ennek a kis csibének jogcime van; s amiről ma még nem tud senki és nem is tudhat, de amit a férje zsebrevághat majd, ha tudja azt, amit én tudok. No, ez megmagyarázná...

— Ez megmagyarázná az egész ügyet, — válaszolta nyersen Ralph — most pedig át akarom tekinteni a dolgot és meg akarom fontolni, mit követeljek, ha hozzásegitem magát a céljához.

— De ne legyen nagyon kegyetlen, — kiáltotta az öreg Artur, könyörgő mozdulattal emelve fel a kezét és rezegtetve a hangját. — Ne legyen tulságosan kegyetlen. Az a vagyon olyan kicsi. Igazán. Mondjon tiz shillinget és kössük meg az üzletet. Igaz, hogy ez több, mint amennyit adnom szabadna, de hát maga olyan kedves; no maradjunk tiznél, igen? Kezet rá!

Ralph tudomást sem vett ezekről a könyörgésekről, hanem három-négy percig elgondolkozva ült és komolyan nézett az öreg Arturra. Mikor már eléggé megfontolt mindent, megtörte a csendet, s igazán nem lehetett volna a szemére vetni, hogy felesleges körülirásokkal él és nem tér egyenesen a tárgyra.

— Ha az én segitségem nélkül venné feleségül azt a leányt, — mondta Ralph — teljes egészében ki kellene fizetnie az adósságot, mert különben nem szabadithatná ki az apát. Igy hát világos, hogy meg kell kapnom az egész összeget minden levonás vagy megterhelés nélkül, máskülönben megtisztelő bizalma veszteséggel járna reám nézve, ahelyett,

hogy nyernék rajta. Ez lenne az egyezség első pontja. Másodszor: azért a fáradságomért, hogy tárgyalok, rábeszélem az apát és magát hozzásegitem ehhez a szerencséhez, ötszáz fontot kötök ki. Ez nagyon kevés, mert cserébe a piros ajak, a fürtös haj, meg minden egyéb, egyedül a magáé. Harmadik és végső kikötésem, hogy még ma kötelezvényt állitson ki, amely szerint ez a két összeg az ön és Bray Magdolna kisasszony házasságának délelőttjén esedékes. Ön mondta az imént, hogy tudok sürgetni és erőszakoskodni. Hát ezen a ponton erőszakos vagyok: az emlitett feltételeknél alább nem adom. Ha tetszik, jó, ha nem, vegye feleségül nélkülem, ha tudja. A kölcsönadott pénzt mindenképen megkapom.

Gride Artur könyörgései, tiltakozásai, egyezkedési ajánlatai, alkudozásai, süket fülekre találtak Ralphnál. Nem is volt hajlandó tovább vitatkozni a tárgyról, és miközben az öreg Artur sopánkodott a borzalmas követelések miatt és módositásokat inditványozott, fokról fokra közelebb jutva Ralph feltételeihez, ez némán ült a helyén és nyugodt elmélyedéssel tanulmányozta a tárcájában levő iratokat és feljegyzéseket. Gride Artur, aki tulajdonképen el volt készülve erre az eredményre, mikor azt látta, hogy sehogysem képes meginditani barátját, nehéz szivvel belenyugodott az imént vázolt egyezségbe. Ott helyben kitöltötte a kivánt kötelezvényt (Ralphnak mindig kezeügyében voltak az ilyen holmik), de előbb kikötötte, hogy Nickleby még ebben az órában elkiséri őt Bray lakására s amennyiben a körülmények kedveznek, azonnal megkezdi a tárgyalásokat.

E megállapodás értelmében a két kiváló uriember nemsokára együtt távozott a házból, Newman Noggs pedig, kezében a palackkal, előmászott a szekrényből, amelynek felső ajtaján — megkockáztatván a felfedezés veszélyét — jó párszor dugta ki vörös orrát, mikor érdekesebb részletek kerültek tárgyalásra.

— Nincs már étvágyam, — mondta Newman, zsebretéve a palackot — én már jóllaktam.

E fájdalmas, keserü megjegyzés után egy hosszu lépéssel az ajtóhoz sántikált és egy másik hosszu lépéssel visszasántikált.

— Nem tudom, kicsoda, micsoda az a lány, — mondta magában — de tiszta szivemből sajnálom és mégsem tudok rajta segiteni, mint ahogy a többieken sem tudok, akik ellen mindennap száz és száz aljas tervet kovácsolnak, bár ilyen aljasat, mint ez, soha. Mindegy, ez csak az én fájdalmamat fokozza, az övéket nem. Nem lett nagyobb a baj attól, hogy tudok róla és éppugy kinoz engem, mint őket. Gride és Nick-

leby! Micsoda két hitvány gazember! Óh, aljasság, aljasság, aljasság!

Ez elmélkedés közben mindannyiszor nagyokat ütött szerencsétlen kalapja tetejére, valahányszor az „aljasság" szót ismételte. Kissé már pityókás volt attól az italtól, amit rejtőzködése alatt öntött magába, s most elindult valami olcsó kifőzésbe, hogy vigasztalást meritsen, már amennyi egy kis marhasültből és főzelékből telik.

Eközben a két összeesküvő megérkezett abba a házba, ahol Miklós néhány nappal ezelőtt először jelent meg; bevezették őket Brayhez, s mivel a leánya nem volt otthon, Ralph, rendkivül ügyes kerülgetések után, végre feltárta látogatásuk igazi célját.

— Itt ül Bray ur, — mondta Ralph, mikor a beteg, aki alig tért még magához meglepetéséből, hátradőlt székében s hol rá nézett, hol Gride Arturra. — Most ne gondoljon arra, hogy Gride ur, sajnos, egyik okozója az ön fogságának, a másik oka meg én vagyok. Az embernek élni kell. Ön sokkal jobban ismeri a világot, semhogy meg ne értené ezt. Felajánljuk a legnagyobb kárpótlást, ami csak hatalmunkban áll. Mit, kárpótlást! Olyan házassági ajánlat ez, hogy sok előkelő apa kapva-kapna rajta a gyermeke számára. Gride Artur az ő fejedelmi vagyonával! Gondolja meg, mi ez!

— A leányom, — felelte Bray gőgösen — amilyennek én neveltem, gazdag kárpótlás volna a legnagyobb vagyonért is, amit a kezéért cserébe felajánlhat valaki.

— Ugyanezt mondtam én is önnek, — szólt a ravasz Ralph az öreg Arturhoz fordulva. — Ezért találtam a dolgot olyan magától értetődőnek és könnyünek. Egyik fél sincs lekötelezve. Öné a pénz, Magdolna kisasszonyé a szépség s a belső érték. Ő fiatal, ön gazdag. Ő nem gazdag, ön nem fiatal. Az egyik kiegyenliti a másikat, ez igy a legnagyobb rendben van, ezt maga az Ég sem intézhette volna jobban.

— Mondják, hogy a házasságokat az égben kötik, — tette hozzá Gride Artur, förtelmesen vigyorogva leendő apósára. — Igy hát, ha összeházasodunk, ez a végzet akaratából történik.

— Gondolja meg, Bray ur, — mondta Ralph, aki ezt az érvet sürgősen földi gondolatokkal helyettesitette — gondolja csak meg, mit kockáztat, amikor elfogadja vagy visszautasitja barátomnak ezt az ajánlatát.

— Én nem fogadhatom el és nem utasithatom vissza, — vágott közbe Bray, akit bosszantott az a tudat, hogy a döntés felelőssége őt terheli. — A leányom dolga, hogy elfogadja vagy visszautasitsa. A leányom dolga. Hiszen tudják.

— Igaz, — mondta Ralph nyomatékosan — de magának

azért joga van tanácsot adni, elmondani az érveit és ellenérveit, sejttetni a kívánságát.

— Sejtetni a kívánságomat! — kiáltott az adós, aki hol gőgös volt, hol aljas, de mindig önző. — Apja vagyok, vagy nem vagyok apja? Hogy én sejttessem a kívánságomat! Hogy én kerülgessem a kását! Hát maguk is azt hiszik, mint boldogult feleségem barátai, az én ellenségeim, — ördög vinné el valamennyit — hogy Magdolna mást is tett értem, mint ami kötelessége volt? Igen, a kötelessége! Vagy azt képzelik, hogy szerencsétlenségem elég ok arra, hogy az egymáshoz való viszonyunk megváltozzék, ő parancsoljon és én engedelmeskedjem? Sejttetni a kívánságomat! Hát azt hiszik, amiért ezen a helyen lakom és még ebből a székből sem igen tudok felkelni segitség nélkül, amolyan megtört lelkü, másoktól függő rongyember vagyok, akinek nincs bátorsága vagy hatalma, hogy azt tegye a saját gyermekéért, amit legjobbnak lát? Ó, van még annyi hatalmam! Remélem, hogy van!

— Bocsásson meg, — felelte Ralph, aki jól ismerte emberét és ennek megfelelően viselkedett — nem hallgatott végig. Azt akartam mondani, hogy ha ön sejteti a kívánságát, ha csak sejteti is, az bizonyára egyértelmü a paranccsal.

— Persze, hogy egyértelmü, — felelte ingerülten Bray. — Ha még nem hallottak volna róla, elmondhatom most, hogy volt idő, amikor minden ponton diadalmasan álltam szemben az anyja egész családjával, noha az én oldalamon csak a puszta akarat volt, az ő oldalukon pedig a hatalom és gazdagság.

— Még mindig nem hallgatott végig, — felelte Ralph olyan szeliden, amennyire csak az ő természetétől telt. — Ön olyan ember, aki még joggal remélheti, hogy ragyoghat a társaságban s még sok évig élhet. Már tudniillik, ha szabadabb levegőn élne, tisztább ég alatt és maga választhatná meg a társaságát. Az ön eleme a vidámság. Valamikor abban tündöklött, önnek jómód és szabadság kell. Franciaország s egy olyan évjáradék, amelyből ott fényüzően megélhetne, meghosszabbitaná az életét, ujjászületést jelentene az ön számára. Valamikor egész London tele volt az ön szórakozásainak hirével s most uj szintéren ragyoghatna ismét, tanulva a tapasztalatiból s egy kicsit a mások költségén élne, ahelyett, hogy másokat hagyna a maga költségén élni. Ezzel szemben mi az érem másik oldala? Nem tudom, hol van itt a legközelebbi temető, de akárhol van is — egy sirkő abban a temetőben, rajta egy dátum, talán két év, talán husz esztendő mulva... ez az egész.

Bray rákönyökölt a szék karjára s arcát eltakarta kezével.

— Egyszerüen beszélek, — mondta Ralph, melléje ülve — mert az érzéseim erősek. Érdekem, hogy a leányát feleségül adja Gride barátomhoz, mert akkor ő kifizet engem. Már tudniillik csak részben. Ezt nem is titkolom. Nyiltan elismerem. De most tartsa szem előtt, mennyiben érdeke önnek, hogy leányát rábeszélje erre a lépésre. A leánya ellenvetéseket tehet, tiltakozhat, könnyeket onthat, azzal érvelhet, hogy Gride tulságosan öreg, hogy nyomoruságos élete lesz mellette. De hát milyen az élete most?

A betegnek néhány kis mozdulata azt mutatta, hogy ezek az érvek éppoly kevéssé kerülték el a figyelmét, mint Ralph figyelmét az ő viselkedésének legapróbb részletei.

— Milyen az élete most, mondom, — folytatta a ravasz uzsorás. — Vagy milyen lesz később? Az igaz, ha ön meghalna, boldoggá tennék leányát azok, akiket ön gyülöl. De el tudja viselni ön ezt a gondolatot?

— Nem! Nem! — felelte Bray valamely bosszuálló ösztön hatása alatt, amelyet nem tudott elfojtani.

— Gondolom is, hogy nem, — mondta Ralph nyugodtan. — Ha leánya egyáltalán hasznát látja valaki halálának, — folytatta jóval halkabban — legyen az a férje halála. Ne türje, hogy az önére gondoljon vissza ugy, mint arra az eseményre, amely boldogabb életének kiindulópontját jelenti. Mi ellenvetés lehet még? Halljuk! Hogy a kérője öreg ember? Ejnye, hát nagy családból való gazdag emberek, akiknek nincs mentségük, mint önnek, de ezzel szemben kezükben van az élet minden java és fényüzése, hányszor adják feleségül leányaikat öreg emberekhez, vagy ami még rosszabb, meggondolatlan, szivtelen fiatalokhoz csak azért, hogy valami üres hiuságot legyezzenek, valami családi érdeket támogassanak, vagy egy helyet biztositsanak a parlamentben! Itéljen a lánya helyett, uram, itéljen a lánya helyett! Önnek jobban kell tudnia a dolgot; leánya egész életén át hálás lesz önnek.

— Csitt, csitt! — kiáltott fel hirtelen Bray összerezzenve s reszkető kézzel fogta be Ralph száját. — Bejött a kapun, hallottam.

Mintha a lelkiismeret villant volna föl abban a szégyenkezésben és rémületben, amely a hirtelen mozdulat rövid pillanatában lerántotta e kegyetlen szándékról az álokoskodások vékony fátyolát s leleplezte teljes aljasságában, szivtelen rutságában. Az apa sápadtan, reszketve roskadt vissza székébe. Gride Artur a kalapját forgatta, gyömöszölte és föl nem emelte volna szemét a padlóról. Még Ralph is meg

hunyászkodott egy pillanatra, mint a megvert kutya, olyan megfélemlitően hatott rá egy ártatlan fiatal leány megjelenése! Ez a hatás csaknem olyan hamar mult el, mint amilyen hirtelen jött. Ralph volt az első, aki összeszedte magát s mikor meglátta Magdolna riadt arcát, kérte a szegény leányt, hogy nyugodjék meg, nincs ok az aggodalomra.

— Hirtelen roham volt, — mondta Ralph, Brayre pillantva. — Most már egészen jól van.

A legrészvétlenebb, legkeményebb szivet is meginditotta volna az a látvány, mikor ez a fiatal, gyönyörü teremtés, akinek még egy pillanat előtt biztos romlására törtek, karjait apja nyaka köré fonta s a legszeretetteljesebb, leggyöngédebb szavakat mondta, amiket valaha apai fül hallott, vagy gyermeki ajak kiejtett. Ralph azonban mindezt hidegen nézte, Gride Artur pedig, akinek csipás szeme csak a külső szépség iránt volt fogékony, de a lélek szépségeivel szemben teljesen vak volt, érzett ugyan valami sajátságos melegséget, de nem azt a fajtát, amilyent az erény és jóság szokott fakasztani a szivben.

— Semmiség volt az egész, Magdolnám, — mondta az apja, gyöngéden kibontakozva az ölelésből.

— De tegnap is ilyen rohamod volt és borzasztó ilyen kinok között látni téged. Nem tehetnék érted valamit?

— Most nem. Itt van ez a két ur, Magdolna, akik közül az egyiket már ismered. Azt szokta mondani, — tette hozzá Bray, Gride Arturhoz fordulva — hogy valahányszor magát látom, mindig rosszabbul leszek. Ez érthető is tőle, aki annyira ismerte a mi összeköttetéseinket és azok eredményeit — és *csak* annyit. Hát jó, jó. Lehet, hogy e tekintetben még megváltoztatja a véleményét. Tudja, a lányoknak szabad megváltoztatniok a véleményüket. Nagyon fáradt vagy, drágám?

— Igazán nem.

— De bizony fáradt vagy. Tulságosan sokat dolgozol.

— Bárcsak még többet tudnék dolgozni.

— Elhiszem, hogy szeretnél még többet is dolgozni, de tulbecsülöd az erődet. Tulságosan megerőltet, drágám, ez a nyomoruságos élet, ez a napról napra való fárasztó robot. Ezt nem birhatod ki. Szegény Magdolna!

E gyöngéd szavak közben Bray magához vonta leányát és szeretettel megcsókolta az arcát. Ralph figyelmesen, kutató szemmel vizsgálgatta, aztán megindult az ajtó felé és intett Gridenek, hogy kövesse.

— Fogunk még tárgyalni? — kérdezte Ralph.

— Igen, igen, — felelte Bray, gyorsan félretolva leányát. — Egy hét mulva. Adjanak egy hetet.

— Tehát mához egy hétre, — szólt Ralph, társa felé fordulva. — Jó napot, Magdolna kisasszony, kezét csókolom.

— Fogjunk kezet, Gride, — mondta Bray, kinyujtva a kezét, mikor az öreg Artur meghajolt. — Meg vagyok győződve, hogy jó a szándéka, ezt kötelességem kijelenteni. Nem a maga hibája, hogy adósa vagyok. Magdolna, szivecském, nyujts kezet.

— Ó, Istenem, ha a fiatal hölgy annyira leereszkednék ... csak az ujja hegyét... — mondta Artur habozva és kissé hátralépve.

Magdolna önkéntelenül is visszahőkölt ettől a torzalaktól, de azért odanyujtotta az ujjai hegyét, aztán azonnal visszavonta megint. Miután az öreg Artur hiába próbálta megragadni és ajkaihoz emelni a kezét, hát saját ujjait csókolta meg s számos szerelmes arcfintorgatás után követte barátját, aki ezalatt már az utcára ért.

— Nos, mit szól, mit szól? Mit szól az óriás a törpéhez? — kérdezte Gride Artur, Ralph után totyogva.

— Mit szól a törpe az óriáshoz? — válaszolta Ralph, felhuzva szemöldökét, ugy nézve le a kérdezőre.

— Nem tudja, mit szóljon, — felelte Gride Artur. — Reménykedik és fél. De, ugy-e, édes kis csibe?

— Nekem nincs sok érzékem a szépség iránt, — dörmögte Ralph.

— De nekem igen, — felelte Artur, kezét dörzsölve. — Ó, Istenkém, milyen csodaszép volt a szeme, mikor az apja fölé hajolt... milyen hosszu szempillák, milyen bűbájos függöny. És... és... milyen lágy pillantással nézett rám.

— Tán csak nem szerelmesen? — mondta Ralph.

— Gondolja, hogy nem? — kérdezte az öreg Artur — de mit gondol, lehet azért valami a dologból? Mit gondol?

Ralph megvetően ráncolta össze a homlokát és gunyosan mosolyogva a foga közt mormogta:

— Hallotta, mikor az apja azt mondta neki, hogy fáradt, nagyon sokat dolgozik szegényke és megerőlteti magát?

— Igen, igen. Miért?

— Mit gondol, mikor mondott neki ilyesmit azelőtt? Meg hogy nem birhatja el ezt az életet. Igen, igen, majd ő változtat rajta.

— Gondolja, hogy ez rendben van? — kérdezte az öreg Artur, félig lehunyt szempillái mögül lesve barátja arcát.

— Meg vagyok róla győződve, — felelte Ralph — máris azon van, hogy megcsalja saját magát még a mi szemünk előtt is. El akarja hitetni magával is, velünk is, hogy a leánya javára gondol, nem a magáéra. Játssza a jóságos ember szerepét s olyan tapintatos és figyelmes, hogy a leánya alig ismer rá. Láttam a szemében a meglepetés könnyét. Hamarosan lesz ott még több ilyen könny is, igaz, hogy a meglepetés nem lesz ily kellemes. Ó, egészen nyugodtan várhatunk egy hétig.

XLVIII. FEJEZET.

Crummles Vince ur jutalomjátéka és visszavonhatatlanul utolsó föllépte ezen a szinpadon.

Miklós szomoru, nehéz szivvel, kinzó gondolatoktól gyötörve indult vissza a keleti városrész felé a Cheeryble testvérek irodájába. Ami hiu reménysége volt eddig, lelke gyönyörüséges l látomásai, Bray Magdolna szépséges képe köré csoportosulva, mind-mind szétfoszlottak s boldog ragyogásuknak nyoma sem maradt.

Igazán lebecsülnők Miklós jellemét, — amit pedig távolról sem érdemel meg — ha föltennők róla, hogy a Bray Magdolna körül lebegő rejtélynek ez a megoldása lehütötte lángolását, vagy csökkentette lelkes bámulatát. Ha mindeddig azzal a szenvedéllyel nézett rá, amelyet fiatalemberekben a szépség és báj lobbanthat fel, most sokkal mélyebb, erősebb érzelmeket fedezett föl magában. De a leánynak igaz és tiszta szive iránt felködlő hódolata, gyámoltalan és elhagyatott helyzetével szemben érzett tisztelete, a fiatal, szép leány megpróbáltatásai, nagy és nemes lelke iránti rajongása, mindez elérhetetlen magasságba emelte Magdolnát, s mig szerelme csak növekedett, azt a bus mellékizt kapta, hogy ez a szerelem reménytelen.

— Betartom a szavamat, amint igértem neki, — gondolta magában férfiasan Miklós. — Nem mindennapi bizalom az, amellyel megtiszteltek s szigoru lelkiismeretességgel akarom teljesiteni e reám nehezedő kettős kötelességet. Titkos érzelmeimre nem szabad és nem is fogok tekintettel lenni.

De ezek a titkos érzelmek mégis csak megvoltak és Miklós titokban meglehetősen bátoritotta is őket. Azzal érvelt (ha ugyan egyáltalán érvelt), hogy azok ugysem árthatnak senkinek, legföljebb neki, s ha ő kötelességérzésből titokban tartja őket, hősiessége jutalmául joga van magában foglalkozni velük.

Mindezek a gondolatok, meg az, amit ma reggel látott és amit a legközelebbi látogatástól várhatott, unalmassá és szórakozottá tették; annyira, hogy Linkinwater Tim már meggyanusitotta: bizonyára eltévesztett valahol egy számot s ez nyomja ugy a lelkét. Komolyan kérlelte is őt Tim, hogy ha igy áll a dolog, könnyitsen lelkén és vakarja ki inkább, semhogy egész életét megkeseritsék a lelkifurdalás kinjai.

De mind e megfontolt tanácsokra, meg a többire is, amit Tim és Ferenc adott, csak annyit mondott, hogy soha életében nem volt jobbkedvü. Igy telt el az egész nap, igy ment haza este, még mindig ugyanarra a tárgyra gondolva s mindig ugyanarra az eredményre jutva.

Az ilyen elgondolkozó, elmosódott, bizonytalan lelkiállapotban az ember néha elácsorog, maga sem tudja, hogyan, miért, nagy figyelemmel olvassa a falon a plakátokat, anélkül, hogy egy szót is megértene a tartalmukból, komolyan bámulja a kirakatokban nyüzsgő holmikat, amikből nem lát semmit. Igy történt, hogy Miklós is kimondhatatlan érdeklődéssel nézegetett egy nagy szinlapot egy kis szinház falán, amely mellett utközben elhaladt s olyan komolyan olvasta azoknak a szinészeknek és szinésznőknek a névsorát, akik valamely közelgő jutalomjáték ékességei gyanánt voltak feltüntetve, mintha ama hölgyeknek és uraknak névsora volna, akik legelső sorban vannak beirva a Végzet könyvébe s aggódva kereste volna köztük a magáét. Fölpillantott a plakát első soraira s azután, mosolyogva a saját ostobaságán, tovább akart menni, — akkor látta meg, hogy a plakáton ez áll óriási, egymástól távol álló betükkel: „A hires vidéki szinész, Crummles Vince, visszavonhatatlanul utolsó fellépése!"

— Képtelenség! — mondta Miklós visszafordulva. — Ez nem lehet.

Pedig csakugyan igy volt. Külön sorban volt bejelentve egy uj melodráma első előadása. A másik sorban jelentették egy régi melodrámának hat utolsó előadását. Egy harmadik sor a hasonlithatatlan afrikai késnyelő ujraszerződtetésének volt szentelve, aki nagylelküen hajlandó volt elhalasztani egy héttel vidéki kötelezettségeinek teljesitését. Egy negyedik sor jelentette, hogy Timberry Snittle ur felépült sulyos betegségéből és ezen az estén föllép. Egy ötödik sor szerint a szinház minden este csak ugy zeng az „éljenzéstől, kacagástól, zokogástól". Egy hatodik megismételte, hogy Crummles Vince, a hires vidéki szinész, csakugyan visszavonhatatlanul utoljára lép föl.

— Biztos, hogy ugyanannak kell lennie, — gondolta Miklós. — Két Crummles Vince nem lehet a világon.

Hogy alaposabban tájékozódhassék, ujra a szinlaphoz

fordult s látta, hogy az első darabban valami báró szerepel. Ennek Róbert nevü fiát Crummles ur alakitja, Spaletro nevü unokaöccsét pedig Crummles Percy urfi — utolsó fellépésük! — Hogy van a darabban egy jellemtánc, amit szereplők táncolnak s egy castagnette-es „pas seul", amit a csodagyermek fog ellejteni. — Utolsó fellépések! — Ezek után pillanatig sem kételkedett. Odament a szinpadi bejáróhoz, ceruzával ráirta egy cédulára, hogy „Johnson", s a következő pillanatbat egy széles övet és hatalmas bőrkeztyüt viselő rabló odavezette egykori igazgatójához.

Crummles ur őszintén megörült a láttára, felugrott kis öltözőtükre mellől — egyik bozontos szemöldöke ferdén volt a bal szeme fölé ragasztva, a másik szemöldököt és egyik műlábikráját a kezében szorongatta. — Barátságosan átölelte Miklóst, kijelentvén, hogy felesége mérhetetlenül boldog lesz, ha távozásuk előtt elbucsuzhatik tőle.

— Maga mindig kedvence volt neki, Johnson, — mondta Crummles — mindig, első pillanattól fogva. Én pedig egészen biztos voltam magában az első naptól kezdve, mikor velünk ebédelt. Akit az én feleségem egyszer megszeret, az csak jóravaló ember lehet. Ó, Johnson, micsoda egy asszony az!

— Igazán nagyon hálás vagyok neki, ezért is és minden egyéb jóságáért, — mondta Miklós. — De hova készülnek, hogy bucsuzásról beszél?

— Hát nem olvasta az ujságokban? — kérdezte Crummles, bizonyos méltósággal.

— Nem, — felelte Miklós.

— Csodálom, — mondta az igazgató — a vegyes hirek közt volt. Meg is volt nekem valahol az a cikk, de . . . nem tudom . . . Itt van ni, megvan!

E szavakkal Crummles, miután előbb azt mondta, hogy talán elveszett a cikk, — elővett egy negyedhüvelyknyi ujságot a magánéletben hordott nadrágja zsebéből (amely ruhadarab több más ur ruhájával együtt egy öltözőasztalfélén volt szétdobálva) s odaadta Miklósnak, hogy olvassa el:

„A tehetséges Crummles Vince, akit a vidéki közönség már régen jól ismer, mint nem mindennapi tehetségü igazgatót és szinművészt, szintársulatával átkelni készül az óceánon. Mint értesülünk, elkiséri felesége és nagytehetségü családja. A maga szerepkörében nem ismerünk Crummlesnél kiválóbb szinészt és olyat sem, aki akár mint közéleti, akár mint magánszemélyiség szélesebb baráti kör jókivánságát vihetné magával. Biztos, hogy Crummlesnak nagy sikere lesz."

— Van itt még egy apróság, — mondta Crummles és átnyujtott egy még kisebb ujságdarabot. — Ez a szerkesztői üzenetek között jelent meg.

„*Philo Dramaticus*. Crummles, a kitünő vidéki igazgató és szinművész legföljebb negyvenhárom, vagy negyvennégy éves. Szó sincs róla, hogy porosz lenne, hiszen Chelseaben született." — Hm, ez furcsa, — mondta Miklós.

— Nagyon furcsa, — felelte Crummles orrát vakargatva és a legnagyobb közömbösséget szinlelve pillantott Miklósra. — El nem tudom képzelni, ki tehet bele ilyen dolgokat az ujságba. Én nem, az biztos.

Crummles még mindig figyelte Miklóst, kétszer-háromszor mélységes komolysággal megrázta a fejét, kijelentette, hogy ha az életéről volna szó, akkor sem tudná elképzelni, hogyan találnak ki ilyesmit az ujságok, aztán összehajtogatta az ujságkivonatokat és visszatette őket a zsebébe.

— Csodálkozva hallom ezt az ujságot, — mondta Miklós. — Hát Amerikába mennek! Soha sem jutott eszébe ilyesmi, mikor önöknél voltam.

— Nem, — felelte Crummles — akkor nem. A dolog ugy áll, hogy a feleségem, — csodálatos egy asszony, Johnson! — Itt abbahagyta és a fülébe sugott valamit Miklósnak.

— Ó, — mondta Miklós mosolyogva — szóval ujabb családtagra van kilátás.

— A hetedikre, Johnson, — felelte Crummles ünnepélyesen. — Azt hittem, olyan gyereknek, mint a Csodagyerek, utolsónak kell lennie. De ugylátszik, mégis csak következik utána egy. Remek egy asszony.

— Gratulálok, — mondta Miklós — s remélem, ebből is csodagyerek lesz.

— Valószinü, hogy valami rendkivüli gyerek lesz, — mondta Crummles. — A többi három leginkább a vivásban és komoly némajátékban tehetséges. Szeretném, ha ez a fiatal tragikus szerepekben tünnék ki. Ugy hallottam, Amerikában ilyesmire nagy szükség van. Mindegy, akármilyen lesz is, el kell fogadnunk. Lehet, hogy kötéltáncoszseni lesz. Mindenféle tehetség meglehet benne, ha az anyjára üt, Johnson, mert abban is megvan minden tehetség, da akármilyen tehetség lesz is, azt ki fogjuk fejleszteni!

E szavak után Crummles felrakta a másik szemöldökét és a műlábikrákat, aztán felhuzta sárgás, testszinü trikóját, mely a térde körül meglehetősen piszkos volt, mert sokszor kellett térdre ereszkednie benne, átkok, imák, halálküzdelmek és egyéb hatásos jelenetek alkalmával.

Az egykori igazgató, miközben öltözködött, elmondta Miklósnak, hogy szerencsére elég jó szerződést kapott Amerikába, amely jó kilátásokkal kecsegteti őket s mivel sem ő, sem a felesége nem játszhatnak örökké — hiszen nem halha-

tatlanok, legföljebb csak a Hirnév és az is persze képletes értelemben — tehát ugy döntött, hogy állandóan ott telepszenek meg, mert remélik, hogy valami kis birtokot szereznek, amiből öregségükre megélhetnek s amit haláluk után gyermekeikre hagyhatnak. Miklós rendkivüli módon helyeselte ezt az elhatározást. Crummles ur aztán további ujságokat közölt vele, olyan közös barátokról, akikről feltette, hogy érdeklik Miklóst. Többek közt megemlitette, hogy Snevellicci kisasszony boldog házasságban él egy jómódu, fiatal viaszgyertyakészitővel, aki gyertyával látta el a szinházat, Lillyvick ur pedig ki sem meri nyitni a száját, olyan zsarnoki módon papucs alatt tartja a felesége, aki korlátlanul uralkodik rajta.

Miklós azzal felelt Crummles ur bizalmas közléseire, hogy elárulta igazi nevét, állását, terveit s néhány szóval vázolta azokat a körülményeket is, amelyek folytán annakidején megismerkedtek. Crummles szivből gratulált neki sorsának jobbra fordulásához, aztán közölte vele, hogy másnap reggel, családjával együtt megindul Liverpool felé, mert ott horgonyoz az a hajó, mely elviszi őket Anglia partjairól s ha Miklós utolsó istenhozzádot akar mondani Crummlesnénak, részt kell vennie ma esti bucsuvacsorájukon, melyet a család tiszteletére rendeznek egy szomszédos korcsmában. Az elnök Timberry Snittle ur lesz, az alelnöki tisztet pedig az Afrikai Késnyelő vállalta.

Ezalatt a szobában tulságosan nagy lett a meleg és tolongás, mert beözönlött négy ur, akik éppen most ölték meg egymást az előadás folyamán; Miklós elfogadta a meghivást s megigérte, hogy előadás után visszajön, mert jobban szerette a hüvös levegőt s az alkonyi világitást odakinn, mint a gáz-, narancshéj- és puskapor összekeveredett szagát, mely elárasztotta a forró, fülledt szinházat.

Idejét arra használta fel, hogy vett egy ezüst tubákszelencét — a legjobbat, ami csak pénzéből telt — emlékül Crummles urnak, aztán egy pár fülbevalót Crummlesnénak, egy nyakláncot a Csodagyereknek s egy-egy lángoló szinü nyakkendőt a két fiatal urnak. Azután sétált, hogy felfrissüljön egy kicsit. Mikor, röviddel a megbeszélt idő után, visszatért, a szinház már sötét s üres volt, a függöny fel volt huzva éjszakára, Crummles ur pedig a szinpadon fel és alá járva, várta az érkezését.

— Timberry egy-kettőre itt lesz, — mondta Crummles. — Ma az utolsó jelenetben is dolga volt. A darabban egy hűséges szerecsent domborit s kissé soká tart, amig lemosakszik.

— Kellemetlen szerep lehet, nem? — mondta Miklós.

— Nem a, — felelte Crummles. — A festék elég könnyen lejön s csak az arcot meg a nyakat kell bekenni. Volt egyszer a mi társulatunkban egy tragikus hős, aki, mikor Othellót játszotta, mindig bekente az egész testét feketére. De hát ez olyan rendkivüli elmélyedést jelent a szerepnek oly nagyfoku átérzését, ami igazán nem mindennapi. Ilyet nagyon ritkán talál az ember. Elég kár.

Most megjelent Timberry Snittle ur karonfogva az Afrikai Késnyelővel s mikor bemutatták Miklósnak, mélyen megemelte a kalapját, kijelentvén, hogy büszke az ismeretségre. Az Afrikai Késnyelő ugyanezt mondta. Külseje is, beszédje is feltünően irországi eredetre vallott.

— A szinlapról látom, hogy beteg volt, uram, — szólt Miklós Timberryhez. — Remélem, nem ártott meg a ma esti erőfeszités.

Timberry válaszképen komoran megrázta a fejét, többször igen jelentőségteljesen a mellére csapott s szorosabban összefogva a köpenyét, azt mondta:

— Eh, nem baj, nem baj. Gyerünk.

Figyelemre méltó dolog, hogy ha a szinész olyan helyzetbe kerül, amellyel a legnagyobb gyöngeség és kimerültség jár együtt, mindannyiszor nagy ügyességet, mozgékonyságot és izomerőt megkivánó mutatványokat hajt végre. Igy például egy sebesült herceg, vagy rablóvezér, akinek már-már elfolyt a vére s olyan végtelenül gyönge, hogy semmi sem tudja meginditani, legföljebb a lágy zene (de akkor is csak négykézláb mászva tud megindulni), mikor segitséget keresve közeledik egy kunyhó ajtajához, ugy vonaglik, ugy rángatódzik, ugy kiforgatja a tagjait, ugy hentereg ide-oda, ugy botlik, bukdácsolt, ugy tápászkodik fel s ugy roskad le, hogy az csak igen erős embertől tellik ki, akinek még hozzá nagy gyakorlata van az efféle tornamutatványokban. És Timberry Snittlenek már annyira a vérében volt ez, hogy utközben a szinháztól a korcsma felé, olyan heves taglejtésekkel iparkodott szemléltetni legutóbbi betegségének rendkivüli komolyságát s idegrendszerére tett pusztitó hatását, hogy mindenkit bámulatba ejtett, aki csak látta.

— Nahát, ez igazán olyan öröm, amire nem számitottam, — mondta Crummlesné, mikor Miklós megjelent előtte.

— Én sem, — felelte Miklós. — Puszta véletlen, hogy alkalmam adódott látni önöket, bár semmi fáradságot nem sajnáltam volna, hogy szerencsém lehessen.

— Itt van valaki, akit ismer, — mondta Crummlesné, elébe taszitva a csodagyereket, aki lenge fodros-bokros kék gazészoknyát és hasonló anyagból készült nadrágot viselt. —

És itt is, meg itt is, — azzal rámutatott a Crummles urfiakra. — És hogy van barátja, a hűséges Digby?

— Digby? — szólt Miklós, aki egy pillanatra megfeledkezett róla, hogy ez volt Smike színpadi neve. — Ja, igen, hát ő bizony... bizony nincs jól.

— Hogyan? — kiáltott föl Crummlesné tragikus megdöbbenéssel.

— Félek, — mondta fejét rázva Miklós és mosolyogni próbált, — hogy most még jobban megindítaná önt, mint régen.

— Hogyan, miért ejt ily szókat? — felelte Crummlesné azon a hangon, mely mindig a legnagyobb népszerüséget biztositotta számára. — Honnét e megváltozott hang?

— Ugy értem, hogy egy gaz ellenségem rajta keresztül csapott le rám, s miközben azt hiszi, hogy engem gyötör meg, olyan kinokat szenvedtet vele, hogy... de bocsásson meg, — szólt Miklós, félbeszakitva magát — erről nem volna szabad beszélnem és nem is szoktam soha, csak azokkal, akik ismerik a tényeket. Ezuttal megfeledkeztem magamról egy pillanatra.

E közbevetett mentegetődzés után Miklós lehajolt, hogy üdvözölje a csodagyereket s más tárgyra terelte a szót. Magában elátkozta elhamarkodottságát és kiváncsi volt, vajjon mit gondol Crummlesné erről a váratlan kitörésről.

A jó hölgy azonban valószinüen nem sokat törődött az egésszel, mert közben feltálalták a vacsorát. Karját nyujtotta Miklósnak és ünnepélyesen lépkedve indult el, hogy helyet foglaljon Timberry Snittle ur balján. Miklós abban a megtiszteltetésben részesült, hogy Crummlesné másik oldalára ülhetett. Crummles az elnök jobboldalára került, a csodagyermek és a Crummles urfiak pedig az alelnök mellé.

A társaság huszonöt-harminc tagból állt, a Crummles-házaspár legbizalmasabb színészbarátaiból, akik most Londonban tartózkodtak, szerződéssel vagy anélkül. A hölgyek és urak száma körülbelül egyensulyban volt, a szórakozás költségeit ugyanis az urak viselték, mindegyiknek jogában állt vendégül hivni egy hölgyet.

Egészben véve igen válogatott, előkelő társaság volt ez, mert — nem szólva a kisebb színházi csillagokról, kik ez alkalomból Timberry Snittle körül csoportosultak — jelen volt egy irodalmár is, aki éppen kétszáznegyvenhét regényt dramatizált, azonnal a megjelenés után, — sőt némelyiket még megjelenése előtt — s éppen ezért *csakugyan* irodalmár volt. Ez az uriember baloldalt ült Miklóstól, akinek az afrikai késnyelő mutatta be, az asztal másik végéről zengvén hirneves barátjának dicsőségét.

— Örülök, hogy ilyen rendkivüli férfiut megismerhetek, — mondta Miklós udvariasan.

— Uram, — felelte a kiváló férfiu — biztosithatom, hogy én is nagyon örülök. A szerencse kölcsönös — mint rendszerint mondani szoktam, valahányszor egy regényt dramatizálok. — Hallotta-e valamikor a hirnév meghatározását?

— Többfélekép is hallottam, — felelte mosolyogva Miklós. — Ön hogyan határozza meg?

— Ha én dramatizálok egy regényt, — szólt az irodalmár — *az* a hirnév, a szerzője számára.

— Ó, csakugyan, — felelte Miklós.

— Ez a hirnév, — ismételte az irodalmár.

— Ezek szerint Richard Turpin, Tim King és Jerry Abershaw megalapitották azoknak a hirnevét, akiket a legszemérmetlenebb módon kiraboltak? — mondta Miklós.

— Erről nem tudok, uram, — felelte az irodalmár.

— Igaz, hogy Shakespeare is dramatizált olyan történeteket, melyek előzőleg már megjelentek, — jegyezte meg Miklós.

— Willyre gondol? — szólt az irodalmár. — Ugy van, ő megtette. Mindenesetre Willy is adaptátor volt és aránylag egész ügyesen adaptált.

— Én azt akartam mondani, — folytatta Miklós — hogy Shakespeare néha közismert mesékből és legendákból meritette történeteit, de ugy látom, hogy az ön szakmájabeli urak manapság messze tultesznek rajta.

— Nagyon igaza van, — szakitotta félbe az irodalmár, hátradőlve és a fogait piszkálva. — Bizony, az emberi értelem nagyot haladt azóta, most is halad s haladni is fog.

— Ugy értettem, hogy tultesznek rajta, — folytatta Miklós — de egészen más tekintetben. Mert mig ő az ő különleges céljainak mindenképpen megfelelő hagyományokat vont bele lángelméje bűvkörébe s egyszerü, közismert történeteket tündöklő csillagképpé változtatott, melyek évszázadokon át beragyogják a világot, addig önök olyan tárgyakat cibálnak ostobaságuk bűvkörébe, amelyek egyáltalán nem alkalmasak a szinpad céljaira s lealacsonyitják, amit ő felmagasztositott. Önök például azon frissiben kitépik élő szerzők kezéből befejezetlen könyveiket, mikor még nedvesek a nyomdafestéktől; szinészeik képességeihez, szinházaik szinvonalához mérten vagdalják, szabdalják, formálják őket; csonka műveket befejeznek; durván, kapkodva megtoldoznak, foldoznak olyan eszméket, melyeket szerzőjük még ki sem dolgozott, de bizonyára sok, idegkimerítő napjába és éjszakájába kerültek; mindezt akarata ellenére, engedélye nélkül teszik; az egész eljárás koronájaképen pedig valami

közönséges röpiratban valami össze-vissza keveréket, valamí meghamisitott kivonatot közölnek a munkájából s ráirják a nevüket, mint szerzők, s ezenkivül még száz és száz hasonló visszaélést követnek el. Már most, kérem, mondja meg nekem, mi a különbség az ilyen lopások és a közönséges utcai zsebmetszések között? Legföljebb az, hogy a törvény vigyáz a zsebkendőkre, de annál kevésbbé törődik az emberi aggyal, kivéve talán az olyan eseteket, mikor kiloccsantják.

— Hja, az embernek élni kell, — mondta az irodalmár, vállat vonva. — Ez mind a két fél szempontjából egyaránt nyomós érv, de ha erre az alapra helyezkedik, akkor csak annyit mondok, hogy ha én regénylró lennék, ön pedig egy szomjas dramatizáló, inkább fizetném fél éven át a korcsmaszámláját, akármekkora lenne is, semhogy egy fülkében legyek önnel a Dicsőség templomában, még akkor is, ha piedesztálom legszerényebb sarkát foglalná is el.

Félő volt, hogy a társalgás hevesebb hangnembe talál átcsapni, de Crummlesné éppen jókor lépett közbe, hogy elejét vegye mindenféle kitörésnek. Kérdezősködött az irodalmárnál annak a hat szindarabnak a meséje felől, amiket az megrendelésre irt s amelyeknek keretében az afrikai késnyelő szinpadra léphetett az ő változatos, utólérhetetlen mutatványaival. Ebből hamarosan élénk társalgás fejlődött az irodalmár és az igazgatóné között, s ezek hevében tökéletesen feledésbe merült a Miklóssal folytatott vita.

Ekkorra a kiadósabb ételek lekerültek az asztalról és helyüket puncs, bor és egyéb szeszes italok foglalták el; a vendégek, akik eddig hármas és négyes csoportokban beszélgettek, lassankint elnémultak. A jelenlevők többsége időnkint Timberry Snittlere pillantott, a merészebbek nem átalltak az asztalon dobolni, leplezetlenül nyilvánitván várakozásukat, ilyenféle noszogatások alakjában: „Mi lesz, Tim? — Halljuk, halljuk! — Elnök ur, ébredjen már! — Mi lesz már azzal a tószttal? — Már valamennyien várjuk," stb.

E tüntető felhivásokat Tim nem méltatta egyéb válaszra, csak a mellét veregette, levegőért tátogott és még számos egyéb jelét adta annak, hogy még mindig gyöngélkedik, mert mindig jó az, ha az ember kéreti magát egy kicsit, akár a szinpadon, akár az életben. Crummles ur, aki nagyon jól tudta, hogy a felköszöntő neki fog szólni, kecsesen ült a helyén, karját hanyagul pihentette a szék támláján, egyszer-egyszer szájához emelte a poharát ugyanolyan arccal, mint amilyennel a szinpadi lakomákon szokta inni a semmit az üres papirmasé-serlegekből.

Végre Timberry Snittle szólásra emelkedett, az ő utólérhetetlenül népszerü pózában: egyik kezét a mellényén pi-

hentette, másikat a legközelebbi tubákos szelencén; rendkivüli lelkesedéssel fogadták, mire rengeteg idézettel spékelt tósztban felköszöntötte barátját, Crummles Vincét. Meglehetősen hosszura nyult szónoklatát azzal végezte, hogy jobbkezét jobbfelé, balkezét balfelé nyujtotta ki s többször felszólitotta Crummles urat és nejét, hogy szoritsanak vele kezet. Ezután Crummles Vince ur megköszönte a tósztot, majd az afrikai késnyelő köszöntötte fel meleg szavakban Crummlesnét.

Ekkor Crummlesné a többi hölgyekkel egyetemben hangosan sóhajtozni és zokogni kezdett, mindamellett ez a hősies asszony ragaszkodott hozzá, hogy személyesen köszönje meg a tósztokat. Ezt meg is tette és olyan remek szónoklatot vágott ki, amilyent még nem igen hallott a világ. Ezután Timberry Snittlenek illett felköszöntenie a fiatal Crummleseket, amit meg is cselekedett, majd Crummles Vince ur, mint atya, egy pótszónoklatot intézett a társasághoz, amelyben kiterjeszkedett gyermekei erényeire, megnyerő tulajdonságaira, kiválóságaira és ama kivánságának adott kifejezést, vajha minden jelenlevő hölgy és ur gyermekeinek tekintené őket. Ez ünneplések után illő szünet következett, melyet zene és egyéb szórakozások élénkitettek, azután Crummles ur Timberry Snittlenek, a szinészet e kiváló ékességének egészségére ivott. Kicsit később egy másik kiváló pályatársának, az afrikai késnyelőnek, az ő nagyon kedves barátjának egészségére, ha ugyan megengedi, hogy igy nevezze (amit a késnyelő, az ellenkezőjére semmi ok nem lévén, nagylelküen meg is engedett). Most az irodalmár egészségére készültek inni, de kiderült, hogy ő már éppen eleget ivott a maga egészségére s el is aludt a lépcsőn, hát felhagytak ezzel a szándékkal s a hölgyeket részesitették a megtiszteltetésben. Végre, hosszu ülés után Timberry Snittle fölemelkedett helyéről s a társaság érzékeny bucsuzkodás és ölelkezés közepett szétoszlott.

Miklós utolsónak maradt, hogy átadhassa kis ajándékait. Mikor már mindenkinek Istenhozzádot mondott és odalépett Crummles urhoz, észre kellett vennie, milyen nagy különbség van mostani válásuk és portsmouthi bucsuzkodásuk között. Egy szemernyi szinpadi komédiázás sem volt Crummles ur viselkedésében; olyan arccal nyujtott kezet, hogy ha máskor is tetszése szerint tudott volna ilyen arcot vágni, korának legjobb lirai szinésze lehetett volna, s mikor Miklós szivből jövő szeretettel megrázta a feléje nyujtott kezet, az igazgató könnyekig elérzékenyedett.

— Nagyon boldog kis kompánia voltunk mi, Johnson, — mondta szegény Crummles. — Kettőnk között soha egy

rossz szó nem esett. Holnap reggel nagy örömmel fogok visszagondolni arra, hogy ma láttam, most azonban szinte azt kivánnám: bárcsak ne jött volna el.

Miklós éppen valami vidám feleletre készült, mikor alaposan megriasztotta Gruddenné váratlan megjelenése, aki, ugy látszik, nem akart résztvenni a vacsorán, hogy másnap korábban tudjon felkelni s most kirontott egy szomszédos hálószobából, igen furcsa fehér öltözékben; nyakába borult Miklósnak és szeretettel ölelte meg.

— Micsoda? Hát ön is elmegy? — mondta Miklós és olyan jó képet vágott az öleléshez, mintha a világ legszebb fiatal teremtését tartaná karjai közt.

— Hogy én is elmegyek-e, — válaszolta Gruddenné — szent Isten, hát mit gondol, mihez kezdenének ezek nélkülem?

Most ujabb ölelés következett, melyhez Miklós még jobb arcot vágott, mint az előbb, ha ugyan ez lehetséges, aztán tőle telhető vidámsággal integetve, végső bucsut vett Crummles Vincééktől.

XLIX. FEJEZET.

Beszámol a Nickleby-család életének további folyásáról s a rövidnadrágos uriemberrel való kaland fejleményeiről.

Miklósnak egész lelkét egyetlenegy kép töltötte be és üres óráiban szakadatlanul az foglalkoztatta, szüntelenül Bray Magdolnára gondolt. Néha-néha látta, amikor elment hozzá, hogy végrehajtsa a gondos Károly testvér megbizatásait. A lelki békessége egyre nagyobb veszedelemben forgott s büszke elhatározásai egyre gyöngültek. Nicklebyné és Katalin békében, nyugalomban éltek, semmi gond nem zavarta őket, csak Snawley zaklatásai, aki a fiát akarta visszaszerezni és Smike-ért való aggodalmuk, akinek amugy is hanyatló egészségére olyan rombolóan hatott az állandó félelem és bizonytalanság, hogy némelykor komolyan aggasztotta, sőt megijesztette őket is, Miklóst is.

A szegény fiu nem zavarta őket panaszkodással, zugolódással. Igyekezett hasznossá tenni magát apró szolgálatokkal, amilyenek tőle teltek s vidám, boldog pillantásokkal próbálta a háláját leróni jóltevői iránt. Kevésbbé baráti szemek nem is láttak volna semmi okot aggodalomra. De sokszor megtörtént, hogy a szegény fiu beesett szeme annyira csillogott, sovány arca ugy kipirult, lélekzete olyan nehéz,

mozdulatai olyan gyöngék és kimerültségre vallók voltak, hogy ez nem kerülhette el a figyelmüket.

Van egy borzalmas kór, mely igy készíti elő áldozatait a halálra, mely igy szépiti meg ijesztő külsejét, ilyen módon jelezve az elkövetkezendő változást; borzalmas betegség, amelynek folyamán a lélek és a test viaskodása olyan lassu, csöndes és ünnepélyes, az eredmény pedig olyan biztos, hogy a halandó rész napról napra, izről izre sorvad, a szellem pedig könnyedebbé és elevenebbé válik, mert csökken a terhe és közel érzi magához a halhatatlanságot. E betegségben oly különösen keveredik az élet és a halál, hogy a halál felölti az élet izzó szineit, az élet pedig a halál fakó, aszott formáit. Olyan betegség ez, amit az orvostudomány sohasem gyógyitott meg, a jómód sosem háritott el s a szegénység sem mentesitett tőle senkit. Olyan betegség ez, mely néha óriás léptekkel halad előre, néha pedig csak lassan és lomhán, de akár lassu, akár gyors, mindig ugyanegy a vége.

Miklós halványan gyanakodott erre a betegségre, bár önmaga előtt sem vallotta be, mikor hűséges társát egy nagyhirü orvoshoz vitte el. Az orvos szerint nem volt ok közvetlen aggodalomra. Nem tapasztaltak semmilyen döntő tünetet. A szervezet sulyos bántalmakon és megpróbáltatásokon esett át gyermekkorában, de azért lehet, hogy nincs komoly baj. Ez volt az egész.

Smike állapota nem rosszabbodott s a betegség tüneteinek okát kézenfekvő módon lehetett kimutatni a nemrég elszenvedett izgalmakban. Miklós tehát azzal a reménységgel vigasztalta magát, hogy szegény barátja hamarosan meggyógyul. Anyja és huga is ezt remélte, s mert Smike-en semmi csüggedés s levertség nem látszott, sőt napról napra nyugodtan mosolyogva válaszolta, hogy jobban érzi magát, mint tegnap, aggodalmuk lassanként szünni kezdett és fokról fokra helyreállt a család boldogsága.

Évek mulva sokszor gondolt vissza Miklós életének erre a korszakára s gondolatban ujra végigkalandozta az emlékezete előtt föltáruló békés, csöndes, ismerős helyeket. Gyakran gondolt vissza ezekre a rég elmult napokra nyári alkonyaton, vagy télen pattogó tűz mellett és jóleső bánattal időzött el minden apróbb emléknél. Maga előtt látta a kis szobát, ahol olyan gyakran ültek együtt, sokkal azután is, hogy besötétedett s ahol oly boldognak képzelték el a jövendőt. Hallotta Katalin vidám hangját, kacagását, maga előtt látta, hogyan ültek és vártak a visszatérésére, ha elment hazulról s alig szóltak egyet-egyet; ha mégis megtörték a csendet, csak azt mondták: „milyen unalmas, ha Katalin nincs itt," milyen boldogan ugrott föl szegény Smike abból a homályos sarok-

ből, ahol üldögélni szokott, hogy sietve bebocsássa. Hányszor látott könnyeket az arcán, miközben csodálattal tapasztalta, hogy a könnyezés mellett is milyen boldogan sugárzik a szeme. Emlékezett minden apró eseményre, még azokra a szavakra, azokra a pillantásokra is, amikkel annakidején nem sokat törődött, de megmaradtak az emlékezetében akkor is, amikor sok sulyos gondról és megpróbáltatásról megfeledkezett. Mindezek frissen és elevenen jelentek meg a szeme előtt, lerázván magukról az esztendők dohos porát, élénken virágzottak lelkében.

De e visszaemlékezésekkel más személyek is összefüggtek és sok minden változott meg, mielőtt ezekre kerülhetett volna a sor. Minderre tekintettel kell lenni az elbeszélés érdekében, amely ezennel visszazökken megszokott kerékvágásába s minden kanyarodó és kerülő nélkül folytatja megszabott utját.

Ha a Cheeryble testvérek, akik Miklóst méltónak találták bizalmukra, mindennap valami uj és komoly jelét adták annak, hogy milyen jó szivvel vannak iránta, hozzátartozóira sem gondoltak kevesebb szeretettel. Nicklebyné különböző apró ajándékokat kapott, mindig éppen azt, amire a legnagyobb szükség volt, s ez nem csekély mértékben járult hozzá a kis ház csinosságához és kényelméhez. Kate kis ékszerdoboza szinte már szemkápráztató volt. Ha a két testvér, Károly és Ned, véletlenül elmulasztotta, hogy vasárnaponként vagy valamelyik hétköznap este legalább öt percre bekukkantson, akkor Linkinwater Tim (aki egész életében sem kötött többet hat ismeretségnél, uj barátait nagyon megszerette), esti sétái folyamán arra járt és megpihent náluk. Cherryble Ferenc pedig valami sajátságos véletlen folytán hetenként legalább háromszor ment el este a kapujuk előtt.

— Katinka, ez a legfigyelmesebb fiatalember, akivel életemben találkoztam, — szólt Nicklebyné a lányához egy este, miután a kitünő fiatalembert már jó ideje dicsérte és Katalin némán hallgatta.

— Figyelmes, mama! — felelte Katalin.

— Szent Isten, Katinka! — kiáltott fel Nicklebyné szokott módján, szelesen — hogy elpirultál!

— Ugyan, anyám, milyen furcsa dolgokat képzelsz!

— Ez nem volt képzelődés, Kate, drágám, abban bizonyos vagyok, — felelte az anyja. — De mindegy, már elmult, hát mindegy, igaz volt-e vagy sem. Miről is beszéltünk? Igaz, Ferencről. Soha életemben nem láttam ilyen figyelmes fiatalembert.

— Biztosan nem beszélsz komolyan, — felelte Katalin,

újra elpirulva, még pedig ezuttal minden vitán felül álló módon.

— Nem beszélek komolyan! — méltatlankodott Nicklebyné. — Már mért ne beszélnék komolyan? Soha életemben nem beszéltem komolyabban. Kijelentem, hogy hozzám olyan udvarias és figyelmes, hogy igazán mindig nagyon megörvendeztet vele. Ritkán történik meg, hogy egy fiatalember igy viselkedik s annál jobban feltünik az embernek.

— Ó, hogy *irántad* figyelmes, anyám, — felelte gyorsan Katalin — igen, persze.

— Jaj, Katinka, de furcsa egy lány vagy te! — felelte Nicklebyné. — Hát ki más iránt való figyelmességről beszéltem volna? Mondhatom, egészen elszomorit, ha arra gondolok, hogy egy német lányba szerelmes.

— De mama, hiszen határozottan kijelentette, hogy ebből egy szó sem igaz, — mondta Katalin. — A legelső este, amikor idejött, nem emlékszel? És különben is, — tette hozzá csöndesebben — mért szomorkodnánk azon, ha igaz volna is? Mért bántana az bennünket, anyám?

— *Bennünket* talán nem, — mondta Nicklebyné nyomatékosan. — De *engem*, bevallom igen. Szeretem, ha az angol ember egészen angol s nem félig angol, félig meg nem tudom, micsoda. Meg is fogom neki mondani nyiltan legközelebb, ha idejön, hogy szeretném, ha hazájabeli nőt venne feleségül. Majd meglátjuk, mit szól ehhez.

— Anyám, kérlek, nehogy eszedbe jusson ilyesmi, — mondta gyorsan Katalin — a világért sem, gondold meg... milyen...

— Milyen... micsoda? — kérdezte Nicklebyné csodálkozástól tágrameredt szemmel.

Mielőtt Katalin válaszolhatott volna, furcsa kis kettős koppantás jelezte, hogy La Creevy kisasszony érkezett látogatásukra, s amint belépett a szobába, Nicklebyné — bár szivesen vitatkozott volna az előbbi kérdés fölött — mindenről megfeledkezett s csak az érdekelte, hogy melyik kocsin érkezett La Creevy kisasszony, hogy az ingujjas kocsis hajtott-e vagy az, akinek beverték az orrát; hogy bármelyik volt is, nem találta-e meg azt a napernyőt, amelyet ő a mult héten a kocsiban felejtett; hogy soká álltak-e idejövet a féluton lévő megállónál, vagy tele volt-e a kocsi és egyenesen továbbhajtott, s végül, hogy elhagyták-e Miklóst az országuton, ugy-e, igen?

— Miklóst nem láttam, — felelte La Creevy kisasszony — de azt a kedves öreg Linkinwatert igen.

— Most végzi az esti sétáját és fogadni mernék, hogy

betér hozzánk megpihenni, mielőtt visszamenne a városba, — mondta Nicklebyné.

— Lehet, — felelte La Creevy kisasszony — különösen, ha meggondoljuk, hogy a fiatal Cheeryble is vele volt.

— Ez bizonyára nem ok arra, hogy Linkinwater ur bejöjjön, — szólt Katalin.

— Hát én azt hiszem, édesem, hogy igen, — felelte La Creevy kisasszony. — Mert Ferenc, ahhoz képest, hogy fiatalember, nem valami jó gyalogló. Megfigyeltem, hogy hamar elfárad és hosszu pihenésre van szüksége, ha ilyen messzire kijön a városból. De hol van az én barátom? — kérdezte a kis vénlány körülnézve, miután előbb ravasz pillantást vetett Katalinra. — Csak nem szöktették el megint?

— Csakugyan, hol van Smike? — kérdezte Nicklebyné. — Egy perccel előbb még itt volt.

A további nyomozás folyamán kiderült Nicklebyné nagy csodálkozására, hogy Smike ebben a pillanatban ment föl a szobájába lefeküdni.

— Hát ez igazán furcsa egy teremtés, — mondta Nicklebyné. — Mult kedden... Vagy nézzük csak, kedd volt?... Igen, igen, emlékszel, Katinka, mikor a fiatal Cheeryble utóljára volt itt. Mult kedden este éppen ilyen furcsán párolgott el abban a pillanatban, amikor a kapun kopogtattak. Nem valószinü, hogy ne szeresse a társaságot, mert mindig nagyon vonzódik azokhoz, akik Miklóst szeretik, már pedig a fiatal Cheeryble szereti Miklóst. S a legfurcsább a dologban az, hogy nem is fekszik le. Szóval nem azért megy fel, mert fáradt. Tudom, hogy nem fekszik le, mert a szobám szomszédos az övével és mikor mult kedden néhány órával ő utána fölmentem a szobámba, láttam, hogy még a cipőjét sem vetette le. Gyertyája nem volt, hát a sötétben üldögélhetett egész idő alatt. Igazán, — fejezte be Nicklebyné — nagyon különös egy dolog, ha az ember meggondolja. — Mivel hallgatói semmit sem feleltek, hanem mélységesen hallgattak, akár mert nem tudtak mit mondani, akár mert nem akarták őt félbeszakitani, Nicklebyné a maga módján tovább szőtte előadása fonalát.

— Remélem, — folytatta — ez a különös viselkedés nem jelenti azt, hogy mostantól fogva ágyba fekszik és ott tölti egész életet, mint a tutburyi Szomjas Asszony, vagy a cocklanei Kisértet, vagy valami más ilyen rendkivüli teremtés. Ezek közül egyiknek volt valami köze is a mi családunkhoz. Ha meg nem nézem odafönn a régi leveleimet, nem tudom megmondani, hogy a dédapám járt-e együtt iskolába a cocklanei Kisértettel, vagy a nagyanyám járt-e együtt iskolába a tutburyi Szomjas Asszonnyal? Maga persze tudja, La Creevy

kisasszony. Melyik is volt az, aki nem törődött azzal, amit a pap mondott? A cocklanei Kisértet vagy a tutburyi Szomjas Asszony.

— Azt hiszem, a cocklanei Kisértet.

— Akkor már tudom, — mondta Nicklebyné — övele járt iskolába a dédapám. Mert tudom, hogy az iskolamester ki volt s ez persze megmagyarázza, hogy a cocklanei Kisértet olyan illetlenül viselkdett a pappal szemben, amikor felnőtt. Ó, Istenem, egy kisértetet felnevelni!... mondhatom...

E gazdag téma fölötti bölcselkedést hirtelen félbeszakitotta Linkinwater Tim és Cheeryble Ferenc belépése s Nicklebyné egyszerre megfeledkezett minden egyébről a fogadtatás izgalmában.

— Ejnye, de sajnálom, hogy Miklós nincs itthon, — mondta Nicklebyné. — Katinkám, drágám, most aztán ki kell tenned magadért is, Miklósért is.

— Nickleby kisasszonynak senkit sem kell helyettesitenie, — mondta Ferenc.

— Akkor is mindenesetre marasztalnia kell önöket, — felelte Nicklebyné. — Linkinwater ur tiz percről beszél, de én nem engedhetem, hogy olyan hamar elmenjenek. Tudom, hogy Miklós nagyon bosszankodnék. Katinkám, drágám!...

A sok jelentőségteljes bólogatásnak és integetésnek engedve, Katalin is marasztalni kezdte a vendégeket, de látnivaló volt, hogy szavait csakis Linkinwater Timhez intézte; azonkivül volt a viselkedésében bizonyos zavar, amely ugyan éppoly kevéssé csökkentette modorának megnyerő szeretetreméltóságát, mint amilyen kevéssé ártott szépségének az, hogy elpirult, de azért annyira feltünő volt, hogy még Nicklebyné is észrevette. Miután azonban a derék hölgy nem igen szokott eltünődni, — legföljebb olyankor, ha tünődéseit szavakba foglalhatta — csak annak tulajdonitotta leánya zavarát, hogy véletlenül nem a legjobb ruhája van rajta. „Ámbár sosem láttam csinosabbnak," gondolta magában ugyanakkor. Mikor a kérdést eképen elintézte és meg volt győződve, hogy feltevése, mint mindig, ezuttal is a lehető legjobban megállja a helyét, tovább nem foglalkozott ezekkel a gondolatokkal és titokban gratulált magának emberismeretéhez és furfangosságához.

Miklós nem jött haza, Smike sem jött le, de, az igazat megvallva, egyik körülmény sem sujtotta le tulságosan a kis társaságot, mely a lehető legjobb hangulatban volt. Linkinwater Tim és La Creevy kisasszony között valóságos kacérkodás kezdett kifejlődni. Tim vidám volt, tréfálkozott és lassankint egyenesen udvarló, sőt gyöngéd hangba csapott át. La Creevy kisasszony szintén nagyon jókedvü volt, csu-

folódott Timmel, amiért az agglegény maradt; ennek az élcelődésnek az volt az eredménye, hogy Tim kijelentette: ha akadna valaki, aki hajlandó lenne férjéül fogadni őt, ő bizony képes lenne változtatni nőtlen állapotán. La Creevy kisasszony igen komolyan ajánlotta neki egy hölgyismerősét, aki éppen illenék Linkinwater urhoz és tekintélyes vagyona is van; de ez utóbbi jó tulajdonság nem nagy hatással volt Timre, aki férfiasan kijelentette, hogy ő a vagyonnal nem sokat törődik, mert egy férfinak belső értéket és derüs kedélyt kell keresni az asszonyban, s ha ez a kettő megvan, tud ő annyi pénzt keresni, amennyi kettőjüknek kell. Ez a nyilatkozat annyira becsületére vált Timnek, hogy sem Nicklebyné, sem La Creevy kisasszony nem győzte eléggé magasztalni. Tim e dicséretektől fellelkesedve, még számos egyéb kijelentést is tett, amelyek mind arra vallottak, hogy önzetlen szivü és lelkes hódolója a szép nemnek, amely nyilatkozatok nem kevésbbé elismerő fogadtatásban részesültek. Mindez mulatságos keveréke volt a tréfának és a komolyságnak, megkacagtatta és felviditotta az egész társaságot.

Katalin rendes körülmények között középpontja és lelke volt otthon minden társalgásnak, de ezuttal hallgatagabb volt, mint máskor, — talán mert Tim és La Creevy kisasszony annyit beszéltek — félrehuzódott a többiektől, az ablakhoz ült, elnézte a leszálló est árnyait, gyönyörködött az éj csöndes szépségében, s mindez, ugy látszik, nem kevésbbé vonzotta Ferencet is, aki előbb csak a közelében lődörgött, aztán leült mellé. Bizonyos, hogy egy ilyen nyári estéről sok mindent lehet elmondani s kétségtelen, hogy legjobb az ilyet halkan mondani, mert igy illik leginkább az esti órák békés derüjéhez. Olykor-olykor hosszu szünetekre is szükség van, majd egy-egy komoly szó következik, azután ujabb hallgatás, amely valahogy mégsem tünik hallgatásnak. Néha hirtelen félre kell forditani a fejet, vagy le kell sütni a szemet; az ember azonkivül nem szivesen veszi, ha gyertyát hoznak be a szobába, ezzel szemben gyakran téveszti össze a perceket órákkal. Mindezen apró jelenségnek bizonyára az esti idő az oka, mint ezt sok bájos ajak be tudná bizonyitani. Érthetetlen, miért is lepődött meg Nicklebyné, mikor végre behozták a gyertyákat és Katalin csillogó szeme nem tudta elviselni a világosságot, hát kénytelen volt félreforditani az arcát, sőt kis időre ki is ment a szobából; mert ha az ember oly sokáig ül a sötétben, igenis, vakitja a gyertyafény, tehát a világon semmi sem természetesebb, mint az ilyen következmények, mint ahogy ezt a fiatalok mind jól tudják. Ami azt illeti, tudják, vagy tudták egyszer az öregek is, de azok néha megfeledkeznek az ilyen dolgokról; elég kár.

De a jó hölgy meglepetése ezzel még nem ért véget, sőt egyre fokozódott, mikor a vacsoránál kiderült, hogy Katenek semmi étvágya sincs. Ez a felfedezés olyan megdöbbentő volt, hogy Isten tudja, micsoda szónoklattal adott volna kifejezést aggodalmainak Nicklebyné, ha e pillanatban nem vonja magára a közfigyelmet valami igen különös, szokatlan zaj, mely szerintük is és a halvány, remegő szolgáló kijelentése szerint is egyenesen a szomszéd szoba kéményéből származott.

Valamennyiük előtt világos volt, hogy bármilyen furcsának és valószínütlennek tünjék is föl, a zaj mégis csak a szóban forgó kéményből hallatszik. S mivel a csoszogás, csuszkálás, dörömbölés, kapálódzás hangjainak különös keveréke — amely hangokat a kémény tompitott — sehogy sem akart megszünni, Cheeryble Ferenc fölkapott egy gyertyát, Linkinwater Tim pedig egy csipővasat s ők ketten igen hamarosan meggyőződtek volna, mi az oka e zavaros hangoknak, ha Nicklebyné kétségbeesetten nem tiltakozik az ellen, hogy magára hagyják a szobában. Ez rövid vitát idézett elő, amelynek végeztével testületileg vonultak át a másik szobába, La Creevy kisasszony kivételével, aki ott maradt a szolgáló mellett, mert az bevallotta, hogy gyermekkorában idegrohamai voltak s szükséges volt, hogy legyen mellette valaki, ha a baj megismétlődik.

Amint a titokzatos szoba ajtaja felé közeledtek, igen nagy meglepetéssel hallottak egy emberi hangot, amely ezt az egykor népszerü dalt énekelte: „Oh, jaj, ő hűtelen — a tünde leány, kit imádok". Oly fájdalmasan, mélabusan és olyan tompán hangzott mindez, mintha legalább öt legjobb minőségü dunyha alól énekelt volna. Meglepetésük akkor sem lett kisebb, mikor, kopogtatás nélkül berontván a szobába, fölfedezték, hogy e romantikus hangok kétségtelenül a kandalló kéményében tartózkodó férfiu torkából származnak s e férfiuból semmi más nem látható, mint két lába, amely a kandalló rostélya fölött lóbálódzott a levegőben, izgatott tapogatódzással keresve szilárd talajt, ahová léphessen.

Ez a látvány, mely oly szokatlan és annyira üzletszerütlen volt, teljesen megbénitotta Linkinwater Timet, aki egyszer-kétszer gyöngéden belecsipett az idegen bokájába, de minden eredmény nélkül, majd néhányszor egymáshoz csapkodta a csipővas szárait, mintha ujabb támadásra készülne, de aztán meg sem mozdult.

— Valami részeg fickó lehet, — mondta Ferenc. — Egy tolvaj nem árulná igy el a jelenlétét.

Ezt mondta igen méltatlankodó hangon, aztán fölkapta

a gyertyát, hogy jobban megnézze az idegen lábaszárát s már nekiindult, hogy minden teketória nélkül lerángassa, de ekkor Nicklebyné összecsapta a kezét, élesen felsikoltott s azt kérdezte, vajjon a titokzatos lábszárak nincsenek-e rövid nadrágban és szürke kötött harisnyákba bujtatva, vagy talán az ő szemei kápráznak?

— De igen, — kiáltotta Ferenc, közelebbről szemügyre véve az említett lábszárakat. — Igen, rövid nadrág... és... durva, szürke harisnya. Csakugyan. Ismeri nagyságos asszony?

— Katinkám, drágám, — mondta Nicklebyné és elszántan telepedett le egy székre, azzal a kétségbeesett fásultsággal, mely azt jelezte, hogy a dolgok immár válságos pontra jutottak, igy hát hasztalan minden titkolódzás — légy szives, édesem, magyarázd el, hogy áll ez a dolog. Én sohasem bátoritottam őt... soha, igazán nem, te tudhatod ezt legjobban, drágám. Mindig tiszteletteljesen viselkedett, végtelenül tiszteletteljesen, mikor szerelmet vallott. Hiszen te is jelen voltál, tudod. De persze, ha az embert ilyen módon üldözik, mindenféle zöldséget és főzeléket hajigálnak a lábai elé a kertben, a házban pedig férfiak tömik el a kéményt, én igazán nem tudom... szavamra, nem tudom, mi lesz velem. Nagyon nehéz eset ez... ilyen rémes dolgok sosem történtek velem, mielőtt szegény édesapádhoz feleségül mentem, pedig elég bajom volt akkor is, de hát arra mind el voltam készülve. Még olyan idős sem voltam, mint te, szivecském... volt egy fiatalember, aki mellettünk ült a templomban s az majdnem minden vasárnap óriási betükkel véste a nevemet a padjába, mialatt a pap prédikált. Hát ez nagyon hizelgő volt persze, de azért zavarba is hozott, mert a pad nagyon szembetünő helyen állt s a fiatalembert sokszor nyilvánosan kivezette a templomszolga. De hát mi volt az ehhez képest? Ez sokkal rosszabb és sokkal nagyobb zavarba hozza az embert. Hidd el, édes Katinkám, — mondta Nicklebyné ünnepélyesen, sürü könnyhullatások között, — szivesebben lennék a világ legcsufabb nője, semhogy ilyesmiket kelljen elviselnem!

Cheeryble Ferenc és Linkinwater eltitkolhatatlan meglepetéssel néztek előbb egymásra, aztán Katalinra, aki érezte, hogy szükség van valami magyarázatra, de ugy megijedt a hirtelen megjelent lábszáraktól, ugy félt, hogy a lábak gazdája megfullad, hogy inkább azon törte a fejét, hogyan adhatná legkevésbbé nevetséges magyarázatát e rejtélynek. De képtelen volt egy árva szót is szólni.

— Nagy fájdalmat okoz nekem, — folytatta Nicklebyné, könnyeit száritgatva — igen nagy fájdalmat. De azért nem

akarom, hogy egy haja szála is meggörbüljön. Nagyon kérem, semmi esetre se görbitsék meg a hajaszálát.

Az adott körülmények között távolról sem lett volna olyan könnyü az illető uriembernek egy haja szálát meggörbiteni, mint Nicklebyné képzelte, amennyiben a tiszteletreméltó ur feje jó néhány lábnyira benn volt a kéményben, s ez éppenséggel nem volt tágasnak mondható.

De mivel azért egész idő alatt szakadatlanul tovább énekelt ama bizonyos tünde leány hütlenségéről, azonkivül most elkezdett igen gyönge hangon krákogni és igen hevesen rugdalódzni, mint akinek kezd nehezére esni a lélekzés, Cheeryble Ferenc minden további habozás nélkül olyat rántott a rövid nadrágon s a kötött harisnyákon, hogy az idegen sokkal gyorsabban penderült le a szobába, mintsem várták volna.

— Igen, igen, — mondta Katalin, mihelyt e kissé hirtelen mozdulat révén a különös látogató egész alakja megjelent. — Tudom, ki ez. Kérem, ne bánjanak vele nyersen. Megsebesült? Remélem, nem. Ó, kérem, nézzék meg, nincs-e valami baja.

— Nincs, nincs, egész biztosan nincs, — felelte Ferenc, aki e felszólitás után egyszeriben nagy gyöngédséggel és tisztelettel kezelte a titokzatos idegent. — Semmi baja nincs.

— Ne engedjék közelebb, — szólt Katalin s amennyire csak lehetett, hátra huzódott.

— Nem, nem, — felelte Ferenc. — Láthatja, nálam biztos kézben van. De ha szabad kérnem, mit jelent ez? Várták önök ezt az urat?

— Ó, dehogy, — felelte Katalin. — Természetesen nem. De — anyámnak ugyan más a véleménye — ez az ur elmebeteg, aki megszökött a szomszéd házból s valahogy módját lelte, hogy itt rejtőzzék el.

— Katinka, — szólt közbe Nicklebyné, szigoru méltósággal. — Igazán meglep, amit beszélsz.

— De, anyuskám, — tiltakozott szeliden Katalin.

— Igenis, meglep, amit beszélsz, — ismételte Nicklebyné. — Szavamra mondom, Katinka, nagyon csodálom, hogy ennek a szerencsétlen uriembernek az üldözői közé állsz, hiszen jól tudod, hogy aljas szándékaik vannak a vagyonával s ebben rejlik az egész titok. Sokkal jobb szivre vallana, ha megkérnéd Linkinwater vagy Cheeryble urat, lépjenek közbe az érdekében s gondoskodjanak arról, hogy igazságot szolgáltassanak neki. Nem szabadna türnöd, hogy az érzelmeid befolyásoljanak; ez nem helyes. Ó, távolról sem helyes. Mit gondolsz, mit érzek én? Kérdezlek: kinek van itt oka rá, hogy fel legyen háborodva? Nekem, természetesen, még

pedig teljes joggal. De azért én mégsem követnék el ilyen igaztalanságot. Nem én. Az egész világért sem. Nem, — folytatta Nicklebyné, felegyenesedve és szemérmes méltósággal nézve körül. — Ez az uriember meg fog engem érteni, ha azt mondom neki, hogy megismétlem multkori válaszomat, hogy mindig meg is fogom ismételni, bár hiszek az őszinteségében, látva azt, hogy ilyen borzasztó helyzeteknek teszi ki magát én értem — és nagyon megkérem, hogy szíveskedjék azonnal távozni, másképen lehetetlen lesz titokban tartani a viselkedését Miklós fiam előtt. Nagyon, nagyon lekötelez a kedvessége, igazán végtelenül, de nem hallgathatom meg a kérését. Nem, szó sem lehet róla.

E szónoklat közben az öreg ur, akinek orrán és arcán nagy koromfoltok diszelegtek, a földön ült, karjait összefonta s mélységes csöndben, igen méltóságosan szemlélte a körülállókat. Ugy látszott, hogy tudomást sem vesz arról, amit Nicklebyné beszél, de mikor elhallgatott, mégis megjutalmazta azzal, hogy hosszan rábámult s megkérdezte, vajjon befejezte-e már.

— Több mondanivalóm nincs, — felelte szerényen Nicklebyné. — Igazán nem mondhatok semmi egyebet.

— Nagyon helyes, — szólt az öreg ur emeltebb hangon. — Hát akkor hozzanak be egy palack villámot, egy tiszta poharat és egy dugóhuzót.

Mikor e parancsokat senki se teljesitette, az öreg ur rövid szünet után ujra fölemelte a hangját és mennydörgés-szendvicset kért. Miután ez az élelmicikk szintén nem került elő, most azt kérte, hogy cipőtalp-frikasszét és aranyhal-mártást hozzanak neki, aztán jóizüen felkacagott s hallgatóságát hosszu, hangos, dallamos üvöltéssel tisztelte meg.

De Nicklebyné, válaszképen a körülötte állók jelentős pillantásaira, még mindig ugy rázogatta a fejét, mintha arról akarná őket biztositani, hogy mindebben nem lát semmit, legföljebb egy kis különcködést. Élete végéig megmaradt volna e véleménye mellett, ha közbe nem jött volna egy csekélység, ami merőben megváltoztatta a helyzet képét.

Ugyanis La Creevy kisasszony, mikor látta, hogy betegének állapota nem ad okot aggodalomra, kiváncsi volt, mi történik odabenn a szobában s akkor ért le, mikor az öreg ur még javában üvöltött. De elhallgatott abban a pillanatban, amint őt megpillantotta, hirtelen felugrott, nekiesett La Creevy kisasszony kezének és hevesen csókolgatni kezdte; ez a váratlan viselkedés majdnem halálra rémitette a kis arcképfestőnőt, aki sietve menekült Linkinwater Tim háta mögé.

— Ahá! — kiáltotta az öreg ur és nagy erővel csap-

kodta egymáshoz a kezeit. — Megláttam hát végre! Megláttam őt! Oh, szerelmem, életem, jegyesem, tündérkirálynő! Eljött hát végre — végre! s most minden gáz és kamásni.

Nicklebyné egy pillanatra kissé zavarba jött, de azonnal magához tért, sürün bólogatott, integetett és hunyorgatott La Creevy kisasszony és a többiek felé s átszellemült mosolygással próbálta értésükre adni, hogy ő már rájött, hol itt a tévedés s azonnal tisztázni fog mindent.

— Hát eljött! — mondta az öreg ur, kezét szivére téve. — Hát eljött! Minden vagyonom az övé, ha hajlandó rabszolgájául fogádni engem. Kiben van még ennyi báj, szépség és elragadó kedvesség? A madagaszkári császárnéban? Nem. A gyémántok királynéjában? Nem. Rowlandnéban, aki minden reggel ingyen fürdik a Calydorban? Nem. Ha mindezeket összekeveritek s hozzáadjátok a három gráciát, a kilenc muzsát és az oxford-streeti pék tizenegy leányát, azokból sem telik ki félennyi varázslatos báj. Phü, fütyülök rátok.

E szaggatott kitörések után huszszor vagy harmincszor csettintett az ujjával, aztán elragadtatással merült el La Creevy kisasszony bájainak bámulásában. Ezáltal Nicklebynének alkalma nyilt, hogy magyarázkodjék, rá is kezdte egyenesen:

— Nagy megnyugvás, — szólt a kitünő hölgy, miután előzően kiköhécselte magát — ilyen kinos körülmények között, hogy valaki mást összetévesztettek velem. Igazán nagyon nagy megnyugvás. Ilyesmi eddig még sohasem történt velem, bár Katalin lányommal már gyakran összetévesztettek. Persze bolondság volt tőlük, de mégis Katinkának néztek. Én, természetesen, nem tehettem róla és nagy igaztalanság lenne, ha valaki felelőssé tenne érte. De ebben az esetben érzem, milyen helytelenül cselekednék, ha eltürném, hogy másvalaki jusson kellemetlen helyzetbe miattam, még hozzá olyasvalaki, akinek igen nagy hálával tartozom, s éppen ezért kötelességem megmondani annak az urnak, hogy téved: én vagyok az a hölgy, akiről neki valami szemtelen alak azt állitotta, hogy unokahuga az utcakövezési bizottságnak, és nagyon, nagyon kérem, hogy szép nyugodtan távozzék, ha másért nem, — itt Nicklebyné szerényen lesütötte a szemét és habozva folytatta — hát az *én* kedvemért.

El lehetett volna várni, hogy az öreg urat szive mélyéig meghatja e leereszkedő, tapintatos kérés s legalább is udvariasan, illő módon fog válaszolni rá. Elképzelhető hát, mennyire elképedt Nicklebyné, mikor az öreg ur hozzá fordulvā, félreérthetetlenül *hozzá* fordulva hangos, csengő szóval felelte:

— Sipirc! Macska!

— Uram! — kiáltotta Nicklebyné elhaló hangon.

— Macska! — ismételte az öreg ur. — Cirmos, cicus, micus... sicc!

Ez utóbbi hangot fogai között sziszegte az öreg ur, élénken hadonászott a karjával, ide-oda és körösközül s miközben hol közeledett Nicklebynéhez, hol hátrált tőle, valami olyan vad táncot járt, amilyennel vásáros napokon a suhancok szokták ijesztgetni a disznókat, birkákat és egyéb barmokat, ha azok csökönyösen a tilosba akarnak kanyarodni.

Nicklebyné nem vesztegetett több szót, felsikoltott a rémülettől és meglepetéstől s azzal elájult.

— Én majd vigyázok anyámra, — mondta sietve Kate — egyáltalán nem vagyok megijedve, de kérem, vigyék el azt az embert. Nagyon kérem, vigyék el.

Ferenc ugyan nem bizott a maga erejében, hogy képes lesz teljesiteni ezt a kérést, de aztán eszébe juttot a hadicsel, hogy néhány lépéssel előre küldi La Creevy kisasznoyt s biztatja az öreg urat, hogy menjen utána. Ez csodálatos módon sikerült, az öreg ur elbűvölve követte La Creevyt, egyik oldalán Ferenccel, másik oldalán Linkinwater Timmel.

— Katinka, — mormolta Nicklebyné, aki rögtön magához tért, amint tiszta lett a levegő — elment?

Katalin megnyugtatta.

— Ezt sosem fogom tudni megbocsátani magamnak, — mondta Nicklebyné. — Soha. Ez az uriember megtébolyodott s én boldogtalan, én vagyok az oka!

— Te vagy az oka? — mondta Kate határtalan csodálkozással.

— Én bizony, drágám, — felelte Nicklebyné kétségbeesett nyugalommal. — Te láttad, hogy mi volt ez az ember még pár nap előtt. S látod, mi lett belőle most. Már hetekkel ezelőtt mondtam a bátyádnak, Katinka, hogy remélem, az öreg urat nem fogja tulságosan lesujtani a csalódás. Most látod, micsoda roncs lett belőle. Még ha annyit belátok is, hogy egy kicsit hóbortos volt, te tudod, hogy milyen okosan, értelmesen, udvariasan beszélt, mikor a kertben láttuk. Hallottad, milyen borzasztó képtelenségeket beszélt össze-vissza ma este s láttad, hogyan viselkedett azzal a szerencsétlen kis vén leánnyal? Hát lehet még kétséges valaki előtt, hogy mindennek mi az oka?

— Nem hiszem, — mondta Katalin szeliden.

— Nem hát, — felelte az anyja. — Én se hiszem. Nos, hát szerencsétlenségemre én vagyok az oka, de legalább azzal vigasztalhatom magamat, hogy én nem vagyok hibás semmiben. Megmondtam én Miklósnak. Azt mondtam neki: Miklóskám, fiam, nagyon meg kell gondolnunk, hogyan bánjunk

vele. De alig akart rám hallgatni. Ha mindjárt kezdetben megfelelő módon viselkedtünk volna, ugy, ahogy én akartam! De ti mind a ketten ugy hasonlittok szegény édesapátokhoz. No, mindegy. Nekem megvan a magam vigasztalása s én azzal meg is elégszem.

Eképen mosván kezeit s elháritván magáról minden felelősséget, ugy a multra, mint a jelenre és jövőre vonatkozóan, Nicklebyné jóságosan hozzá tette, hogy reméli: gyermekeinek sohasem lesz nagyobb okuk, hogy szemrehányást tegyenek maguknak, mint őneki. Azzal hozzákészült, hogy fogadja a kisérőket, kik hamarosan visszatértek azzal a hirrel, hogy az öreg urat épségben hazaszállitották ápolóihoz, akik barátaikkal mulatozván, nem is sejtették, hogy kiszökött.

Mikor a nyugalom ismét helyreállt, egy élvezetes fél óra következett, — legalább is igy mondta Ferenc, mikor hazamenet erről beszélgetett Linkinwater Timmel — amely beszélgetéssel telt el, végül, mikor Tim órájára nézett s megállapitotta, hogy ideje már hazamenni, magukra hagyták a hölgyeket; bár Ferenc ugyancsak buzgón ajánlkozott, hogy ott marad, amig Miklós hazajön, — nem baj akármilyen soká jön is — ha a hölgyek csak a legkevésbbé is félnek egyedül maradni a különös betörés után, de mivel azok egyáltalán nem féltek s igy nem volt ürügye az őrködésre, kénytelen volt kivonulni a várból és elmenni a derék Timmel együtt.

— Csaknem három óráig ült Kate néma csendben. Mikor Miklós hazajött, Kate pirulva vette észre, mily sok idő telt el azóta, hogy ott üldögél egyedül gondolataiba merülve.

— Igazán azt hittem, hogy még fél óra sem mult el, — mondta.

— Nagyon kellemes gondolatok lehettek azok, Katalin, — mondotta Miklós vidáman — amik mellett ilyen gyorsan mulik az idő. Mire gondoltál, mondd el.

Katalin zavarba jött, valami apróssággal babrált az asztalon, felnézett és mosolygott, aztán lesütötte a szemét s egy könnycsepp gördült végig az arcán.

— Ejnye, Katinka, — mondta Miklós, magához vonva és megcsókolva hugát. — Hadd lássam csak az arcodat. Nem mutatod? Ó, ez semmi, ez csak egy pillanat volt! Igy nem járja. Hosszabb ideig szeretném látni. Na mutasd, majd kiolvasom a gondolataidat.

Ez az ajánlat — noha Miklósnak egyetlen mellékgondolata se volt, mikor kimondta — annyira megriasztotta hugát, hogy nevetve a ház körüli dolgokra terelt a szót. Igy aztán, mikor együtt fölmentek a lépcsőn, részletenkint megtudta, hogy Smike az egész estét magányosan töltötte, de mindezt

igazán nagyon lassan és szaggatottan mondta el Katalin, mintha erről a tárgyról sem szivesen beszélt volna.

— Szegény fiu, — mondta Miklós, miközben halkan bekopogtatott Smike ajtaján. — Ugyan mi lehet ennek az oka?

Katalin karonfogta bátyját. Az ajtó gyorsan kinyilt s még nem volt ideje arra, hogy eleressze Miklós karját, már megjelent előttük Smike, nagyon sápadtan, beesett szemekkel, teljesen felöltözve.

— Hát te nem is feküdtél le? — kérdezte Miklós.

— N-n-nem, — hangzott a válasz.

Miklós gyöngéden visszatartotta hugát, aki visszavonulni készült és megkérdezte:

— Miért nem?

— Nem tudtam aludni, — mondta Smike s megragadta Miklós kezét, melyet az feléje nyujtott.

— Rosszul érzed magad? — kérdezte Miklós.

— Nem, jobban vagyok, igazán sokkal jobban, — mondta gyorsan Smike.

— Hát akkor miért vagy ilyen buskomor? — kérdezte Miklós olyan gyöngéden, amint csak tőle telt. — Vagy miért nem mondod meg nekünk, hogy mi a bajod? Egészen más ember lettél, Smike.

— Igaz, igaz, jól tudom, — felelte a fiu. — Meg is mondom majd az okát egyszer, de nem most. Haragszom miatta magamra. Maguk mind olyan jók, olyan kedvesek hozzám; én nem tehetek róla. Ugy tele van a szivem. Azt el sem tudják képzelni.

Melegen megszoritotta Miklós kezét, mielőtt elengedte volna. Aztán egy pillanatig ugy nézett az egymás mellett álló testvérekre, mintha nagy szeretetükben volna valami, ami mélységesen meghatja őt. Majd visszahuzódott szobájába s a békés födél alatt nemsokára ő volt az egyedüli, aki virrasztott.

L. FEJEZET.

Komoly katasztrófa foglalkatik benne.

A hamptoni kis lóverseny javában folyt. A vidámság tetőpontját érte el, a nap verőfényesebb volt, mint valaha s elárasztotta ragyogásával a felhőtlen eget. A rikitószinü sátrak s kocsik tarkán viritottak. Ócska, szennyes zászlók ujjászülettek, a kopott aranyozásokat ujra átfestették, málladozó, régi vásznak hófehéren tündököltek, még a koldusok rongyait is felfrissitették s az érzőszivüek a szánakozásról is megfeledkeztek, mikor a szegénységnek ezt a festői képét bámulták.

E kép azok közé az üde jelenségek közé tartozott, melyek okvetlen meggyönyörködtetik az embert, mert ha a szemet kifárasztaná a tarkaság, a csillogás, vagy a fület a szüntelen zaj, — az egyik megpihenhet, arra fordulhat, amerre akar, mindenfelé érdeklődő vidám, boldog arcokat lát, — a másik pedig minden kellemetlen hangot számüzhet azzal, hogy csak az öröm és vidámság hangjaira figyel. Még a napsütötte arcu, félmeztelen cigánygyerekek arca is kellemes látványt nyujtott. Megnyugtató dolog látni, hogy ezek itt fürdenek a napban és szabad levegőben; érezni, hogy ezek *gyerekek* és gyereknek való életet élnek. Hogyha nedves a párnájuk, az ég harmatától nedves és nem a könnyeiktől. Hogy leányaik tagjai szabadok s nem nyomoritják őket mindenféle természetellenes, szörnyü kinzóeszközök. Hogy életük a szélben hajladozó fák, nem pedig félelmetes gépek között telik, amelyek öreggé teszik őket, még mielőtt megtudhatták volna, mi az gyermeknek lenni, s kimerültté, beteggé teszik, mint az öreg embert, anélkül, hogy meghalniok szabadna, mint az öregeknek. Bárcsak igazat mondanának a régi dajkamesék s a cigányok tömegestül lopnák el az ilyen gyermekeket!

A nagy futtatás éppen most zajlott le. A pálya mindkét oldalán tömött sorokban álló sokaság hirtelen szétszóródott, a pályára özönlött s uj elevenséget vitt a szinre, mely most megint csupa sürgés-forgás volt. Némelyek a győztes lóhoz futottak, hogy egy pillantást vethessenek rá, mások hasonló izgalommal futkostak ide-oda hátrahagyott kocsijaikhoz, hogy jobb helyet biztositsanak maguknak. Emitt egy kis csoport sereglett valamely szemfényvesztő asztala köré, hogy végignézze a szerencsétlen zöldfülü balek megkoppasztását. Amott egy másik vállalkozó tevékenykedett különböző álruhákba öltözött cinkosaival. Egyiken szemüveg volt, a másikon monokli és divatos kalap, a harmadik jómódu farmernek öltözött, felső kabátját karjára vetve, hamis bankjegyeit hatalmas bőrtárcában szorongatva. Valamennyinek vastagnyelü lovaglókorbács volt a kezében, hogy jámbor vidékinek nézzék, aki lóháton jött ide. Hangos, lármás beszéddel és szinlelt játékkal iparkodtak kelepcébe csalni a vigyázatlan pasast, miközben az uriruháju cinkosok (akik tiszta fehérneműjükben és jól szabott ruhájukban még nagyobb gazembereknek látszottak) azzal árulták el a bandához tartozásukat, hogy minden ujonnan érkezettre alattomos, kapzsi pillantásokat vetettek. Ezek valami vándorbűvész körül összeverődött, nagy kör szélén álldogáltak. A bűvész munkáját ugyancsak megzavarta egy lármás, zenekar, vagy a „keritsd a bikát“ klasszikus játéka, miközben has-

beszélők fabábakkal társalogtak és jósnők igazi babák sirását csititgatták. Mindezek sok mással együtt osztoztak a nézők figyelmén. Az italos sátrak tömve voltak, a kocsikon csengett a pohár, palack. Mindenféle inycsiklandó elemózsiát szedtek elő, kés, villa zörgött, pezsgős dugó röpködött, az előbb még tompa tekintetü szemek felragyogtak és zsebtolvajok számolgatták a legutóbbi tülekedés alatt szerzett nyereségüket. A figyelem, mely rövid idővel ezelőtt egyetlen tárgyra összpontosult, most száz meg száz között oszlott meg. És bármerre nézett az ember, tekintete a lakomázás, kacagás, beszélgetés, koldulás, szerencsejáték tarka keverékén akadt meg.

Sok volt a játékbarlang, s valamennyinek ragyogását és diszét fokozták a csikos függönyök, szőnyegek, biborszin teritők, csipkézetes tetők, gerániumcserepek és libéries inasok. Ott volt az Idegenek klubja, az Athenaeum-klub, a Hampton-klub, a Saint James-klub. Fél mérföldnyire nyult a klubházak sora, *ahol* játszani lehetett, odabenn pedig folyt a rouge et noir, azonkivül pedig mindenféle hazárdjáték, *amit* játszani lehetett. Történetünk folyamán elérkeztünk most egy ilyen barlangba.

Három játékasztal állott benne, melyeket sürün vettek körül a játékosok s nézők. A hőség igen nagy volt, pedig a helyiség egyike volt a legtágasabbaknak a versenytéren s a ponyvatető egy része fel volt göngyölitve, hogy több levegő áradjon be. Két nyitott ajtó biztositotta a szabad ki- és bejárást. Egy-két ember kivételével, — akik balkezükben nagy tekercs félkoronást és néhány aranyat tartva, a golyó minden perdülésére olyan üzletszerü higgadtsággal tették fel pénzüket, hogy látszott róluk: megszokták már az ilyesmit s már egész nap játszottak, sőt valószinüen előző nap is — mondom, ezektől eltekintve, nem igen akadtak feltünő játékostipusok. A közönség leginkább fiatalemberekből állt, akiket bizonyára a kiváncsiság csábitott ide, vagy akik föltettek holmi kis összeget, mert ez is hozzátartozik a nap mulatságaihoz, de nem nagyon érdekelte őket: vesztenek-e, nyernek-e. De volt jelen két olyan egyén, akik mint egy bizonyos osztály méltó képviselői, megérdemlik, hogy futólag tudomást vegyünk róluk. Egyikük, ötvenhat—ötvennyolc év körüli férfiu, aki az egyik bejárat mellett széken ült. Botja fogantyuján összekulcsolta a kezét és rátámasztotta az állát. Magas, kövér, hosszuderekü ember volt, állig begombolt hosszu, zöld kabátban, amely a valóságnál is hosszabbnak mutatta termetét. Drap bricseszt és lábszárvédőt, fehér nyakkendőt, széles karimáju fehér kalapot viselt. A játékosok egyhangu zümmögése és a folytonos jövés-menés közepette nyugodtnak és szórakozottnak látszott, arcán

a legcsekélyebb izgalomnak sem volt nyoma. A szemlélő se fáradtságot, se érdeklődést nem vehetett észre rajta. Ott ült nyugodtan, higgadtan. Némelykor, nagy ritkán, bólintott valamely arrahaladó ismerős felé, vagy intett egy pincérnek, hogy hivják valamelyik asztalhoz. A következő percben visszaesett előbbi mozdulatlanságába. Olyan volt, mint valami tökéletesen süket öreg ur, aki azért jött be ide, hogy pihenjen egy kicsit, vagy aki türelmesen vár egy barátjára, anélkül, hogy sejtelme volna a többi ember jelenlétéről, — vagy delejes álomba merült, — vagy az ópium hatása alatt van. Némelyek visszafordultak és megnézték. De ő meg sem mozdult, nem nézett senkire, engedte, hogy tovább menjenek s jöjjenek mások, azután megint mások, tudomást sem vett róluk. Ha megmozdult, szinte csodálatosnak látszott, hogy hogy vehetett észre valamit, ami okot adott erre a mozdulatra. Csakugyan, csodálatos is volt. De senki — lett légyen az belépő vagy távozó — el nem kerülhette ennek az embernek a figyelmét. Nem vesztett el egyetlen mozdulatot sem a három asztal mellett, meghallott minden szót, amit a bankárok mondtak, látott minden nyereséget, minden veszteséget. Ez az ember a helyiség tulajdonosa volt.

A másik a rouge et noir asztalnál elnökölt. Ugy tizesztendővel fiatalabb lehetett az előbbinél. Pocakos, esetlen, izmos külsejü fickó, akinek alsó ajka kissé lebiggyedt attól, hogy folyton számolta magában a pénzt, miközben fizetett; de nem volt határozottan rossz arc, inkább nyilt és vidám. A nagy hőség miatt nem viselt kabátot, az asztal mögött állt, nagy halom koronás és félkoronás volt előtte és egy kis doboz a bankjegyek számára. Ennél az asztalnál állandóan folyt a játék. Körülbelül huszan tettek egyszerre. Ennek az embernek a doga volt, hogy megpörgesse a golyót, számontartsa a tételeket, behuzza az elvesztett tételeket, fizessen a nyerőknek, mindezt a legnagyobb gyorsasággal, aztán ujra megpörgesse a golyót s állandóan élénkséget tartson fenn a játékasztal körül. Mindezt csodálatos gyorsasággal cselekedte. Sohasem habozott, sohasem tévedett, sohasem állt meg és pillanatnyi szünet nélkül ontotta az itt következő összefüggéstelen mondatokat, amiket részint szokásból, részint azért, hogy mondjon valami megfelelő, üzletszerü dolgot, állandóan hajtogatott, mindig egyforma hangsullyal s majdnem ugyanabban a sorrendben, egész álló nap:

— Párizsi rouge et noir, urak, tessék tenni. Ki-ki saját izlése szerint. — Mindig lehet, mig a golyó pörög — párizsi rouge et noir, urak. — Francia játék, urak — én magam hoztam át — párizsi rouge et noir — fekete nyer — fekete. —

Egy perc türelem, uram, azonnal kifizetem. — Kettő ide, félfont ide — három oda — egy ide — urak, pereg a golyó. — Mindig lehet tenni, amig a golyó pörög. — Az a jó ebben a játékban, hogy a tétet meg lehet duplázni, vissza is lehet a pénzt venni, mig a golyó pörög. — A fekete nyert. — Megint a fekete nyert. — Én még ilyent nem láttam. Szavamra, soha életemben. Ha valamelyik ur az utolsó öt percben mindig a feketére tett volna, négy fordulóra negyvenöt fontot nyerhetett volna. — Urak, van portóink, cherrynk, szivarunk és elsőrangu pezsgőnk. — Hé, pincér, hozzon egy üveg pezsgőt, vagy tiz-tizenöt szivart. Legyünk vidámak, uraim. — Hozzon tiszta poharakat is. — Tessék, mindig lehet tenni, amig a golyó pörög. — Tegnap egyetlen fordulóra százharminchét fontot vesztettem, uraim, szavamra. — Jó napot, uram. (Ezt valami ismerősnek mondta, anélkül, hogy egy másodpercre megállt, vagy a hangját megváltoztatta volna, olyan könnyed bólintással, hogy szinte véletlennek látszott.) Parancsol egy pohár cherryt, uram? — Halló, pincér, hozzon tiszta poharat, adja át a cherryt ennek az urnak, aztán vigye körül. — Párizsi rouge et noir, urak. — Mindig lehet tenni, mig a golyó pörög. — Tessék tenni, uraim — folyvást lehet tenni — tessék tenni, urak. — Kiki saját izlése szerint — párizsi rouge et noir — egészen uj játék — francia játék — én magam hoztam át — urak, pereg a golyó.

Ez a hivatalnok szokott buzgalmával végezte a dolgát, mikor vagy hat ember sétált keresztül a helyiségen, akiket tiszteletteljes bólintással üdvözölt, de anélkül, hogy akár a beszédben, akár a munkában megállt volna, s ugyanakkor a mellette ülő ember figyelmét egy pillantással a csoport legmagasabb alakjára irányitotta, akit a tulajdonos kalaplevéve üdvözölt. Ez sir Mulberry Hawk volt, kiséretében pedig barátja és tanitványa és még néhány uriasan öltözött, de igen kétes egzisztenciának látszó férfi.

A tulajdonos halkan jó napot kivánt sir Mulberrynek. Sir Mulberry azt felelte a tulajdonosnak, hogy menjen a pokolba s megfordult, hogy a barátaival beszéljen.

Szemmelláthatóan tudta, — és ez ingerelte is — hogy általános kiváncsiság középpontja, most, hogy először mutatkozik nyilvánosan a balesete után. S könnyü volt észrevenni, hogy nem annyira a sport iránti lelkesedése folytán jelent meg a lóversenyen, hanem mert remélte, hogy sok ismerőssel fog találkozni, igy lehetően egyszerre kell átesnie ezen a kellemetlenségen. Az arcán még mindig látszott egy kis forradás, s valahányszor felismerték, — ami majdnem minden pillanatban megtörtént, mert az emberek ki- és bejárkáltak a játékszobába — nyugtalanul próbálta elrejteni

ezt a forradást a keztyüjével, ezzel is jelét adva annak, milyen érzékenyen érintette az a csufság, amit el kellett szenvednie.

— Áh, Hawk, — mondta egy választékos ruháju ur, aki newmarketi kabátot, elegáns nyakkendőt viselt és egyébként is kifogástalan volt az öltözéke. — Hogy van, vén cimbora?

Ez is fiatal arisztokraták és nemes urak „nevelője" volt. Az az ember, akit sir Mulberry a világon mindenkinél jobban gyülölt és borzadt a vele való találkozástól. Rendkivül melegen ráztak kezet.

— Hát hogy van, öreg cimbora, mi?

— Nagyon jól, nagyon jól, — mondta sir Mulberry.

— Akkor jó, — mondta a másik. — Hogy van Frederick lord? A barátunk kicsit le van törve, mi? Nincs formában, mi?

Itt meg kell jegyeznünk, hogy ennek az urnak igen fehér fogsora volt s ha semmi ürügye nem akadt, hogy nevessen, rendesen a „mi" szótaggal fejezte be a mondanivalóját s ezt ugy ejtette ki, hogy a fogait mutogathassa.

— Nagyon jó formában van, nincs semmi baja, — mondta a fiatal ember hanyagul.

— Ezt igazán örömmel hallom, — felelte a másik. — Most érkeztek vissza Brüsszelből?

— Csak tegnap késő este érkeztünk Londonba, — mondta Frederick lord. Sir Mulberry pedig félrefordult, társasága egyik tagjával beszélgetett és ugy tett, mintha nem hallaná őket.

— Igazán, szavamra mondom, — folytatta a barát, jól hallható suttogással — nagyon vakmerő és kockázatos dolog, hogy Hawk ilyen korán mutatkozik. Ezt komolyan mondom. Jó adag bátorság kell hozzá. Elég sokáig élt távol a fővárostól ahhoz, hogy kiváncsiságot ébresszen, de nem elég soká ahhoz, hogy az emberek elfelejtsék azt az átkozott, kellemetlen, — izé, mit is akarok mondani — maga, persze, ismeri az egészet. De miért is nem cáfolta meg soha azokat a buta ujsághireket? Én ritkán olvasok ujságot, de ezért elolvastam, és ha...

— Olvassa el az ujságokat majd holnap, — szakitotta félbe hirtelen sir Mulberry — vagy ne holnap, holnapután.

— Szavamra, kedves barátom, ritkán, ugyszólván sohasem olvasok ujságot, — mondta a másik vállat vonva — de ha maga ajánlja, megteszem; és mit keressek az ujságban?

— Jó napot, — mondta sir Mulberry, azzal hirtelen sarkon fordult s magával vitte barátját is. Aztán ugyanolyan hanyag, ödöngő járással, ahogyan beléptek, karonfogva kivonultak.

— Nem akarnám, hogy egy gyilkosságról szóló hirt találjon az ujságban, — mormogta sir Mulberry káromkodás kiséretében — de valami nagyon hasonló lesz ehhez, ha korbács és a bunkósbot jól végzi a dolgát.

Társa nem szólt semmit, de volt valami a viselkedésében, ami annyira felingerelte sir Mulberryt, hogy olyan vadul folytatta, mintha barátja helyett magához Miklóshoz beszélt volna:

— Ma reggel nyolc óra előtt elküldtem Nicklebyhez Jenkinst. Nagyon megbizható fickó. Előbb ért hozzám, mint a küldöncöm. Öt perc alatt megtudtam tőle mindent. Tudom, hol és mikor lehet találni azt a kutyát. De most már semmi szükség a fecsegésre, hamarosan elkövetkezik a holnap.

— És mi lesz holnap? — kérdezte Frederick lord.

Sir Mulberry Hawk csak egy dühös pillantást vetett rá, de annyira már nem ereszkedett le, hogy élőszóval válaszoljon a kérdésére. Mind a ketten mogorván, hallgatva mentek odább, mintha mélyen el volnának merülve gondolataikban, mig egészen távol nem kerültek a tömegtől és csaknem egyedül maradtak. Sir Mulberry ekkor megfordult, hogy visszamenjen.

— Megálljon, — mondta a társa. — Komoly beszédem van magával. Ne forduljon vissza. Járkáljunk itt egy percig.

— Ugyan mi beszélni valója lehet, amit ott éppoly jól el nem mondhat, mint itt? — kérdezte mentora s elereszte a karját.

— Hawk, — szólt a másik — feleljen. Tudnom kell.

— Tudnia *kell?* — szakitotta félbe megvető hangon Hawk. — Ejha! Csak folytassa! Ha tudnia kell, akkor persze nincs menekvés. Tudnia kell!

— Hát akkor mondjuk ugy, hogy meg kell kérdeznem, — válaszolta Frederick lord — s egyenes, őszinte választ kell kicsikarnom magától: amit az előbb mondott, csak pillanatnyi bosszus szeszélyből mondta, vagy komoly és megfontolt szándéka, hogy igy cselekszik?

— Ejnye, hát nem emlékszik, mit beszéltünk erről egy este, mikor még törött lábbal feküdtem az ágyban? — kérdezte sir Mulberry gunyosan elfintoritva az arcát.

— De igen, nagyon jól emlékszem.

— Hát akkor az ördögbe is tekintse ezt válasznak, — felelte sir Mulberry — és ne kérdezzen többet.

Annyira hatalmában volt ez a szegény balek s ez annyira megszokta, hogy alárendelje magát neki, hogy egy pillanatig szinte félt tovább vitatni ezt a tárgyat. De hamarosan leküzdötte ezt az érzését, ha ugyan egyáltalán gátolta és haragosan felelte:

— Ha jól emlékszem arra a beszélgetésre, amit az előbb említett, én igen elitélően nyilatkoztam erről a dologról és azt mondtam, hogy tudtommal és beleegyezésemmel sohasem fogja megtenni azt, amivel most fenyegetődzik.

— Meg fog akadályozni benne? — kérdezte sir Mulberry és felkacagott.

— Igen, ha tudom, — felelte gyorsan a másik.

— Ez legalább igen helyes fenntartás, — mondta sir Mulberry — és olyan, amire nagy szüksége is van. Törődjék csak a maga dolgával s ami az én ügyemet illeti, azt bizza rám.

— De ez az *én* ügyem, — vágott vissza Frederick lord. — Magamévá fogom tenni. Már is teszem. Már ugy is a kelleténél jobban kompromittáltam magamat.

— A maga dolgában cselekedjék tetszése szerint, — felelte sir Mulberry erőszakolt jókedvvel. — Ezzel megelégedhetik, de helyettem ne tegyen semmit, mindössze ez a kivánságom. Senkinek nem tanácsolom, hogy beleavatkozzék az én dolgomba. S ön bizonyára jobban ismer engem, semhogy igy tenne. Maga tulajdonképen tanácsot akar adni nekem, bizonyára merő jó szándékból, de nem fogadom el a tanácsát. És most, ha ugy tetszik, menjünk vissza a kocsihoz. Egyáltalán nem találom ezt mulatságosnak, sőt ellenkezőleg. Ha még sokáig folytatjuk ezt a társalgást, még összeveszhetnénk s az egyikünk nem jól járna.

Ezek után nem bocsátkozott további vitába; ásitott egyet és könnyedén visszafordult.

Abban a módban, ahogyan sir Mulberry a fiatal lordot kezelte, igen nagy ügyesség és a fiatalember természetének alapos ismerése nyilvánult meg. Világosan látta, hogy ha uralmát tartóssá akarja tenni, most kell azt megalapoznia. Jól tudta, hogy abban a pillanatban, amint ő erőszakoskodni kezd, a fiatalember is erőszakos lesz. Sokszor sikerült már megerősitenie valamely körülmény folytán meggyöngült befolyását ezzel a hideg, lakonikus modorral. Most is ebben bizott és nem kételkedett a tökéletes sikerben.

De noha könnyed nemtörődömséggel csinálta a dolgát, s olyan közömbös arcot vágott, amilyen csak szinlelőképességétől kitelt, magában elhatározta, hogy nemcsak Miklóson fog fokozottabb módon bosszut állni, amiért el kellett érzelmeit fojtania, de valamilyen formában az ifju lord is drágán megfizet még. Amig csak eszköz volt a kezében, sir Mulberry pusztán megvetést érzett iránta, de most, hogy ellenkező véleményekkel mert előhozakodni vele szemben, sőt gőgösen, fölényesen fordult ellene, egyenesen gyülölni kezdte. Jól tudta, hogy — a szónak legaljasabb, legbecstelenebb értelmé-

ben — függ a gyönge fiatal lordtól s most, hogy kezdett haragudni rá, haragját — mint ezt gyakran teszik az emberek — azokkal a bűnökkel mérte, amiket ő követett el Frederick lord ellen. Ha már most meggondoljuk, hogy sir Mulberry Hawk minden tőle telhető módon kifosztotta, becsapta, megcsalta, bolonddá tartotta tanitványát, nem is csodálhatjuk, hogy mikor gyülölni kezdte, gyülölte is alaposan.

Ezzel szemben az ifju lord gondolkozni kezdett, — amit fölöttébb ritkán cselekedett meg — még pedig komolyan kezdett gondolkozni sir Mulberry és Miklós összezördülésén és azokon a körülményeken, amik azt előidézték és férfias, becsületes következtetésre jutott. Sir Mulberrynek a kérdéses alkalommal tanusitott durva, sértő viselkedése mély benyomást hagyott benne; egy idő óta már erősen gyanakodott, hogy ez az ember saját, önző céljaiból üldöztette vele Nickleby kisasszonyt. Nagyon szégyelte, hogy része volt ebben az ügyben és rendkivül bántotta az a gyanuja, hogy bolonddá tartották. Legutóbbi visszavonulásuk alkalmával bőségesen volt ideje, hogy gondolkozzék ezeken a dolgokon és időnként, amennyire már közömbös, nemtörődöm természete megengedte, fel is használta az alkalmat. Jelentéktelen kis körülmények is hozzájárultak ahhoz, hogy gyanuja fokozódjék. Elég lett volna a legjelentéktelenebb alkalom is, hogy haragja kirobbanjon sir Mulberry ellen. S ezt az alkalmat meghozta Mulberry megvető, szemtelen hangja előbbi beszélgetésük során. Mulberry betegsége óta most beszéltek először erről a tárgyról.

Igy tértek vissza barátaikhoz, szivökben kölcsönös haraggal egymás iránt. A fiatalembert azonkivül a Miklóst fenyegető bosszu gondolata is bántotta és megfogadta magában, hogy ha csak lehetséges, meg fogja ezt akadályozni, valami nagyon határozott lépéssel. De ez még nem volt minden. Sir Mulberry, ebben a hitben, hogy sikerült győzedelmeskednie a fiatal lordon, nem tudta elfojtani diadalérzését s nem állhatta meg, hogy ki ne használja képzelt előnyét. Jelen volt Pyke, jelen volt Pluck, aztán ott volt Chouser ezredes s még néhány hasonló uriember, akiknek Mulberry mindenképen meg akarta mutatni, hogy a lord fölötti hatalma nem csökkent. Eleinte a fiatal lord megelégedett azzal, hogy magában elhatározta, azonnal megszakitja ezt az összeköttetést. De haragja egyre fokozódott s hallatlanul felingerelték olyan tréfák s bizalmaskodások, amelyeken még néhány órával ezelőtt mulatni tudott volna.

De a harag nem használt neki, mert a társaság izlésének megfelelő gunyolódások és visszavágások dolgában ő nem vehette fel a versenyt sir Mulberryvel. De azért nem

történt határozott szakitás. Visszatértek a városba s utközben Pyke és Pluck és a többi ur számtalanszor hangoztatták, hogy sir Mulberry soha életében nem volt olyan kitünő formában, mint ma este.

Együtt ebédeltek igen pompásan és fényüzően. Csak ugy folyt a bor, mint már eddig is, egész nap. Sir Mulberry ivott, hogy kárpótolja magát betegsége alatt rákényszeritett tartózkodásáért, a fiatal lord azért ivott, hogy borba fojtsa felháborodását, a társaság többi tagja pedig azért, mert a bor kitünő volt és nem kellett érte fizetniök. Éjfél felé járt már az idő, mikor a bortól felhevülve tüzesen, forró fejjel megrohanták a játékasztalt.

Itt egy másik társasággal találkoztak, amely már éppen olyan tébolyodott volt, mint ők. A játék izgalmai a fülledt, forró levegőjü szobák, az izzó lámpafény nem voltak alkalmasak rá, hogy ezt a lázat csillapitsák. Zajnak, zürzavarnak ebben a szédítő forgatagában megmámorosodtak az emberek. Ki törődött pénzzel, tönkrejutással, holnappal a pillanat vad részegségében? Még több bort rendeltek. Egyik poharat a másik után üritették ki, perzselő, száraz ajkaik fölrepedeztek a szomjuságtól. Ömlött a bor, mint olaj a lobogó tüzre. A hejehuja egyre tartott. A tobzódás tetőpontjára hágott, poharakat vagdostak földhöz kezek, melyek a szájhoz emelni nem tudták már. Káromkodások hangzottak ajkakról, melyek már alig tudtak egy rendes szót kiejteni, részeg vesztesek átkozódtak és orditottak, némelyek fölmásztak az asztalra, palackokat lóbáltak a fejük fölött és fenyegették a többieket. Az egyik ember táncolt, a másik énekelt, harmadik a kártyákat szaggatta széjjel, igy őrjöngött. Zürzavar és eszeveszettség uralkodott az egész helyiségben, ekkor egyszerre olyan lárma támadt, amely fölülmulta a többit mind: két ember torkon ragadta egymást és egyszerre csak a szoba közepén birkóztak.

Vagy egy tucat hang, melyeket eddig nem lehetett hallani, kiáltozott, hogy elválassza őket. Azok, akik megőrizték hidegvérüket s akik ilyen jelenetekből éltek, rávetették magukat a küzdőkre, elválasztották és néhány lépésnyire félrevonszolták őket.

— Hagyjanak! — kiáltotta sir Mulberry fojtott, rekedt hangon — megütött! Halljátok? Mondom, megütött. Nincs itt egy barátom? Ki az? Westwood, hallja? megütött!

— Hallom, hallom, — felelte egyik azok közül, akik lefogták. — De egyelőre mindenesetre jöjjön innen.

— Nem megyek én, a kutyafáját! — felelte dühösen. — Tizen is látták, hogy megütött!

— Lesz holnap elég idő, — mondta a barátja.

Az összecsapás.

— Nem lesz, — kiáltotta sir Mulberry — ma este! Mindjárt! Itt!

A szenvedély ugy elragadta, hogy beszélni sem tudott, csak ott állt, kezét ökölbe szoritva, haját tépte és toporzékolt.

— Mi ez, mylord? — szólt valaki a körülállók közül — megütöttek valakit?

— Meg, — felelte lihegve a lord. — Én ütöttem meg őt. Ezt kijelentem itt, mindenki előtt. Én ütöttem meg s ő jól tudja, miért. Én is azt mondom, amit ő: intézzük el ezt az ügyet most mindjárt. Adams kapitány, — mondta az ifju lord, gyorsan körülnézve s az egyik közbeszólóhoz fordulva. — Kérem, beszélni szeretnék önnel.

A megszólitott férfi előrelépett s karonfogva a fiatalembert, visszavonult vele s valamivel később sir Mulberry és barátai is követték őket.

Züllött, rendkivül rosszhirü hely volt ez, nem olyan, ahol egy ilyen ügy rokonszenvet ébreszthetett volna bármelyik fél iránt is, vagy tiltakozást, beavatkozást idézhetett volna elő. Másutt nyomban megakadályozták volna, hogy tovább fejlődjék és időt engedtek volna a józan, hűvös megfontolásra. Itt nem. A tobzódásában megzavart társaság szétoszlott. Némelyek részeg komolysággal tántorogtak el, mások visszavonulásuk közben zajosan vitatták meg az imént lejátszódott eseményt. Azok a gáncsnélküli uriemberek, akik kártyanyereségből éltek, távozóban megjegyezték, hogy Hawk nagyon jó lövő. Azok, akik az előbb a leglármásabbak voltak, most félálomban hevertek a divánokon és az egész ügyre nem gondoltak tovább.

Eközben a két segéd — most már igy lehet nevezni őket — összeült egy másik szobában, miután előbb hosszan tanácskoztak, ki-ki a maga felével. Mind a kettő nagyon szivtelen, mind a kettő nagyvilági ember, mind a kettő tökéletesen ismerte a legaljasabb bűnöket, mind a kettő nyakig uszott az adósságban, mind a kettő magasabb társadalmi rangból süllyedt ide, mind a kettőben megvolt a hajlam minden gazságra, — amire a társaság valami előkelő nevet tud találni, mentségül leghitványabb konvencióit hozva fel — vagyis természetesen a legmakulátlanabb becsületü uriemberek voltak és rendkivül kényesek, ha mások becsületéről volt szó.

Ez a két uriember most szokatlanul jókedvü volt, mert bizonyosnak látszott, hogy ez az ügy nagy visszhangot kelt a társaságban, miáltal valószinüleg emelni fogja jó hirnevüket.

— Nehéz ügy ez, Adams, — szólt Westwood ur kiegyenesedve.

— Nehéz ám. Ütésről van szó és igy természetesen csak egy megoldás lehetséges.

— Ugy-e, bocsánatkérésről nem lehet szó? — mondta Westwood.

— Semmiesetre, már ami az én felemet illeti, ha itélet-napig beszélünk, akkor sem, — felelte a kapitány. — Ha jól értettem, az összetüzés oka valami leány vagy efféle volt, akit az ön fele bizonyos kifejezésekkel illetett, Frederick lord pedig védelmébe vette a leányt és visszautasitotta ezeket a kifejezéseket. Ez aztán sok, régen lappangó haragot robbantott ki, vádakat, ellenvádakat. Sir Mulberry gunyolódott; lord Frederick izgatott volt s a vita hevében megütötte, még pedig erősen sulyosbitó körülmények között. Ezért az ütésért, ha csak sir Mulberry teljesen vissza nem vonja a szavait, lord Frederick kész elégtételt adni.

— Hát itt nincs több mondanivaló, — felelte a másik — csak a találkozás idejét és helyét kell megállapitani. Nagy felelősség, de milyen megnyugtató érzés, ha tul van rajta az ember. Van kifogása ellene, hogy napkeltekor történjék a dolog?

— Nehéz ügy, — felelte a kapitány, órájára pillantva — de mert látnivaló, hogy már régen forr bennük a harag és ugyis hiábavaló lenne mindenféle tárgyalás, hát nincs kifogásom ellene.

— A történtek után az emberek esetleg beszélni kezdenek a dologról, ezért kivánatos, hogy késedelem nélkül elintézzük az ügyet, még pedig távol a várostól, — mondta Westwood. — Mit szólna valamelyik folyóparti réthez, Twickenhammel átellenben?

A kapitánynak nem volt semmi ellenvetése.

— Találkozzunk talán abban a fasorban, amely Petershamből Ham House felé vezet s ott állapitsuk meg a pontos helyet, — mondta Westwood.

A kapitány ebbe is beleegyezett. Miután még ugyanilyen röviden intézett el néhány apróságot és megállapodtak, hogy, a gyanu elkerülése céljából, milyen irányból érkezzék a két fél, elváltak.

— Éppen csak annyi időnk lesz, mylord, — szólt a kapitány, mikor közölte a lorddal a megállapodásokat — hogy elmenjünk a lakásomra a pisztolyokért, aztán a helyszinére sétáljunk. Ha megengedi, elküldöm az inasát s az én kocsimba ülünk, mert az önét esetleg fölismerik.

Milyen más kép tárult a szemeik elé most, hogy az utcára léptek, mint az volt, amit elhagytak. Hajnalodott már. Az odabenn lobogó sárga lámpavilágot tiszta, fényes, ragyogó reggel váltotta fel, a forró, fülledt levegőt, melyet

megfertőztek a kialvó lámpák s a dőzsölés gőzei, — a szabad, hideg, egészséges levegő — de a lázas fejnek, amelyet ez a friss szellő meglegyintett, ugy tünt, mintha a levegő szemrehányással volna tele a rosszul felhasznált idő s a számtalan elmulasztott alkalom miatt. Lüktető erekkel, égő arccal, vad tekintettel, nehéz szempillákkal, zürzavaros, rendetlen gondolataival küzködve, ugy érezte, mintha a fény is csupa szemrehányás lett volna s önkénytelenül is visszahuzódott a napvilág elől, mintha valami rothadó, szörnyüséges dolog lenne.

— Didereg? — szólt a kapitány. — Biztosan fázik.

— Meglehetősen.

— Az embert megcsapja a hideg, ha ezekből a forró helyiségekből kilép. Burkolózzék be ebbe a köpenybe, igy, igy. Most már mehetünk.

Végigdöcögtek a csendes utcákon, felmentek a kapitány lakására, aztán elhagyták a várost s minden akadály vagy zaklatás nélkül kiértek a nyilt országutra.

Földek, fák, kertek, bokrok, minden olyan gyönyörü volt. A fiatalember, mintha eddig sohasem vette volna észre őket, pedig ezerszer is elhaladt mellettük. Mindent békés derü lengett körül, s ez oly furcsán keveredett félig kijózanodott gondolatainak riadtságával és zürzavarával, de azért mégis jól esett. Frederick lord nem félt. De amint körülnézett, csökkeni kezdett a haragja s egykori hitvány barátjára vonatkozóan csak azt kivánta, bár sose ismerte volna, de azon nem sokat gondolkozott, hogyan jutottak a dolgok ennyire.

Az elmult éjszaka, az előző nap s még sok más nap és éjszaka mind összekeveredett valami értelmetlen és érthetetlen forgatagban. Nem volt képes elválasztani egy időpontot és annak eseményeit a többiektől. Most a kerekek zörgése vad melódiává erősödött, amelyben ismert dallamok foszlányait fedezte fel, máskor meg semmi egyebet nem hallott, csak a rohanó viz zugásához hasonló tompa, kábító hangot. De a társa tréfálkozni kezdett vele, amiért olyan hallgatag, és akkor hangosan beszélgetni, kacagni kezdtek. Mikor megálltak, egy kicsit meglepődve vette észre, hogy szivarozik. De aztán gondolkozni kezdett s eszébe jutott, hol és mikor vette elő a szivart.

A fasor kapujánál megálltak, leszálltak a kocsiról s az inas gondjára bizták, aki értelmes fickó volt és majdnem annyira megszokta az efféle ügyeket, mint a gazdája. Sir Mulberry és barátja már ott voltak. Mély csendben haladtak végig a sudár szilfák között, melyek magasan a fejük fölött

borultak össze, mint gót csucsivek sora, melyek régi romok gyanánt égfelé nyulnak.

Kis szünet után a segédek röviden tanácskoztak egymással, aztán valamennyien jobbra fordultak, átmentek egy kis mezőn, elhaladtak Ham House mellett és a mögötte elterülő földekre értek. Egyik ilyen mezőn megálltak. Kimérték a helyet, elintéztek néhány szokott formaságot, szembeállitották a két felet a megbeszélt távolságra és most először fordult sir Mulberry a fiatal lord felé. Nagyon sápadt volt, szeme vérbeborult, ruhája rendetlen, haja kuszált. Arca semmi egyebet nem fejezett ki, mint heves, gonosz szenvedélyeket. Kezét szeme fölé tartotta, néhány percig mereven nézte ellenfelét, aztán kezébe vette a feléje nyujtott fegyvert, azt kezdte vizsgálgatni s föl sem nézett többé, mig a jelt nem adták, akkor azonnal tüzelt.

A két lövés csaknem ugyanabban a pillanatban dördült el. S abban a pillanatban a fiatal lord hirtelen félrefordította a fejét, kisértetiesen meredt ellenfelére s egyetlen nyögés és megtántorodás nélkül halva esett össze.

— Vége, — kiáltotta Westwood, aki a másik segéddel együtt odaszaladt a lordhoz és letérdelt mellé.

— Saját fejére száll a vére, — mondta sir Mulberry, — ezt saját magának köszönheti; ő kényszeritette rám.

— Adams kapitány, — kiáltotta gyorsan Westwood — tanunak hivom önt, hogy szabályszerüen történt minden. Most pedig, Hawk, egy perc veszitenivaló időnk sincs. Azonnal mennünk kell innen, siessünk Brightonba s onnan Franciaországba, de amilyen gyorsan csak lehet. Ez nagyon kellemetlen história volt és még sokkal kellemetlenebb is lehet, ha csak egy pillanatot is késünk. Adams, gondoljon a saját biztonságára és ne maradjon itt. Először az élők, aztán a holtak. Isten önnel.

E szavakkal megragadta sir Mulberryt a karjánál és sietve elvonszolta. Adams kapitány, aki csak addig várt, mig egész biztosan meg nem győződött a párbaj végzetes eredményéről, ugyanabban az irányban sietett el, hogy utasitásokat adjon az inasának a holttest elszállitására vonatkozóan, aztán ő is a saját biztonságáról gondoskodott.

Igy halt meg lord Frederick Verisopht attól a kéztől, amelyet elhalmozott ajándékaival s melyet ezerszer is szorongatott életében. Ha ez az ember nincs, ő boldogan élhetett volna, halálos ágyát gyermekeik állhatták volna körül.

A nap büszkén, teljes fenségében ragyogva kelt fel. Kanyarogva folyt a nemes folyam, susogtak, remegtek a falevelek, vidám madárdal hangzott a lombok közül, apró szárnyaival csapongva röpködött a rövidéletü pillangó. Csupa

élet és világosság volt minden és mind e ragyogás és élet közepette, lenyomva a füvet, amelynek minden szálacskáján apró élőlények sürögtek-forogtak, ott feküdt a halott, merev, fagyos arcát az ég felé fordítva.

LI. FEJEZET.

Nickleby Ralph-nak és barátjának terve már-már sikerül, de váratlanul megtudja valaki, aki nincs bizalmukba beavatva.

Vén, komor, sötét, porlepte házban, mely mintha gazdájához hasonlóan összeasszott, megsárgult és összeráncosodott volna, miközben őt őrizte a nap fényétől, mint ahogy ő őrizte a pénzét: itt élt Gride Artur. Ócska, kopott székek, rozoga asztalok, kemények, hidegek, mint a zsugori szive, komor rendben álltak a sötét falak mellett. Rokkant, megviselt, öreg szekrények, melyek megroggyantak a kincsek őrzése közben s ugy recsegtek, mintha folytonosan félnének a tolvajoktól, sötét sarkokban huzódtak meg, hogy árnyékot se vessenek a földre s mintha valósággal bujkáltak volna az ember szeme elől. Hórihorgas, zord, sovány mutatóju, kiéhezett számlapu óra ketyegett óvatosan és halkan a lépcsőházban, s mikor vékony, sipitó, öregember-hangon elütötte az időt, ugy zörgött, mintha az éhségtől korogna a gyomra.

A kandalló mellett nem állott kényelmes pamlag, hogy pihenésre, nyugalomra invitáljon. Karosszékek voltak, de azok rosszkedvüen, gyanakodva, félénken nyujtogatták karjukat s nagyon vigyáztak magukra. Némelyek csudálatosan zordak és büszkék voltak, mintha tőlük telhetően kihuzták volna magukat s legvadabb ábrázatukkal akarták volna elriasztani a látogatókat. Egy másik nekiütődött a szomszédjainak, vagy támogatást keresve dőlt a falhoz, kissé feltünően, mintha mindenkinek arra akarná felhivni a figyelmét, hogy őrá nem érdemes leülni. A sötét négyszögletes ágyak, mintha nyugtalan álmok számára készültek volna, a dohos függönyök szegényes ráncokban lógtak, s ha a szél meglendítette őket, reszketve suttogtak azokról a csábító holmikról, melyek a jól lelakatolt, sötét szekrényekben rejtőzködnek.

E szegényes és éhes háznak legszegényesebb és legéhesebb szobájából az öreg Gride reszkető hangja hallatszott egy reggel, amint gyönge hangon cincogta valami rég elfelejtett dalnak a végét, mely igy hangzott:

Madár száll a venyigére,
Régi cipőt hajits félre,
Vig legyen a lagzi.

Ezt ismételgette éles, reszkető hangján, mig csak egy heves köhögési roham nem kényszeritette, hogy elhallgasson és némán folytassa foglalatosságát, amibe belekezdett.

Azzal foglalatoskodott, hogy egy szurágta szekrényből egymásután szedegetett elő csomó molyette ruhát s a világosság felé tartva, gondosan, aprólékosan megvizsgálta valamennyit, aztán mindegyiket gondosan összehajtotta s két kis halomba rakta egymásra, maga mellett. Sohasem vett elő egyszerre két ruhadarabot, mindig csak egyenként hozta elő őket a szekrényből, amelynek ajtaját minden egyes vizsgálódás után kulccsal bezárta.

— Ez a tubákszinü ruha, — mondta Gride Artur, egy ócska öltönyt vizsgálgatva. — Vajjon jól áll nekem a tubákszin? Hadd gondolkozzam csak...

Ugy látszik, kedvezőtlen eredményre jutott, mert ujra összehajtotta a ruhát, félretette és székre állt, hogy egy másikat vegyen ki s közben igy cincogott:

Szép, szerelmes, fiatal,
Nagy boldogság, hajahaj,
Vig leszen a lagzi.

— Mindig beleteszik ezt a szót, hogy „fiatal", — mondta az öreg Artur. — De hát a nótákat csak a rim kedvéért irják s ez egy buta nóta, amit szegény parasztok énekeltek, mikor én még kis fiu voltam. Különben várjunk csak, a „fiatal" is nagyon jó, — ha a menyasszonyra vonatkozik — igen, igen, he-he-he-he. Persze, hogy a menyasszonyra vonatkozik. Istenkém, Istenkém, igy nagyon jó. Nagyon jó. És amellett igaz is, tökéletesen igaz.

E fölfedezésen való örömében fokozott érzéssel énekelte el megint a nótát, aztán folytatta munkáját.

— A palackzöld, — mondta az öreg Artur — a palackzöld nagyon kitünő egy ruha volt s nagyon olcsón vásároltam egy zsibárusnál, a mellényzsebében pedig, he-he-he-he — találtam egy shillinget. Ha meggondolom, hogy a zsibárus nem is tudta, hogy egy shilling van ebben a mellényzsebben. De én tudtam ám! Éreztem, mikor a minőségét vizsgálgattam. Micsoda ostoba fráter volt az a zsibárus. Ez a palackzöld szerencsés ruha volt. Ugyanaz nap, mikor először vettem föl, az öreg Mallowford lord összeégett az ágyában s a halála utánra szóló kötelezvények mind vele égtek. A palackzöldben fogok esküdni, Peg. Peg Sliderskew, a palackzöld ruhát veszem föl.

Ezt a kijelentést kétszer, háromszor is hangosan megismételte az ajtónál; mire belépett egy alacsony, sovány,

csipásszemü, borzalmasan csuf vén asszony, aki ráncos képét piszkos kötényébe törölgetve, halk hangon kérdezte, ahogy a süketek rendesen beszélni szoktak:

— Maga kiabált, vagy csak az óra ütött? Ugy romlik a hallásom, hogy ezt a két hangot sosem tudom megkülönböztetni egymástól. Csak annyit tudok, hogy ha valami neszt hallok, az csak maga lehetett, vagy az óra, mert ebben a házban más sohasem moccan.

— Én voltam, Peg, én, — mondta Gride Artur, a mellére mutogatva, hogy felelete még érthetőbb legyen.

— Maga? — válaszolta Peg. — Mit akar?

— A palackzöld ruhában akarok esküdni! — kiáltotta Gride Artur.

— Tulságosan is jó az esküvőre, — felelte Peg, mikor röviden megtekintette a ruhát. — Nincs ennél rosszabb ruhája?

— Olyan, amit föl lehetne venni, nincs, — felelte az öreg Artur.

— Mért ne lehetne fölvenni? — vágott vissza Peg. — Mért ne viselhetné a mindennapi ruháját, mi?

— Az nem megfelelő, Peg, — felelte a gazdája.

— Nem micsoda? — kérdezte Peg.

— Nem megfelelő.

— Minek nem felel meg? — kérdezte Peg. — Nem megfelelően régi ahhoz, hogy fölvegye?

Gride Artur káromkodva méltatlankodott gazdaasszonya süketsége miatt, aztán beleorditotta a fülébe:

— Nem elég elegáns; csinos szeretnék lenni, amennyire csak lehet.

— Csinos! — kiáltotta Peg. — Ha az a lány olyan szép, amilyennek maga mondja, nem igen fog az magára nézni, arra mérget vehet. Maga pedig akár hupikékbe öltözik, akár palackzöldbe, akár égszinkékbe, akár egy nyakkendőbe, mindenképen ugyanaz marad.

E vigasztaló kijelentés után Peg Sliderskew fölszedte a kiválasztott öltözetet, vézna karja alá kapta s vigyorogva, fintorogva, vizszinü szemével hunyorgatva állt ott, mint valami esetlen, fából faragott szörnyeteg.

— Ugy látszik, furcsa kedvében van, Peg, — mondta Artur, kissé ingerülten.

— Tán nincs rá elég okom? — válaszolta az öreg asszony. — Annyit mondhatok, hogy hamarosan kijövök a sodromból, ha valaki parancsolgatni próbál nekem. Peg Sliderskewnek senki sem fog a fejére nőni annyi esztendő után. Jól tudja ezt maga, nem is kell mondani. Ez nekem egyáltalán nem tetszik, no, de magának sem fog tetszeni!

Hanem csak próbálja meg és menjen tönkre — menjen tönkre.

— Nem, nem, nem szándékozom megpróbálni, — mondta Gride Artur, akit megijesztett a tönkremenés puszta említése is. — A világért sem. Engem nagyon könnyü volna tönkretenni. Nagyon vigyáznunk kell. Még jobban kell takarékoskodnunk, mert egy szájjal többet kell etetni. Csak — csak — a szépsége tönkre ne menjen, Peg, mert azt szeretem látni.

— Jó lesz vigyázni, hamarosan rá fog jönni, milyen költséges dolog a szépség, — felelte Peg, mutatóujját rázva.

— De hiszen ő maga is tud pénzt keresni, Peg, — mondta Gride Artur, mohón lesve, milyen hatást tesz ez a hir az öreg asszonyra. — Tud rajzolni, festeni, mindenféle csinos kézimunkákat készíteni, amikkel székeket, karosszékeket diszitenek. Meg papucsokat, Peg, óratartókat, meg ezer más csinos apróságokat, aminek a nevét sem tudom. Zongorázni is tud, s mi több, van neki egy zongorája. S ugy énekel, mint egy kis madárka. Nem fog sokba kerülni a ruházása és a kosztja; mit gondol, Peg?

— Meglehet, — felelte Peg — ha nem fogja megengedni neki, hogy bolondot csináljon magából.

— Bolondot, én belőlem? — kiáltott fel Artur. — Ne gondolja, hogy a maga öreg gazdáját el lehet bolonditani csinos arcocskákkal. Nem, nem... és csuf arcokkal sem, Sliderskewné asszonyság, — tette hozzá halkan, mintegy magában beszélve.

— Most mondott valamit és azt akarja, hogy én ne halljam, — mondta Peg. — Tudom.

— Az ördög lakik ebben a némberben, — dörmögte Artur és förtelmes vigyorgással tette hozzá — csak azt mondtam, Peg, hogy mindenemet magára bizom.

— Ugy, ugy, akkor nem is lesz gondja semmire, — mondta Peg helyeslően.

— Meghiszem azt, Peg Sliderskew, — gondolta Gride Artur — meghiszem azt.

Ezt igen határozottan gondolta, de még az ajkát sem merte mozgatni, nehogy az öreg asszony leolvassa róla a gondolatát. Még igy is szinte attól félt, hogy Peg belelát a vesejébe, mert megint rávigyorgott és azt mondta hangosan:

— Javitson ki minden meglazult öltést ezen a palackzöld ruhán a legjobb fekete selyemmel. Vegyen egy motringot a legfinomabból, szerezzen uj gombokat a kabátra és — ez kitünő ötlet, Peg, magának is fog tetszeni, tudom: mivel mostanáig semmit sem ajándékoztam annak a lánynak s a lányok szeretik az efféle figyelmességet — tisztogasson meg egy fényes nyakláncot azokból, amiket odafönt tartogatunk,

azt odaadom neki az esküvő reggelén, magam teszem arra a lágy kis nyakára s másnap visszaveszem. He-he-he-he! El fogom zárni a számára, aztán ugy teszek, mintha elvesztettem volna. He-he-he-he! Na, mit szól, kiből fognak itt először is bolondot csinálni?!

Sliderskewné, ugy látszik, igen élénken helyeselte ezt az ötletes tervet s megelégedését azzal fejezte ki, hogy fejét és egész testét többször is elcsavarta és rángatta, amitől egyáltalán nem lett bájosabb. E mozdulatokat mindaddig ismételgette, mig csak ki nem sántikált az ajtón, amikor is savanyu, rosszindulatu arckifejezéssel és állkapcsát jobbrabalra forgatva, szivből jövő átkokat szórt a leendő Gridenére, miközben lassan lemászott a lépcsőn s majdnem minden lépcsőfokon megállt, hogy lélekzethez jusson.

— Ez az asszony olyan, mint egy boszorkány, — mondta Gride Artur, mikor egyedül maradt. — De nagyon keveset eszik és nagyon süket. A kosztja ugyszólvan semmibe sem kerül, a kulcslyukon pedig hiába hallgatóznék, mert ugysem hall semmit. Elragadó egy nő e tekintetben. Titoktartó, öreg gazdaasszony, megéri a saját sulyát — rézben.

Miután ily emelkedett szavakkal méltányolta házvezetőnője érdemeit, az öreg Artur megint rákezdett az előbbi dalra. A közelgő esküvőre szánt öltözet már ki volt választva, tehát a többit — ugyanolyan féltő gonddal, mint ahogy előszedte — visszarakta azokba a dohos zugokba, ahol már évek óta csendesen pihentek.

Egyszerre csak összerezzent, mert megszólalt a kapu csengője. Hirtelen befejezte foglalatoskodását és bezárta a szekrényt. De nem volt szükség különös sietségre, mert a diszkrét Peg ritkán vette tudomásul a csengetyüszót, hacsak véletlenül föl nem vetette tompa tekintetü szemét és meg nem látta, hogy a csengő lóbálódzik a konyha mennyezetén. De kis idő mulva mégis becsoszogott Peg, akit Newman Noggs követett.

— Áh, Noggs ur! — kiáltotta Gride Artur kezét dörzsölgetve. — Noggs ur, kedves barátom, mi ujság?

Newman szilárd, mozdulatlan arccal, rendkivül merev tekintettel felelte, miközben levelet nyujtott át.

— Levél. Nickleby urtól. Küldönc vár.

— Parancsol egy...

Newman fölnézett és csettintett a nyelvével.

...széket? — fejezte be Gride Artur.

— Nem, — felelte Newman — köszönöm.

Artur reszkető kézzel bontotta föl a levelet, határtalanul mohón, csak ugy falta a tartalmát, elragadtatva vihogott és többször is végigolvasta, mig végre le tudta venni a sze-

mét róla. Olyan sokszor ismételte meg ezt az átolvasást, hogy Newman szükségesnek vélte felhivni a figyelmét a jelenlétére.

— Választ, — mondta Newman. — Küldönc vár.

— Igaz, — felelte az öreg Artur — igen, igen, ejnye, majdnem elfelejtettem.

— Gondoltam, — mondta Newman.

— Nagyon helyes, hogy figyelmeztetett, Noggs ur, óh, nagyon helyes, — mondta Artur — igen, irok egy sort. Egy kicsit... egy kicsit... izé... zavarban vagyok, Noggs ur. A hir...

— Rossz? — szakitotta félbe Newman.

— Nem, Noggs ur, köszönöm, jó. A lehető legjobb hir. Üljön le. Tintát, tollat keresek s megirom a választ. Nem fogom soká tartóztatni. Tudom, milyen drága kincs maga a gazdájának, Noggs ur. Néha olyan szavakkal beszél magáról, hogy... Ó, ó! Meg lenne lepve, ha hallaná. Mondhatom, én is meg vagyok lepve és voltam is mindig. Én is ugyanigy szoktam beszélni magáról.

— Ugy? Akkor maga is azt mondja: „a fene enné meg Noggsot!" — gondolta Newman, mikor Gride kisietett a szobából.

A levél leesett a földre. Newman, akit nem hagyott nyugodni a kiváncsiság, hogy megtudja annak a tervnek az eredményét, melyet a szekrényből kihallgatott, egy pillanatig óvatosan körülnézett, aztán fölkapta a levelet és gyorsan elolvasta, ami itt következik:

„Gride! Ma reggel megint fölkerestem Brayt s a maga kivánsága szerint azt ajánlottam, hogy holnapután legyen az esküvő. Az ő részéről nincs ellenvetés, a leányának pedig minden nap egyforma. Együtt fogunk menni, legyen nálam reggel hétkor. Fölösleges mondanom, hogy pontosnak kell lennie. Addig ne látogassa meg a lányt. Utóbbi időben a kelleténél sokkal gyakrabban volt nála. A leány nem nagyon eped magáért és ebből csak baj lehetett volna. Türtőztesse ifjui hevét még negyvennyolc óráig s addig bizza a leányt az apjára. Maga csak elrontja, amit ő jól elvégez. Üdvözlettel:

Nickleby Ralph."

Kintről lépések hangzottak, Newman pontosan az előbbi helyére dobta a levelet, leszoritotta a lábával, nehogy arrébb lebbenjen, egyetlen lépéssel visszament a helyére s olyan bambán, üresen bámult maga elé, amennyire csak kitelt tőle. Gride Artur idegesen nézett szét, meglátta a földön a levelet, fölkapta, leült irni, közben rápillantott Noggs Newmanra,

aki olyan csodálatos merevséggel bámult a falra, hogy Artur szinte megijedt tőle.

— Talán valami különöset lát ott, Noggs ur? — kérdezte Artur és követni próbálta Newman tekintetét, ami olyan lehetetlenség volt, hogy soha még senki fiának nem sikerült.

— Csak egy pókháló, — felelte Newman.

— Ó, ó, ez az egész?

— Nem — felelte Newman. — Egy légy is van benne.

— Itt sok pókháló van, — jegyezte meg Gride Artur.

— Nálunk is, — válaszolta Newman — és légy is.

Ugy látszik, Newmant jókedvre derítette ez a visszavágás és, Gride Artur idegeinek nem nagy gyönyörüségére, hangosan ropogtatni kezdte az ujjait, ami ugy hangzott, mintha valahonnan a távolból a könnyü tüzérség adott volna sortüzet. De azért Arturnak mégis sikerült befejeznie Ralph levelére irott válaszát s végre átadta a furcsa küldöncnek, hogy kézbesitse.

— Tessék, Noggs ur, itt van, — mondta Gride.

Newman biccentett, a levelet a kalapjába tette s már éppen el akart csoszogni, mikor Gride, akinek jókedve most nem ismert határt, visszaintette s éles suttogással és olyan vigyorgással, mely egész arcát ráncokba vonta s még a szemét is szinte eltüntette, igy szólt hozzá:

— Nem kóstolna meg egy csöpp jóféle itókát?

Jóbarátságból (ha ugyan Gride Artur képes lett volna ilyesmire) a világ legkülönb borából sem ivott volna vele Noggs Newman egyetlen kortyot sem. De mert látni akarta, mivel hozakodik elő s mert lehetőleg meg is akarta büntetni, azonnal elfogadta az ajánlatot.

Igy hát Gride Artur megint a szekrényhez fordult, hogy egyik polcról, mely meg volt rakva flamand poharakkal és furcsa palackokkal, (amelyek közül egyiknek gólyanyaka volt, másiknak négyszögletes, holland formáju teste és kurta, vastag, gutaütéses nyaka), levett egy sokat igérő külsejü, poros palackot s két feltünően kicsiny poharat.

— Ilyet még nem ivott, — mondta Artur — Eau d'or, aranyviz. A neve miatt szeretem. Milyen gyönyörü név. Aranyviz, aranyos viz. Ó, Istenkém, Istenkém, szinte vétek meginni.

Mivel Gridet időközben, ugy látszik, csaknem elhagyta a bátorsága s olyanformán babrálhatott a dugóval, hogy félő volt, visszateszi a palackot a helyére, Newman fölvette az egyik kis pohárkát és két-háromszor odakoccintotta a palackhoz, gyöngéden emlékeztetve házigazdáját, hogy neki még nem töltött. Gride Artur mélyen felsóhajtott, lassan

megtöltötte a poharat, de nem szinültig, aztán megtöltötte a magáét is.

— Várjon, várjon, ne igyunk még, — mondotta, kezét Newman kezére téve. — Ezt husz évvel ezelőtt kaptam s ha egy csöppet kóstolok belőle, mi nagyon ritkán történik meg, szeretem egy kicsit halogatni a dolgot, hogy izgassam magam. Igyunk valakinek az egészségére. Igen? Noggs ur.

— Áh, — szólt Newman türelmetlen pillantást vetve a maga poharára. — Sietni kell. Küldönc vár.

— Hát akkor mondok magának valamit, — vihogott Artur — inni fogunk, he-he-he-he, iszunk egy hölgy egészségére.

— A hölgyek egészségére? — kérdezte Newman.

— Nem, nem, Noggs ur, — felelte Gride, lefogva Noggs kezét. — *Egy* hölgy egészségére. Ugy-e csodálkozik, hogy egy hölgyről hall beszélni engem? Tudom, hogy csodálkozik, jól tudom. Éljen a kis Magdolna! Az ő egészségére iszunk, Noggs ur. Éljen a kis Magdolna!

— Éljen a kis Magdolna, — mondta Newman s magában hozzátette: — és Isten irgalmazzon neki.

Az a gyorsaság és elfogulatlanság, amellyel Newman lehörpintette a maga porcióját az aranyvizből, igen erős hatást tett az öreg urra. Mereven ült a székében és tátott szájjal bámult rá, mintha a lélekzete is elállt volna ettől a látványtól. Newman minden megilletődöttség nélkül hagyta, hogy ő lassan szürcsölgesse a magáét, vagy ha ugy tetszik, öntse vissza a palackba s elment, sulyosan megsértvén Sliderskew Peg méltóságát azzal, hogy a folyosón beléje ütközött s egy szóval sem kért bocsánatot.

Gride ur és gazdaasszonya, miheiyt magukra maradtak, afféle rendezőbizottsággá alakultak s megtárgyalták, milyen intézkedések történjenek a fiatal asszony fogadására. Mivel épp olyan unalmasan és bőbeszédüen tárgyaltak, mint a bizottságok rendszerint szoktak, nyugodtan követhetjük Newman Noggsot, miáltal a szükségest a kellemessel egyesitjük, ugyanis mindenképen kénytelenek volnánk igy cselekedni, a kénytelenséggel pedig nem lehet tréfálni, az köztudomásu dolog.

— De sokáig elmaradt, — szólt Ralph, mikor Newman visszaérkezett.

— Ő az oka, — felelte Newman.

— Ugyan! — kiáltott fel türelmetlenül Ralph. — Adja ide a levelét, ha irt, vagy adja át az üzenetét, ha nem irt. És ne menjen el. Volna egy-két szavam magával.

Newman átadta a levelet és igen erényes, ártatlan arcot vágott, mialatt gazdája feltörte a pecsétet és átfutotta a sorokat.

— Egész biztosan el fog jönni, — mormogta Ralph és darabokra szaggatta a levelet. — Hát persze, hogy el fog jönni. Mért kellett ezt megirni. Noggs, mondja csak kérem, ki volt az az ember, akivel tegnap este láttam magát az utcán?

— Nem tudom, — felelte Newman.

— Jó lesz, ha felfrissiti az emlékezőtehetségét, — mondta Ralph fenyegető pillantással.

— Mondom, hogy nem ismerem, — felelte vakmerően Newman — kétszer járt itt és maga után kérdezősködött. Maga nem volt itthon. Ujra eljött. Akkor maga dobta ki személyesen. Azt mondta, Brookernek hivják.

— Azt tudom, — mondta Ralph — hát aztán?

— Aztán? Hát aztán itt ólálkodott és lesett rám az utcán. Minden este utánam jön és könyörög, hogy intézzem el, hogy beszélhessen magával négyszemközt, mint ahogy már beszélt is nem régen, azt mondja. Négyszemközt akar beszélni magával, azt mondja és jótáll érte, hogy maga végig fogja hallgatni.

— És maga mit szólt ehhez? — kérdezte Ralph, éles pillantást vetve mindenesére.

— Hogy ez nem az én dolgom s én nem vezetem be. Mondtam neki: lesse meg magát az utcán, ha ez az egyetlen kivánsága. De nem, az neki nem jó. Azt mondta, hogy ott maga nem hallgatná meg. Egyedül akar lenni magával, azt mondja, zárt szobában, ahol nyugodtan beszélhet, akkor majd maga is megváltoztatja a hangját és türelmesen végighallgatja.

— Vakmerő kutya, — dörmögte Ralph.

— Én csak ennyit tudok, — mondta Newman — és megint csak annyit mondok, nem tudom, ki az az ember. Azt hiszem, ő maga sem tudja. Maga látta őt, maga talán tudja.

— Azt hiszem, tudom, — felelte Ralph.

— Hát akkor, — vágott vissza Newman durcásan — ne kivánja, hogy én is ismerjem és kész. Legközelebb majd azt kérdezi tőlem, miért nem mondtam ezt el előbb. De mit szólna, ha mindent elmondanék, amit az emberek beszélnek magáról? Ha némelykor megteszem, mi mindennek el nem mond: „ostoba állat"-nak és ugy tátja rám a száját, mint egy sárkány.

Ez igaz is volt. Bár az a kérdés, amit Newman megelőzött, e pillanatban csakugyan Ralph nyelve hegyén volt.

— Ez egy naplopó gazember, — mondta Ralph. — Csavargó, akit deportáltak a bűnei miatt. Hitvány akasztófavirág, akit csak azért engedtek szabadon, hogy maga dugja a nyakát a hurokba. Szélhámos, aki elég vakmerő, hogy rajtam akarja kipróbálni a fogásait, akiről tudja pedig, hogy jól ismerem. Legközelebb, ha megint meg akarná vesztegetni magát, adja át a rendőrnek, amiért hazugságokkal és fenyegetésekkel pénzt próbál kizsarolni, a többit pedig bizza rám. Csak csücsüljön a hüvösön egy kicsit, akkor tudom, ha kijön, másutt fogja keresni a megkoppasztani való áldozatokat. Figyel arra, amit mondok?

— Hallom, — mondta Newman.

— Hát akkor aszerint is viselkedjék, — folytatta Ralph — s meglesz érte a jutalma. Most mehet.

Newman készségesen élt az engedelemmel, bezárkózott kis irodaszobájába s ott ült egész nap, mélyen elmerülve gondolataiba. Mikor este elszabadult, a lehető legnagyobb gyorsasággal iparkodott a Citybe, elfoglalta szokott helyét a szivattyus kut mögött, hogy megvárja Miklóst. Mert Newman Noggs is büszke volt a maga módján s a világért meg nem jelent volna a Cheeryble testvérek előtt Miklós barátja gyanánt most, hogy ilyen lecsuszott és kopott volt.

Alig pár percig állt őrhelyén, mikor nagy örömére Miklóst látta közeledni s előugrott rejtekhelyéről, hogy szembekerüljön vele. Miklós is nagyon örült, hogy találkozhatik barátjával, akit már régen látott, igy hát nagyon melegen üdvözölték egymást.

— Éppen ebben a pillanatban gondoltam magára, — mondta Miklós.

— Nagyon helyes, — felelte Newman. — Én meg magára. Mindenképen el kellett jönnem ma este. Tudja, azt hiszem, ki fogok deriteni valamit.

— Vajjon mi lehet az a valami? — kérdezte Miklós elmosolyodva e furcsa kijelentés hallatára.

— Nem tudom, mi lehet, mi nem lehet, — mondta Newman; — valami titokról van szó, amibe a nagybátyja is bele van keveredve, de hogy micsoda, azt még nem tudtam fölfedezni, ámbár alapos gyanum van rá. Most nem akarok erről beszélni, hátha csalódást okozok magának.

— Nekem? csalódást? — kiáltotta Miklós. — Én is érdekelve vagyok a dologban?

— Azt hiszem, igen, — felelte Newman. — Az az érzésem, hogy igen, maga is érdekelve van benne. Összekerültem egy emberrel, aki nyilvánvalóan többet tud, mint amennyit egyelőre hajlandó elmondani. Ez máris elejtett bizonyos célzásokat, amelyek nagyon foglalkoztatnak engem... igen,

nagyon foglalkoztatnak engem, — folytatta Newman, oly hevesen vakarva vörös orrát, hogy az már szinte gyulladásba jött s kimeresztett szemmel bámult Miklósra.

Miklós el nem tudta gondolni, mi az oka annak a titokzatosságnak, ami csak ugy áradt barátjából. Egész sereg kérdéssel próbálta világosabbá tenni az ügyet, de hiába. Newmanból nem lehetett semmiféle határozottabb állitást kicsikarni, mindegyre előbbi kusza szavait ismételgette s zavaros szónoklatot tartott arról, hogy itt a legnagyobb óvatosságra van szükség, hogy a hiuszemü Ralph már látta őt ismeretlen tudósitójával beszélgetni, őneki azonban rendkivüli óvatosságával és szavai szinlelt együgyüségével sikerült félrevezetnie Ralphot, mert első pillanattól fogva számolt ezzel az eshetőséggel.

Miklósnak most eszébe jutott barátjának bizonyos hajlama, melyre különben vörös orra, világitótoronyként irányitotta mindenkinek a figyelmét; elvitte magával egy félreeső korcsmába. Ott elbeszélgettek mindenről, ismeretségük kezdetéről, folytatásáról, mint ahogy ez már szokás ilyenkor. S aztán a nevezetesebb apró események során eljutottak Bobster Cecilia kisasszonyhoz.

— És erről jut eszembe, — mondta Newman — hogy maga sosem mondta meg nekem annak a fiatal hölgynek az igazi nevét.

— Magdolna, — szólt Miklós.

— Magdolna! — kiáltotta Newman — de milyen Magdolna? A vezetéknevét mondja, a vezetéknevét!

— Bray, — felelte Miklós nagyon csodálkozva.

— Ő az! — kiáltotta fel Newman. — Ez borzasztó! És maga itt áll tétlenül s türi ezt a természetellenes házasságot, anélkül, hogy megkisérelné megmenteni azt a leányt.

— Mit beszél? — kiáltott Miklós felugorva. — Házasságot? Megőrült?

— Én?! vagy a fiatal lány? vagy maga őrült meg? Vak maga? süket? érzéketlen? halott? — mondta Newman. — Tudja-e, hogy a lányt a maga Ralph nagybátyjának segitségével feleségül adják egy emberhez, aki épp olyan gonosz, mint Ralph, vagy tán még gonoszabb, ha az egyáltalán lehetséges?! Huszonnégy órán belül feláldozzák szegénykét olyan bizonyosan, mint ahogyan maga itt áll, egy nyomoruságos vén roncsnak, aki ördögnek született és ördögképen őszült meg.

— Gondolja meg, mit beszél, — felelte Miklós. — Az Isten szerelmére, gondolja meg. Én itt egyedül állok s azok, akik megmenthetnék őt, messze vannak. Miről beszél?

— Mindeddig sosem hallottam a leány nevét, — mondta

Newman szemrehányóan. — Miért nem mondta meg nekem? Honnan tudhattam volna? Ha tudtam volna, legalább lett volna egy kis időm, hogy gondolkozzam.

— De hát miről beszél, — kiáltotta Miklós.

Nem volt könnyü dolog, elérni azt, hogy Newman kirukkoljon a mondanivalójával, de hosszantartó, csodálatos és élénk némajáték után, — ami egyáltalán nem segitette előbbre a dolgot— Miklós, aki majdnem olyan izgatott lett, mint Noggs Newman, erőszakkal lenyomta őt a székére és fogva tartotta, amig csak bele nem kezdett az elbeszélésébe.

Düh, csodálkozás, felháborodás és a szenvedélyek egész vihara száguldott végig a fiatal ember szivén, mikor látta a cselszövést. Mihelyt az egészet megértette, hamuszürke arccal, minden tagjában reszketve, kirohant a házból.

— Fogják meg! — kiáltotta Newman és utána szaladt. — Még valami kétségbeesett dolgot fog elkövetni... Ez még meggyilkol valakit... hé, fogják meg. Tolvaj! Fogják meg, tolvaj!

LII. FEJEZET.

Miklós már nem bizik abban, hogy meg tudja menteni Bray Magdolnát, de aztán ujra összeszedi magát és elhatározza, hogy megkisérli. Családi hirek Kenwigsék és Lillyvickékről.

Mikor Miklós látta, hogy Newman minden áron fel akarja tartóztatni utjában, megijedt, hogy valami jámbor járókelő, akit a „tolvaj"-kiáltás figyelmessé tett rá, megfoghatja és olyan kellemetlen helyzetbe sodorja, amelyből nem egykönnyen szabadulhat ki. Inkább meglassitotta hát lépteit, engedte, hogy Noggs Newman utólérje és ekkor már a szegény üldöző ugy lihegett, hogy talán egy perccel se birta volna tovább a futást.

— Egyenesen Brayékhoz megyek, — mondta Miklós. — Látni akarom azt az embert, s ha van még a szivében valami emberi érzés vagy a gyöngédségnek egy szikrája saját gyermeke iránt, aki anyátlan és elhagyatott, azt életre keltem benne.

— Nem fog sikerülni, — felelte Newman. — Meglátja, hogy nem.

— Hát akkor, — mondta Miklós — azt teszem, amit legelőször akartam és egyenesen Ralphhoz megyek.

— Mire odaér hozzá, már ágyban lesz, — mondta Newman.

— Majd kiráncigálom belőle! — kiáltotta Miklós.

— Csitt, csitt, — próbálta csillapitani Noggs — térjen magához.

— Maga az én legjobb barátom, Newman, — szólt Miklós rövid hallgatás után s megfogta Newman kezét. — Sok megpróbáltatással szembe néztem, de a mások szenvedését nem birom el és ez az eset olyan borzalmas, hogy, bevallom magának, kétségbe vagyok esve és nem tudom, mit tegyek.

Az eset csakugyan reménytelennek látszott. Lehetetlen volt bármi hasznát venni annak az értesülésnek, amit Newman Noggs szerzett, mikor a szekrényben volt elrejtőzve. Az a puszta tény, hogy Ralph Nickleby és Gride megalkudtak, még nem teszi érvénytelenné a házasságot, sem Bray hozzájárulását, hiszen, ha ez utóbbi nem is volt részletesen tájékozva a két ember megállapodásáról, bizonyára gyanitott ilyesmit. Az a célzás, hogy Magdolnát valamilyen módon kijátszák, már Gride Artur részéről is elég homályosan hangzott el, de Newman Noggs előadásában — még jobban elhomályositva az ő „zsebpisztolyának" gőzétől — teljesen érthetetlenné vált és áthatolhatatlan sürü sötétség vette körül.

— Itt nincs remény, — mondta Miklós.

— Annál nagyobb szükség van hidegvérre, józan észre, megfontolásra, gondolkozásra, — mondta Newman és minden szó után megállt, aggodalmasan nézve barátja arcára. — Hol vannak a Cheeryble fivérek?

— Elutaztak mind a ketten igen fontos üzleti ügyben s csak egy hét mulva jönnek meg.

— Nincs rá mód, hogy érintkezésbe lépjünk velük? Nem lehetne-e valamelyiket hazahozni holnap estig?

— Lehetetlen, — mondta Miklós. — A tenger van köztük és közöttünk. Még ha a legkedvezőbb szél fuj is, három nap oda-vissza.

— Hát az unokaöccsük, vagy az öreg irnokuk...

— Mit tehetnek azok, amit én is meg ne tehetnék, — válaszolta Miklós. — És éppen velük szemben a legszigorubb titoktartásra köteleztek. Mi jogom lenne elárulni a rámbizott titkot, mikor ezt a szörnyü áldozatot ugyis csak valami csoda hárithatja el.

— Gondolkozzék, — sürgette Newman. — Nincs semmi mód?

— Nincs, — felelte Miklós kétségbeesve. — Nincs. Az apa sürgeti... a leány beleegyezik. Ezek a démonok a karmaik közé keritették. Törvényes jog, hatalom, erőszak, pénz, minden befolyás az ő részükön van. Hogyan reméljem, hogy megmenthetem?

— Reméljen a végsőkig, — mondta Newman és megveregette a fiatalember vállát. — Csak mindig reméljen. Legyen okos. Sosem szabad csüggedni. Az nem használ. Érti, Miklós? Mozgasson meg minden követ. Az is megér

valamit, ha az ember tudja, hogy mindent megtett, ami tőle telt. De ne adja föl a reményt, másképen hiába tesz akármit. Remélni kell, remélni, remélni az utolsó percig!

Miklósra ugyancsak ráfért a bátoritás. Olyan hirtelen érte a két uzsorás tervének hire, olyan kevés ideje maradt a cselekvésre, oly valószinünek, sőt majdnem biztosnak látszott, hogy Bray Magdolna néhány órán belül végképen elérhetetlenné válik számára, hogy a lányra kimondhatatlan szenvedés és talán korai halál vár, — mindez összetörte, lesujtotta. Minden, a leányhoz füződő remény, mely tudtával vagy öntudatlanul kivirágzott lelkében, most hervadtan, holtan hullott lábai elé. Mind az a varázs, amivel emlékezete vagy öntudatlanul kivirágzott lelkében, most hervadtan, hanyatlott el, hogy kinjait még fokozza, kétségbeesését még keserübbé tegye. Minél mélyebb részvétet érzett elhagyatottságával szemben, mennél jobban bámulta hősiességét és lelkierejét, annál jobban reszketett minden izében a felháborodástól s annál nehezebb lett a szive, szinte megszakadt.

Miklós nagyon elcsüggedt, de a melegszivü Noggs gyöngéden bátoritotta. Annyi komolyság volt az ellenvetéseiben, modora olyan őszinte és lelkes volt, minden különcsége és mulatságos volta mellett is, hogy uj bizalmat öntött Miklósba, aki egy darabig csendben lépdelt, aztán igy szólt:

— Jó leckét adott nekem, Newman, használ is akarom venni. Legalább egy lépést akarok még tenni, azt meg kell tenni s az holnap fog megtörténni.

— Mi az? — kérdezte Noggs aggódva. — Csak nem akarja megfenyegetni, vagy az apát meglátogatni?

— A leányt fogom meglátogatni, Newman, — felelte Miklós. — Ennél többet a fivérek sem tehetnének, ha itt lennének. Bárcsak itt lennének!... Beszélek vele arról a borzalmas házasságról, rámutatok, milyen szörnyüségek várnak rá s hogy talán elhamarkodva, kellő megfontolás nélkül cselekedett. Könyörgök neki, hogy talán várjon egy keveset. Hiszen neki nem lehetett jó tanácsadója. S bár már a tizenegyedik órában vagyunk, talán még elérhetek nála annyit, hogy megálljon a romlás szélén.

— Helyes beszéd, — mondta Newman — jól teszi, nagyon jól!

— S kijelentem, — kiáltotta lelkes hévvel Miklós, — hogy e próbálkozásomban semmi önző vagy személyes szempont nem vezet, csak az iránta érzett szánalom s az a megvetés, az a borzadály, amit ez a szivtelen cselszövés keltett bennem, hogy ugyanezt akkor is megtenném, ha husz vetélytársam volna s valamennyi közt nekem lenne a legkevesebb reményem.

— Megtenné, elhiszem, — mondta Newman — de hova siet most?

— Haza, — felelte Miklós. — Velem jön, vagy elbucsuzunk?

— Elkisérem egy darabon, ha rendesen megy és nem rohan igy.

— Ma nem tudok rendesen járni, Newman, — felelte izgatottan Miklós. — Gyorsan kell mozognom, különben megfulladok. Majd holnap elmondom, mit beszéltem, mit végeztem.

Válaszra sem várva elszáguldott, belevegyült az utcán tolongó tömegbe s nemsokára eltünt Noggs szeme elől.

— Milyen heves ez a fiu néha, — mondta Newman utána nézve. — S mégis éppen ezért szeretem. Éppen elég oka van rá, ördög vigye. Remélni! Ezt mondtam az előbb: reméljünk! Szent Isten! Olyan emberek, mint Ralph Nickleby és Gride Artur dugják össze a fejüket s az ellenfél még remélni merészkedik! Ha-ha-ha, ha-ha!

Newman Noggs buskomor nevetéssel fejezte be ezt a kis magánbeszédet, fejét szomoruan csóválva, bánatos arccal fordult meg és bicegett tovább a maga utján.

Ez az ut rendes körülmények között valami kis korcsmába vagy pálinkamérésbe vezetett volna, de Newman olyan izgatott és olyan nyugtalan volt, hogy nem volt kedve ehhez, — igy kétségbeesett, komor gondolatok közt egyenesen hazafelé tartott.

Ezen a délutánon az történt, hogy Kenwigs Morleena kisasszonyt meghivták egy másnapra tervezett gőzhajókirándulásra a Westminster-hidtól a twickenhami Eel-pie-szigetig, ahol hideg ételek és sör mellett fognak mulatni és a szabadban táncolnak egy e célra szerződtetett vándorzenekar muzsikájára. A gőzhajót egy széleskörü ismeretséggel biró táncmester bérelte ki, nagyszámu tanitványa szórakoztatására, a növendékei pedig oly módon bizonyitották be hálájukat a táncmester iránt, hogy megvették és ismerőseikkel is megvétették a különböző világoskék szinü jegyeket, melyek a kiránduláson való részvételre jogositottak. E világoskék szinü jegyekből Kenwigs Morleena kisasszonynak is átnyujtott egyet egy becsvágyó szomszéd s meghivta őt, hogy csatlakozzék az ő leányaihoz. Kenwigsné, igen helyesen, ugy vélekedett, hogy itt a család becsületéről van szó: s a rendelkezésre álló rövid idő alatt Morleenának a lehető legragyogóbban kell kiöltözködnie, meg kell mutatnia annak a táncmesternek, hogy vannak még rajta kivül is táncmesterek, a jelenlevő apáknak és anyáknak pedig azt, hogy más ember gyermeke is tanulhat előkelő modort, nemcsak az övék.

A nagyszabásu előkészületek közben a kiváló hölgy kétszer is elájult, de mindannyiszor magához téritette az az elszántság, hogy meg fogja menteni a család becsületét, ha belepusztul is. Mikor Newman Noggs hazaérkezett, még mindig keményen dolgozott.

A fodrok vasalása, a nadrágocskák bodrainak lerakása, a szoknyák diszitése s az ilyen alkalmakkal együttjáró elájulások és magáhoztérések annyira elfoglalták Kenwigsnét, hogy csak ugy egy fél órával utóbb vette észre, mennyire elvaduitak Morleena kisasszony lenszinü fürtei. Megállapitotta, hogy ha nem kerül ügyes fodrász kezébe, semmiesetre sem arathatja a többi lányok fölött azt a fölényes győzelmet, amelynek elmaradása egyértelmü lenne a versenggel. Ez a felfedezés kétségbeejtette Kenwigsnét, mert a fodrászüzlet a harmadik utcában volt nyolc veszedelmes utcakereszteződésen tul. Morleenát nem lehetett egyedül odaengedni, még ha illendő is lett volna az ilyesmi, amiben pedig Kenwigsné erősen kételkedett; a férje még nem jött haza, igy hát nem volt senki, aki elkisérje a fiatal hölgyet. Ennélfogva Kenwigsné először is felpofozta Kenwigs kisasszonyt, amiért ilyen boszszuságot okozott neki, majd pedig sürü könnyeket ontott.

— Te hálátlan gyerek! — mondta Kenwigsné. — S ez most sül ki, miután már annyit fáradoztam s szenvedtem veled ma este.

— Nem tehetek róla, mama, — felelte Morleena, szintén könnyek közt. — Mit csináljak, ha egyszer nő a hajam?

— Ne beszélj, te haszontalan teremtés, ne beszélj, — mondta Kenwigsné. — Még ha el is engednélek egyedül és nem történnék semmi bajod az utcakereszteződéseknél, biztosan tudom, hogy beszaladnál Chopkins Laurához (ez volt a becsvágyó szomszéd leánya) s kifecsegnéd neki, mit veszel föl holnap... Tudom, hogy ezt tennéd. Nincs benned igazi büszkeség, az ember egy percre nem ereszthet téged a szeme elől.

Ily módon dorgálván legidősebb leányát rosszindulatáért, Kenwigsné bosszuságában ujra sirva fakadt s kijelentette, hogy nem hiszi, hogy van a földön nála szerencsétlenebb asszony. Mire Kenwigs Morleena is sirva fakadt s igy egyesült erővel gyászolták önmagukat.

Igy álltak az ügyek, mikor fölhangzott Newman Noggs lépteinek zaja, aki padlásszobája felé bicegett. E nesz uj reménységeket keltett Kenwigsnében, gyorsan letörölte arcáról legutóbbi fölindulásának nyomát, már amennyire ilyen rövid idő alatt le lehetett törülni, odalépett Newman Noggshoz, elmondta neki, milyen kellemetlen helyzetben van s könyörgött neki, hogy kisérje el Morleenát a fodrászhoz.

— Nem kérném erre, Noggs ur, — mondta Kenwigsné, — ha nem tudnám, milyen derék, jó ember maga; nem, a világért sem. Én csak egy gyönge nő vagyok, Noggs ur, de a világfelfogásom nem engedi nekem, hogy valami szivességet kérjek, ha csak távolról is tartanom kellene attól, hogy visszautasitják. Éppoly kevéssé, mint ahogy nem tudnám eltürni, hogy gyermekemen diadalmaskodjék és tiporjon az irigység és aljasság.

Newmannak sokkal jobb szive volt, semhogy ezt a kérést megtagadta volna, még Kenwigsnének e bizalmas vallomása nélkül is. Igy néhány pillanat mulva Morleena kisasszonnyal együtt utban volt a fodrász felé.

Nem volt az éppen fodrász; durva, közönséges emberek borbélynak is nevezhették volna, mert üzletében nemcsak a hölgyek és gyermekek haját fésülték és göndöritették elegánsan, hanem könnyed kézzel borotváltak urakat is. De azért igen előkelő intézet volt, igazán elsőrangu s a kirakatában — egyéb szemet gyönyörködtető tárgyak mellett — egy szőke hölgy és egy barna ur viasz-mellszobra is állt, amelynek az egész környék csodájára járt. Voltak hölgyek, kik azt állitották, hogy a barna ur a kiváló fiatal tulajdonos képmása. S ezt az állitást igen hatékonyan megerősitette a hajviselet rendkivüli hasonlósága; mind a kettő igen simára kefélt frizurát viselt, középen keskeny választékkal és kétoldalt dus, fodoritott fürtökkel. A tapasztaltabb hölgyek azonban mégsem hitték ezt el, mert bármilyen szivesen voltak hajlandók (már pedig *nagyon* szivesen voltak hajlandók) teljes igazságot szolgáltatni a tulajdonos szép arcának és alakjának, a kirakatban látható barna ur arcát a férfiszépség elvont eszményképének tartották, amely angyalok és katonák közt talán még fellelhető néha, de egyébként nagyon ritkán örvendezteti meg a halandók szemét.

Ebbe az intézetbe vezette el Noggs Newman Kenwigs kisasszonyt, aki teljes épségben érkezett meg. A tulajdonos, aki tudta, hogy Kenwigs kisasszonynak három huga van, mindegyiknek két lenszinü copfja, amelyeken darabonként és havonként hat pennyt kereshet, hirtelen ott hagyott egy öreg urat, akit éppen most szappanozott be, hogy megberetváljon s rábizta a segédjére, aki nem örvendett különös népszerüségnek a hölgyek körében, mivel kövér és meglett koru volt, és személyesen szolgálta ki Morleenát.

Éppen ebben a pillanatban jött be borotválkozni egy magas, tagbaszakadt, jókedvü szénhordó, pipával a szájában. Végighuzta a kezét az állán s megkérdezte, mikor fog ráérni valaki, hogy megborotválja őt.

A segéd, akihez ezt a kérdést intézte, habozva nézett a

fiatal tulajdonosra, a fiatal tulajdonos pedig gunyosan nézett a szénhordóra és azt mondta:

— Magát itt nem borotválják meg, barátom.

— Miért nem? — kérdezte a szénhordó.

— Magafajta urakat nem borotválunk, — mondta a tulajdonos.

— Hiszen a mult héten, mikor benéztem, láttam, hogy egy péket borotváltak.

— Valahol csak meg kell vonni a határt, barátocskám, — felelte a főnök. — Nálunk ez a határ. Péknél alább nem borotválhatunk. Ha még annál is lejebb mennénk, a vendégeink faképnél hagynának bennünket, aztán becsukhatnánk a boltot. Tessék megpróbálni máshol. Mi nem állhatunk szolgálatára.

A szénhordó bámult, rávigyorgott Newman Noggsra, akit szemmelláthatóan mulattatott a dolog, könnyedén körülnézett az üzletben, hogy kifejezze megvetését a pomádéstégelyek s egyéb holmik iránt, kivette szájából a pipát, jó hangosat füttyentett, ujra betette szájába a pipát és kiment.

Az öreg ur, akit éppen most szappanoztak be s mélabusan ült fal felé forditott arccal, látszólag tudomást sem vett erről a jelenetről. Minden iránt érzéketlenül el volt merülve mélységes álmodozásába, amely időnként felhangzó sóhajtásaiból itélve, igen elszomoritó lehetett. E példa hatása alatt a tulajdonos némán kezdte nyirni Kenwigs kisasszonyt, a segéd némán borotválta az öreg urat, Newman Noggs pedig némán olvasta a mult vasárnapi lapot. Egyszerre csak Kenwigs kisasszony halkan, élesen fölsikoltott. Newman felpillantott és látta, hogy a sikoltás oka az öreg ur volt, aki most megforditotta a fejét, miáltal kiderült, hogy Lillyvick ur volt az, a vizdijgyüjtő.

Igen, ezek Lillyvick ur arcvonásai voltak, de sajátságosan elváltozva. Ha volt valaha öreg ur a világon, aki sulyt helyezett rá, hogy tisztára és simára borotválva jelenjék meg a nyilvánosság előtt, az az öreg ur Lillyvick volt. Ha volt valaha vizdijgyüjtő, aki ugy viselkedett, mint ahogy az egy vizdijgyüjtőhöz illik és ünnepélyes fontoskodó méltósággal jelent meg az emberek előtt, mintha az egész emberiség be volna jegyezve a könyveibe és két negyedévi dijjal tartoznék, ez a vizdijgyüjtő Lillyvick volt. És most ott ült, állán legalább is egyhetes szakáll maradványaival. Szennyes, gyürött ingfodra bágyadtan hullott alá mellére, ahelyett, hogy merészen fölágaskodott volna. Egész magatartása olyan lesujtott, összetört, kétségbeesett volt, annyi megaláztatást, bánatot és szégyent fejezett ki, hogy ha egyetlen testbe lehetett volna összesüriteni negyven háziur lelkét,

akinek vizvezetékét elzárták a hátralékai miatt, ez az egy test aligha fejezett volna ki olyan kétségbeesést és csüggedtséget, amilyent most Lillyvick urnak, a vizgyüjtőnek személye árult el.

Noggs Newman nevén szólitotta s Lillyvick ur feljajdult, aztán köhögött, hogy leplezze feljajdulását. De a feljajdulás hatalmas, egészséges feljajdulás volt, a köhintés pedig vékonyka, nyomorék kis köhintés volt.

— Valami baj van? — kérdezte Noggs Newman.

— Hogy baj van-e, uram! — kiáltotta Lillyvick. — Az élet csapja kiszáradt, csak az iszap maradt meg.

Miután ez a válasz, melynek modorát Newman Lillyvick ur legujabb szinházi összeköttetéseinek tulajdonitotta, nem nyujtott kellő magyarázatot, Newman olyan arcot vágott, mint aki megint kérdezni akar valamit, de Lillyvick ur megelőzte, amennyiben szomoruan kezet fogott vele, aztán legyintett egyet.

— Várjon, amig megborotválnak! — mondta Lillyvick ur. — Készen leszek még Morleena előtt. Ugy-e, ez Morleena?

— Igen, — mondta Newmann.

— Kenwigséknek fiuk született, ugy-e? — kérdezte a vizgyüjtő.

Newman ezuttal is igennel felelt.

— Szép fiu? — kérdezte a vizdijgyüjtő.

— Nem nagyon csunya, — felelte Newman, akit meglehetősen zavarba hozott ez a kérdés.

— Kenwigs Zsuzsanna annakidején mindig azt mondta, — jegyezte meg az öreg ur — hogy ha fia lesz, reméli, hasonlitani fog hozzám. Hasonlit hozzám a gyerek, Noggs ur?

Ez meglehetősen kényes kérdés volt. De Newman ugy kerülte meg, hogy azt felelte: azt hiszi, a kis baba idővel valószinüleg hasonlitani fog Lillyvick urhoz.

— Tudja isten, örülnék, ha valaki hasonlitana hozzám, — mondta Lillyvick ur — mielőtt meghalok.

— Csak nem szándékozik egyelőre meghalni? — mondta Newman.

Erre Lillyvick ur ünnepélyesen azt felelte: „Várjon, mig megborotválnak!“ — Azzal ujra átadta magát a borbélysegédnek és többet nem szólt.

Ez különös viselkedés volt. Morleena annyira különösnek találta, hogy megkockáztatván, egyik fülének lenyiszentését, jó néhányszor hátranézett az imént lefolyt beszélgetés közben. De Lillyvick ur nem vett tudomást róla (Newman Noggs legalább ugy látta), igyekezett elkerülni a figyelmét s összehuzódott, valahányszor a kislány tekintetét elfogta. Newman nagyon kiváncsi volt, mi lehetett az, ami annyira

megváltoztatta a vizdijgyüjtő viselkedését, de aztán bölcsen meggondolta, hogy előbb-utóbb ugy is megtudja, ha nyugodtan vár és nagyon kevéssé izgatta az öreg ur különös magatartása.

A hajnyirás és hajsütés valahára véget ért, az öreg ur, aki már egy ideje várakozott, fölállt, hogy távozzék, elindult Newmannal és védencével együtt, karonfogta Noggsot s darabig együtt ment velük, anélkül, hogy egy szót szólt is volna. Newman, akivel csak nagyon kevesen vetélkedhettek volna hallgatagság tekintetében, meg sem kisérelte, hogy megtörje a csöndet, s igy ballagtak tovább, mig majdnem elérték Morleena kisasszony otthonát; akkor megszólalt Lillyvick ur:

— Noggs ur, nagyon lesujtotta Kenwigséket az a hir?

— Miféle hir? — mondta Newman.

— Az, hogy... én... hogy én...

— Hogy megházasodott? — segitette ki Newman.

— Oh! — felelte Lillyvick, ismét feljajdulva és feljajdulását ezuttal még csak egy köhintés sem palástolta.

— A mamám sirt, mikor megtudta, — szólt közbe Morleena kisasszony. — De sokáig eltitkoltuk előtte. A papám is nagyon rosszkedvü volt, de most már jobbkedvü és én nagyon beteg voltam, de már én is jobban vagyok.

— Adnál-e egy csókot a dédnagybácsidnak, Morleena, ha megkérnélek? — kérdezte a vizdijgyüjtő kissé habozva.

— Bizony adnék, Lillyvick bácsi, — felelte Morleena, apja és anyja egyesitett erélyességével, de Lillyvick néninek nem adnék. Nekem ő nem nagynénám, nem is fogom soha ugy nevezni.

Mihelyt e szavak elhangzottak, Lillyvick karjába kapta Moorlenát és megcsókolta, mivel pedig időközben elértek annak a háznak a kapujához, ahol Kenwigsék laktak (s amely kapu, mint már emlitettük, rendszerint tárva nyitva állt), egyenesen fölment Kenwigsék nappali szobájába s ott tette le Morleenát. A házaspár éppen vacsoránál ült. A hitszegő rokon láttára Kenwigsné elsápadt, férje pedig fölséges mozdulattal emelkedett fel.

— Kenwigs, — mondta a vizdijgyüjtő — fogjunk kezet.

— Uram, — szólt Kenwigs, — volt idő, mikor büszke voltam, hogy kezet foghatok egy ilyen férfiuval, mint amilyen most szemben áll velem... volt idő, — folytatta — mikor ennek a férfiunak látogatása igen természetes és forró érzelmeket ébresztett magam és kedves családom keblében. De most határtalan felindulással tekintek e férfiura s azt kérdezem magamtól: hová lett ennek az embernek a becsülete, az őszintesége és emberséges természete?

— Kenwigs Zsuzsanna, — szólalt meg Lillyvick, alázatosan unokahugához fordulva. — Hát te nem is szólsz semmit?

— Nincs hozzá elég ereje, uram, — mondta Kenwigs s nagyot csapott az asztalra. — Hiszen, hogy egy egészséges csecsemőt táplálhasson és az ön szivtelen eljárásán gondolkozzék, naponta négy pint malátasörrel is alig lehet tartani benne a lelket.

— Örülök, — mondta jámboran a szegény vizdijgyüjtő — nagyon örülök, hogy a kisbaba egészséges, nagyon örülök.

Ezzel eltalálta Kenwigsék leggyöngébb oldalát. Kenwigsné azonnal könnyekben tört ki s férje is nagyon megindultnak látszott.

— Egész idő alatt, hogy azt a gyereket vártuk, — mondta gyászosan Kenwigs ur — annak örültem legjobban, hogy ha fiu lesz, mint ahogy reméltem is, hogy az lesz, mert hallottam, mikor Lillyvick bácsi mondogatta, hogy jobban szeretné, ha legközelebb fiunk születnék; vajjon mit szólna Lillyvick bácsi, ha csakugyan fiu lesz? Milyen nevet akar majd neki adni? Péter? Alexander? Pompejus? Diogenes? Vagy valami mást? Most pedig, amikor ránézek, mikor ránézek erre a drága kincsre, erre a tehetetlen, gyámoltalan kis csecsemőre, aki egyéb hasznát sem tudja venni kis kezecskéinek, mint azt, hogy a főkötőjét összetépi, a lábacskáinak meg, hogy saját magát rugdalja vele... mikor látom, amint anyja ölében fekszik és gügyög és gügyög és gügyög és turbékol és ártatlan tudatlanságában csaknem megfullasztja magát az öklöcskéjével... mikor igy látom és elgondolom, hogy Lillyvick bácsi, aki valamikor régen szeretni akarta, most teljesen visszahuzódott tőle, akkor ugy elfog a bosszuvágy, hogy azt előszóval ki sem lehet mondani, ugy érzem, mintha még ez a szent kis baba is azt mondaná nekem, hogy gyülöljem a bácsit.

Ez a lélekbe markoló előadás mélységesen meginditotta Kenwigsnét. Néhány szótöredék után, melyet hiába igyekezett kimondani, mindig elrontotta, elmosta őket könnyeinek hatalmas áradata, végre mégis megszólalt:

— Bácsi, — mondta Kenwigsné — ha meggondolom, hogy maga hátat forditott nekem és drága gyermekeimnek s férjemnek, aki létezésüknek okozója... maga, aki valamikor olyan jóságos és olyan szeretetteljes volt hozzánk, akiről, ha valaha ilyesmit mert volna mondani nekünk bárki, azt porba sujtottuk volna a megvetésünkkel... maga, akiről legidősebb, elsőszülött fiunkat az oltár előtt keresztelttettük Lillyvicknek... óh, jaj, édes Istenem.

— Talán a pénzzel törődtünk mi? — mondta Kenwigs. — Gondoltunk mi valaha vagyonra?

— Nem, — kiáltotta Kenwigsné. — Azt én megvetem!

— Én is, — mondta férje — és mindig meg is vetettem.

— Az érzelmeimet sebezték meg, — mondta Kenwigsné. — A szivemet tépte szét a bánat. Visszasüllyedtem elzárkózottságomba. Ártatlan kis ujszülöttem kellemetlenné, nyügösködővé lett, Morleena csontig sorvadt bánatában... de mindezt elfelejtem és megbocsátom, mert magával, bácsikám, nem tudok haragot tartani; de azt ne kivánja tőlem soha, hogy *őt* fogadjam. Nem, bácsi, ezt soha! Nem, nem akarom, nem és nem és nem!

— Zsuzsanna, drágám, — mondta Kenwigs ur — gondolj a gyermekre.

— Igen, — rikácsolta Kenwigsné — gondolok a gyermekemre! Gondolok bizony! A gyermekemre, akitől semmiféle nagybácsi nem foszthat meg, az én szegény, gyülölt, megvetett, elhagyott kis gyermekemre. — Itt már oly hevessé vált Kenwigsné felindulása, hogy férje kénytelen volt belsőleg repülőzsirt, külsőleg ecetet alkalmazni, elvágni egy füzőzsinórt, négy alsószoknyazsinórt s letépni néhány gombot.

Newman némán nézte végig ezt a jelenetet, mert Lillyvick intett neki, hogy ne menjen el és Kenwigs barátságos bólintással kérte, hogy maradjon ott. Mikor Kenwigsné némiképp magához tért és Newman, akinek volt rá bizonyos befolyása, kérlelte, hogy nyugodjék meg, megszólalt Lillyvick remegő hangon:

— Soha senkit nem fogok arra kérni, hogy fogadja az én... fölösleges kimondanom azt a szót, hisz tudjátok, kire gondolok. Kenwigs és Zsuzsanna, tudjátok meg: tegnap volt egy hete, hogy megszökött egy félzsoldon élő kapitánnyal.

A Kenwigs-házaspár összerezzent.

— Megszökött egy félzsoldon élő kapitánnyal, — ismételte Lillyvick — aljasul, csalfán megszökött egy félzsoldon élő kapitánnyal, egy uborkaorru kapitánnyal, aki felől minden férj biztonságban hihette magát. Ebben a szobában történt, — mondta Lillyvick komoran körülnézve — hogy először láttam Petowker Henriettát. Ebben a szobában tagadom meg mindörökre!

Ez a kijelentés teljesen megváltoztatta a dolgok állását, Kenwigsné az öreg ur nyakába vetette magát, keserü szemrehányásokat tett magának, amiért oly nyers volt s felkiáltott, hogy mi volt az ő szenvedése szegény bácsiéhoz képest! Kenwigs megragadta a kezét s örök barátságot fogadott neki. Kenwigsnét borzalom fogta el arra a gondolatra, hogy ilyen

kigyót, ilyen viperát, ilyen aljas krokodilust táplált keblén, mint Petowker Henrietta. Kenwigs azt mondta róla, hogy csakugyan nagyon gonosz nőnek kellett lennie, ha oly soká szemlélhette az ő feleségének erényeit, anélkül, hogy megjavult volna. Kenwigsnénak most jutott eszébe, hogy férje hányszor fejezte ki elégedetlenségét Petowker kisasszony viselkedése felett és hányszor csodálkozott, hogy őt egy ilyen nyomorult teremtés elvakithatja. Kenwigs emlékezett rá, hogy neki már akkor is megvolt a véleménye Henriettáról, de hogy a felesége nem gyanakodott, azon nem csodálkozik, mert hiszen Kenwigsné maga a szüziesség, tisztaság és őszinteség, Henrietta pedig maga az aljasság, álnokság, kétszinüség. Azután férj és feleség egyhanguan jelentették ki, meleg érzéssel és résztvevő könnyekkel, hogy talán minden legjobb ugy, ahogy történt. Kérlelték a derék vizdijgyüjtőt, ne adja át magát a meddő bánatnak, hanem keressen vigaszt szerető rokonai társaságában, akiknek karja és szive mindenkor tárva-nyitva áll számára.

— Irántatok való szeretetből, Zsuzsanna és Kenwigs, — mondta Lillyvick — nem pedig iránta való dacból és bosszuvágyból, — hiszen ő még arra sem érdemes — már holnap reggel a gyermekeitekre iratom azt a pénzt, amit valamikor végrendeletileg szándékoztam rájuk hagyni; nagykoruságuk, vagy házasságuk idején kifizetik nekik. Ez még holnap meg fog történni és Noggs ur lesz az egyik tanu. Ő hallotta, hogy ezt megigértem és látni fogja, hogy be is váltom igéretemet.

Ez ajánlat nemességétől és nagylelküségétől áthatva, Kenwigs, Kenwigsné és Morleena valamennyien egyszerre elkezdtek zokogni s zokogásuk áthallatszott a szomszéd szobába is, ahol a gyerekek ágyban feküdtek, mire azok is sirni kezdtek, mire Kenwigs ur vadul berontott hozzájuk, kettesével cipelte ki őket a karján és ugy, ahogy voltak, hálósapkában, hálóingben, lerakta őket Lillyvick ur lábai elé s felszólitotta őket, hogy mondjanak köszönetet a bácsinak és kérjék rá Isten áldását.

— Most pedig, — szólt Lillyvick, mikor a megható jelenet után ismét eltakaritották a gyerekeket — adjatok nekem valami vacsorát. Ez az eset Londontól husz mérföldnyire történt, ma reggel érkeztem, egész nap lődörögtem, de sehogysem tudtam rászánni magamat, hogy eljöjjek hozzátok. Mindenben kedveztem annak az asszonynak, ugy élhetett, ahogy akart, azt tehetett, amit akart és most... ezt tette! Tizenkét teáskanalam volt és huszonnégy fontom aranyban... legelőször is az hiányzott... micsoda keserves megpróbáltatások... érzem, hogy sohasem lesz erőm többé a kettős kopogtatáshoz, mikor a körutaimon járok... kérlek,

ne beszéljünk többet erről... azok a kanalak megértek vagy ...no, de mindegy... mindegy!

Miután eképpen kiöntötte szivét, az öreg ur könnyezni kezdett, de Kenwigsék leültették egy karosszékbe és minden különösebb megerőltetés nélkül sikerült rátukmálniuk egy jó vacsorát. Mire elszivta az első pipát és hat pohár puncsot, amit Kenwigs ur rendelt a bácsi tiszteletére, a család kebelébe való visszatérése alkalmából, nyilvánvalóan beletörődött sorsába s feleségének szökése fölött inkább megkönnyebbülést, mint bánatot.

— Mikor ezt a férfiut látom, — mondta Kenwigs ur, egyik kezével felesége derekát ölelve át, másikban pipáját tartva (amitől ugyancsak sokat hunyorgatott és köhögött, mert nem volt dohányos), tekintetét pedig Morleenán legeltetve, aki nagybátyja ölében ült — mikor ezt a férfiut ismét elvegyülve látom a családi körben, melynek disze és ékessége és látom, hogy érzelmei törvényes irányban fejlődnek ki, érzem, hogy jelleme éppen oly emelkedett és nagylelkü, mint amilyen makulátlan az ő közéleti szereplése és társadalmi állása, — és gyermekeim — akik immár egész életükre el vannak látva, mintha lágyan azt susognák fülembe: „olyan esemény ez, melyre maguk az angyalok is gyönyörüséggel tekintenek le.“

LIII. FEJEZET.

Nickleby Ralph és Gride Artur cselszövéseinek folytatása.

Azzal a szilárd elszántsággal, amely ilyen rendkivüli körülmények közt még kevésbbé izgékony és lustább természetü embereken is erőt szokott venni, Miklós már hajnalban kiugrott az ágyból, amelyben egész éjszaka álmatlanul feküdt s készült arra az utolsó kisérletre, melynek vékony, gyönge fonalán függött egyetlen, megmaradt reménysége.

A nyugtalan, heves természetek számára a reggel a legalkalmasabb idő minden erőfeszitésre és tevékenységre, de azért a remény nem mindig ilyenkor a legerősebb s nem mindig ilyenkor legélénkebb a vállalkozó kedv s elszántság. Nehéz és bizonytalan helyzetekben a megszokás, a bennünket környező dolgok állandó és közelről való szemlélése, észrevétlenül is csökkenti aggodalmainkat s aránylag közömbössé tesz bennünket, sőt arra ösztönöz, hogy valami határozatlan és vakmerő módon reménykedjünk a kézenfekvő segitségben, aminek módját vagy természetét nem vagyunk képesek előre látni. De ha aztán reggel ujra végiggondoljuk a dolgokat, mikor köztünk és a tegnap között sötét, néma szakadék tátong s ujra

össze kell kovácsolnunk a remények törékeny láncszemeit: forró lelkesedésünk lehül, helyét a nyugodt, józan belátás foglalja el s ujra életre kél a kétely s aggodalom. Mint ahogy az utas legmesszebbre lát nappal és komor szakadozott hegyláncokat, uttalan sikságokat vesz észre, amiket a jótékony homály eltakart szeme elől és kivert a fejéből, éppen ugy az emberi élet fáradságos ösvényének vándora is minden visszatérő nappal valami uj akadályt pillant meg, amelyen át kell gázolni, valamely uj magaslatot, amelyet el kell érni. Olyan távolságokat lát maga előtt, amiket tegnap éjjel még számba se vett, de a napsugár, mely vidáman bearanyozza az egész természetet, mintha csak azokat a borzasztó akadályokat világitaná meg, amelyek szétszórva hevernek közte és a sir között.

Ezeket gondolta Miklós, mikor az ő körülményei között érthető türelmetlenséggel halkan kiosont a házból s az volt az érzése, hogy ha az ágyban maradt volna, értékes idő veszett volna kárba, de ha fenn van és mozgolódik, valami módon közelebb jut kitüzött céljához. Ezért London utcáin bolyongott, bár nagyon jól tudta, hogy még órákig nem beszélhet Magdolnával, nem tehet egyebet, mint hogy azt kivánja: bár mulnék el már a közbeeső idő.

És még most is, amint rótta az utcákat és közömbösen nézte az egyre fokozódó sürgés-forgást, a napra való készülődést: ugy tünt, mintha mindez megannyi ok lenne a csüggedésre. Az éjszaka ködében ilyen lehetőség, hogy egy fiatal melegszivü, gyönyörü teremtést feláldozhatnak — és még hozzá, ilyen okokból, egy ilyen nyomorult embernek, — sokkal természetellenesebb dolognak tünt előtte, semhogy sikerülhessen. S mennél tovább gondolkozott a dolgon, annál inkább bizott benne, hogy a gyors beavatkozás okvetlenül megmenti a leányt annak az embernek karmai közül. Most azonban elgondolta, milyen szabályos körben forognak a dolgok napról-napra, változatlanul, hogyan hal meg az ifjuság, a szépség s hogyan él tovább a rut öregség. Hogyan gazdagodik meg az erőszakos fukar, mig szomoru szegénységben él sok becsületes szivü ember. Mily kevés ember lakik abban a sok, palotaszerü házban és hányan laknak egészségtelen ólakban, vagy kelnek föl minden reggel és feküsznek le minden este, apa és fiu, anya és gyermek, nemzedék nemzedék után, hogyan halnak meg, anélkül, hogy otthonuk lett volna, vagy egyetlen ember arra használná erejét, hogy segitsen rajtuk. Hogyan élnek asszonyok és gyermekek csak ebben az egy városban is, akik nem fényüző és ragyogó életre törekszenek, csak a legnyomoruságosabb, legméltatlanabb tengődés puszta eszközeit keresve, osztályokba sorozva, megszámolva és fölbecsülve oly

szabályosan, mint a legnemesebb családok és a legelőkelőbb emberek s gyermekkoruktól fogva arra kényszeritve, hogy a legbűnösebb, legszörnyübb mesterségeket üzzék. Hogy büntetik a tudatlanokat és hogy nem tanitják őket soha. Hogy ásitanak a börtönajtók, hogy leskelődik az akasztófa ezrekre és ezrekre, akiket odahajszolnak körülmények, amelyek már bölcsőjüket is sötéten beárnyékolták s amelyek nélkül becsülettel megkereshették volna a kenyerüket s békében élhettek volna. Hánynak a lelke pusztult el és nem volt semmi reménysége az életre. Hányan vannak, akik nem is léphetnek félre, noha gonosz természetüek, de gőgösen fordulnak el az összezúzott, lesujtott nyomorulttól, aki pedig nem tehetett volna másként, mert nagyobb csoda lett volna, ha helyesen tud cselekedni, mint az, hogy ők rossz utra térnek! Hogy mennyi az igazságtalanság, a nyomor, a rosszaság és mégis hogy forog a világ tovább, évről-évre, közömbösen, változatlan nemtörődömséggel és nem akad ember, aki segiteni akarna rajta, vagy meg akarná javitani... Mikor mindezt elgondolta s azt az egyetlen jelentéktelen esetet, amely a gondolatait igy lekötötte, különválasztotta a tömegtől, igazán úgy érezte, hogy nem sok oka van a reményre, hiszen ez is csak egy atom a szenvedés, szomoruság óriási tömegében csak egy apró jelentéktelen egységgel növeli a nagy összeget.

De hát az ifjuság nem hajlamos arra, hogy legsötétebb oldalát szemlélje annak a képnek, melyet tetszése szerint forgathat. Miközben azon gondolkozott, mit kéne tennie, emlékezetébe idézte az éjszaka félbeszakitott gondolatait, Miklós lassanként összeszedte minden energiáját, s mivel közben előrehaladt az idő, egyetlen gondolata odairányult, hogy azt a lehető legjobban használja föl. Gyorsan megreggelizett, sietve elintézte azokat az üzleti ügyeket, melyek nem türtek halasztást, azután megindult Bray Magdolna lakása felé, és minden időveszteség nélkül oda is ért.

Eszébe jutott az a lehetőség, hogy letagadják előtte az ifju hölgyet, noha ez eddig még soha nem történt meg vele s éppen azon törte a fejét, miképp férkőzhetnék hozzá a legbiztosabban még ebben az esetben is. Közben a ház kapujához ért és észrevette, hogy tárva-nyitva hagyta valaki, valószinüleg az utolsó ember, aki kiment. Az alkalom nem volt olyan, hogy sokat lehetett volna teketóriázni, felhasználta ezt a kedvező körülményt, halkan fölment a lépcsőn és bekopogtatott annak a szobának az ajtaján, ahová rendesen be szokták vezetni. Belülről kiszólt valaki, hogy szabad, — kinyitotta az ajtót és belépett.

Bray és leánya egyedül ültek odabenn. Csaknem háromnégy hét telt el azóta, hogy utoljára látta, de a gyönyörü

leányon olyan változás látszott, amely ijesztő módon árulta el Miklósnak, mennyi lelki szenvedés volt összesürítve ebbe a rövid időközbe. Nincs szó, ami kifejezhetné, nincs, amivel össze lehetne hasonlitani azt az ijesztő sápadtságot, azt a világos, áttetsző fehérséget, amit beléptekor pillantott meg a feléjeforduló szép arcon. A leánynak dús, sötétbarna haja volt, de amint ezt a fehér arcot beárnyékolta s az archoz hasonlóan fehér nyakra omlott, — az erős ellentét hollófeketének mutatta. Magdolna sötét szemében valami riadt nyugtalanság izzott, de amellett ugyanaz a türelmes tekintet, ugyanaz a szelid, szomoru kifejezés, melyre Miklós oly jól emlékezett, — könnynek semmi nyoma. Nagyon szép volt, — talán szebb, mint valaha és volt valami az arcában, ami egészen elgyöngitette Miklóst és sokkal inkább meginditotta, mint a legőrültebb fájdalom kinja. Nemcsak csöndes és nyugodt volt, hanem szilárd és merev, mintha az a borzalmas erőfeszités, amely ezt a nyugalmat ráparancsolta az apja szeme előtt, annyira erőt vett volna minden egyéb gondolatán, hogy pillanatig sem engedte megenyhülni vonásait s megrögzitette volna rajta azt a merev kifejezést, diadalának nyilvánvaló jeléül.

Az apja szemközt ült vele, nem nézett egyenesen a szemébe, csak néha-néha pillantott rá, miközben vidám hangon beszélgetett vele, rosszul palástolva aggodalmas gondolatait. A rajzeszközök nem voltak a szokott asztalon s egyéb nyoma sem látszott a leány rendes foglalatosságának. A kis vázák, amikben Miklós eddig mindig friss virágokat látott, most üresek voltak, vagy csak egy-két hervadt szár és levél búslakodott bennük. A madár hallgatott. Nem vették le a teritőt, amit éjszakára boritottak a kalitkájára Urnője megfeledkezett róla.

Van az úgy néha, hogy a lélek kinos élénkséggel fogadja a benyomásokat s az ember sok mindent vesz észre egyetlen pillantással. Igy volt ez most is, mert alig nézett körül Miklós, Bray máris megismerte és türelmetlenül szólt rá:

— Mi az, mit akar, fiatalember? Mondja el gyorsan amiért ideküldték, mert a lányom meg én nagyon el vagyunk foglalva, sokkal fontosabb dolgokkal, mint amiért maga jött ide. Rajta, térjen a dologra, de azonnal,

Miklós nagyon jól látta, hogy ennek a szónoklatnak ingerültsége és türelmetlensége csak szinlelés s hogy Bray alapjában örül minden olyan fordulatnak, amelyről azt reméli, hogy magára vonhatja leánya figyelmét. Önkénytelenül is ránézett az apára, mialatt beszélt és látta, hogy az nagy zavarban van, mert hirtelen elpirult és félreforditotta a fejét.

De a fogás mégis sikerült, már amennyiben az volt a

célja, hogy Magdolnát beavatkozásra bírja. Fölemelkedett, megindult Miklós felé, aztán megállt féluton s kinyujtotta a kezét, mintha levelet várna.

— Magdolna, — mondta az apja türelmetlenül. — Mit csinálsz, drágám?

— Bray kisasszony talán küldeményt vár, — mondta Miklós lassan, tagoltan, olyan hangsullyal, melyet a lány félre nem érthetett. — A főnököm nincs Angliában, máskép levelet hoztam volna magammal. Remélem, a kisasszony lesz szives nekem időt adni — egy kis időt — nagyon kis időt kérek.

— Hacsak emiatt jött, — mondta Bray, — ezért ugyan ne fájjon a feje. Magdolna, drágám, nem is tudtam, hogy ez az ember tartozik neked.

— Valami... valami csekélységgel, — felelte Magdolna erőtlen hangon.

— Maga pedig most bizonyára azt hiszi, — mondta Bray arrébb gördítve székét, ugy, hogy szembe került Miklóssal — hogy mi éhen halunk azok nélkül a szánalmas összegek nélkül, amiket idehordoz, amiért a leányomnak az volt a kedvtelése, hogy munkával töltötte az idejét.

— Ezt sohasem gondoltam, — felelte Miklós.

— Sohasem gondolta! — vigyorgott gunyosan a beteg. — Nagyon jól tudja, hogy ezt gondolta bizony. Ezelőtt is, és ezt gondolja mindig, mikor ide jön. Azt hiszi, fiatalember, nem tudom, milyenek szoktak lenni azok a pénzükkel büszkélkedő kiskereskedők, ha holmi szerencsés körülmény segitségével rövid időre fölibe kerekednek — vagy legalább is azt hiszik, hogy fölébe kerekedtek — egy uriembernek?

— Nekem, — mondta Miklós tiszteletteljesen — egy hölggyel van dolgom.

— Még pedig uriember leányával, — felelte a beteg. — Itt hiába minden ravaszkodás. De talán uj *rendeléseket* hoz? Talán valami friss *rendelése* van a leányom számára?

Miklós megértette e kérdés diadalmas hangját, de eszébe jutott, hogy okvetlen el kell játszania a vállalt szerepet és elővett egy darab papirt, melyen azok a megrajzolandó tárgyak voltak felsorolva, amiket főnöke rendelt. Ezt előre elkészitette, mert számitott erre az eshetőségre.

— Oh, — mondta Bray — hát ezek azok a megrendelések?

— Miután ragaszkodik ehhez a kifejezéshez, hát igen, — felelte Miklós.

— Hát akkor mondja meg a főnökének, — szólt Bray, diadalmas mosollyal lökve vissza a papirost — hogy a leányomnak, Bray Magdolna őnagyságának, nem méltóztatik

többé leereszkedni az efféle munkához; hogy ezután nem parancsolgathat neki, mint gondolta; hogy nem az ő pénzéből élünk, noha ő bizonyára ezzel hizeleg magának, s hogy amivel nekünk tartozik, azt adja oda az első koldusnak, aki elmegy a boltja előtt, vagy számitsa hozzá a saját használhoz, végül pedig, hogy tőlem akár a pokolba is elmehet. Ezzel nyugtázom a rendeléseit, uram!

— És ez egy olyan embernek a büszkesége, aki eladja a lányát, mint ahogy ez az ember adta el ezt a lányt! — gondolta Miklós.

Az apát sokkal jobban elfoglalta diadalmas öröme, semhogy észrevette volna a megvető pillantást ,amelyet Miklós e percben még a kinpadon sem tudott volna eltitkolni.

— Megmondtam, amit mondani akartam, — folytatta az apa rövid hallgatás után — most elmehet, hacsak nem akar... ha-ha-ha!.... hacsak nem akar még valamit rendelni.

— Nem akarok, — szólt Miklós — és, tekintettel az ön egykori társadalmi rangjára, nem is alkalmaztam sohasem ezt a szót vagy más hasonlót, ami bármilyen ártatlan is magába véve, azt a látszatot kelthetné, hogy én rendelkezem, vagy hogy ön függ tőlem. Nem rendelek semmit, csak félek és a félelmemet el is árulom, akármennyire haragszik is; félek, hogy ön valami sokkal rosszabbra kényszeriti ezt a fiatal hölgyet, minthogy keze munkájával tartsa el önt, még ha halálra dolgozná is magát. Ettől félek én és ennek a félelmemnek az ön viselkedése az oka. Kérdezze meg a lelkiismeretét, uram, igazam van-e vagy sem.

— Az istenért! — kiáltotta Magdolna és ijedten lépett közéjük. — Gondolja meg, kérem, az apám beteg!

— Beteg! — kiáltotta a béna ember lihegve, levegő után kapkodva. — Beteg! Beteg! Egy boltoslegény szemtelenkedik velem s a lányom könyörög neki, hogy szánjon meg és jusson eszébe, hogy beteg vagyok!

Olyan hallatlan izgalom fogta el, hogy Miklós néhány pillanatig az életéért aggódott. De aztán, látva, hogy kezd magához térni, visszavonult, miután jelekkel értésére adta Magdolnának, hogy fontos közölni valója van s megvárja odakünn. Még hallotta, hogy a beteg ember fokozatosan, lassan magához tér, s egy szóval sem célozva arra, ami az imént történt, mintha nem is emlékeznék rá határozottan, azt mondja leányának, hogy egyedül óhajt maradni.

— Ó! — gondolta Miklós — csak ezt a gyönge eshetőséget ne veszitsem el s legalább annyit érjek vele, hogy egy héttel elhalassza a dolgot és gondolkozzék fölötte.

— Valami megbizást hozott nekem? — szólt Magdolna

és izgatottan lépett Miklóshoz. — Kérem, könyörgöm, ne most adja át. Majd holnapután, jöjjön holnapután.

— Akkor már késő lesz... késő ahhoz, amit mondani akarok, — felelte Miklós. — És ön már nem lesz itt. Ó, kisasszony, ha egyáltalán gondol azzal, aki ideküldött engem, ha csak egy parányit is törődik a saját lelkiismeretével, az isten szerelmére kérem, hallgasson meg engem.

A leány elfordult, de Miklós gyengéden visszatartotta.

— Hallgasson meg, — mondta Miklós — mindössze az a kérésem, hogy hallgasson meg. Nem is egyedül engem, hanem azt, akinek nevében beszélek, aki most távol van és sejtelme sincs róla, milyen veszedelemben forog ön. Az Isten szerelmére kérem, hallgasson meg.

A szegény cseléd a sirástól vörös és dagadt szemekkel állt ott mellettük s Miklós oly szenvedélyes szavakkal fordult hozzá, hogy kinyitott egy oldalajtót, betámogatta urnőjét egy szomszédos szobába és intett Miklósnak, hogy menjen utána.

— Kérem, uram, hagyjon magamra, — mondta a leány.

— Nem akarom, nem tudom igy magára hagyni, — felelte Miklós. — Kötelességemet teljesitem s akár itt, akár abban a szobában, ahonnan most kijöttünk, s bármilyen kockázattal jár is Bray urra nézve, könyörögnöm kell önnek, gondolja meg ujra, micsoda borzalmas lépés az, amelyre kényszeritették.

— Milyen lépésről beszél és ki kényszeritett engem? — kérdezte a leány, büszke hangot erőltetve magára.

— Arról a házasságról beszélek, — felelte Miklós. — Arról a házasságról, amit holnapra tüzött ki valaki . . . olyan valaki, aki sohasem habozott, ha rosszat kellett elkövetnie és sohasem nyujtott segitséget semmiféle jó szándékhoz; arról a házasságról, amelynek történetét jobban, sokkal jobban ismerem, mint ön. Jól tudom, micsoda hálót szőttek ön köré. Jól tudom, miféle emberek azok, akiktől ezek a tervek származnak. Önt megcsalták, eladták pénzért, aranyért, amelynek minden darabjához könnyek tapadnak, ha ugyan nem a tönkretett emberek vére, akik önkezükkel vetettek véget szomoru életüknek.

— Ön azt mondja, hogy kötelességet kell teljesitenie, — mondta Magdolna. — Nekem is kötelességem van és az ég segitségével teljesiteni is fogom.

— Mondja inkább, hogy az ördögök segitségével, — felelte Miklós. — Olyan emberek segitségével, akik... köztük az ön jövendőbeli férje is...

— Ezt nem szabad meghallgatnom, — kiáltotta a fiatal hölgy és megpróbálta visszafojtani a borzadályt, amit Gride

Artur nevének puszta említése keltett benne. — Ezt a bajt, ha ugyan ez baj, magam kerestem. Senki sem kényszerit engem erre a lépésre, szabad akaratomat követem. Láthatja, hogy sem fenyegetés, sem ijesztgetés nem kényszerit. Kérem, mondja ezt el, — folytatta — az én drága barátomnak és jóltevőmnek, mondja meg, hogy mélységes hálát érzek iránta és nevét imáimba foglalom — az önét is — és most hagyjon el örökre.

— Nem hagyom el addig, mig lelkem minden komolyságával és szivem mélyéből nem könyörögtem önnek, — kiáltotta Miklós — hogy halassza el ezt a házasságot egy rövid héttel. Nem addig, amig nem könyörögtem, hogy gondolkozzék mélyebben és alaposabban erről a lépésről, alaposabban, mint ahogy eddig tette, amikor mások befolyása alatt állott. Bár nem lehet róla fogalma, milyen aljas az az ember, akinek kezét akarja nyujtani, némely tettéről talán mégis csak tud. Hallotta beszélni, látta az arcát. Gondolja meg, az Istenért, gondolja meg, mig nem késő, micsoda komédia hűséget fogadni neki az oltár előtt, olyan hűséget, amelyben a szivének nem lehet része; ünnepélyes szavakat mondani, amik ellen a természet és a józan ész tiltakozik, gondolja meg, mennyire elvesziti önbecsülését, napról-napra jobban, amint ez a megvetésre méltó lélek egyre világosabban nyilatkozik meg ön előtt. Meneküljön ennek a hitvány nyomorultnak borzalmas társaságától, mint ahogy a ragálytól, a betegségtől menekülnek. Szenvedjen, robotoljon, de meneküljön tőle és legyen boldog. Mert, higyje el nekem, igaz, amit mondok: a legszörnyübb szegénység, a legnyomorúságosabb élet — ha tiszta és büszke lélekkel viseli az ember — boldogság lenne ahhoz képest, amit önnek el kell viselnie, ha ilyen ember felesége lesz!

Jóval azelőtt, hogy Miklós befejezte volna mondókáját, a leány kezébe rejtette arcát és szabadjára engedte könnyeit. A felindulástól eleinte tagolatlan szavakkal, aztán fokról fokra visszanyerve erejét, ezt válaszolta:

— Nem akarom eltitkolni ön előtt, — bár talán kötelességem lenne — hogy rendkivüli lelki gyötrelmeket álltam ki, mióta utóljára láttam önt és majd megszakadt a szivem. Nem szeretem azt az embert. Az a korunk, izlésünk, szokásainkban lévő különbségnél fogva lehetetlen is. Ő jól tudja ezt és mégis fölajánlja nekem a kezét. Ha elfogadom, és csak akkor, ha elfogadom, megmenthetem az apámat, aki odabent haldoklik. Talán évekkel hosszabbithatom meg az életét, ujra kényelemhez, szinte azt mondhatnám: bőséghez segithetném és megszabadithatok egy nemeslelkü férfit is attól a tehertől, hogy támogasson valakit, aki — ezt szomoru

szivvel vallom be — oly kevéssé érti meg az ő nemes szivét. Ne tartson engem olyan hitványnak, hogy szerelmet tudok hazudni. Ilyesmit ne is mondjon rólam, mert *azt* nem tudnám elviselni. Ha józan ész és természet törvényei szerint nem is szerethetem azt a férfit, aki ilyen árat fizet szegény kezemért, teljesithetem egy feleség kötelességeit: igyekszem, hogy mindazt megtalálja bennem, amit vár tőlem. Ő megelégszik azzal, ha elvehet igy, amint vagyok. Szavamat adtam és nem sirnom, hanem örülnöm kellene, hogy igy van. Igen, örülnöm kellene. Tiszta szivemből köszönöm önnek, hogy érdeklődött egy olyan magános, elhagyatott teremtés iránt, mint én, hogy olyan gyöngéden, olyan tapintatosan hajtotta végre a megbizatást, hogy olyan hűségesen mellém állott. Nagyon köszönöm, amint látja, jósága könnyekre indit. De megbánást nem érzek és boldogtalan sem vagyok. Boldoggá tesz az a reménység, hogy annyi mindent érhetek el ilyen könnyen, és tudom, még boldogabb leszek, ha már mindezen tul leszek és messziről tekintek rá vissza.

— Mikor boldogságról beszél, sürübben hullanak a könnyei, — mondta Miklós — és lelkében irtózik még az elképzelésétől is annak a sötét jövendőnek, amely bizonyára sok szenvedést s nyomoruságot fog hozni önre. Halassza el ezt a házasságot egy héttel, csak egy rövid héttel!

— Amikor ön belépett hozzánk, az apám éppen a holnap elkövetkező szabadságról beszélt, olyan mosollyal, amilyent régesrég nem láttam az arcán, — mondta Magdolna, kinek hangja egy pillanatra ismét szilárd lett. — Beszélt a várva-várt változásról, friss levegőről, azokról az uj tájakról és dolgokról, amik uj életet öntenek majd az ő kimerült testébe. A szeme fölragyogott, az arca sugárzott erre a gondolatra. Nem, egy órával sem akarom elhalasztani.

— Ezek mind csak fogások, amikkel önt akarják befolyásolni, — kiáltotta Miklós.

— Egy szót sem akarok hallani többet, — mondta gyorsan Magdolna. — Máris tulsokat hallottam, sokkal többet, mint szabad lett volna. Amit önnek mondtam, tulajdonképen annak a drága barátnak szól, akinek tudom, becsületesen el fogja ismételni. Majd később, ha nyugodtabb leszek és megbékültem az uj életmódommal, ha ugyan élek addig, irni fogok neki. Addig is, áldja meg őt az Isten mind a két kezével, boldogitsa és oltalmazza minden bajtól.

El akart sietni Miklós mellett, de az elébevetette magát és könyörgött, hogy gondolja meg, csak legalább egyszer még, milyen szörnyü végzet felé rohan.

— Azután nincs többé visszaut, — mondta Miklós kétségbeesetten — nem lehet megfordulni. Hiába lesz minden

megbánás, a legmélységesebb, a legkeservesebb is. Mit mondhatnék, hogy rábirjam: álljon meg ebben az utolsó pillanatban. Mit mondhatnék, amivel megmentsem?

— Semmit, semmit. Ez egész életem legkegyetlenebb megpróbáltatása, — felelt a lány szakadozottan. — Könyörgök, uram, könyörüljön rajtam és ne gyötörje a szivemet ilyen kérésekkel. Az apám szólit. Én nem maradhatok, nem lehet egy pillanatig sem.

— És ha ez valami cselszövés lenne? — mondta Miklós, aki ugyanolyan hevesen és gyorsan beszélt, mint a lány. — Cselszövés, amit egyelőre még nem látok tisztán, de idővel talán le tudok leplezni. Ha önnek — tudtán kivül — jussa volna valami vagyonra, amivel, ha megkapná, elérhetné mindazt, amit ez a házasság igér, akkor sem vonná vissza a szavát?

— Nem, nem, nem! Ez ugyis lehetetlen. Tündérmese. Közben meghalna az apám. Most megint hivott!

— Lehet, hogy most utóljára találkoztunk ebben az életben, — mondta Miklós — nekem talán jobb is, ha többé sosem találkozunk.

— Jobb mind a kettőnknek, mind a kettőnknek, — felelte Magdolna, meg sem gondolva, mit mond. — Jöhet még olyan idő, amikor ennek a beszélgetésnek puszta emléke megtébolyitana. Barátainknak mondja azt, hogy nyugodtnak és boldognak látott. Isten önnel, uram, szivem mélyéből köszönöm, áldja meg az Isten.

Elment. Miklós kibotorkált a házból és ugy gondolt az imént bevégződött gyorsan lejátszó jelenetre, mint valami vad, nyugtalan álomra. Már alkonyodott. Este lett, mire valahogyan össze tudta szedni a gondolatait és akkor folytatta utját.

Ez az este — Gride Artur legényéletének utolsó estéje — rendkivül jókedvüen, igen vidám hangulatban találta az öreg vőlegényt. A palackzöld ruhát már kikefélték holnapra, Sliderskew Peg elszámolt a háztartáspénzzel, pontosan elszámolt mind a tizennyolc pennyvel (ennél nagyobb összeget sohasem biztak rá egyszerre s rendszerint legföljebb kétszer számoltak el egy napon). Az elkövetkező ünnepi lakomára megtörtént minden előkészület s Artur most már leülhetett volna, hogy közelgő boldogságáról ábrándozzék, ahelyett azonban inkább egy rozsdáskapcsos, piszkos, ócska üzleti könyvnek ült neki.

— He-he-he, — kuncogott, amint térdreereszkedve egy földhöz csavart, erős láda előtt, majdnem a válláig beledugta karját és lassan előhuzta ezt a zsiros könyvet. — He-he-he-he, ez az én egész könyvtáram, de egyike a világ legszórakozta-

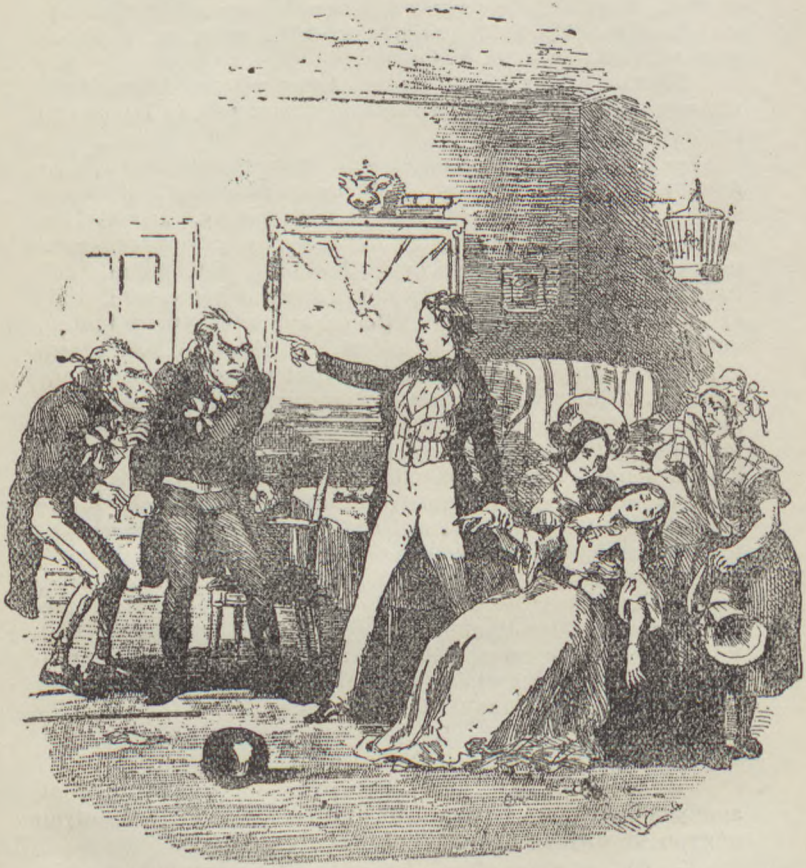

Hogyan köszönti Miklós Gride Arturt nászának reggelén.

tóbb könyveinek! Remek egy könyv ez! S ami benne van, az mind szintiszta valóság, olyan megbizható, mint az Angol Bank s olyan igazi, mint az Angol Bank aranyai és ezüstjei; ez a legjobb benne. Irta: Gride Artur. He-he-he-he, fogadni mernék, hogy egyetlen regényiró sem irt ilyen kitünő könyvet életében. Magánhasználatra készült, azért, hogy én olvassam, senki más, he-he-he-he!

Miután mindezt elmotyogta, Artur rátette drága könyvét egy poros iróasztalra, föltette a pápaszemét és lapozgatni kezdett benne.

— Micsoda nagy összeget kell fizetnem Nicklebynek, — mondta fájdalmas hangon. — Az egész adósságot, az kilencszázhetvenöt font, négy shilling, három penny. Azonkivül a kötelezvényt, az ötszáz font. Az annyi, mint ezernégyszázhetvenöt font, négy shilling és három penny, holnap déli tizenkét órakor. Viszont másfelől ott van a *per contra*, amit az a kis cukorfalat jelent. De az a kérdés, nem tudtam volna-e mindezt magam is elérni. „Gyönge szivvel sosem lehet szép hölgyet meghóditani!“ Miért is volt olyan gyönge a szivem? Miért nem nyilatkoztam vakmerően Bray előtt, akkor talán megtakaritottam volna ezernégysázhetvenöt font, négy shilling és három pennyt.

E gondolatok annyira elkedvetlenitették a vén uzsorást, hogy egyszer-kétszer halkan feljajdult és kezét égnek emelve siránkozott, hogy a dologházban fog meghalni. De amint tovább gondolkozott a dolgon, rájött, hogy apósa tartozását minden körülmények között ki kellett volna fizetnie Ralphnak, — ha nem is az egészet, de nagy részét — s mivel egyáltalában nem bizott abban, hogy ő maga is sikeresen hajtotta volna végre ezt a vállalkozást, visszanyerte lelki egyensulyát és megnyugtatóbb tételekkel foglalkozva motyogott és fintorgott, amig csak Sliderskew Peg belépése meg nem zavarta.

— Maga az, Peg? — mondta Artur. — Mi az, mit hozott?

— A tyukot, — felelte Peg s magasra emelt egy tálat, amelyen egy ici-pici tyuk volt. Valóságos csodatyuk, olyan nagyon kicsiny és olyan csupa csont és bőr.

— Gyönyörü madár, — mondta Artur, mikor megkérdezte az árát s ugy találta, hogy az megfelel a tyuk nagyságának. — Most még csak egy szelet sonka kell, azután egy tojás mártással, aztán burgonya, zöldség, almapudding, meg egy darabka sajt és fejedelmi ebédünk lesz. Csak mi ketten leszünk jelen, ő meg én s ha mi végeztünk, maga.

— De aztán nehogy később panaszkodjék a költségek miatt, — mondta Sliderskew Peg mogorván.

— Félek, hogy az első hét nagyon sokba fog kerülni,

— válaszolta Artur és felnyögött. — De később majd csak megtakaritjuk valahogy. Én csak annyit eszem, amennyit okvetlen kell s tudom, hogy maga sokkal jobban szereti öreg gazdáját, hogysem ennél többet egyék. Ugy-e, Peg?

— Mit ugy-e? — kérdezte Peg.

— Szereti annyira a maga öreg gazdáját?

— Nem, egy csöppet sem, — mondta Peg.

— Ó, ördög vinné ezt a vén boszorkányt! — kiáltott fel Artur. — Ugy-e, sokkal jobban szereti öreg gazdáját, semhogy többet egyék az ő költségére, mint amennyit okvetlen kell?

— Az ő mijére? — kérdezte Peg.

— Pokolba veled! A legfontosabb szót sohasem hallja, de a többit igen, — nyögte Gride. — Az ő költségére, maga nagyszáju kofa.

Minthogy Sliderskew Peg varázsának ez a hódoló méltatása megint csak suttogva hangzott el, a hölgy, nyersen dörmögve, általánosságban helybenhagyta, amit gazdája mondott. Ebben a pillanatban megszólalt a kapu csengője.

— Csengetnek, — mondta Artur.

— Jó, jó, tudom, — felelte Peg.

— Hát akkor mért nem megy? — bömbölte Artur.

— Hova menjek? — vágott vissza Peg. — Árt magának az, ha itt vagyok?

Gride Artur válaszképen torkaszakadtából üvöltve ismételte a „csengő" szót. S hogy még jobban megérttesse magát a gyönge hallásu Peggel, jelekkel is mutatta a csengőrángatást. Peg kisántikált, de előbb éles hangon megkérdezte, mért nem mondja mindjárt, hogy csöngetnek, ahelyett, hogy össze-vissza fecseg mindenféléről, mig az az ő félpint söre ott áporodik meg a lépcsőn.

— Peg, maga mintha megváltozott volna, — mondta Artur, szemével követve távozó házvezetőnőjét. — Hogy mit jelent mindez, azt nem tudom, de annyit tudok, hogy ha ez soká tart, nem igen leszünk meg egymással. Azt hiszem, kezd megbolondulni. Akkor pedig, Peg asszonyság, szépen el fogja magát hordani innét, vagy más fogja elhordani. Nekem mindegy.

A szobának nem volt más világitása, csak amit egy homályos, piszkos lámpa árasztott, melynek gyönge fénye csak igen kis részét világitotta meg, a többi részét sötét árnyékban hagyta. Ezt a lámpát olyan közel huzta magához az uzsorás, hogy éppen csak a könyv számára volt hely közöttük. Most a könyv felé hajolt s amint az iróasztalra könyökölve ült, kiugró arccsontjait kezére támasztva, a lámpa világa csak arra volt jó, hogy élesen ki-

emelje visszataszitó vonásait, meg a kis asztalt, amelyiknél ült, a szoba egyéb részét pedig mély, komor homályba takarja. Amint Gride Artur fölemelte tekintetét s számitgatás közben üres tekintettel nézett a homályba, hirtelen egy férfi merev pillantásával találkozott.

— Tolvaj! tolvaj! — rikácsolta az uzsorás s felugrott és a szivéhez szoritotta a könyvet. — Rabló, gyilkos!

— Mi baj? — kérdezte az alak előbbre lépve.

— El innen! — kiáltotta Gride reszketve. — Mi ez, ember, vagy...

— Minek néz hát, ha nem embernek? — kérdezte az ismeretlen.

— Igen, igen, — kiáltotta Gride Artur, szeme elé tartva kezét. — Csakugyan ember, nem kisértet. Ember. Rabló! rabló!

— Mire való ez a kiáltozás, hacsak nem ismer engem és nincs valami célja vele, — mondta az idegen, közellépve hozzá. — Én nem vagyok tolvaj.

— Hát akkor micsoda és hogy került ide? — kiáltotta Gride, kissé megnyugodva, de még mindig hátrálva látogatója elől. — Mi a neve és mit akar?

— A nevemet nem kell tudnia, — volt a válasz. — Ugy jöttem ide, hogy a cselédje megmutatta az utat. Megszólitottam én kétszer vagy háromszor is, de olyan mélyen elmerült a könyvébe, hogy nem hallotta, hát hallgatva vártam, mikor lesz vége az elmélyedésének. Hogy pedig mit akarok, azt elmondom, ha megvan magában a bátorság, hogy meghallgasson és megértsen engem.

Gride Artur most már megkockáztatta, hogy figyelmesebben nézze meg látogatóját s látva, hogy az jóképü, rendesen öltözött fiatalember, visszaült a székére. Dörmögött olyasmit, hogy errefelé sok kétes alak jár, már meg is történt régebben, hogy betörtek a házába, ezért volt olyan ideges, aztán hellyel kinálta meg látogatóját. A fiatalember azonban ezt visszautasitotta.

— Uristen, nem azért maradok állva, hogy előnyös helyzetben legyek magával szemben, — mondta Miklós (mert Miklós volt az), mikor észrevette Gride riadt mozdulatát. — Hallgasson ide. Maga holnap reggel házasodni készül.

— N-n-n-nem! — felelte Gride. — Ki mondta ezt magának? Honnan tudja?

— Az nem tartozik ide, — felelte Miklós — elég az hozzá, hogy tudom. Az a fiatal hölgy, aki magának szándékozik nyujtani a kezét, gyülöli és megveti magát. Megfagy a vére, ha csak a nevét hallja emliteni. A dögkeselyü és a bárány, a patkány és a galamb, mind összeillőbb pár lenne,

mint maguk ketten. Láthatja, hogy ismerem ezt a fiatal hölgyet.

Gride ugy nézett rá, mintha a csodálkozástól kővé vált volna, de nem szólt egy szót sem, talán nem volt ereje hozzá.

— Maga és egy másik ember, névszerint Nickleby Ralph, szőtték ezt az összeesküvést kettesben, — folytatta Miklós. — Maga fizet neki, amiért ő segitett abban, hogy Bray Magdolnát eladják magának. Igenis, fizet. Látom, hogy hazugság reszket az ajkán.

Elhallgatott, de miután Artur nem felelt, tovább folytatta:

— Önmagát is megfizeti azzal, hogy kijátssza ezt a lányt. Hogyan, mi módon, azt nem tudom, mert undorodom attól, hogy őt bármiféle álnoksággal vagy csalással hozzam összefüggésbe. Szóval, nem tudom egyelőre. De nem vagyok egyedül és magamrahagyva ebben az ügyben. Ha emberi erővel le lehet leplezni a maga csalását és árulását, mielőtt még meghalna, ha kanyargós utjain tudja üldözni magát a gazdagság, a bosszuállás és a jogos gyülölet, akkor még drágán fog megfizetni ezért. Máris nyomon vagyunk, itélje meg maga, aki tudja, amit mi még nem tudunk, hogy mikor fogjuk lefülelni.

Ismét elhallgatott, de Gride Artur még mindig némán meredt rá.

— Ha maga olyan ember lenne, akinél számithatnék részvétre, emberséges érzésre, — mondta Miklós — eszébe juttatnám ennek a leánynak elhagyatottságát, ártatlanságát, fiatalságát, erényességét, gyermeki jóságát, szépségét és végül, ami leginkább megindithatná önt, azt, hogy irgalmára és férfiui érzésére hivatkozott. De hát én csak ugy beszélek, ahogyan ilyenfajta emberekkel beszélni lehet s azt kérdezem, mennyi pénzzel lehetne őt magától megváltani? Ne felejtse, hogy nagy veszedelemben forog, mert amint látja, éppen eleget tudok ahhoz, hogy egy kis segitséggel még sokkal többet is megtudhassak. Kössön ki valamit a várt nyereségből, gondolja meg, micsoda veszélytől szabadul meg és mondja meg, mit kér azért, hogy félreálljon?

Az öreg Gride Artur ajka megmozdult, de csak visszataszitó mosolyra huzódott, aztán ujra mozdulatlanná merevedett.

— Maga azt gondolja, — mondta Miklós — hogy ezt az árat nem fizetnék meg. Bray kisasszonynak gazdag jóakarói vannak, akik a világon mindent elkövetnének, hogy kimentsék őt ebből a szörnyü helyzetből. Mondja meg, mennyit követel, halassza el az esküvőjét, ha csak néhány napra is

s majd meglátja, vajjon visszariadnak-e a fizetségtől azok, akikről beszélek. Hallja mit mondok?

Mikor Miklós beszélni kezdett, Gride Arturnak az volt a benyomása, hogy Ralph Nickleby megcsalta őt. De a további beszéd során meggyőződött, hogy akármiképen tudta is meg a fiatalember, amit tud, őszintén játssza a maga szerepét és Ralphhoz nincs semmi köze. Mindössze annyit tudhatott, hogy ő, Gride, kifizeti Ralph követelését, de ennyit mindenki tudhat, aki ismeri Bray fogságának körülményeit, még Bray is tudhatja, magától Ralphtól. A mi a Magdolna ellen irányuló csalást illeti, ennek természetéről vagy arányairól a fiatalember olyan keveset tud, hogy az afféle szerencsés ráhibázás, vagy találomra odavetett vád is lehet. De akármelyik is a kettő közül, semmiesetre sincs kezében a rejtély kulcsa s nem árthat neki, aki ezt a titkot lelkében őrzi. A barátokra való célzást és a pénzajánlatot Gride üres szóbeszédnek tekintette, amivel látogatója mindössze időt akar nyerni. És még ha kapnék is pénzt, — gondolta magában Gride Artur, miközben Miklósra pillantott és szinte reszketett a dühtől a fiatalember vakmerősége miatt — akkor is feleségemmé fogom tenni azt az édes kis csibét és elütném a kezedről, te tejfölösszáju.

Gride megszokta, hogy mérlegelje és jól megjegyezze, amit üzletfelei mondanak s az eshetőségeket az arcukról leolvasva kiszámitsa magában, anélkül, hogy a legcsekélyebb jellel is elárulná e ténykedését s igy kifejlődött benne az a képesség, hogy gyorsan következtessen és zavaró, bonyolult, sokszor ellenmondó adatokból igen ravasz következtetésekre jusson. Ezért volt az, hogy miközben Miklós tovább beszélt, ő nyomon követte a maga okoskodásával s mire az elhallgatott, olyan jól el volt készülve a válaszra, mintha legalább is két hétig törte volna rajta a fejét.

— Igen, hallom! — kiáltotta. Felugrott székéből, hátralökte az ablaktáblák reteszeit és kinyitotta az ablakot. — Segitség! Ide, ide, segitség!

— Mit csinál? — mondta Miklós megragadva a karját.

— Rablót, tolvajt, gyilkost kiáltok, fellármázom a környéket, birkózom magával, vért eresztek magamból és megesküszöm, hogy azért jött ide, hogy kiraboljon engem, ha azonnal nem kotródik, — felelte Gride és förtelmesen vigyorogva huzta vissza fejét az ablakból. — Ugy ám!

— Nyomorult! — kiáltotta Miklós.

— Maga akar itt fenyegetőzni, maga? — mondta Gride, akit a Miklós iránti féltékenység és saját diadalának érzete valóságos sátánná dühitett. — Maga, a csalódott szerelmes? Jaj, Istenkém, he-he-he-he! Csak hogy nem kapja ám

meg a nőcskét és ő sem magát. Az *én* feleségem lesz, az én édes, szerelmes, kicsi feleségem. Azt hiszi, magát hiányozni fog neki? Azt hiszi, sirni fog? Azt sem bánnám; szeretném sirva látni. Mikor könnyezik, még százszor szebb.

— Gazember! — kiáltott Miklós a dühtől fuldokolva.

— Ha még egyetlen percig itt marad, — felelte Gride Artur — olyan kiáltozással verem fel az utcát, hogy ha akárki más kiáltana ugy, én fölébrednék tőle, még a gyönyörü Magdolna karjai között is.

— Ó, aljas kutya, — kiáltotta Miklós. — Hiszen csak legalább fiatalabb ember lenne...

— Persze, persze, — vigyorgott Gride Artur — ha fiatalember lennék, nem fájna ugy. De hogy értem, én értem, a csunya öreg emberért, értem hagyta faképnél a kis Magdolna!

— Ide hallgasson, — mondta Miklós — és köszönje a jó csillagának, hogy fegyelmezni tudom magamat és nem hajitom ki az utcára, mert attól aztán semmiféle segitség nem menthetné meg, ha én egyszer vállon ragadnám. Én nem voltam udvarlója annak a hölgynek. Semmiféle egyezség, eljegyzés, szerelmes szó nem volt közöttünk. Még a nevemet sem tudja.

— Mindezt majd megkérdezem tőle. Csókok között fogok könyörögni érte, — mondta Gride Artur. — Ugy bizony, ő majd elmondja nekem, a csókjaimat visszaadja, aztán majd nevetgélünk együtt, ölelkezünk, vigan leszünk, miközben arra a szegény ficsurra gondolunk, aki szerette volna megkapni őt, de nem lehetett, mert az én feleségem lett.

E szavak nyomán olyan kifejezés ült Miklós arcára, hogy Gride Artur biztosra vette: most megvalósitja előbbi fenyegetését, mert kidugta fejét az ablakon s mindkét kezével erősen belekapaszkodva, alapos lármát csapott. Miklós nem tartotta szükségesnek, hogy megvárja e lárma következményeit s egy felháborodott szitokkal ajkán kilopózott a szobából és a házból. Gride Artur utána nézett, amint átment az utcán, aztán visszahuzta a fejét, becsukta és bereteszelte az ablakot és leült, hogy lélekzetet vegyen.

— Ha a menyecske valamikor szeszélyes vagy rosszkedvü mer lenni, majd megbosszantom ezzel a fickóval, — mondotta, mikor magához tért. — Sejtelme sem lehet arról, hogy én ismerem őt s ha ügyesen intézem a dolgot, ezzel a módszerrel megtörhetem és a sarkam alá kényszeritheteem. Örülök, hogy nem jött senki. Nem kiabáltam tulhangosan. De micsoda vakmerőség is belépni a házamba és rámnyitni az ajtót. Na, holnap annál nagyobb lesz a diadalom, a fiatalember pedig a kezét tördelheti kinjában. Talán vizbe

is öli magát vagy elvágja a nyakát! Nem csodálnám! Ez igazán tökéletessé tenné a diadalomat.

Mikor a közelgő diadalra való kilátások helyreállitották nyugalmát, Gride Artur eltette könyvét, óvatosan bezárta a ládát. Aztán lement a konyhába, hogy feküdni küldje Peget és összeszidja, amiért ilyen könnyen beengedett a házba egy idegent.

Miután azonban a gyanutlan Peg nem tudta megérteni, mi hibát követett el, ráparancsolt, hogy világitson neki, amig körüljár a házban és minden reteszt megerősit és sajátkezüleg zárja be a kaput.

— Felső retesz, — mormogta Artur, kapuzárás közben — alsó retesz, lánc... Vasrud... kettőslakat, kulcsot lehuzni ....a vánkosom alá tenni! Igy aztán, ha még néhány visszautasitott szerelmes jönne, azok a kulcslyukon bámulhatnak be. Most pedig aludni fogok fél hatig, akkor föl kell kelnem, Peg, hogy esküvőre menjek.

Ezzel kedélyesen megveregette Sliderskewné vállát s egy pillanatig szinte hajlandó lett volna azzal ünnepelni meg a legénybucsut, hogy csókot nyom Peg hervadt ajkára. De aztán mégis meggondolta a dolgot, e melegebb bizalmaskodás helyett inkább csak a vállát veregette meg ujra, majd elsomfordált, hogy lefeküdjék.

Vége a negyedik kötetnek.

MŰMUZEUM KÖNYVTÁRA

NICKLEBY
MELES
III IV